

నానార్థరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

నా నానార్థ రత్న మా ల.

లింగములును ద్విలింగః పలుననినలింగము లేడువిభములనియును ద్విలింగములగు శబ్దములు
అలింగములనియును సీసలింగ భేదములు ప్రాయః అనియు ద్వ్యక్షరాదిషు అనియు జెప్పినం
గువలన నేకాక్షరకాండయందు లింగ భేదముల విశేషముగ దెలియజేయలేదనియును ద్వ్య
క్షరాదికాండలయందు నన్ని శబ్దములకును లింగ భేదమును దెలియజెప్పి యున్నదనియును
దాత్పర్యము.

ఇపుడు గ్రంథకర్త తాను జెప్పెడి గ్రంథమున ప్రతిశబ్ద మునకును
లింగమును జెప్పగా గ్రంథవిస్తారముగను నితలంచియొక్కొక
లింగముగల పదంబులకు గురుతును దెలియజెప్పచున్నాడు. *

మూ. { రూపభేదాత్సహచర్యాత్కర్తృక్త్యావావిభావయేత్ |
{ లిక్తాన్యథాదిత్వస్తంనాపదంపూర్వేణనాన్వయః || 2 || *

టీక || రూపభేదాత్ - సామములయొక్క తుదినున్న దీక్షుఁమువిసగఁములందువు ఇతి
అపదతైసరూపభేదంబులవల్లను || సాహచర్యాత్ - ఆరూపభేదంబున నెరుంగరాని హలంత
శబ్దములను లింగంబునెరుంగవగిన శబ్దములయొక్క సాన్నిధ్యమువల్లను || కర్తృక్త్యావా-
విభావయేత్ - చెప్పిన రెండుపాదంబుల చేతం దెలియరాని శబ్దములనీ పదములింగమనిచేప్పటవల్ల
ను || లింగాని-పుంస్త్రీసపుంసకలింగంబులను || విభావయేత్ - తెలియవలయును || అథాది-
కాథశబ్దము మొదటగలిగినదైనను | త్వంతంవా - తులనశబ్దము తుదియందుగలిగినదైనను ||
పదమ-పదము || పూర్వేణ - పూర్వపదంబుతోడ || నాన్వయః - అన్వయంపబడదు || ... *

అనగా (అంకితమ ఘోనిస్పటికే) అనుస్థలంబున అర్కశబ్దము విసర్గాంతమయి
యుండుటవలన బుంలింగమనియు (త్రికంవృత్తాధరేత్రయే) అనుస్థలంబున త్రిక శబ్దము బిం
స్వంతమయి యుండుటవల్లన పుంసకమనియు (సేమ్యాంకూపస్యవత్రికా) అనుస్థలంబున
త్రికాశబ్దము ద్విర్భూత మయియుండుటవలన స్త్రీ) లింగమనియు నీరీరున రూపభేదంబువల్ల
దెలియవలయుననియును సామలింగాను శాసనము మొదలైన వానియందు సాహచర్యశబ్ద
ములకును దాహరణంబు చూడవలయుననియు (స్త్రీత్రోటాచఞ్చరేరజ్ఞేనాకూర్చస్త్రవస్త్రీ) *
(యాక్షుకే) ఇత్యాదులయందు చంచుశబ్దము ముక్కునకు బెరైనపుడు స్త్రీ) లింగంబు నియ
కముదపుచెట్టునకు జేరయినపుడు పుంలింగమనియు గూర్చశబ్దముదభావాచార్యమైనపు
పుంలింగనపుంసకంబులనియు నీరీతికంతొకైచేతను శబ్దముల లింగంబులను దెలియవలయునని

* మ. తె. వి. స. నా. క. సా. గు. స. మా. క. - త్రిస్తూన్న తేదవఁ భా సా అనుచోటవ్యః *

నా నా ర్థ ర త్న మ్ ల.

సకశబ్దమువరకునపుంసకమును దేశభేదశబ్దంబులకుకుశబ్దంబు తుదనుండుట వలననదిపుం
లింగంబనియనీనపుంసకంబుతోసస్వయింపదనియ దాత్పర్యము॥ ...

ఇపుడుగ్రంథకర్త విశేషవిధిగాలింగంబునువిధించుటకునతర
లాఘవంబుకొరకుకొన్నిసంకేతంబుజెప్పఁచున్నాడు.

మూ. {త్రిష్యితిత్రిషులిగ్జేషజ్జేయంద్వద్వేద్వయోరితి|
లిక్టాస్తరనిషేధోత్రశేషలిక్టవిధాయకః॥౮॥}

టీక॥త్రిషులింగేషు - ఈపదంబుమూడులింగంబుల యందనిచెప్పదగినచోట ॥
త్రిష్యితి- త్రిషుఅనియు॥ద్వంద్వే - స్త్రీలింగపుంలింగంబులయందు చెప్పదగినచోట ॥
ద్వయోరితి-ద్వయోఃఅనియు॥అత్ర-ఈస్థలంబునందు ॥ లింగాంతరనిషేధః-లింగాంతర
చెప్పబడినలింగంబులయొక్క॥ నిషేధః-నిషేధము ॥ శేషలింగవిధాయకః-శేషలింగ-నిషే
ధింపబడనిలింగమును॥విధాయకః-విధించునదియనియు॥జ్జేయమ్-తెలియదగినది॥ ... *

అనగా (కుష్ఠోస్త్రీ దస్తానాదస్త్రే) అనుచోటస్త్రీయనిస్త్రీలింగనిషేధముః
-సకుంజశబ్దము పుంలింగన పుంసకంబులనియు (పుంస్యేవనిచుకొ) అనుచోటపుంస్యేః
అనిపుంలింగమునేచెప్పుటవలనస్త్రీలింగనపుంసకంబులు లేవనియనుదాత్పర్యము, ...:

అకారోబ్రహ్మవిష్ణీశదమ
కేవ్యంగణేరణే గౌరవేంతః
పురేపాతాభూషణేష్టాపు
మేజ్యయోః॥౯॥

అకారస్తుపదేభాపేపరితా
పేసితామహే!

ఇకారః ఘణిరత్నార్పి ద్వ
గ్రతోర్థగుహార్థయోః॥౧౦॥
హరేకరేణాకత్యంతే నిశా
కరకశేస్తరే!

ఈకారోబ్జ దళేలత్త్యం
వాణ్యాంకమలకేసరే॥౧౧॥
రసనాయాం శక్రిచాపేచా
ణేఫణినికందరే!

ఉకారోక్షుత్రియేసేత్రేహ
రమాళౌహరేహరా॥౧౨॥

ఊకారః పురుష చంద్రదే
రాజపుత్రగ శేస్సరేప్రాంగ
ణోపమయోఃపూర్ణకుంభేవ
శ్శిశిరక్షణే॥౧౩॥

ఋకారఃకుంజరేచేదేధిభే
దేదేవమాతరి | భావేదేవరి
పానద్యాంసురాయాం దేవ
రేదివి॥౧౪॥

ఋకార శ్చికురేసర్వవృ
ష్ట్యాంవిగతసంపది హిమప
ద్మదితిస్వగణధనభూషాభు
జాంబుష॥౧౫॥

ౌకారో దంతినాం దంతే
కుశ్లేరకపిదంతయాః | స్వర్గా
దితోర్నిర్మలప్రగాత్రేగతనస్తరి
వక్షసే॥౧౬॥

ౌకారః కృకలూసేద్యా
వంగేక్షేమకరేస్తరే! చిలాగ
తౌలోచనసేస్త్రి పాగమాత
రిమాతరి॥౧౭॥

అ॥పు॥ఇద-బ్రహ్మకును-విష్ణువునకునుశివునకును- తాదే
టికిని-ముంగిలికిని- యుద్ధమునకును - గొప్పతనమునకును-
అంతఃపురమునకును-హేతువునకు-భూషణమునకును- పా
దమునకు-పార్వతికిని-యూగమునకుపేరు. *

అ॥పు॥ఇది-స్థానమునకును-సత్తును-పరితాపమునకు
ను-బ్రహ్మదేవునకునుపేరు.

ఇ॥పు॥ఇది-పామునకును - రత్నమునకును-కాంతికిని-
ముండనుటకును-రహస్యార్థమునకును - ఈశ్వరునకును-ఆ
డుయేనుంగునకును-అంతఃపురమునకును-చంద్రకిరణమున
కును-వస్త్రధునకుపేరు. *

ఈ॥స్త్రీ॥ఇది-తామరలేకునకును-లక్ష్మీదేవికిని - సర
స్వతికిని-ఆకరుపువ్వులకును-నాలుకకును- ఇంద్రధనుస్సున
కును-బాణమునకును-పామునకును - పర్వతబలమునకును
పేరు. *

ఉ॥పు॥ఇది-రాజునకును-కంటికిని - శివశిరస్సునకును-
శివునకును-విష్ణువునకునుపేరు- *

ఊ॥పు॥ఇది-పురుషునకును, చంద్రునకును- రాజపుత్రు
నకును-కంఠమునకు - దేవతకును - గొప్పముంగిలికిని-సా
టికిని - నిండుకడవకును - వతకకునికి - రక్షించుటకును
పేరు. *

ఋ॥పు॥ఇది-ఏనుగునకును-కొండకును - బుద్ధిభేదము
నకును-అదితికిని- స్వభావమునకును - దేవశత్రువునకును-
నదికిని-కల్లునకును-పెనిమిటియొక్క అన్నదమ్ములకును- ఆ
కాశమునకునుపేరు. *

ఋ॥పు॥ఇది- వెండ్రుకలకును-పాముకంటికిని - దరి
ద్రునకును-మంచునకును-కమలమునకును- రాక్షసులతల్లికిని
స్వగణమునకును-ధనమునకును-భూషణమునకును-భుజము
నకును-ఉదకమునకునుపేరు. *

ౌ॥పు॥ఇది-ఏనుగుదంతమునకును-ఎండకాయకును-
కోతికోరకును-స్వగణమునకును-అదితిదేవికిని - గంధాదు
లచేబూయబడినమేనుగలవానికిని - చనిపోయినమనమడు
గలవానికిని-రొమ్మునకునుపేరు. *

ౌ॥పు॥ఇది-ఊసరపెల్లికిని-పర్వతమునకును - శిరిర
మునకును - శుభమునుజేయువానికిని - దేవతకును-చిలాస
గమనమునకును-కంటికిని-ఎముకకును-కద్యిపునకును-తల్లి
కినిపేరు - ఇచ్చటమాతృశబ్దముకొలతగానికిపేరునికొందరు
తల్లికిపేరైనపుడు॥స్త్రీ॥

*

నానార్థరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

ఏరారస్తేజసిజలేరాత్రోహ
ర్వోదరేహరా! హ్యోష్ఠే
కాదశ సంఖ్యాయాందిరా
దౌమణికుట్టిమే॥౧౨॥

వికారోదిబుత్తేహస్తేహ
రేద్రిభిరేత్వది

ఓకారపద్మకుడ్యాయుక్తి
దమేఘేందుయోనిభు॥౧౩॥
శక్రేనేవేరిందౌస్యా

దౌకారస్త్యువికాసుతే
విఖంధాంగేంశుకలయోరనం
తేసిద్ధపుష్పకే॥౧౪॥

అంశబ్దోపక్రవాక్యేతిదీ
ర్థేంజలినియోగయోః | స
ప్రస్వరాంతమానేవపరం
జ్యోతిషీచస్త్యుతే॥౧౫॥

అశ్విభాయాంసిద్ధవంత్రప్ర
గ్రహార్కరథార్యణిచక్రే
కుక్కుటమార్ద్ధిందుచిందే
బ్రహ్మేశవిష్ణుషు॥౧౬॥

కోబ్రహ్మతానిలారాగ్ని
చిత్తధియమకేతిమిష్టావా
హతశశ్లేష్ధానితవర్ణేనసా
ద్యుతే॥౧౭॥

కంఠోంబుసుభిక్తిబంత్రై
వచశవప్రయమ్!

కింప్రశ్నాక్షేపకుత్సాసుచిత
క్మేచత్రివింగకమ్॥౧౮॥

కిమవ్యయశచకుత్సాయాం
నికల్పప్రశ్నయోరపి

కుస్త్యైభువికుపాపేత్వేకు
త్సాయాంవారణవ్యయమ్॥

ఖిపుమాగరుజ్జేఖడ్గవ్య
గేశాంతరసేకుతా!

ఖమింద్రియసుఖవ్యోమన
క్షత్రక్షేత్రపట్టణే॥౧౯॥

ఓంపు॥ఇది-తేజస్సునకును-ఉదకమునకును-రాత్రికిని-
మేడయొక్కమధ్యభాగమునకును-విష్ణువునకును - ఆకాశ
మునకును-పదునాకండనుసంఖ్యకును - సూర్యోదయకాల
మునకును-మణిమయమగుతిస్త్యేకునుచేరు. *

వింశపు॥ఇది-దిక్కునకును-హస్తమునకును-శివునికిని-ప
ర్వతశిఖరమునకును-చమకమునకునుచేరు. *

ఓంపు॥ఇది-కమలమునకును - గోడకును-ఉదకమునకు
ను-కుజేరుకును-మేఘమునకును-చంద్రునకును-యోనికిని-
ఇంద్రునకును-బ్రహ్మస్పృతికిని-బ్రహ్మదేవునకునుచేరు. *

శౌంపు॥ఇది-కుమారస్వామికిని-స్వచ్ఛమగుమేనికిని-
చంద్రకళకును-అఖంఠమునగునర్పమునకును-సద్గుణయొక్క
విమానమునకునుచేరు- *

అంశపు॥ఇది-అడిగినప్రశ్నను - మరియొకవిభముననర్థ
ముచేసికొనిచెప్పును-తర్కమునకును-మిక్కిలిపొడవునకును-
దోసిలికిని-అజ్ఞకును-సప్తస్వరములకాలప్రమాణమునకు
ను-పరమాత్మకునుచేరు. *

అఃపు॥ఇది-సిగకును-సిద్ధవంత్రమునకును-నిర్బంధం
చుటకును-సూర్యరధాశ్వమునకును-చక్రమునకును-కొడి
తలకును-చంద్రబింబమునకును-బ్రహ్మకును-శివునకును - వి
ష్ణువునకునుచేరు. *

కంపు॥ ఇది-బ్రహ్మకును-పరమాత్మకును-వాయువున
కును-సూర్యునకును-అగ్నికిని-చిత్తమునకును-బుద్ధికినియమ
నికిని-నిమలికిని-కల్పపునకును-కొట్టుకడఘనీక-సముద్ర
మునకును-తెల్లవన్నెకును-పసుపునకును-నిగ్గునకునుచేరు

కంన॥ఇది-శిరస్సునకును-ఉదకమునకును-సుఖమున
కునుచేరు - ఈయథా ములయందేకమేకనియవ్యయముం
గలదు- *

కిమ్ పు ఇది || ఏమనియడుగుటకును - అక్షేపణకును-
నిందకునుచేరైనపుడు || న || సందేహమునకుచేరైనపుడు॥
త్రి॥ నిందకును-వికల్పమునకును-ప్రశ్నకునుచేరైనపుడవ్య
యముంగలదు. *

కుంపు॥ఇది-ఘామికిచేరైనపుడు॥ స్త్రీ॥ కుశ్చిత్తమైనపా
పమునకును-కొంచెమునకును-నిందకును-నివారించుటకును
చేరైనపుడవ్యయము. *

ఖంపు॥ఇది-గరుడునకును-కత్తికిని-స్వగ్రామునకును-
శాంతరసమునకును-ఈచంబోయినకాలుచేతులుగలశా
కినిచేరు- *

ఖంపు॥ఇది-ఇంద్రియమునకును-సుఖమునకును - ఆకా
శమునకును-నక్షత్రమునకును-వరిమడికిని - పట్టణమునకు

నానార్ధరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

కృపాఫలకయో మృన్మయిం
దౌసంపేశరంధ్రయోః |
గంగితే
గాతుగాధాయాం
గోగంధర్వగజేశయోః ||
గోక్రతోవృషభచంద్రదేవా
గూర్ధిగ్ధేసుషుస్త్రీయాన్ |
దయాస్తురశ్చి దృగ్బాణస్వ
గజవక్త్రాంబులోమను

మేఘేని దాఘే కింకిణ్య
జ్జటాయాంఘటినేచఘః |
ఘంవాద్యామృతయోద్ధా
ఘవాతాః ఘోరేషు చ
స్త్రీతా || ౨౯ ||
జంక్తిబమంజనేనాతు ప్రేర
పేవిషయేజగే |
చస్త్రుమేస్వరేచోరేచ
కోరేచంద్రమస్యపి || ౩౦ ||

చాస్త్రీశోభాశోణితేతు
చంక్తిః పేవిమలేశ్రీమః |
సాన్తిస్థానాచ్చాదనాజ్ఞేషు
భంక్తిజేసంఘృతేపుమాన్ ||
త్రిష్యయంనిర్వలేనిత్యేమలి
నేభదకోపిచ |
జోజపేజయేమేరాశబ్దేజే
శరిమత్సరే || ౩౧ ||

జాస్త్రీయాం దేవవాహి
న్యాం యోని సాగరపేల
యో |
జంకలఘాషణేపత్న్యా
స్తేజస్యంబునిజన్మని || ౩౨ ||
జాకీత్యాంకంకంకే
జేవోమృదుశాచయోః |
జాస్త్రీవాణ్యాం

దయకునుపలకకును-అభావమునకును-గురుత్వేనబిందువున
కు-ఉంచుటకు - రంధ్రమునకునుపేరు, ...
గజసంజ్ఞాది-గానమునకుచేరు. ...
గాస్త్రీ || ఇది-శ్లోకమునకుచేరు, ... *
గజపు || ఇది-గంధర్వమునకును-విద్యాయకునకునుపేరు
గోస్త్రు || ఇది-యజ్ఞమునకును-వృషభమునకును-
చంద్రునకునుచేరై నపుడు || పు || వాక్కునకును. భూమికిని-
దిక్కునకును- గోవునకునుచేరైనపుడు || స్త్రీ || కిరణమున
కును-నేత్రమునకు-బాణమునకును - స్వగజమునకును-వ
క్త్రాయుధమునకును-ఉదకమునకును- రోమమునకునుచేరై
నపుడు || పు || స్త్రీ || ... *
శుస్త్రు || ఇది-మేఘమునకును-వేడిమికిని - చిగురుగంట
కును-ఘంటకును-ఒరియుకునుపేరు. ... *
ఘంజ్ఞాది-వాద్యమునకును-అమృతమునకును- శేరయి
నపుడు || న || భూమికిని-లోకవృత్తాంతమునకును-భయంకర
మునకునుచేరై నపుడు || స్త్రీ || ... *
జంజ్ఞాది-కాటుకకుచేరై నపుడు || న || భయంకరమున
కును-దేశమునకును-చేరై నపుడు || పు || ... *
చ || పు || ఇది-తురకవానికి-ధ్వనికిని-చోరునకును - చకో
రపక్షికిని-చంద్రునకును - అపిశబ్దమువలనఽజామరమునకు
నుపేరు. ... *
చాస్త్రాది-కాంతికిచేరై నపుడు || స్త్రీ || శత్రువునకుచే
రై నపుడు || న || స్వచ్ఛమునకుచేరైనపుడు || త్రి || ... *
భాస్త్రాది-ఇచ్చకును - కప్పటకును-సంవత్సరమునకును
చేరై నపుడు || న || పెరుగునకునుచేరైనపుడు || పు || ... *
పు || స్వచ్ఛమైనదానికి-సత్యమైనదానికి- మలినమైనదాని
ని-పేరయినదానికిచేరైనపుడు || త్రి || ... *
జస్త్రు || ఇది - జపమునకును- జయమునకును-మేరువున
కును-ధ్వనికిని-జయించుస్వభావముగలపురుషునకును-బరు
లసంపదనోర్వలేకపోవుటకునుపేరు. ... *
జాస్త్రీ || ఇది-దేవసేనకును-యోనికిని- సముద్రపుగ
ట్టకునుపేరు. ... *
జస్త్రాది-పిరుదునకును-భూషణములకును- భార్యకు
ను-తేజమునకును-ఉదకమునకును-పుట్టుకకునుపేరు. *
జస్త్రు || ఇది-కీడికిని-యదమునకును-జ్వర్ణించుటకును
పుహస్థికిని-అకాశమునకును-పిశాచమునకునుపేరు. *
జాస్త్రీ || ఇది-సరస్వతికిచేరు.

నానార్ధరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

యుశబ్దస్తుప్రమాణా భాతరి
హంసకే||3౪||ద్రతాపేభృ
మణెనమైచోకేజం ఝూనితే
మదే|

ఞౌప్రూపావిషయేగర్వే
తేపీమూర్ధ్నిఖరధ్వసా||3౫||
త్రిషూర్తానేమాధరూపేక్లి
తేతుంభయపద్యయోః||

జ్ఞఃప్రాజ్ఞేత్రిమనాచంద్ర
సూనావాత్మనితేధని||3౬||
టఃపుమాకకరటేధూమే
చాపేర్కకిరణేధ్వసా|కవా
టావతయోస్సూనౌ భూ
మ్యౌప్రత్యోస్తుటాస్త్రియా
మ్||3౭||

రశ్యంకరేభ్రహద్యానారం
క్తిజేచంద్రమండలే||స్తంభ
సేసాహసే చాధ త్రిమశూ
స్యేశతేద్యధే||3౮||

డకిప్రమాణవిషయేశంభౌ
హానేత్రానేక్షయేధ్వసా|శం
ఖధ్వనారాద్రరసేక్లిడావా
చోస్తుడాస్త్రియామ్||

డంక్తిజేదామలే దుగేప
టేడమరుకేపిచ | అంహంశ
సేచత్రిమ తుడశబ్దా గాయ
కేజడే||౪౦||

ధకిపిశాచే భయేకాలేరా
గేపాంధేధ్వసాచనా | డ
క్తియాంతు స్త్రియాంక్తి
జేజ్ఞాసేతూర్ధ్వమఖేపిడమ్||
త్రిప్యయంబుణెగూడే సా
స్యేసవ్యాపసవ్యయోః|

ఞశబ్దస్తుప్రమాణా జాతేధే
రపేకంటకేధ్వసా||౪౧||

ణాస్త్రియాంరజసితయ్యా
ధేనుసాకృపాసుచణరస

యు*పు||ఇది-బ్రహ్మకును-అందెకును - పరాక్రమమున
కును - తిరుగుటకును-నశించినదానికి-చోరునకును - వాన
తోచజేరినపెనుగాలికిని-మదమునకునుపేరు.*

ఇ*ఇది-సమూహమునకును-దేశమునకును-గర్వమున
కును-గందాదులయొక్కపూతకును-శిరస్సునకును - గాడి
దెకుతకునుపేరయినపుడు||పు|| డ్ధర్మముఖమైనదానికిని-
మాధరూపమైనదానికినిపేరయినపుడు||త్రి|| భయమునకు
ను-గీతికేదేరయినపుడు||న||*

జ్ఞ*ఇది-విద్వాంసునకుచేరయినపుడు||త్రి|| బుధునకు
నుబుద్ధికిని-బ్రహ్మదేవునికినిపేరయినపుడు||పు||

ట*ఇది-కాకికిని-పొగకును-పింటికిని- సూర్యకిరణము
నకును-ధ్వనికిని-తలుపునకును- సుడికిని-పుత్రునికినిపేరయి
నపుడు||పు|| భూమికిని-పలుమారుపలుకుటకును- పేరయిన
పుడు||సీ||*

ర*ఇది-శివునకును-అగ్నికిపేరయినపుడు || పు||చంద్ర
మండలమునకును-కట్టుటకును - సాహసమునకునుపేరయి
నపుడు||న||*

డ*ఇది-అభావమైనదానికిని- దుష్టమైనదానికిని. దృఢ
మైనదానికినిపేరయినపుడు||త్రి|| దేశమునకును-శివునకును
నవ్వునకును-భయమునకును-నాశమునకును-ధ్వనికిని-శంఖ
ధ్వనికి-రాద్రరసమునకును-పేరయినపుడు|| పు|| లజ్జకును-
వాక్కునకునుపేరయినపుడు||సీ||*

డ*ఇది-దామరవాద్యమునకును-దుగేశ్వలమునకును.
వస్త్రమునకును- డమరుకమునవాద్యమునకును-అందలము
నకునుపేరయినపుడు||న|| గాయకునికిని-జడునకునుపేరయి
నపుడు||త్రి||*

ధ*ఇది-పిశాచమునకును-భయమునకును- కాఽమున
కునుప్రేమకును-మార్గస్థునికిని-ధ్వనికినిపేరయినపుడు||పు||
జయభేరికిపేరయినపుడు|| సీ|| జ్ఞానమునకును-వాద్యమున
కునుపేరయినపుడు||న||గుణహీనునికిని-దాగినవానికిని-చా
ధువునకును-ఎడమకుడిప్రక్కలకును- పేరయినపుడు||త్రి||

ణ*పు||ఇది-జారునికిని- భయంకరమునకును - గగురు
పాటునకునుధ్వనికినిపేరు.*

ణా*ఇది-రాత్రియందును-పాన్పునందును- గోవునందు
ను-ముక్కునందును-దయయందును-వతియందునపుడు|| సీ||

నానార్థరత్నమాలా * ఏకాక్షరకాండము.

జడశేజ్ఞానే త్రిమృనిస్తుమ
ప్రసి॥ ౪౩॥

శతబ్దః ప్రసంగం భాగేనిశ్చ
కొపపుచ్చయోః॥ ధాతు
ద విధా చోశే కరుణా
శాంతుతాస్త్రియాం॥ ౪౪

శచ్చబ్దః ప్రసంగతాత్థోక్తాత్రి
పాతాపదవ్యయమ్॥

తెత్తబ్దః ప్రేతసే స్త్రీస్యా
ప్రజాకత్తబ్ధి దవయత్॥

౧॥ స్త్రీస్త్రిలింగీయం తగ
శ్యాం శ్చిలం యోనివారణం
చ్యలింగ స్థుభవ తే శ్యాను
పృథులేపిద॥ ౪౬॥

కః శ్రుంసిదా తరిచ్చేదే ద
గ్రియాంక్షాంతిదానయోః

క్షిణేపాదపై రాగ్యోకతే
ప్రతాకనే॥ ౪౭॥ భవ్య
గ ప్రయయమాకే గృహ
ద్రావకేవదా॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

కళికానక్షాన సేత్రేషు దృ
ప్రప్తరః ప్రేషు॥ ౪౮॥

తామరరేకునందును - జ్ఞానమందునువ ర్తించునపుడు॥ న॥
ఉమకలేనికవస్తువునందువ ర్తించునపుడు॥ త్రి॥ *॥

త *॥ ఇది - సంభాగమునందును - నిశ్చయమునందును -
కోపమునందును - తోకయందును - రసవాదమునందును -
చోరునియందును - వర్తించునపుడు॥ ప్ర॥ దయయందువ ర్తించు
నపుడు॥ సీ॥ *॥

తత్ *॥ ఇది ప్రస్తుతార్థమునందువ ర్తించునపుడు॥ త్రి॥
పాతపునందువ ర్తించునపుడు అవ్యయము - *॥

త *॥ ఇది - క్రిడించుటయందువ ర్తించునపుడు॥ సీ॥ క్రిడిం
చువానియందువ ర్తించునపుడు॥ విశేష్యలింగము॥ నదియం
దువ ర్తించునపుడు॥ సీ॥ భయమును బోగొట్టుటయందు॥
న॥ తెలుపు - నలుపు - లావు - పీనిగలవస్తువులం బెవ్వనెడల
చెప్పవలెంగము - *॥

ద *॥ ఇది - దాతయందును - భేదించుటయందును - వర్తించు
నపుడు॥ ప్ర॥ ఏర్పడనందును - దానమునందును - వర్తించు
నప్పుడు॥ సీ॥ పానమునందును - త్రైలాగ్యమునందును - భార్య
యందును - చూశేనందును - వతికంచునపుడు॥ న॥ మూగయరి
నును - పట్టుకడినవానియందును - ఉరుకువానియందును - పరి
వర్తించునపుడు - వతికంచునపుడు - విశేష్యలింగము॥ ఇచ్చట
ద్రావకశబ్దము ద్రావకమనునొకభవమునకు బేరనికొండలు -

దృశ్య *॥ ఇది - చూచుటయందును - జ్ఞానమునందును -
శ్రేత్రమునందును - వతికంచునపుడు॥ సీ॥ చూచువానియందు
వర్తించునపుడు॥ త్రి॥ *॥

భ *॥ ఇది - ఇంద్రునియందును - భగ్యునియందును - భాగ్యము
నందును - కుబేరునియందును - భగ్యంతరియందును - కడవయం
దును - వతికంచునపుడు॥ ప్ర॥ గృహమునందును, భవమునం
దును, గృహమునందును, వతికంచునపుడు॥ న॥ ఇచ్చియందు
వతికంచునపుడు॥ సీ॥ ఈయభిరామన, ధా, శిశి, శిశి, అతి
మూడుచూపనయింగలవు, *॥

కార *॥ ఇది - గూడమునందువర్తించునపుడు॥ ప్ర॥
పరిచయమును, ప్రసాదమునందును, భారమునందును, కాడి
మ్రొక రుద్రుడును, వతికంచునపుడు॥ సీ॥ *॥

న *॥ ఇది, కి నాయకునియందు, వతికంచునపుడు॥ ప్ర॥
నాశయించువతికంచునపుడు॥ సీ॥ భాగ్యమును, నాద,
మునును, వతికంచునపుడు॥ న॥ గొడ్డారియందును
నర్తించుచున్నందును, విశిష్టమైనవానియందును
విమరుచిరాగయ సుత, శైవయిన వాయునందును,
వతికంచునపుడు॥ ప్ర॥

నానార్ధరత్నమాలా * ఏకాక్షరకాండము.

నుశబ్ద స్తుతౌ స్త్రీస్యా
నౌస్త్రితరణికాలయాః ॥

పఃపుమాన్ పవనశైలేప్ర
కాశే కాస్తభక్షణే । శుభ
లగ్నే ॥

ధపంక్తి బేహేయి పాఃపా
త్యపానయాః ॥ ౫౨ ॥ స్త్రీ లిం
గేత్వం బుధారాయాంసుధా
యాంసమృతౌచపా ॥ పస్త్రీ
మృతేప్రసన్నేచ ॥

పూః స్త్రీ పురశరీరయాః ॥
౫౩ ॥ పూరణేచ

ధంపుంశబ్దః పురుషేపరమా
త్మని ।

భోజంరూ నిల ఆస్థిశే
పూత్కారేవారణరణ ॥

పాస్త్రీయాం నిష్ఠురోక్తా
చకలాకేళికుటీషుచ ।

అధస్పారే పరోక్షేచ ఘశ
బ్దోవాచ్యలింగకః ॥ ౫౪ ॥

బఃకుంభే వరుణేచిందౌ విక
త్వేచగుకౌమదే । విధూతికా
రేక లహే పక్షే గర్భాచ ప
ర్యణి ॥ ౫౬ ॥

బాస్త్రీయాం కాహళివల్లి
శృంఖలాస్యమతేత్రిమి ।

భశ్వంభౌ భృమరభాషక
క్రైంకౌ జలదే పుమాన్ ॥

౫౭ ॥ భాభవ్యలం పృతౌ
దీపౌ

స్త్రీయాంభాః కరణేద్యు
తా । క్షిపేతుగగనరాశౌతా

రాయాంపుండ్రచక్రియాః ॥

భిస్త్రీభిత్త్యాంభగేపుంసే

ను * సీ ॥ ఇది, స్తుతికరేరు,

నౌ * సీ ॥ ఇది, ఓడయందును, కాలమునందును, వతి
చును, ...

ప * పు ॥ ఇది, వాయుపునందును, పర్యతమునందు
ప్రకాశించుటయందును, కాస్తభక్షణియందును, క్షణ
దును, శుభలగ్నమందును వతించును, * *

ప * ఇది, ప్రేడియందువత్కంచునప్పుడు ౧ ॥ పాన
చేయువానియందును, పానమునందును వతించునపు
పా-అని-ఆకారాంతపుంలింగముంగలదు - ఉదకధార
దును-అమృతమునందును-సమృద్ధియందును- వతించున
డు ॥ సీ ॥ ఆపదనొందినవానియందును- కోపము లేనివాని
దునువర్ధించునపుడు ॥ త్రి ॥ ...

పూర్ * సీ ॥ ఇది-పురమునందును-శరీరమునంద
నిండించుటయందును వతించును. ...

పుష్ * పు ॥ ఇది-పురుషునకును-పరమాత్మకును.

ప * ఇది-వానతోజేగినపెరుగాలికిని- భుజవ
వట్టుటకును-పూత్కారమునకును-నివారించుటకును-
ధమునకునుపేరు- ...

పా * సీ ॥ ఇది-కత్తిని-పదియారవభాగమునక
ఆటకును-గుడి నెకునుపేరు - ఇచటకలాశేబ్దిముఖిద్యావ
నికొండలు. ...

ప * ఇది-శబ్దించుటకును-మరుగైయుండుటకును-
గునపుడువిశేష్యలింగమగును. ...

బ * పు ॥ ఇది-కడవకును- వరుణునకును-బిందువునపు
వికల్పమునకును-గుంపుకును- మదమునకును - సంపదన
యువానికిని-కలహమునకును-పక్షమునకును-గర్భాము
ను-పగ్నతమునకునుపేరు- ...

బా * ఇది-బూరుగకును-తీగెకును-సంకల్పకును-పేరు
పుడు ॥ సీ ॥ వ్రచ్చుచుయినదానికిపేరుగునపుడు ॥ త్రి ॥

భ * ఇది-శివునిని-తుల్యమునకును-స్వభావమునకును-
క్రమమునకును-కరణమునకును- మేళమునకునుపేరుగునపుడు
పు ॥ భూమికిని-అలంకారమునకును- ప్రకాశమునకును
గునపుడు ॥ సీ ॥ ...

భా * ఇది-సాధనమునకును - కాంతికిపేరుగునపుడు
సీ ॥ ఆకాశమునకును- రాశికిని-నిక్షత్రమునకును-త్రపుండ్ర
ర్ధపుండ్రమునకును-చక్రిమునకునుపేరుగునపుడు ॥ స ॥

భి * ఇది-గొడకుపేరుగునపుడు ॥ సీ ॥ పక్షికిపేరుగునపు
పు ॥ ఇచ్చటబిత్త్యాంభాంతరమున భయమునకుపేరు

రానార్ధరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

సానభూమిస్తు భూమి
సామే || భుక్త్యంభో భాతరిం
నా

చంద్రే మాసిచమాః పు
నక్ || ౧౯ ||

గృహసేమ్యతా వేలా
వధాశ్రీ శుభ్య మాతృమ
సావ్యయం ప్రతిషేధేవజసే
హ్యన్నపుంసకమ్ || ౨౦ ||

యఃపుంసే బంధసేవింగపిం
భాభిధ వర్ణయో |

యస్త్యాగేలయేవాయా
మేదాత రియాతరి || ౨౧ ||

రాస్త్రియాం యానమం
హ్యో శ్లోధా లక్ష్మ్యోశ్శని
-త

యచ్చబు స్సగ్వ నామాఖ్య
మహేతాతన వ్యయమ్
హ్యో స్త్రిభ్యాతా ప్రకథసే
నిశార్యమాతృభూమిమ |
గా. కేప్యహ్నివహ్నాచ

స్వరోన్యమైర్లోది వా
యామ్ || ౨౨ ||

పుమాకా వాచకేకామే
యోజజేకయేముతా |

గాస్త్రియాం హేమ్నిశా
యాచాకం సాయాంగ
వతి || ౨౩ ||

క్తి బేరుధిరేమార్చిద్యా
గ్యో మాంగకృషు | చ
భయచక్రభుకు సే
స్త్రిగతిక్షయో || ౨౪ ||

చ
య్యయోర్ద సేన్యే

య
భుప్రసేయే
భుగ్భావతే చ్చయోః

భుక్తి ఇది- ఉనికికిని- భూమికిని పేరయినపుడు || సీ || శివు
నికిని-బహుకును-చంద్రునకును పేరయినపుడు || ప్ర || ... *

మాన్ * ప్ర || ఇది-చంద్రునకును-మానమునకును పేరు -

మాన్ * సీ || ఇది- ప్రమాణమునకును- మృతికిని-చెల్లెలికట్టు
కును- ధారణగలబుద్ధికిని- లక్ష్యదేనికిని- మధ్యప్రదేశమున
కును-తల్లికిని పేరు- ౨ మేధమునకు జేరగునపుడు || ౨ || జనము
నకుపేర గునపుడు || న || ... *

ను * ప్ర || ఇది- బంధమునకును- పచ్చపన్నెకును- గోరొ
జనమునందలి వంశమునకు పేరు-

య * ప్ర || ఇది త్యాగమునకును- స్థానమునకును- వాయు
పునకును- యమునకిని-దాతకును- భోవుచున్నవానికిని పేరు-

యా * సీ || ఇది-వాహనమునకును- పువ్వులగొత్తునకును
కాంతికిని-లక్ష్యికిని, చేయుటకును పేరు,

యల్ * ఇది, సర్వభావసంజ్ఞనుపొందునపుడు || త్రి ||
సీతపునకు జేరగునపుడు || ౨ || ... *

భ్యా * సీ || ఇది, ప్రసిద్ధికిని-చెప్పటకును పేరు, ... *
జ్యా * సీ || ఇది, వింటు నానికిని, తల్లికిని భూమికిని పేరు, *
ద్యుః * ప్ర || ఇది- స్వర్గమునకు, పగటికిని, అగ్నికిని,
చ కారిముకలన గాంతికిని పేరు, ... *

న్యో * దిక్ * సీ || ఇది, స్వర్గమునకు- ఆకాశమున
కునుకరు, ... *

ర * ప్ర || ఇది- లగ్నికిని-మనస్సునకిని- నారమునకును-
వస్త్రమునకును, హస్తమునకును, యుద్ధపునకును పేరు, *

రా * సీ || ఇది, బంగారునకును, శాలకును, చెప్పటకును,
నడుచుటకును, * * *

రస్యోని, నేతురునకును, శిరస్సునకును, భాగమునకును,
ఆకాశమునకును, ప్రస్తుతమునకును, కడుపునకును, ముఖమున
కును, సాయమునకును, తేరగునపుడు || ౩ || రసహీనమయిన
వానికి, త్యాగమునకును, శీర్ష్యయిన దానికిని పేరగున
పుడు || త్రి || ... *

రై * ప్ర || ఇది, ముద్రాంతమునకును పునకును, పుండి
కిని పేరు, * ... *

రి * ప్ర || ఇది, ప్రసాదమునకును, పుయించుటకును పేరు,
రుచ * ఇది, రూపమునకును, అగ్నిజ్వాలకును, ఇచ్చకును

కాంతే రుక్మాయుధే భయే
ధ్వనా ॥౬౬॥

స్త్రీ కామినీ వంమికియో
రూస్యవ్రజే కామరూపిణి ।
శ్రీరేవరచనాశోభాగంవ
త్సరశశాభిషు ॥౬౭॥ వాణి
లక్ష్మీ లవంగేషు విషే విత్వే
ప్యథాత్రిషు । జటాయాం
పూరణే ప్రాస్త్రీ

స్రుక్మామాంగే గతాస్త్రీ
యామ్ ॥౬౮॥

లఙ్ఖండితే త్రిష్యై దానే
స్త్రీ నేందౌలజణేతులమ్ ।

వఃప్రమాణ సాత్వికే వా
యాసంయమేవదేస్త్రే ॥
విశ్వేక్షుషివ్యోమ్ని వాతప
రమాత్మనిపషిణి ।

వైశ్వజనే పురిషేవిట్క
మాత్మసి ద్వయో స్త్రీ
యామ్ ॥౬౯॥

స్వాస్త్రీ ఫనేపుమాజ్ఞా
తా త్రిష్యైత్త్యేస్వయాత్మని

స్వరవ్యయంచ త్రివివే
త్విట్కాంబూలయోస్త్రీ
యామ్ ॥౭౦॥

పస్త్రీ పురీ చక్రేత్వగ్వా
ద్వాం పాయమోస్త్రీ
యామ్ ।

స్త్రీ కే విహూక గు-
ప్త్యురైకా ౨ ।

శాస్త్రీ మోక్షావప్తం
యాం కైకాశాభారం
యాంః రిమాయాంభా

కాంతికినిపేరైనపుడు ॥ స్త్రీ ॥ యుద్ధమునకును - భయజ
కును-ధ్వనికినిపేరగునపుడు ॥ శ్రీ ॥ ...

రూప్యస్త్రీ ॥ ఇది- యువతికిని- చెదలుచుకును- బంగారః
నకును-కామరూపిణిపేరు- ...

శ్రీరేవస్త్రీ ॥ ఇది- అలంకరించుటకును- కాంతికిని- సంగ
కును- చిల్లచెట్టునకును- సరస్వతికిని-లక్ష్మీకిని- లవంగము
కును-విషమునకును-బిల్వచెట్టునకునుపేరు- ...

ప్యథా ఇది- జడకునేరగునపుడు ॥ త్రి ॥ నిండించుటకునే
గునపుడు ॥ స్త్రీ ॥ అపిశి బ్రమువలన సాత్రపురుగునకునుపేరు-

స్రుక్మాస్త్రీ ॥ ఇది- హోమసాధనసాత్రకును- నడుచు
కునుపేరు- ...

లక్ష్మీ ఇది-ఖండింపబడిన శానికినేరగునపుడు ॥ త్రి ॥ గ్రహి
చుటకునేరగునపుడు ॥ స్త్రీ ॥ చంద్రునిపైరగునపుడు ॥ పు ॥ అ
ణమునకునేరగునపుడు ॥ ౪ ॥ ...

వఃప్ర ॥ ౨ ॥ పాత్వికునికిని- నాయుపునకును-తెన్నగ
జాలించుటకును-వరుణునికిని-మన్మథునిపేరు-

విశ్వపు ॥ ౧ ॥ నేత్రమునకుచిత్రకారమునకును- వాయు
పునకును-పరమాత్మకును-పక్షినిపేరు- ...

విట్క ఇది- వైశ్వంకునేరగునపుడు ॥ పు ॥ పనపాదశక్తి
గునపుడు ॥ పు ॥ అమేధ్యమునకునేరగునపుడు ॥ ౧ ॥

స్వాస్త్రీ ఇది- సనమునకునేరగునపుడు ॥ స్త్రీ ॥ జ్ఞాతికినేరగ
నపుడు ॥ పు ॥ తనసంధి భయం పరేరగునపుడు ॥ త్రి ॥ తనక
నేరగునపుడు ॥ ౧ ॥ ...

స్త్రి ౧ ౨ ॥ ఇది స్వర్గం కులం - ...
లక్ష్మీ స్త్రీ ౧ ౨ ॥ ౧ ౨ ౧ - లక్ష్మీ శాస్త్రం కులం -

లక్ష్మీ స్త్రీ ౧ ౨ ॥ ప్రాంతముల - పరిగి పట్టుకును-ప్రవ
తయార్థము చిట్టచు-కవయమునకునుపేరు-

శ్రీ ౨ ॥ ౨ ౧ ౨ - ౨ - ౨ ౧ ౨ - త్రిశి
... - ౨ ౧ ౨ - ౨ - మటుముచు - శివశివునునా

మోక్షావప్తం - మోక్షావప్తం - ...

యాం కైకాశాభారం - నామగ్ర్యం - ...

యాంః రిమాయాంభా - కాంతి - ...

నానార్థరత్నమాల * ఏకాక్షరకాండము.

అ వ త ర ణ క.

ఇచ్చటగ్రంథకర్త తానుగోన్నిశబ్దములకు లింగములఁ
జెప్పమికింగారణమునుఁ బలియజేయుచున్నాడు. *

శ్లో. { అప్రాచుర్యాత్ప్రయోగస్య లింగంక్వచిదు
పేక్షితమ్ | ఏకాక్షరేషుశబ్దేషుతదూహ్యంలత్యక్య
వేదిభిః || ... ||౮౨||

ప్రయోగస్య- ఏకాక్షరశబ్దప్రయోగముయొక్క|| అప్రాచుర్యాత్-మెండుగ
కపోవుటవలన|| క్వచిత్-ఒకానొక స్థలమున - లిక్తమ్-లింగ బోధకశబ్దము - ఉపేక్షిత
ఉపేక్షచేయఁబడెను-లత్యక్యవేదిభిః-ప్రయోగములుఁ బెరిసినవారిచేత - ఏకాక్షరేషు-ఒక
క్షరముగల-శబ్దేషు-శబ్దములయందు-తత్-ఆలింగము-ఉహ్యమ్-తెల్లదయగినది-

శ్లో. { ఇతిజగదుపకారిణ్యామిరుగపదండాధినాథ
రచితాయామ్ | ఏకాక్షరపదకాండః పూర్ణో
నానార్థరత్నమాలాయామ్ || ... *

జగదుపకారిణ్యామ్-జగత్ -లోకమునకు- ఉపకారిణ్యాం-ఉపకారమైనదియు-
ఇరుగపదండాధినాథరచితాయాం -ఇరుగపదండాధినాథ-ఇరుగపదండా
నాథునిచేత-రచితాయాం-చేయబడినదియునగు-నానార్థరత్నమాలా
యాం-నానార్థరత్నమాలయను-గ్రంథమునందు. ఏకాక్షరపదకాం
డః-ఏకాక్షర-ఒకయక్షరముగల-పద- పదములయొక్క-కాం
డః-సమూహము-ఋతి-పూర్వోక్తప్రకారము-
పూర్ణః-ముగిసెను.

నానార్థరత్నమాలా * ఏకాక్షరకాండము.

సంపూర్ణము.

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, -కాంతవల్ల,

శ్లోకః పశ్యేయకన్యతి |
కృంగానుక్రోశయోగోక్రోశో

నాకస్యద్ధిరాంతరియోః ||
చక్రవాక్యేవ్యక్తకం
కక్షగోక్షయదేయోః |

మహోక్షకశేమాక్షేద్రా
శంకాత్రాగంబర్కయోః ||

ల కా క్షరే శాఖాశా
కక్షిమంసంసవ |
లంకంసంసవతే
ప్రొకసేమందిరాక్షయో
శకలేవల్లతేపిన్యాచ్య
ల్లంసంసవమిన్యాచ్య
రతిభేదేమకప్ర్యాహశౌకం

భేకస్థితారకే || ౧౧ || త్రిమ
వహాఽభ్యేప్రంసేవ
త్రికం పృష్ఠా నేత్రత్రయే |
త్రికస్త్రయాణాంకంఘేచ
నేమ్యాంకూపస్యచత్రికా ||

పుష్పభేదేబకం దక్షిణపక్షి
యక్షాధిపావకాః |
కీలేపశాసనామాక్ష్యోశోణ
కేవ్యాసనందనే || ౧౩ || శుక
శ్మకంతు శైలిప కురుమగ్రం
భవర్ణయోః |

త్రిష్వల్పే చాంతకేపుసి
స్తోకం

రాకస్థు పూవణీ || ౧౪ ||
రాకావరశోనాన్యాంపు
ర్ణవగ్రాతిథావతి |

శాకశ్మకావ్యక్షభేదేభూప
ద్విపవీశేపయోః || ౧౫ ||
అనంబంసీ ౧౫౫౫

శ్లోకః పశ్యేయకన్యతి |
శ్లోకః పశ్యేయకన్యతి - శిఖరీమనకుసు - కంకారసమునక
పేరు- ...

నాక స్థి || ౧౨ || స్వర్ణమునకుసు-ఆకాశమునకుసు-పేరి
బంబంబు || ౧౩ || చక్రవాక్యమునకుసు- అక్షరేణినిపేరి
కక్షగోక్షయదేయోః - దేశవిశేషమున
ను-౧౪.

శుక్ల శ్లో || ౧౫ || పృథ్వీమునకుసు-మోక్షమునకున
వర్ణ చ నకుసుపేరు-

శంకా శ్లో || ౧౬ || భయమునకుసు- సంబేహించుటకు
కు-

ల కా శ్లో || ౧౭ || రాక్షసభృగేతి-లొమ్మకురు శాశిసీభూ
కన్యతి - పృథ్వీమంసంసవ-

లంక శ్లో || ౧౮ || పాపంసవ - కష్టమునకుసు-తే
ప్రొక శ్లో || ౧౯ || ప్రామామునకురు ఆక్షరేయమునకురు-కే
రెక్క వల్లత - అంబు పవములునునరుస
ల్లంసంసవ మిన్యాచ్య - స్థి-

రతి శ్లో || ౨౦ || ఇతి-రతివిశేషమునకుసు- చిలుకమున్ను-
ను-౨౧-

భేక శ్లో || ౨౨ || పరప్రమానక-పరగునభేద- త్రి - కిల్ల
పరగునభేద-పు-

త్రిక శ్లో || ౨౩ || వేన్నేముకకుక్షిగువనున్న ప్రదేశమునకు
మాడచుసంఖ్యకురు-పరగునభేద-౨౪- మాండవ్యుల
క్ర-సమాహమునకుపరగునభేద-పు- బానియ-చునకి
రగునభేద-నీ-

బక శ్లో || ౨౫ || పుష్పవిశేషమునకుపరగునభేద-౨౬- రా
సునికిని-కొంగి కును-యక్షరాజునకుసు-౨౭- పుష్పా-పు
కు- ఇతి-చిలుకకురు- రాక్షసమునకుసు-ప్రకిని-దు
గి పుష్పాచకును- మియోగినికేనగంపుడు- పు- ౨౮
పూపునకును-మానిపత్రికి-శేకగునపుడు-౨౯-

స్తోక శ్లో || ౩౦ || కొంచెమునకు పరగునభేద- త్రి- చా
నక్షతరగు భేద-పు-

రాక శ్లో || ౩౧ || సుర్యునికిరగునభేద- పు - త్రోత
సమస్తావనస్త్రేకిని - పూర్ణవచక్రనిగలపున్నచుకును
కు-౩౨-నీ-

శాక శ్లో || ౩౩ || శాక-సాచర్మమునకు - పృథ్వీశేష-
కురు- శాకమహారాజునకును - శాన్తిమునకును-౩౪-
ఈశాక-రత్నమునకు పరగునభేద-పుష్పపుష్ప-పు-౩౫-
ను-౩౬-

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము-ఖాంతవర్గ.

పంకోస్త్రీక్రద్దమైనసాః |
ద్యయోః కిష్కు ర్వితస్తా
రాహునై

నిమ్మస్త్రు నస్త్రీయామ్ ||
౧౬ || హేమ్న్యురోఘావణే
'మే'సాప్తస్వర్గ శతేపలే |
సారేచా
ధకలోస్త్రీదంభవిత్తి-
స్సాప్తస్సు || ౧౭ ||

భేకోభిజ్ఞేతిమ గృహసక్త
క్షిమ్యగేషునా |
ధికైమాకర్తరక్షిభ్యోజా
కుత్రాశ్వఖరాయచ || ౧౮ ||
జ్ఞేచాశ్వాది వికైత్రాప్ర
యంకుల్కమస్త్రీయాం |
శవ్యవాగ్ధీ నయోర్మూక
కేమఖ్యాన్యకేవలాః.

ఇతికాంతాః.

భేకేతుగ్రహపహ్నావ
రూరేకుక్కుపేద్రుమే |
పొడిమూపక యోరాఖు
శాభిపాదపవేదయోః |
ప్రంభశ్శ్యేనేక రాదాన

రేఖాతు ప్రోలేఫేయోః |

ఖాపర్యటనేనాజగత్

రింఖాతు వతేనః. ౨౦.
గతిభేదేన

శాఖానః పాదేక్షానానా
గుణే | నికలేపాదపాంగేన
పభేదేభందసామపి. ౨౧-
శిఖాశివ కైతే మాశ్శ్యోరే
రాశాఖాగ్రహాశిషు |
ముఖాదాదానా పారుదేన

పంక * ప్న || ఇది-అడుసునకును-పాపమునకునుపేరు
కిష్కు * ఇది-జేనకుజేరగునపుడు || ప్న || హస్తమునక
జేరగునపుడు || పు ||

నిమ్మ * ప్న || ఇది-బంగారమునకును-రామ్మనధరించే
డుసొమ్మనకును- కాలుపలమునకును - ౧౦౮ సువణామ్మ
లకును-పలమునకును-పైడిటంకమునకునుపేరు- సువణామ్మ
నగా ౧౦ గురిగింజలయెత్తు-

కల్క * ప్న || ఇది-దంభమునకును-విష్మకును (క్రొవ్వున్న)
రేతస్సు-నెత్తురు- మెండు- మూత్రము-పిష్ట-గులిమి-చీమిడిము
తెమడ- కన్నీరు-పునీ-చెమట- అనునీ - ౧౨ - విధములైన
మలములకును-పాపమునకునుపేరు.

భేక * ఇది- నేర్పరికించేరగునపుడు || త్రి || ఇల్లుమరిగి
మెంపుడుపక్షిమృగములకుంచేరగునపుడు || పు ||

కుల్క * ప్న || ఇది-దారికావలివాండ్రకుమారనులైన
ద్రవ్యమునకును - మామగారికినెట్లదాసంగుధనమునకును
రాజునకు-గుట్టముమొదలయినవానినమ్మవర్తకులిచ్చుద్రవ్య
మునకుపేరు.

మూక * త్రి || ఇది-మూగవానికిని-దీనునికినిపేరు.
ఏక * పు || ఇది-ప్రధానునకునునీ-పేరయినవానికిని-తో కొంచ
లీనివానికినిపేరు. కార

కాంతవర్గము ముగినెను.

శిఖి * పు || ఇది- కేతుగ్రహమునకు - అగ్నికిని-శక్తును
లికిని-కొడికిని-వృక్షమునకునుపేరు.

ఆఖు * పు || ఇది-పందికిని-పందికొక్కునకునుపేరు-
శాఖి * పు || ఇది-వృక్షమునకును-పేదమునకును-పర్వ

పుంఖి * పు || ఇది- డోగకును- బాణముయొక్క-మొదల
నిపేరు.

రేఖా * || నీతివిపజ్జికిని-వ్రాసినపత్రికకునుపేరు-
*
ప్రేఖా * నీ || ఇది- సంచరించుటకును- గుట్టమునకును
భేదమునకునుపేరు.

రింఖా * నీ || ఇది- చర్తనమునకును- గతిభేదమునకును
పేరు.

శాఖా * నీ || ఇది-పాదమునకును-పక్షాంతరమునకును
పుంఖునకును- సమీపమునకును- మ్రానికొమ్మకును-
దమునకునుపేరు.

శిఖా * నీ || ఇది-డోడలకును-నెమలిశిఖకును-అంట
లకును-కొమ్మయొక్కతుదకును-సింగమునకునుపేరు- కాడి

ముఖాదాదానా పారుదేన

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము-గాంతవర్గ.

శ్రీసరణేపిచ. ౨౩. ఉపా
మిద్వారితామైధ
ఋంస్యగాఁబుశమఁసు
ఋంస్యగగ్యంతు సుఖా
స్వీత్యయం త్రిడు. ౨౪.
రాజౌలి పాచ లేఖాస్త్రీ
ఋంస్యయం లేఖ్యదేవయోః
నఖాస్త్రీ సఖరేనాతుషం
కోపేదశేనఖమ్. ౨౫.

న్యూఖో మనో జ్ఞేవలిం
స్సమ్మష్టప్రణవేమనా

రాత్రిమసహయేనామిత్రే

ంఖస్తవకానిధౌ. ౨౬.
ఋంస్యస్త్రియాంతు
ఖ్యావలయకంబుషు
యితి ఖాంతితాః.
గోనగశ్చభుజగే నాభౌ
రుహిభూధరే. ౨౭.
గామూన్యేందు విశరగ్ర
ర్వాణవాదవః.
సిగండకయోఃఖిద్గో
ప్రదేశేమృగేలగుః.

గుదేత్యగురోశంభౌ
గ్నిప్రపాతయోః.
గోసు రాగే మాతృశ్యే
దౌరక్షీ మయిపోః.
రాదౌరంజనేవ
స్తుక్రమకేగణే.
స్తుభోజసేవిత్రేనిశ్యే
నేసుభే॥౩౦॥ వనితా
రాజ్యేనర్వస్య ఫణ
గాః॥౩౧॥

స్సన్నహనే భ్యానే
*త్యపాయయోః

ముఖమునకును-తలవాకిలికిని- ఉపాయమునకును-ద్వారము
నకును-రాగికినిపేరు.

సఖః యది-స్వర్గమునకును-ఉదకమునకును-సఖమున
కునుపేరయినపుడు॥ న ॥ వరుణునిపురమునకు జేరయినపు
డు॥స్త్రీ॥ద్రవ్యమునకు జేరయినపుడు॥ త్రి॥ ...

లేఖః ఇది-పం క్తికిని-అక్షరపం క్తికినిపేరైనపుడు॥
వ్రాయదగినదానికిని. దేవతకునుపేరయినపుడు॥ పు॥

నఖః ఇది-గోటికి జేరగునపుడు॥ స్మ ॥ నపుంసకుని
పేరగునపుడు॥ పు ॥ కోపమునకును-దశమునకును-పేరగు
పుడు॥న॥

న్యూఖః ఇది - రవ్యమయినదానికి జేరగునపుడు.
విశేష్యలింగము - సామపేదముయొక్క ప్రణవములకారణ
టికిని జేరగునపుడు ॥ పు॥

సఖః ఇది-సహాయమునకు జేరగునపుడు॥ త్రి॥ స్నేహి
నికి జేరగునపుడు॥పు॥

శంఖః ఇది - శంఖుడనుసర్పమునకు - శంఖునిధికిని
నునుటియెమునకునుపేరగునపుడు॥ పు ॥ శంఖ్యకును-
యమునకును- శంఖమునకునుపేరగునపుడు॥ స్మ ॥

ఖాంతపదవర్గము ముగిసెను.

అగః నగః పు॥ ఈశు- సర్పమునకును-నాభిః
వృక్షమునకును, పర్వతమునకునుపేర్లు.

ఖగః పు॥ ఇది-సూర్యునికిని-చంద్రునికిని-పక్షికినిభా.
మునకును-నక్షత్రములకును- దేవతలకును, గాలికినిపేర
ఖడ్గః పు॥ ఇది-కత్తికిని-ఖడ్గమునకునుపేర.

లగుః పు॥ యది-ఘాతదేశమునకును-మృగమునకుని
పేర.

భృగుః పు॥ యది- శుక్రునికినిశివునికిని-మదగ్ని
కొండచరికినిపేరు.

రాగః పు॥ యది-ప్రేమకును-అన్యులసంపదనోర్వృత్తికి
లత్తుకమొదలయినవానికిని - ఎఱ్ఱవన్నెకును- గాంధారి
రాగమునకును- పూతకునుపేరు.

పూగః పు॥ యది-పోకకును-గుఃపునకునుపేరు.

భోగః పు॥ యది-భోజనమునకును-ధనమునకును-అను
భవించుటకును- పాలించుటకును - సుఖమునకును-స్త్రీలు-
గుఱ్ఱములు- ఏనుగులుమొదలయినవానిపోషణకును- రాజ్య
మునకును- పాముయొక్కపడిగకును- దానిశరీరమునకును
పేరు.

యోగః పు॥ యదికవచాదులకును-ధ్యానమునకును-
కూర్చుటకును-కూటమికిని - ఉపాయమునకును- పయోగం.

నానార్థరత్నమాలా * ద్వైతరకాండము-గాంధవర్గ.

30|| ప్రయోగేభేద జేపిసం
భాదౌవిప్రబ్రహ్మణిని
మార్గోమానో మృగమదేన్యే
మణోపధిసామ్యభే, 30.

సగోనిశ్చయ నిమోక్షక
స్వభావాధ్యాయ స్పష్టిమ,
తానహత్యాగియోశ్చ
త్యాగోవర్జన దానయోః
వేగాః ప్రవాహ కింపాక
స్వస్థిఃప్రియేపిచ

శృంగీ విషయాం మీతేహ
సభాఖానావధేచనా,

శృంగీవిషయాణా ప్రాధాన్యే
విషయాణాం యంత్రకే
విషయాణాం

శృంగీవిషయాణాం ప్రాధాన్యే
విషయాణాం యంత్రకే
విషయాణాం

శృంగీవిషయాణాం ప్రాధాన్యే
విషయాణాం యంత్రకే
విషయాణాం

శృంగీవిషయాణాం ప్రాధాన్యే
విషయాణాం యంత్రకే
విషయాణాం

భగవత్ప్రేమకావచనము
శృంగీవిషయాణాం ప్రాధాన్యే
విషయాణాం యంత్రకే
విషయాణాం

చుటకును- జౌవ భమునకును- సమకము మొదలయిన
కిని-సమీపవానిజంపినవానికిని-పేరు-

మార్గః *పు|| ఇది-మార్గ శీర్షమాసమునకును-కస్తూరి
వెదకుటకును-మార్గ మునకును-మృగశిషాకానత్యత్రము
ను-పేరు-

సర్గ పు|| ఇది-నిశ్చయమునకును-విడుచుటకును-స్థగ
చమునకును-ఆధ్యాయమునకును- స్పష్టికిని- ఉత్సాహవా
కును-త్యాగమునకును-పేరు-

త్యాగ పు-ఇది-విడుచుటకును - దానమునకును
వేగ పు- ఇది- ప్రవాహమునకును- కింపాకమనునది, మ
టునకును-పేరు-వేగి మునకును-పేరు-

స్వర్గ పు-ఇది ఇష్టవస్తువునకును-అపిశబ్దముచేతనా, గు
యునకును-పేరు-

శృంగీ న-ఇది-అతిదనకును- మత్స్యమునకును-పేరు
నపుడు-నీ- వృషభమనునాపదమునకు-పేరు-నపుడు-పుష్క
శృంగీన్-

శృంగ న-ఇది-కొమ్మునకును-ప్రభుత్వమునకును- కొం
డచరికిని-ఇచ్చనగ్రోవికిని- పర్వతశిఖరమునకును- చకార
మువలనజేవకమనుగ్రంథ్యద్రవ్యమునకును-పేరు-

శాబక న-ఇది - ఛనస్సునకును - విషుభనస్సునకును
పేరు-

లింగీన- ఇది- సాధారణమునకును- శిశ్నమునకును
గురుతునకును- శివము రిక్తిని-పేరు-సాధారణమునగా) పర్వ
తోవహ్నిమాక) అననీవాక్యమునందు పర్వతముననన్ని సా
ధారణము ఆపర్వతమునకుబాగిగలిగి యుండుటలింగము-
ఈలిరున దెలిసికొనునది-

భర్త పు - ఇది-శివునికిని-లోకమునకును-పేరు- *
అగిన్ న- ఇది - అపరాధమునకును - పాపమునకును
పేరు-

భగవత్ప్రేమ- ఇది-సంపదకును- కోరికకును- మాహాత్మ్య
మునకును-ప్రయత్నిచు నకును- విశ్లేషమునకును- సూర్య
నికిని-ముక్తికిని, ఇచ్చుకును- పరావ్రమమునకును- తపస్సున
కును- కీర్తికిని, వైరాగ్యమునకును- జ్ఞానమునకును-కాంతికి
ను-పేరు-నపుడు||పు||యోగిజేరగునపుడు||న||

యగః *ఇది- నాలుగుచేతులప్రమాణమునకును- ఒంట
కు- శృలాదియుగములకును- పేరగునపుడు|| న|| కాడి
క్రమగా-ఇది - గౌరికిని -

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము-ఘాంతవర్ణి.

నిస్సరశ్చ యనరాశేపురే | శైలా
దుద్వారిత్యర్థ మస్మానే త్రిమిత్యమ్.
దుబుస్వగతి రాసదే-34-

పరమేశ్వర్యముగఁ పఠాకురంకేచ గజ
 11 పృథ్వీదేశశాంకభే । యాచనే
 రాజ్యాంగయాచన మృగీతు
 పృథ్వీదేశశాంకభే-రం-

నఖో-గి సురే-జేవ్. వ్రన్నా
దేసరే! దేహంతర్వా

సూక్తి: దేవము సక సాగదం
రం. గృహే శ్రేష్ఠే
సామ్యము. సాగం నీ సేరం గే రసాం

రాత్రి పుగం గన్నం మేళ నేపీస్వాత్

సంస్కృతం గాఢం పరాజయే ,
 ౧౨. తరంగే రోగ భేదేవ
 గృహ్యం గాఢం శాస్త్రం సమీక్షాభం

మొదటి ప్రకారం
సంగమ సైలపున్నగయోః
సహి ప్రమాణం రసి. త్రిషూన్నతే
గాన భవ్యంగా నా భక్తిహీనాం
రాజ్య గత్రము!

అంగం గాత్రాం తికోపా
య ప్రణీక ముప దావకే.

రర - దేశభేదేతుపుంసీస్యా
ఓం గేత్యామంత్రణైవ్రయం ।

వఁగొతుపింగంపుంతాకా
వంగంసీ సకరం గయ్యాః -

భంగం పులిగినా వూరే

పిదపభంగంతుకుంతలే।

శ్రీసత్య సత్యేశ్వరే-౪౬-

విగ్రహాంతాః.
అర్చః పూజావిధానములే

దుఃఖేనో వ్యసనేచ్ఛఘమ్ ।

పుడు||నీ||నరకమునకును-పట్టణమునకును-పర్వతముమొద
లగుచుగూడనిప్రదేశమునకునుచేరుగునపుడు||న||పొం
దనకక్కమైనదానికేరెగునపుడు||త్రి||

మృగశిరః-పశువునకును - లోకేశ్వరి - ఏనుగుజాతిభేదము
నకును - మృగశిరాసత్తైత్తమునకును - యాచించుటకును -
వేటాడుటకును పెరగునపు డు॥౨॥ మఱియొక స్త్రీ క్రితదేవు
నపు డు॥నీ॥ ✽

నాగః శివీ-సర్పమునకును- ఏనుగునకును- పోక కున్న
సరపాన్న చెల్లినకును- నాగకేసరమునకును-వాక్యానమ
మం డెడువాయువునకును- తుంగగడ్డకును- ఏనుగుచంతవ
నకును- గృహమునకును- డే త్తరపదమైనప్పుడు శ్రేష్ఠునికి,
పేరయినపుఃకును॥పు॥ సీసమునకును- తగరమునకును-ర
భద్రమునకును పేరయినపుఃకును॥

సంగమపు॥ ఇది- కలియుటకును-అపిశే బ్రహ్మచలనశక్తి
నినడకగలవానికినిపేరు-శ్లో.

భంగస్థితి - తునకును - పరాజయమునకును - అలకున్ను;
రోగి స్థితి మనకును - ప్రకారమునకును పేరగున
నిలక చెట్టునకు జేసగునపుడు||ని|| ...

తుంగ॥ పు॥ ఇది - పర్యతమునకును - సురపొన్నజెట్టు!
కునుపేరు-ఇది-ఉన్నతదునకుచేరగునపుడు! ౨౩॥

వ్యంగఃశబ్ద-కప్పకుజేరగునవుడు॥ప్ర॥ అంగహినుని
నేరగునవుడు॥త్రి॥

అంగఃశ్చిది-శరీరమునకును- సమీప, ఎనకును-ఉపాం
యనకును- ఆవయవమునకును- అస్రధానమునకును-చేరి
పపును॥ న॥ దేశమునకుదేశగునపును॥ ప్ర॥ సంబోధన
కను-అంగ-అనియవృత్తం- ...

నంగళుడు - కోకిలమునకును - వాకుడుచెట్టునకును పే-
గునపుడు || పు || సోమనకును - తగరమునకును పేరగ-
పుడు ||

భృంగః శబ్దః- తుమ్మెదను- కూకటిమూగి యనుపత్తిః
 తునికినిపేరగున ఘటంపు|| పెండుకలకు దేరగున ఘటం||

చాట్యస్ర లిమున కును-యద్ద మున కును పేర్కొనబడినది.

అనుకా*పు||ఇది-పూజ్య

అభిజ్ఞాన|| ఇతి - మఃఖ

శాఘాః సీ॥ ఇది-ఇచ్చు నకును- పయోగం

నానార్థరత్నమాలా * ద్వ్యక్షరకాండము-చాంతవర్గ.

భేమభూభేమ జే మఘ, ౮౭॥

మోఘాస్త్రీ సాటరాయాం
స్యాత్రిషు నిష్ఫల దీపయోః
అగురుక్షిప్తసస్సార మనో
జ్ఞేషులఘు స్త్రీషు, ౮౮.

ఇతిఘాంతాః

క్రాంచోద్వీపేభిగే శైలే

సస్సూలే సురాంతరే

ఓశిగేషి

వస్తు శిశ్య మృజ్ఞేష దృ

ః॥౮౯॥

రావృహ ప్రతిఘోషా

రావృలేషన చింతయోః

చిన్తకరణ కాంతావభి

భిలాషయోః ॥ ౯౦॥

పంశ్చ చిన్తకరణ భద్రేభి నయే

నూకాసావనే॥

వయః కుంతరనక్రత్వ స్వప్నే

వీక్షితరంగయోః॥ ౯౧॥

పక్షిక్షాంబీప్రర మేఘలయో

ఘృచ్ఛేధమేత్రిషు

ససేజ్వాలవిదాభన

సేష్ఠద్విబుంకుము॥

శాల తౌ మోహా

వ్రయంః క్రూపావపే

శుకమృగం గౌరవం

కౌశల్య ము॥

కౌశల్య కాండము, క్షేత్రే

మోహానుచ్య కౌశల్య

యోచనా సుచ్యతే

కుగి లేన కృతా చౌచర

వ్య గేమనాయుగం

గాఢమగౌరవం కాశ్యాం

మఘాంతాం నక్షత్రమునకు జేరుగుచున్నది ॥సీ॥ ౮౭

మునకు జేరగుచున్నది ॥ప్ర॥మఘీన్ ॥ ...

మోఘా * ఇది - కలిగొట్టు చెట్టునకు జేరగుచున్నది ॥

స్యాత్రిషు-మైనవానికిని- దీపమైన దానికిని- జేరగుచున్నది ॥

లఘుః ॥ త్రి॥ ఇది- బాగులేని దానికిని-శీఘ్రమైన దానికిని

సారము లేనిదానికిని-అందమైన దానికిని జేరు. ...

— ఘాంతవర్గ ముముగి నెను. * —

క్రాంచః ॥ ఇది- క్రాంచమనుదీప్తమనునకును-క్రాం

కును-క్రాంచపగ్ధ్యతమనునకును-పేరు- ...

పిచు * ॥ ఇది- బంధనవానికి- పిచుననురాక్షసు-ము

కర్మం కిమి కరుచుచు - ...

కాచః ॥ ఇది- కట్టిని-గాజుపంకునకును-క-టిని

మునకును-పేరు- ...

అనిఘోషః ॥ ఇది- పూ - ప్రతిఘోషుచేరు- ...

చరావృహస్తీ ॥ ఇది- గింధామలయొక్క పూతకును-శాచా

దిపిచాం మునకును-పేరు- ...

రుదిః ॥ ఇది- కిరణమునకును-కాంతికిని- అత్యాని

కిని-యిచ్చకును-పేరు- ...

సూచి * ॥ ఇది- సూతభేదమునకును-అభినయమున

కును-సూచిని-పేరు- ...

పిచి * ॥ ఇది - పెండ్రుకలువక్రములైయుండుటకును-

స్వల్పమునకును-విద-నకును-జలలకును-పేరు-

కాండ * ॥ ఇది- కాండ్యచట్టమునకును- మొలమూలు

నకును-పేరు- ...

సేష్ఠ * ॥ ఇది- పొట్టిచానికిని-అధముగికిని-పేరు-

విచ్ఛి * ॥ ఇది- ఆస్తిజాబుకును- కిష్టకును- కాంక్షిని

-పేరు- ...

శోచి * ॥ ఇది- శుద్ధిని- ముఖమునకును- కిరణమున

కును-పేరు- ...

మోహా * ॥ ఇది- మోహమునకును- బూరుగ చెట్టునకును

మోహము- ...

తదా * ॥ ఇది- తదాని- తదాని- ...

మోహా * ॥ ఇది- మోహమునకును- బూరుగ చెట్టునకును

మోహము- ...

నానారత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, -జాంతవర్గ.

మాస్కో త్సాహ ఓ లీ మూర్కో

వాజపయ్యే జితే స్మృతే॥౬౦॥

|| వాబ వ్ర, యిద-
పేరు- ... *

పొగడుటకును పేరు- *

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము-జాంతవర్గ.

ప్రజాసంతానజనయో
సాన్యద్రుజా రోగ భంగ
యోః |

రాజిః పంక్తాచరే ఖాయా
మాజిర్వద్దేసపథే || ౬౦ ||
ఖజాకటివినశేషే స్యాత్కృం
డగ్నింఖజాకటికామ్రమే |

రాజాకలధ్వనా కాకేలిం
ద్యుపిశేషయోః | ౬౧ |
బంరేతస్థితేష్వేన్నే హే
జేంకురకారణే బీజశబ్ద
జ్ఞానబలైగర్వ ప్రకాశ
ః || ౬౨ ||

అబలైప్రతాపే గ్నాత్రి

రంజి గుణైరణావార్

బప్రేఖగేకథే || ౬౪ ||
భారీరేణుకయో

జోనాగేయపుత్రయోః
ఘోసకంఠోజితే
కాశాసాంశా భుజాన్య

సోమదద్దయోఃకంఠ
సూరారణ్యకేస
వరాహాస్త్రే నింతి గాంధ
స్త్రి ద్వికాం నేహనా ||
శ్లోకే ఘోసకంఠోజితే
కాశాసాంశా భుజాన్య
కద్దగాఢేష్వప్రసృయ-
పుగ - గ్రహ బంకి
బహిష్కరణయో
ద్రామాశహరాన్య సామం
ఉపదాబద సదపే ప్రీతిం
తగుణైరహే ఆయతుశ్చే
గుణికుశ్చే నుపహతేత్రివిది
స్త్రీత్రోటా చంచురేరః
జేనా
కూర్చ ప్రసస్త్రియాంకుశే

ప్రజాస్థి || ఇది-సంతానమునకును-జనమునకునుకే
రజాస్థి || ఇది-రోగమునకును-భంగమునకునుచేర

రాజిస్థి || ఇది-పంక్తికిని-రేఖకునుపేగ.
అజిప్ర || ఇది-యద్ధమునకును-సమభూమికినిచేరు.
ఖజాకాః స్థి || ఇది-పురుగునకును-దురదకును-ఖజా
వృక్షమునకునుచేరు. ...

కూజాస్థి || ఇది మధురధ్వనికిని-కాకికిని- వింబమునకు
ను-వాద్యభేదమునకునుచేరు. ...

వీక్షి || ఇది-రేతస్సనకును-యథార్థమునకును- అన్నము
నకును-హాళపు కును - విత్తనమునకునుచేరయినపుడు ||
స || బుగ్గణమునకును-జ్ఞానమునకును-బలమునకును - గ్రీ
మునకును-ప్రకాశమునకునుచేరగునపుడు || పు || *

తేడన్ || ఇది-బలమునకును-ప్రతాపమునకును- అగ్ని
కిని-కాంతికిని-ప్రబులిచెట్టునకునుచేరు. ... *

రంజన్ || ఇది-రంజిగుణమునకును-ధూళికిని-ముట్టున
తురునకునుచేరు. ... *

ద్విజ || ఇది-బ్రాహ్మణునికిని-వక్షికిని- దంతమునకునుచే
రగునపుడు || పు || భారంగికిని-లిక్ష్మణమునకునుచేరగునపు
డు || స్థి || ... *

స్వస్థ || ఇది-చేమటుకును-పుత్రునికినిచేరయినపుడు || పు.
సేతునకునుచేరగునపుడు || స || ... *

భుజాస్థి || ఇది-భుజమునకును-హస్తమునకునుచేరు

కంఠస్థి || ఇది-అమృతమునకును-కమలమునకునుచేరగు
నపుడు || స || శిరస్సునకును-ద్రాక్షాన్యమునకునుచేరగునపుడు || పు ||
కింజస్థి || ఇది-మృదువునకును-తమిలకును - పొరిలెద్ద
కును-కంఠాకాశానికినిచేరు. ... *

గి || ఇది-అమ-త హాతాన్యమునకును-అల్లంగిదికి
నకునుచేరగునపుడు || స || గిర్భామునకునుచేరగున
పుడు-పు || ... *

అబ్జస్థి || ఇది-ఉష్ణమునకును-కడలకునుచేరగునపుడు ||
చ || కంభమునకునుచేరగునపుడు || పు || గిర్భామునకును-
చంద్రానికిని-ధన్వంతరినిచేరగునపుడు || పు || ... *

వీక్షి || ఇది-చైతన్యమునకును-గుణమునకును - ఖ
చునునాయుధమునకును-శిశ్నమునకునుచేరు. *
అమృతమునకును-మృగమునకుని-తేజోమనమునకుని-నానికిని
కుడు || పు || ఇది-మృదువునకును-చంద్రమునకును

నానార్ధరత్నమాల ఋద్వ్యక్షరకాండము-టాంతువర్గ.

దశమశ్లోః పుష్పధాత్రాః
 సంకేమచాగేర క్షాన్తుతే॥
 పంచమశ్లోః పుష్పధాత్రాః
 తేనోతుబలేక్షిబంధే
 గాఢాః పారిద్యాతూలయా
 పృష్ఠాదాకులేత్వభయే
 ॥౨౦॥

అనంతరేత్రివ్యవక్రేపు
 త్రిరహితేయజ్ఞః
 సంకేతసంకేతసంకేత
 సంకేతసంకేతసంకేత
 ఇతిహంతాః.
 జంభూకపునిశేషేస్యాద
 స్వసూక్ష్మమువపకాః
 ఇతిహంతాః.
 సంకేతసంకేతసంకేత
 మాంబైతేవ్యవక్రే
 వసే॥౨౩॥

ప్రజ్ఞాధియత్రివ్యవక్రే
 తివ్యజ్ఞాదహమార్థయోః
 ప్రాజ్ఞావిమయ్యం
 ప్రాజ్ఞాతుప్రజ్ఞావత్యాంత్య
 యంత్రపు॥౨౪॥

ఇతిహంతాః.
 వలంబాలనగ్రాధాప్రి
 యాశువసనేపటా
 త్వష్టారాదేవశిల్పకా
 నలంబరకళాకా॥౨౫॥

విటాస్యల్లపణెదేమావ
 కేభిరేగళా
 సృష్టిసృభావేనమాకే
 సృష్టిసృష్టిర్యుద్ధిపోష
 యోగి॥౨౬॥

పుష్పిఫలేనమృద్ధాస్యా

అజ్ఞానాది-వివక్ష్యబ్రహ్మలకును-మన్వధునికిని-మేకత్వ
 ను-రఘుమహారాజకాదుకునకును-పేరగునపుడు॥పు॥ మొ
 దలలేనిదానికి-పేరగునపుడు॥త్రి॥ ... *

విజ్ఞానాది-విజ్ఞానకును-పేరగునపుడు॥స॥ వధకు-పేర
 గునపుడు॥పు॥ సనునకును-ప్రతిక్షిని-పేరగునపుడు॥సీ॥
 తొట్టుచాటుగలదానికి-పేరగునపుడు-వివక్ష్యలింగముగల
 దియగును. ... *

విజ్ఞానాది-విజ్ఞానకుని-వక్రముకానిదానికిని-పు
 ట్టులేనిదానికిని-పేరు.

సజ్జానాది-నిండినదానికిని-యత్నపడినదానికిని-నక
 నిజః॥యిది-తనదానికిని-నశించదానికిని-పేరు.

జాంతపదవగణముమగినెను. మన
 జంభూకానీ॥యిది-పనిపిశేషమునకును-సూక్ష్మముకనవ
 దానికిని-ఉదవమువపకా-చుటకును-పేరు.

రూంతపదవగణముమగినెను.
 సంజ్ఞానీ॥యిది-నామధేయమునకును-సూర్యు
 ర్యకును-తెలివికిని-అర్థసూచనకును-పేరు.

ప్రజ్ఞానాది-విద్యికి-పేరగునపుడు-సీ-వివేకి-పేరగునపుడు-త్రి-
 పుడు-త్రి-

అజ్ఞానాది-తెలివిలేనిదానికిని-తెలివిలేని
 వానికిని-పేరు-

ప్రాజ్ఞానీ-విది-విద్వాంసునిభార్యకుని-పేరు.
 ప్రాజ్ఞానాది-విద్యిగలదానికి-పేరగునపుడు-త్రి॥

భాంతపదవగణముమగినెను.
 వటాపు-విది-నానటికిని-మరలెట్లునకున-పేరు.
 పటాపు-విది-వృక్షవిశేషమునకును,వస్త్రమునకును
 పేరు.

త్వష్టాపు-యిది-దేవశిల్పికిని-సూర్యునికిని-పేరు.
 నటాపు-యిది-నట్టువదానికిని-దుండి
 ను-పేరు.

విటాపు-యిది-ఉప్పునకును-నిట్లానికిని-ఎకకును-చం
 ప్రమానికిని-కొండకును-పేరు.

సృష్టిసృష్టి-యిది-సృష్టావమునకును-సృజించుటకును-పేరు
 పుష్టిసృష్టి-యిది-వృద్ధికిని-పోషించుటకును-పేరు.

పుష్టిసృష్టి-యిది-ఫలమునకును-పుష్పవినికిని-పేరు,
 పుష్టిసృష్టి-యిది-మృదువునకును-పేరు.

నానార్థరత్నమాలః ధ్వజర కాండము, — టాంతవర్ణము.

యస్మిన్ శ్లోకే హేమదేవః
కేపార్యయథాంతరే॥ ౭౭॥

దిష్ట్యాన సుఖానంద పరి
ణామే

వ్యసోఽటా । మాంసాం
మూలేఽగ్నిః చే

విష్టిర్మరకపాతనే॥ ౭౮॥
బలాత్కానేభద్రాద్భావిత
జోకమహాపేతనే

సటూజటాకేసరయో
హృంతటాబదరపూగయోః॥

కోటిః క్రకర్ష చాపాగ్ని
సంఖ్యాపక్షాంతరాక్రిషుః॥
త్రాతీస్సావ్యతంత్రయేలేశే
పూర్వేలాకామనయోః
స్త్రిత్రాతీస్సంచాకల్పలేన
సానాగ్యేకాలవేత్రుటిః॥

యోరేతిర్వహ్నిశ్చరతితంవా
చాసంగతోత్పటా॥
లక్ష్మీరలాట భూమాయా
సోమలాక్షాప్రసాదనే॥
సూర్యేచ్ఛాదానదేవారాచ
యోగే
స్త్రితీర్వహ్నిశ్చరతితంవా
చాసంగతోత్పటా॥
లక్ష్మీరలాట భూమాయా
సోమలాక్షాప్రసాదనే॥
సూర్యేచ్ఛాదానదేవారాచ
యోగే
స్త్రితీర్వహ్నిశ్చరతితంవా
చాసంగతోత్పటా॥
లక్ష్మీరలాట భూమాయా
సోమలాక్షాప్రసాదనే॥
సూర్యేచ్ఛాదానదేవారాచ
యోగే

యస్మిన్ శ్లో॥ యిది - కణ్ణికను - హారవిశేషమునకు
లిమకురమునకును - ఆయుశ్శేషమునకును జేరు -

దిష్టిః శ్లో॥ యిది - ద్వానమునకును - సుఖమునకును - సం
మునకును - స్వభావమునువదలినంతియొక గుణమునుద
టకును జేరు -

ఓటూజః శ్లో॥ ఇది - జటామాంసికేని - వేరునకును - పెం
కలజకును జేరు - మూలమునగా చెట్టుయొక్కయూడయొ
కొనయగుదురు -

కోటీః శ్లో॥ ఇది - చరకమునబడుటకును - బలాత్కారము
కును - ఏ ద్రులరణమునకును - కూలికిని జేరు -

సటూజః శ్లో॥ ఇది - జశకును ఆకరుగా కనుజేరు -
హృంతటూజః శ్లో॥ ఇది - రేగు - త్టునకును - పాక - త్టునకు
జేరు -

కోటిః శ్లో॥ ఇది - ఆహారయమునకును - కొటికొ - కును
క్రికను - ఎత్తొత్తునకును - అంచునకును జేరు -

త్రాతీః శ్లో॥ ఇది - యమునకును - లో - చునకును - అ
భూమికిని - కాల - మాణమునకును జేరు -

స్త్రితీః శ్లో॥ యిది - ఎత్తులముక్కునకును - ఎత్తుడి - త్టు
నకును జేరు -

త్రాతీః శ్లో॥ ఇది - వాద్యమునకును - కాలలేశమునకు
జేరు -

లక్ష్మీః శ్లో॥ ఇది - అగ్నియందుబుట్టువ్వచ్చెని - ఒకదానితో
జేరు - మిక్కిలివిస్తారమయినవాక్కునకును జేరు -

కోటీః శ్లో॥ ఇది - నొసటగట్టునామునకును - ఎత్తిలాద
గుచెట్టునకును జేరు -

పట్టిః శ్లో॥ ఇది - యాగమునకును - యిగ్గుకును - దానము
కును - జేవల - జకును జేరు -

సృష్టిః శ్లో॥ ఇది - శబ్దము మొదలు - శబ్దములు బుద్ధి - ములు
వృద్ధి - నకు॥ ఇది - స్రాత, కా - ము, కును - దినమునకును
భూచునకును - చాల్చికిని జేరు -

ఓట్టిః శ్లో॥ ఇది - అజనవి నకును - తే - మునకును - నాశ
మునకును - కల్తకిని - సావకునకును జేరు -

టూజః శ్లో॥ ఇది - తల్పిలకిని - సావకును - మృగాను - పిం
గించునకుని - యెత్తులమో - లయిన సాధనమునకును - నాశిని
చేరుకును - క - టు నకును - బాంకునకును - ఇంద్రు
జ్ఞు మొదలగు సూర్యు కును - నాగేరికొట్టా - నకును - రవి
యూకాం - ము - నెయిన - నా - నా - వా - కును జేరు -

నా నార్థరత్నమాలః ద్వ్యక్షరకాండము, —టాంతవర్గము.

శ్రీనిశ

మౌదాశంభో గృధ్రవికారేచ |

మౌదాశంభో

మౌదాశంభో మౌదాశంభో శేకలింగేగజ
శేకలింగేగజ శేకలింగేగజ శేకలింగేగజ

శేకలింగేగజ

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా
నశ్రీనిశాశ్రయస్థితరసేతారసేనా

శేటఃపు॥ ఇది- కృష్ణమునకును- కుత్సితమునకును - గ్రామ
మునకును- తాలునకును - బెల్లముయొక్క కారమునకును
పేరు-

కటఃపు॥ ఇది- పిరుదునకును - ఎక్కునకును - కూకటి
మూగయను- త్తికిని- ఏనుగుండ్రులమునకును- ఒట్టునకును-
శవమునకును పేరు-

కటుఃపు॥ ఇది- చేరునకును- ఉప్పనైరసమునకును పేరుగున
పుడు॥పు॥ ఆచేరునుపునయుగలవస్త్రపు కు బేరగునపుడు॥
త్రి॥ పరిమళయుగలదానిని- పరూ- సందదనోర్మినికిని- అకా
ర్యమునకును - అనిష్టమునకును - తీక్షణమునకును పేరుగునపు
డు॥త్రి॥ కటురో- ప్పి- శికిరేగునపుడు॥ సి॥ దూపించుటకు బేర
గునపుడు॥ న॥

ఘటఃపు॥ ఇది- కడవకును - సమాధికిని బేరగునపుడు॥పు॥
ఏనుగు గుంపునకును - కూర్చుటకును - సభకును పేరుగునపు
డు॥ సి॥

తుటఃపు॥ ఇది- కడవకును గృహమునకును పేరు
కుటిఃపు॥ ఇది - నీళ్లు మాయు బానిసెకును - గుడిసెకును
పేరు-

అట్టఃపు॥ ఇది- బురుజుమీద నయినను వాటికి మంటపము,
దనయినను - యుద్ధముచేయుటకైకట్టినయింటికిని - ప్రా
హమునకును- ముక్తిలియెండినదానికిని పేరుగునపుడు॥
అన్నమునకు బేరగునపుడు॥ న॥

కృష్టిఃపు॥ ఇది - దున్నుటకు బేరగునపుడు॥ సి॥ పండితు
బేరగునపుడు॥పు॥

ఘృష్టిఃపు॥ ఇది - ఒక తూరి యీనిన యావునకు బేరగున
డు॥ సి॥ పండితి బేరగునపుడు॥పు॥

దిప్తఃపు॥ ఇది- దైవమునకును- పరిపక్వమునకును - సంత
వమునకును పేరుగునపుడు ॥ న ॥ కాలమునకు బేర
గునపుడు॥పు॥

పటుఃపు॥ ఇది- తీక్షణముయినదానికిని - రోగము వేసి ద
నికిని- సమర్థముయినదానికిని పేరు-

తటఃపు॥ ఇది- గట్టునకును - కొందరికిని పేరు-

సృష్టఃపు॥ ఇది- విధవబడినదానికిని- నిశ్చయింపబడి
నదానికిని - చేయబడినదానికిని పేరు-

ఇష్టఃపు॥ ఇది- చేష్టుడినదానికిని- ఇష్టబడినదానికిని-
కామము చేయబడినదానికిని - పూజించబడినదానికిని-
పేరు-

స్లిష్టఃపు॥ ఇది- కాడినదానికిని- స్పృహను- కానిమాటకు
పేరు-

నానాధర్మముల * ద్వ్యక్షరకాండము, — డాంతవర్గము.

స్వక్రమం పుల్లయో స్ఫుటం॥

ఇతితూతాః

కంతోవాచక శబ్దస్యాత్మ
నిధానేగ శేష్యనా॥

నిష్ఠాతునాశే నిష్పత్రావం
తేతాత్పర్యయాచ్చయోః॥

స్వప్రపంచమ మాత్రేచవ
పుష్కరమేవతత్॥

జ్యేష్ఠాత్పలక్ష్యే నత్రతగ్మ
హగోధాసు మాసినా॥౧౮॥

అయంవృద్ధతమశ్రేష్ఠ పూ
ర్వజేషుత్రిలంగకః॥

సఖాల్లా పయో గ్లాప్తి
గొష్ఠాగోష్ఠాన కేభవేత్॥

శ్రేష్ఠో నాథన దేవశ్యే త్రిమ
కాష్ఠ చదారుణి కాష్ఠా

పుష్కరావ్యం కాలభేదేచకర్షణ
స్థుప్రసామిచ॥౧౯॥

శ్రీకృష్ణకర్షణం ప్రసాంతః
కష్టా సూత్రేకాష్ఠమస్త్రీయా

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి
శ్రీకృష్ణా సూత్రానా వతనేపారావి

స్ఫుటంశుపు॥యిది-ప్రకాశమైనదానిని- వికసింపి
కినిపేరు-

— టాంతపదవర్గము ముగిసెను. —

కంతఃపు ॥ ఇది-అర్థముగలశబ్దమునకును - సమీక
కును- కంతమునకును- ధ్వనినికెనిపేరు.

నిష్ఠాః॥ ఇది- నాశమునకును - కలుగుటకును - ని
కును- తాత్పర్యమునకును- యాచనకును-పేరు-

పుష్కః॥ ఇది - తుదకను - శరీరమయొక్క వెనుక
క్కకునుపేరు-

జ్యేష్ఠా — ఇది-అల్పికిని- జ్యేష్ఠానత్రమునకును-
కినిపేరుగనవుడు॥నీ॥ జ్యేష్ఠమాసమునకుశరీరగనవుడు.

ఈజ్యేష్ఠశబ్దము మిక్కిలిముసలివానికిని - శ్రేష్ఠునికిని
న్నకునుపేరుగనవుడు॥త్రి॥

గోష్ఠి—ఇది-సభకును - ఏకాంతమున మాటలాడుటకు
పేరుగనవుడు॥ నీ॥ ఆపుటదాడ్డికొరగునవుడు - గోష్ఠ

శ్రేష్ఠ—ఇది- కుడేరునికినిపేరుగనవుడు॥పు॥శ్రేష్ఠ
దానికిపేరుగనవుడు॥త్రి॥

కాష్ఠ—ఇది- కొయ్యకుపేరుగనవుడు॥న॥కొయ్యె
నకును- కాలభేదమునకును, అతిశయమునకును, దిక్కు

కును, సాయపేదమునకును పేరుగనవుడు॥నీ॥
కోష్ఠ—పు॥ ఇది, లోనికిడునవుకును,లోయింటికిని. గా

దెకుగుపేరు,
పార—ఇది, పరించుటకుపేరుగనవుడు॥ పు ॥ అగరు

శారికిపేరుగనవుడు॥నీ॥
కష్ట—పు॥ఇది, చెంగల్వకోష్ఠునకును, కష్టవ్యాధికిని

పేరు,
ప్రెష్ట—త్రి॥యిది, మొదటివానికిని శ్రేష్ఠునికెనిపేరు,

కుంఠ—పు॥యిది, చివాహముచేసుకొనినవానికిని, పొట్టి
వానికిని, నాడిలేనియాయుధముగలవానికిని, అపిశబ్దమువ

కకాష్ఠలయంబుమంగడగువానికినిపేరు,
—(*) రాంతపదవర్గముముగిసెను (*)—

గండ—పు॥యిది, ప్రణామనకును, చెక్కిలికిని, బొబ్బల
కును, గొప్పనకును, ఇగ్గివ్వనకును, గండనామయో

గము, గండకోషమునకును, గుడ్డిపు సొమ్ములకును, నీరు
బొబ్బలకును, ఉపాయమునకునుపేరు, అపిశబ్దము వలన

గండకి కునుపేరు,
చెదండిత్ —పు॥యిది, ద్వారపాలకునికిని, యమునికిని, పెం

డెమునంటివరోగమునకును, గానుగుడికినిపేరు,
బోడ—పు॥యిది, రవికెకును, అక్షతకునుపేరు,

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, — ఛాంతవర్గ.

అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు

చాధ॥ యిది - దృఢమైన దానికి నామమయ్యేనేని॥ త్రి॥ అ
 సమతెకినామమయ్యేనేని॥ న॥
 మూ॥ త్రి॥ యిది - మూఢునకు - మూర్ఖుగలవానికిని
 పేరు -
 వ్యూహ॥ న॥ ఇది - జనుపబడినదానికిని - కూడిన దానికి
 ని - ఊరిచుట్టుపేసినకంపనెలుగునకును నామము.
 దృఢ॥ పు॥ ఇది - బలవంతునికిని - లావువానికిని - దట్టమై
 దానికిని పేరు.
 సోశ్ర॥ పు॥ యిది - సమర్థునకు - ఓర్పుగలవానికిని పేరు.

యితి ఛాంతాః.
 శార్వీయాద వ్యక్తివరతం
 పృథ్విదియేషు రూపా
 సత్త్వాదో సంస్కారా
 గా దావ ప్రధానేవగు

ఛాంతపరవగముముగినెను.
 గుణ॥ పు॥ ఇది - విశిష్టానికిని - పంటవానికిని - భీమునకు -
 దారమునకు - పలుమారు చెప్పటకు - ఇంద్రియమునకు - శక్లాది
 రూపములకు - సత్త్వరజస్తమస్సులకును - సంధివిగ్రహాదివ
 గ్గణములకును పక్షాంతమునవ్యాకరణ శాస్త్రమునజెప్పి
 యున్నగుణములకునుగల సంధికిని - త్యాగాదిగుణములకు -
 ఆప్రధానకార్యములకును నామము.

వ్యవహారే భృతిదనయోః
 పూర్తిమన విక్రయార్థ శా
 కాదేః నూత్యేవ రాశీమా
 నేమ్యతే కార్షాపణే గ్లపా
 దవహరిః॥

ప॥ పు॥ ఇది - వ్యవహారమునకు - కూలికిని - ధనమున
 ముద్రగలవరాకు - నిక్రయ మోగ్యమగువస్తువులక్రయము
 గుడ్డిగవ్వకు - ప్రమాణమునకు - మౌనమునకు - పదియొక
 రిగించువుతుల వెండిలంకమునకు - జూపించుచున్నప్పుడు
 నకు - వక్రమునకు - దున్నరయెత్తుగలరాగములకును
 మము.

వ్యాపార వికలతాయాము
 త్వపరతంత్రతా మువహా
 తేషు | పరమాణుకాలభే
 దేభువీషణగేక్షణ ప్రధావ
 సరే॥

క్షణ॥ పు॥ ఇది - వ్యాపారము లేక ముందుటకు -
 మునకు - పరాధీనమగు - అపారాధితకా - మునము - త్వ
 వహగము - పరమాణువునకు - సమానమయినప్పుడు
 మునకు - ఒకటియ కాలమున నారవగాంగమనకు - సమ
 నకును వాగుము.

వైస్యభేదేనమాహేవసం
 భ్యామౌప్రచుభేగణః॥

గణ॥ పు॥ ఇది - అది ఏనుగులు - అది రథములు
 ములు గడి - కాలులు - ముగిల దండ - మ - సమాహము
 నకు - తే - ము - సందిమొవలయిన - ముగిల
 కును నామము.

క్రోతరాధేయయోర్వః
 క్షోత్రాలగుడైర్జై॥
 అ॥ ఏదివాదనోపాయే
 వాక్యకేలాదేయోః
 దేవేశ్వరేణ
 రక్షాన్వయేన
 రక్ష్యమితి॥

క్షణ॥ పు॥ ఏ - కిని కర్ణకును నామము.
 క్షోత్ర॥ పు॥ యిది - అమరకును - దుష్టకోకును - కనికి
 ని - విశామ గాయు మౌమ్యుకును - వాద్యమమునకు
 ముదిగలకును నామము.
 తల్లి॥ పు॥ ఇది - దేవుకును - సూర్యుకును నామము.
 జ్యోతి॥ పు॥ ఇది - సూర్యుకును - అగ్నికిని నామము.
 ఘోష॥ పు॥ యిది - ల్పికిని జ్వాలకును నామము.

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, — ఛాంతవర్గ.

అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు

చాధ॥ యిది - దృఢమైన దానికి నామమయ్యేనేని॥ త్రి॥ అ
 సమతెకినామమయ్యేనేని॥ న॥
 మూ॥ త్రి॥ యిది - మూఢునకు - మూర్ఖుగలవానికిని
 పేరు -
 వ్యూహ॥ న॥ ఇది - జనుపబడినదానికిని - కూడిన దానికి
 ని - ఊరిచుట్టుపేసినకంపనెలుగునకును నామము.
 దృఢ॥ పు॥ ఇది - బలవంతునికిని - లావువానికిని - దట్టమై
 దానికిని పేరు.
 సోశ్ర॥ పు॥ యిది - సమర్థునకు - ఓర్పుగలవానికిని పేరు.

యితి ఛాంతాః.
 శార్వీయాద వ్యక్తివరతం
 పృథ్విదియేషు రూపా
 సత్త్వాదో సంస్కారా
 గా దావ ప్రధానేవగు

ఛాంతపరవగముముగినెను.
 గుణ॥ పు॥ ఇది - విశిష్టానికిని - పంటవానికిని - భీమునకు -
 దారమునకు - పలుమారు చెప్పటకు - ఇంద్రియమునకు - శక్లాది
 రూపములకు - సత్త్వరజస్తమస్సులకును - సంధివిగ్రహాదివ
 గ్గణములకును పక్షాంతమునవ్యాకరణ శాస్త్రమునజెప్పి
 యున్నగుణములకునుగల సంధికిని - త్యాగాదిగుణములకు -
 ఆప్రధానకార్యములకును నామము.

వ్యవహారే భృతిదనయోః
 పూర్తిమన విక్రయార్థ శా
 కాదేః నూత్యేవ రాశీమా
 నేమ్యతే కార్షాపణే గ్లపా
 దవహరిః॥

ప॥ పు॥ ఇది - వ్యవహారమునకు - కూలికిని - ధనమున
 ముద్రగలవరాకు - నిక్రయ మోగ్యమగువస్తువులక్రయము
 గుడ్డిగవ్వకు - ప్రమాణమునకు - మౌనమునకు - పదియొక
 రిగించువుతుల వెండిలంకమునకు - జూపించుచున్నప్పుడు
 నకు - వక్రమునకు - దున్నరయెత్తుగలరాగములకును
 మము.

వ్యాపార వికలతాయాము
 త్వపరతంత్రతా మువహా
 తేషు | పరమాణుకాలభే
 దేభుతీషునగేక్షణస్తధావ
 సరే॥

క్షణ॥ పు॥ ఇది - వ్యాపారము లేక ముందుటకు -
 మునకు - పరాధీనమగు - అహోరాత్రకామునము - త్వ
 వహగము - పరమాణువునకు - సమానమయినప్పుడు
 మునకు - ఒకటియ కాలమున నారవగాంగమనకు - సమ
 నకును వాగము.

వైస్యభేదేనమాహేవసం
 భ్యామౌప్రచుభేగణః॥

గణ॥ పు॥ ఇది - అది ఏనుగులు - అది రథములు
 ములు గడి - కాలులు గునుగల దండము -
 నకు - తే - పురు - సందిమొవలయిన -
 కును నామము.

క్రోతరాధేయయోర్వః
 క్షోత్రాలగుద్రజై॥
 అ॥ ఏదివాదోపాయే
 వాక్యకేలాదేయోః
 దేవేశ్వరేణ
 రక్షాన్వితైః
 రక్షితైః॥

క్షణ॥ పు॥ ఏ - కిని కర్ణకును నామము.
 క్షోత్ర॥ పు॥ యిది - అమరకును - దుష్టకోకును - కనికి
 ని - విశామ గాయు మోమపురకును - వాద్యకృతములకు
 ముదిర గలకును నామము.
 తల్లి॥ పు॥ ఇది - దేవుకును - సూర్యుకును నామము.
 జ్యోతి॥ పు॥ ఇది - సూర్యుకును - అగ్నికిని నామము.
 ఘోష॥ పు॥ యిది - ల్పికిని జ్వాలకును నామము.

నానార్థరత్నమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, — ఛాంతవర్గ.

అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు
 అతిపదుభక్తిబంధు

చాధ॥ యిది - దృఢమైన దానికి నామమయ్యేనేని॥ త్రి॥ అ
 సమతెకినామమయ్యేనేని॥ న॥
 మూ॥ త్రి॥ యిది - మూఢునకు - మూర్ఖుగలవానికిని
 పేరు -
 వ్యూహ॥ న॥ ఇది - జనుపబడినదానికిని - కూడిన దానికి
 ని - ఊరిచుట్టుపేసినకంపనెలుగునకును నామము.
 దృఢ॥ పు॥ ఇది - బలవంతునికిని - లావువానికిని - దట్టమై
 దానికిని పేరు.
 సోశ్ర॥ పు॥ యిది - సమర్థునకు - ఓర్పుగలవానికిని పేరు.

యితి ఛాంతాః.
 శార్వీయాద వ్యక్తివరతం
 పృథ్విదియేషు రూపా
 సత్త్వాదో సంస్కారా
 యగా దావ ప్రధానేవను

ఛాంతపరవగముముగినెను.
 గుణ॥ పు॥ ఇది - విశిష్టానికిని - పంటవానికిని - భీమునకు -
 దారమునకు - పలుమారు చెప్పటకు - ఇంద్రియమునకు - శక్లాది
 రూపములకు - సత్త్వరజస్తమస్సులకును - సంధివిగ్రహాదివ
 గ్గణములకును పక్షాంతమునవ్యాకరణ శాస్త్రమునజెప్పి
 యున్నగుణములకును గల సంధికిని - త్యాగాదిగుణములకు -
 ఆప్రధానకార్యములకును నామము.

వ్యవహారే భృతిదనయోః
 పూర్తిమన విక్రయార్థ శా
 కాదేః నూత్యేవ రాశీమా
 నేమ్యతే కార్షాపణే గ్లపా
 దవహరిః॥

ప॥ పు॥ ఇది - వ్యవహారమునకు - కూలికిని - ధనమున
 ముద్రగలవరాకు - నిక్రయ మోగ్యమగువస్తువులక్రయము
 గుడ్డిగవ్వకు - ప్రమాణమునకు - మౌనమునకు - పదియొక
 రిగించువుతుల వెండిలంకమునకు - జూపించుచున్నప్పుడు
 నకు - వక్రమునకు - దున్నరయెత్తుగలరాగిముద్రకును
 మము.

వ్యాపార వికలతాయాము
 త్వపరతంత్రతా మువహా
 తేషు | పరమాణుకాలభే
 దేభువీషణగేక్షణ ప్రధావ
 సరే॥

క్షణ॥ పు॥ ఇది - వ్యాపారము లేక ముందుటకు -
 మునకు - పరాధీనమగు - అపారాధితకా - మునము - త్వ
 వహగము - పరమాణువునకు - సమానమయినప్పుడు
 మునకు - ఒకటియ కాలమున నారవగాంగ మనకు - సమ
 నకును వాసుము.

వైస్యభేదేనమాహేవసం
 భ్యామౌప్రచుభేగణః॥

గణ॥ పు॥ ఇది - అది ఏనుగులు - అది రథములు
 ములు గడి - కాలులు - సుగంధ ద్రవ్యము - సమాహము
 నకు - తే - పురు - సందిమొవలయిన - పురుగుజంతుల
 కును నామము.

క్రోతరాధేయయోర్వః
 క్షోత్రాలగుద్రజై॥
 అ॥ ఏదివాదనోపాయే
 వాక్యకేలాదేయోః
 దేవేశ్వరేణ
 రక్షాన్వీర్ణా
 రక్షాన్వీర్ణా

క్షణ॥ పు॥ ఏ - కిని కర్ణకును నామము.
 క్షోత్ర॥ పు॥ యిది - అమరకును - దుష్టకోకును - కనికి
 ని - విశామ గాయు మౌమశ్రుకును - వాద్యకృమానుకు
 ముదిక - కలకును నామము.
 తల్లి॥ పు॥ ఇది - దేవుకును - సూర్యుకును నామము.
 జ్యోతి॥ పు॥ ఇది - సూర్యుకును - అగ్నికిని నామము.
 ఘోష॥ పు॥ యిది - ల్వకిని జ్వాలకును నామము.

వృష్టిస్తు యాదవేమేమేవా
పండితమదీధితా ।

శాంతిః కన్యోపలేమానుచతు
ష్కేకరపత్రకే ॥ ౨౩ ॥

దేవశాంతరానితే ప్రాణోజే
వాత్స పరమాత్మనోః । ఆయు
పిండియనత్వేషు ప్రణవేకా
ర్యమవశాః ॥ ౨౪ ॥

భూగోళార్థకే స్త్రైణగ
భేగభేణ్యాం శ్రోత్రియే
ద్విజే ।

ఊర్జాభూమధ్య మానరే
తంత్రేమేమాదిలోమను ॥

వేణిః ప్రవాహేనరితామైశ
నేశేశబంధనే । దేవశాంతే

ప్రభుభూతేతంభాయః ప్ర
తిమేస్త్రీయా ॥ ౨౬ ॥

వీణాతటిచ్చజ్జే

ఘోణాతు నానికారథక
ణికా ।

ఘృణాజు గుప్తాకృపయో
త్తృష్ణాత్వీహపిహసయోః

వస్త్వస్త్వకథాకుభనుతిగ
ణశోభాయశోవిశేషేషు । గీతి
క్రమే ద్విహదౌ శుక్లాదౌ
చాక్షరేసువర్ణంబా ॥ ౨౮ ॥

కణాశీరకపిస్సలోః కణో
ధాన్యాంతలేపయోః ।

ప్రోణః పీపతౌ కాకేభే
కన్యశ్చికయోచ్చనా ॥ ౩౦ ॥

అస్యాగ్రిధకచతుష్కేచ
ప్రోణీ కాస్తాంబువాహినీ ।

బాణాదైత్యంబౌ బాధా
ద్వయార్పితకురంతుకే ॥

వృష్టి ॥ పు ॥ యిది-వాత్సేయనకును-గొట్టెకును- పాపం
దునకును-చంద్రునకునునామము.

శాణ ॥ పు ॥ ఇది-పీరగంటికిని ౨౦ గురిగింజలయెత్తునకు-
రంపమునకునునామము.

ప్రాణ ॥ పు ॥ యిది - దేహమునందలి ప్రాణ వాయువునకు
ను-జీవునకును-పరమాత్మకును-అయువునకును- ఇంద్రియము
నకును-బలమునకును-ప్రణవమునకును - కార్యరహస్యమున
కునునామము.

భూగ ॥ పు ॥ యిది-పిష్టవానికిని - స్త్రీలగర్భమునకును-
గర్భిణీ స్త్రీకిని-పేద వేత్తకును - బ్రాహ్మణునకునునామము.

ఊర్జా ॥ సి ॥ యిది-కనుబొమ్మలనడుమనుండునుడికిని-దా
రమునకును-గొట్టెకుండలుఎలుక మొదలయినవాని నెండ్రుక
లకునునామము.

వేణి ॥ పు ॥ యిది-ప్రవాహమునకును- నదులుగూడటకు
ను-జెడకును-నదుద్ధులైనదేవకునునామము.

ఘృణా ॥ సి ॥ యిది-స్తంభమునకును - ఇనుపప్రతిమకును
నామము.

వీణా ॥ సి ॥ యిది- మెరుపునకును-చక్కారమువలనకీణెకు
నునామము.

ఘోణా ॥ సి ॥ యిది-ముక్కునకును-రథచక్రముయొక్క
కుండకునునామము.

ఘృణా ॥ సి ॥ యిది-రోతక్కును-దయక్కునునామము.

త్వష్ణా ॥ సి ॥ యిది ఆశకును- దాహమునకునునామము.

వర్ణ ॥ యిది-పైడికిని-కథకును- ఏనుగువీపునవేయురత్న
కంబళికిని-స్త్రుతికిని- గుంపునకును- కాంతికిని-కీటికేని నామ
మయ్యేసిని ॥ గానమునకును- బ్రాహ్మణాదిజాతులకు
ను- శుక్లాదివర్ణములకును- అక్షరమునకునునామమయ్యేసి
ని ॥ ౩౩ ॥

కణ ॥ యిది-శీరకమునకును-పిప్పలికినినామమయ్యేసిని ॥
సి ॥ నూకలకును-కొంచుమైనదానికిని నామమయ్యేసిని ॥

ప్రోణ ॥ యిది-ప్రోణాచార్యునకును - మూలకాడికిని-క
ప్పకును-తేలునకునునామమయ్యేసిని ॥ పు ॥ నలుమూములకు
నామమయ్యేసిని ॥ ౩౪ ॥

ప్రోణీ ॥ యిది-రోశకునామము.

బాణ ॥ యిది- బాణాశరునకును - బాణమునకునునామ
మయ్యేసిని ॥ పు ॥ నల్లపువ్వులగోరింటకును- పచ్చపువ్వు
గోరింటకునునామమయ్యేసిని ॥ ౩౫ ॥

నానార్థరత్నమాలః * ద్వ్యక్షరకాండము;—తాంతవర్ణ.

తీర్థంక్తి బేవిషయధేనము
ద్రలవణాయసాః । త్రమతి
గ్నేక్షుతేక్షరే

శోణస్త్రురళు పాదపే ॥
నదేగ్నారక్తతురగేష్టరాగే
నా తిద్వత్తిత్రిమ ।

చూణాగద్యేత్రియాం
చూర్ణంక్షోదేక్షారాంతరేపి
తత్ ॥ ౩౨ ॥ పర్వాటకేత్రి

యాం

రేణుర్ద్యయోధూళ్యా
మణుప్రసా ధార్యభేదేత్రి
మస్యత్తే

రణోత్రి యథినాభవనా ॥

మణిర్ద్యయో రజాంతస్త
నేరత్నేష్టలింజలే

మహనాగ్రేభునాసాయాం
ఘోరిం ఘోతేష్టయంతి
షు ॥ ౩౪ ॥

పాష్టికారుత్త నార్యాం
త్రినాత్వయం గుల్ఫయోర
ధా పత్నాద్భాగేస్తేష్టపృష్ఠే
జ్జస్త్వత్రిమశిష్టరే ॥ ౩౫ ॥

పార్థేంద్రయోర్నా
పర్ణంతు పత్రేత్రం సీతు కిం
కుతే ।

శ్రేణిర్ద్యయోస్యజాతీయశి
ల్పసూహతిరావళిః ॥ ౩౬ ॥

ద్యయోరాశి రశిక్వాసా
సీమన్యక్షేగ్రకీలకే ॥

స్థాఃప్రమాక మహదే
నేకం కామత్రిస్థిరేక్షిమ ॥

త్రాతాయనాగ్నిం పక్షే
తు త్రిమా

ష్టస్త్రా త్రపాష్టణోః । వ
హక్నామ పునివతుర తిగ్న
యోద్యేవవాచ్యవత్ ॥

శీర్ష్య ॥ యిది- విషమునకును- యుద్ధమునకును-సముద్రల-
హమునకును- యిసుమునకునునామమయ్యేనేని ॥ న ॥ వేడి
కిని-తుమ్మునకును- గాఢపునకునునామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

శోణ ॥ పు ॥ యిది- దుండిగపుమూనికిని - శోణనదమున
కును-అగ్నికిని-ఎట్టిగుట్టిమునకును- ఎరువునకునునామము-ఎ
రువుగలదానికినామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

చూర్ణ ॥ పు ॥ చూర్ణి కనునామమయ్యేనేని ॥ సీ ॥ పొడికిని-
సున్నమునకునునామమయ్యేనేని ॥ న ॥ పర్వాటకమునకునామ
మయ్యేనేని ॥ సీ ॥

రేణు । పు ॥ యిది-గుమ్మనకునామము.

అణు ॥ యిది-చిరువల్లకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ అప్పమైన
దానికినామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

రణ ॥ యిది- యుద్ధమునకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ ధ్వనికిని
నామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

మణి ॥ పు ॥ యిది- మేకమెడచండికిని- రత్నసామాన్య
మునకును- కాగునకునునామము.

ఘోరి ॥ యిది- శిష్టమయొక్కకొనముక్కునకునునా
మమయ్యేన ॥ మూర్ఖునబడినదానికినామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

పాష్టిక ॥ యిది- కెట్టిపట్టినత్రికినామమయ్యేనేని ॥ సీ ॥ కా
లిమడిమెకును- వెనుకవ్రక్కకును- సేనయొక్కపృష్ఠభాగము
నకునునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

జ్జస్త్వ ॥ యిది- గెలుచుస్వభావముగలనానికి నామమయ్యే
నేని ॥ త్రి ॥ అర్జునునికిని-యంద్రునికినినామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

పర్ణ ॥ యిది-పత్రమునకునామమయ్యేనేని ॥ సీ ॥ మోచగుచె
ట్టునకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

శ్రేణి ॥ పు ॥ యిది-భేదములేని కార్యసమూహమునకును
పక్షికినినామము.

ఆశి ॥ అశి ॥ పు ॥ ఈరెండును-ఎల్లకును- బండియొక్కయి
రుసునకును- కడవటబండ్లకన్నజారకుండుటకైయుండునట్ల
కునునామము.

స్థా ॥ యిది-శివునకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ మేకనకు
నామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ స్థిరమైనదానికినామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

త్రా ॥ యిది-గంజికినామమయ్యేనేని ॥ పక్షమునకు
నామమయ్యేనేని ॥ త్రి ॥

ఉష్ణ ॥ యిది-ఎండకును-వేడికిని-అగ్నికినినామమయ్యేనేని
పు ॥ సుమధునకును-వేడిగా-దానికినినామమయ్యేనేని విశేషము
తెలిగము

స్వాస్థ్యస్థానాన్ని హరికోశీల
కాకనాద్రతామిసృష్టకరి
నీలగుణమకృష్ణః | బ్రహ్మత్రి
మాన్యుపదజా త్తతీనీకనాను
కృష్ణాధర్మోహమరిచే దురి
తంపక్షమితి ౧౩౯ |

యతి శాంతాః.

ప్రసాదయస్సు కృతపాదయ
స్త్రియోభూతాని పంచస్వ
గుణాచ్చగౌరవమ్ | శివావికా
గేంద్రియ శబ్దయోనయో
భావో స్వభావః కనకరచ
ధాతవః ౧౪౦ |

కేతుర్నిపేధ్యజేచిహ్న
కిరణోత్పతపస్విహు |

మర్త్యపరాధయోత్తింతుః

కంతుః కామశుశూలయోః
క్రతుర్నన్యంతరేయజ్ఞే
హంతుర్నత్యేమహగదే |

అశీప్రకారయోస్యేతు
రేతుఃకారణకర్తవ్యః ||

తాలోదయా యాంపెతరి
గ్రిష్టాదౌ శ్రీరజస్వతుః |

గాతుఃపుంస్కీకితేభృంగే

యంతాహస్తిపసూతయోః ||
క్షత్రాస్యా త్సరదౌ ద్వా
ర్షేవైశ్వాయామపిశూద్రజే

కృష్ణః ఇది - వ్యాసముని - అర్జునుడు - అగ్ని - విష్ణుశ్చ - ఇ
తి - కాశీ - తాన్యుడం - కృష్ణ పక్షము - వీనుడు - నీలగుణమున
కుపేరగునపుడు! నలుపుగలద్రవ్యమునకు నామమయ్యేనే
ని || త్రి || ద్రౌ - పది - కృష్ణానది, నల్లజీలకఱ్ఱకుపేరగునపుడు! ని
యనుము, మిరియము, పాచమునకు నామమయ్యేనే ని |

— శాంతపదవర్గముముగిసెను. —

ధాతుః పు || యిది, వసాదుః (అనగాసన్ని మాంసము
లతోమేలయిన, క్రొవ్వు, నెత్తు, మాంసము, పెదడు,
ఎముక, పులిసీరులేతన్ను, ఈయేడింటికి) కఫ, వాత, పిత్త
ములను మూడింటికి - పృథివి - ఆప్త - తేజము - వాయువు -
ఆకాశము - అనునీపంచ భూతములు - వానిగుణములగుగంధర
సరూపస్వర్గ శబ్దములు - జేగురు - మనశ్శిలా హరితాళ గంధ
కములు మొదలయిన శిలావికారము, త్వష్టత్వశ్శీత్ర తి
హ్యహ్రాజములు పుండేంద్రియము శబ్దకారణము యినభావ
దిధాతువులు, శ్రునుము మొదలయినలోహజాతి, స్వభావము
బంగారమునకుపేరు.

కేతు—యిది, కేతుగ్రహము, ఔక్త్యము, గురువు, కిర
ణము, ధూమకేతువు మొదలయినయత్పతములకును, అగ్ని
కినికేరు,

మంతు—పు || యిది, మనుష్యుడు, అపరాధమునకును నా
మము,

కంతు—పు || యిది, వస్త్రపుడు, గాదెకును నామము
క్రతుఃపు || యిది, నుని, యజ్ఞమునకునుపేరు,
హంతుఃపు || యిది, వృత్త్యువు, పెద్దకొగమునకుపేరు.

సేతుఃపు || యిది, పక్షి, రీతికినిపేరు |
హేతుఃపు || యిది - కారణము! కార్యమునకును నామము |

తాతుఃపు || యిది, నయ, తండ్రెనినామము.
ఋతుఃపు || యిది, వడ్డుతువు, శ్రీలరజస్సనకుపేరు |

గాతుఃపు || యిది, మొగకోవెల, శుష్కదక్షనుపేరు |

యంత్యః పు! ఇది - మావటివానిని - సారథి కేనినామము -
క్షత్ర || పు || యిది! సారథి! ద్వాపాల వైశ్యశ్రీయం
దుకూద్రునివన జనించినవానికిని | అవే బ్రతు, వలస, త్రియ
శ్రీయందు కూద్రునివన నంబుట్టి వాడనినామము.

చిత్తికాప్రేమదిను

భృతిగర్భరణమాలయోః ||
గర్భగర్భమార్గే చ తా
యోః ధ్యాయయోః |
భూతిర్నాథంగ శ్చింతా
జన్మసంపత్తిభవ సుఖం ||
సేవసేవత తాప్రయతి
రూతిస్సూత్రవ రయితే |

భీతికంఠభయే
ప్రీతిః ప్రేయోగోగంతరే
మది |

ప్రీతిః క్షయోవాసభూమి

హేతి ర్జాలా యథాం
కుంభ |

రితిస్సృగ్దేహోహతిశ్చేదై
దర్శ్యాద్యరకూటయోః ||
౨ || మర్యాదాయాం ప్ర
దారే

భఖండ సేదైత్య మాతరి |
దితిః

కృతిస్తుయే వనర్గాభ్యగ
ణితేనా || ౬౩ ||

మతిరిచ్ఛాధివేషయోః
సానమర్యాదయోస్థితిః |
సతిదత్తు సుతా సాధ్యో
స్త్రీతాత్పన్నిత్రయేయగే ||

వృంతంపయోధ రాగ్రేపి
స్థాచ్యప్రసవబంధన-

జ్యోతిస్తారాగ్ని భాజ్యాలా
శుక్తిత్రాధాభ్యరాత్మసు ||

శ్లో || అతివృష్టి రసావృష్టి శ్వలభామాపకాశ్శుకాః | అత్య
సన్నాశ్చరాజాన మ్మదేతా శతయస్సృతాః || అనుసంజ్ఞాక
మునదేప్యంబడిన పకుపప్రవమలు-

చితి—సి||యిది- చితి - సమాహమనకు - బుద్ధికినినా
మము-

భృతి—సి||యిది- కూలి. హే కనునావ ము-
గతి—సి|| యిది- నడచుట, దారి, బాఁగము మొదలయి
నయరథులు, బుద్ధి, ఉపాయమునకును చేరు-

భూతి|| సి||యిది- ఏనుఁగునలంకరించుట, పుట్టుట, సం
పది, భిక్షమునకును నామము.

ప్రయతి|| సి|| యిది - సేవించుట, సంతతికినినావ ము-
హేతి|| సి||యిది-బట్ట మొదలయినవానినిగుట్టుట- రమీం
మటుకునునామము-

భీతి|| సి|| యిది - వడంకుట, భయమునకునునామము.
ప్రీతి|| సి|| యిది- ప్రేమ, ప్రీతియునుయోగము, సంతోష
మునకునునామము-

క్షితి|| సి|| యిది- నాశము, ఉనికిపట్టునకును, భూమికిని
నామము.

హేతి|| సి|| యిది, జ్వాల, ఆయుధము, కిరణమునకును
నామము-

రితి|| సి|| యిది- జారుట, యినుపచిట్టెను, వైదగ్ధిమొ
దలయినరీతులు, పితృశి, మర్యాద, వ్యవహార మునకునునా
మము.

దితి|| సి|| యిది- ఇండించుట, దితిదేవికిని నామము.

కృతి|| పు|| యిది, యత్నము, వర్గయను పేరుగలగణిత
ము, ఆపిశిబ్దమువలనప్రబంధమునకునునామము.

మతి|| సి|| యిది, యిచ్ఛ, బుద్ధికినినామము.
స్థితి|| యిది- ఉనికి, మర్యాదకునునామము.
సతి|| సి|| యిది, దాక్షిణ్యశి, పతివ్రతకును.

స్త్రీతా|| సి|| యిది, గార్హ పత్యాహవసేయ, దక్షిణాగ్ని
లు, ప్రతాయుగమునకునునామము.

వృంత|| సి|| యిది, స్త్రీలయొక్కచదుగొనలు, పూవులయొ
క్కతొడిమ, చకారమువలనవాకుడుచెట్టునకు నునామము.

జ్యోతి|| సి|| యిది, నక్షత్రము, అగ్ని, కాంతి, జ్వాల,
నేత్రము, పుత్రునకును, ధనము, యోగము, అత్తకునునా
మము.

స్రొతంబు నిగ్గమద్వారే
ప్రవాహించియయోజితే ।
రేతస్సవలితేభక్తే
స్వాంతం గహ్వర చిత్ర
యోః ॥ ౬౬ ॥

ప్రియాంబితగ్గతావగ్నేః
ప్రభాయాం ఘోటకేతునా
పత్రిపదాతానాప్రితుగ
తినేనావిశేషయోః ॥
యత్నితేపుమాకాప్రితు
నియమేష్టకవిశ్రమే ।

అంతోప్రి నిశ్చయేనాశే
స్వరూపేగ్రంథికేంతరే ॥

వాస్తవప్రి గ హంసీమా
సురుంగా గృహభూః పురి ।
అనుక్తలింగేష్వే తేషువా
చ్యలింగత్వమామృతాత్ ॥

బ్రాహ్మ్యదికాకారాద్యః
ప్రసూనైరివమాతరః ప్రి
యాం మాతామాప కేనా

ధాతాధరరినావిధౌ ॥
శాస్తాచశాసనేనాతుభుధే
వస్తాతువాపకే । పుమాన
యంస్యాప్రితరి
శీతావలసశితరౌ ॥ ౧౭౧ ॥
శీతం శీతేత్వ గుడే శేలు
వేతసయోఃపుమాత్ ।
వృత్తిమన్యుజో ర్వార్తం
ప్రిమచారోగ్యవల్లనోః ॥
౧౭౨ ॥ ప్రియాము దంతే
వార్తాకేకృన్యాదౌ వర్తనే
పిచ ।

శ్వేతోవశక్లేపేతు రూ
శ్చేనాద్విపవర్తయోః ॥

స్రొతం * స ॥ ఇది-బలవారికిని-ప్రవాహము- చంద్రియ
ములు- ఉదకమునకునునామము.

రేతస్ * స ॥ ఇది-ఉదకము-రేతస్సవలితేనామము.
స్వాంతం ॥ స ॥ యిది-గుహ-చిత్ర స. నునామము-

వీతి ॥ యిది- సమపు-అగ్ని తేజస్సునకునునామమయ్యేనేని,
సే ॥ గుణమునకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

పత్రి ॥ యిది- కాబిలుంటునకునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ సక
ర-శేనాభేదమునకునామమయ్యేనేని ॥ సీ ॥

యతి ॥ యిది- సన్నాధికినామమయ్యేనేని ॥ పు ॥ నియమ
ము- శ్లోకముయొక్క విద్రవస్థానమునకును నామమయ్యే
నేని ॥ సీ ॥

అంత ॥ పు ॥ యిది- నిశ్చయము- శాశ్వతము- స్వరూపము
ముందుభాగము-సమీపము-మధ్యమునకునునామమము

వాస్తవ ॥ పు ॥ యిది- గృహము-ఎల్లకును-సంపంగము- గృ
హభూమికిని-పట్టణమునకునామము.

యిదిమొదలు ॥ అమృతాత్-మందుచెప్పగలమృతశబ్దము
వర్తకు- అనుక్తలింగేష్వలింగమునుబిలియజెప్పని- ఏతేషు -
ఈశబ్దములయందు- వాచ్యత్వింగత్వం - విశేష్యలింగత్వముగ
లభనుట.

మాతృ ॥ యిది- బ్రాహ్మ-మాహేశ్వరి-తామారి-మైత్తవి
వారాహి- యింద్రాహి-చామండి-యనునయ్యేగురికిని- తీకా
రాదిహేదశాక్షరములకును- కన్యత్వేని - గౌరికినినామమయ్యే
నేని ॥ సీ ॥ కొలతగానికినామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

ధాతృ ॥ పు ॥ యిది-ధరించుచుండిని- ప్రహరణనామము.
శాస్తృ ॥ పు ॥ యిది-శిక్షకునికిని-బుద్ధదేవునకునామము.
వస్తృ ॥ పు ॥ యిది-చిత్రేషువానికిని-తంద్రికినినామము.

శీత ॥ పు ॥ యిది- మందునికిని-నల్లనైనదానికినినామము.
శీత ॥ యిది- చల్లదనమునకునుపేరగునపుడు ॥ స ॥ తిరిగి
చెట్టునకును- ప్రబురిచెట్టునకునునామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

వార్త ॥ యిది- జీవనముగలవానికిని- రోగిహీనునికినినా
మమయ్యేనేని ॥ స ॥ ఆరోగ్యమునకును, తుచ్ఛమునకునునామమయ్యే
నేని ॥ పు ॥ లోకవార్తకును, మునగ-ట్టునకును, కృన్యా
దిజీవనోపాయములకును, జీవనమునకునామమయ్యేనేని ॥ సీ ॥

శ్వేత ॥ యిది, శేలుపునకునామమయ్యేనేని పు ॥ మెడనా
మమయ్యేనేని ॥ స ॥ ద్విపము, కాంతికినినామమయ్యేనేని ॥ పు ॥

కృతీకృతార్థబదుషో

శ్చిత్తార్థవశసీలయాః |
స్వామిపాదకయోర్భూత
వస్త్రాపవిత్రవాగ్నినామ్ ||

పూతంబిత్రేనస్తాద్విహో
ధితేజహులీకృతే |
యతౌముక్తశ్చనగ్భృతౌ
మతౌసమ్యవ్రహ్మణో ||

మితౌజాతపరిచ్ఛిన్నా

వేతావాగతకర్పతా |
యతౌతుభగ్గయతౌ

వక్రబంధురయోర్నతం ||
గతిహీనప్రతిజ్ఞాత సత్త్వితో
రవ్యజ్ఞానుస్థితం |

అవాప్తస్యాయ్యయోః
ప్రాప్త
మాప్తస్యా త్సభ్యలబ్ధ
యోః || ౧౭౭ ||

గూఢరక్షితయోర్భూతం

లిప్తంభూతీతగ్ధయోః |

స్థాపితేప్రేరేతేషీప్తంహి

తంప్రహితపథ్యయోః ||
శుక్తప్రాత్యస్తుపరుషౌ

మృతంస్యాన్యందితేపి న |

స్వారేషీయక్తం

కృతీనః * పు || ఇది - కృతకృత్యనకను - విద్వాంసునకను
నామ -

శి * ౨ || యిది - తెల్లదానికిని - నల్లదానికిని పేరు.
కృత్త * పు || ఇది - ప్రభువనకును - పోవ తునికిని నామము.
వక్ర * ౧ || యి - పండితునకును - తానుబలుక శి శ్చయం
చేస మర్మముకర్తగా నిర్వహించుటకు వానిని పేరు -
వాత * ౨ || పరివృద్ధుడైన దానికిని - వస్త్రామలచేతవడి
యగ్బుడినదానికిని - విస్తారముగా చేయబడిన దానికిని పేరు -
యశ * పు || ఇది - కూడినదానికిని - కలైన దానికిని పేరు -
తు * ౧ || యిది - గుప్తమున దానికిని - పూజంపబడిన దా
నికిని పేరు -

మిత * పు - ఇది - తెలియబడినదానికిని - కొలువబడినదా
నికిని నామము.

వేత * పు || యిది - 'వచ్చుటకును - చిత్రవర్ణమునకును పేరు.
య * పు || ఇది - కట్టబడినదానికిని - నియమముతో కూడి
నదానికిని నామము.

నత * ౧ || యిది - వక్రమైనదానికిని - వంగినదాని నామము.
స్థిర * ౧ || ఇది - స్థిరమైనదానికిని - ప్రస్తుతేయబడిన
దానికిని - నిశ్చయంపబడినదానికిని - పొదుగు
దానికిని పేరు -

ప్రాప్త * ౧ || ఇది - పొందబడినదానికిని - న్యాయముగల
దానికిని నామము.

అప్త * పు || ఇది - సభాయోగ్యునకును - పొందబడినదాని
కిని నామము -

గూఢ * ౧ || యిది - రహస్యమైనదానికిని - రక్షింపబడినదా
నికిని నామము -

లిప్త * ౧ || యిది - భక్షింపబడినదానికిని - పూయబడినదా
నికిని నామము.

ప్రీ * ౧ || ఇది - ఉంపబడినదానికిని - ప్రేరేపింపబడిన
దానికిని నామము.

హిత * ౧ || ఇది - పంపించుటకును - పథ్యమునకనుపేరు -
శుక్త * పు || యిది - మర్వాసనగలపులుసునకును - కఠినమ
యినదానికి పేరు - మర్వాసనగల పులుసనగా గుండయందు
తేనె - జల్లము - కలి - ఈ ౩ సుంగలిపి ధాన్యరాశియందు
౩ రాత్రి స్త్రుపెట్టినపులుసనకు నామము -

మృత * ౧ || యిది - యాంపబడిన కైత్వమునకును - అపి
శబ్దమువలన మృతబౌద్ధసనటకును నామము -

యక్త * ౧ || ఇది - న్యాయమునతి క్రమింపనిదానికిని -
అపిశబ్దమువలన కూడినదానికిని నామము -

గ్రస్తములు ప్రవర్తన పడెడివి॥

ఇతంగతంబజ్ఞానేషి

గుతంభూతంబు కుపిత॥

గ్రీతే

ప్రసక్తంజ్ఞేతేక స్త్రావ
యోరపి॥౧౦॥

జ్ఞాతంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

తత్త్వాప్తే విస్తృతేవచీ
తాదౌతునపుంసకమ్॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

ప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేతంబు విసుఖే
నిత్యే॥

శ్చేతనభేదనితం శర్కరా
యాంస్త్రీనాగుణేకవా॥

గ్రస్తము॥ ఇది- అక్షరలోపమైనవచము - అపిశబ్దమువ
లనగ్రహింపబడినదానికనినామము -

ఇతఃగత- న॥ శ్శా-ను- జ్ఞానము - అపి- చ్చ-మువలన
భాంధులకునునామము

గుతంభూత- న॥ శ్శా-ను- కది-ంపబడినదానికని- విద్యు
వ- డినదానికనిపేరు-

గ్రీతే- ఇది- శాస్త్రము- విన్నదినదానికనిపేరు-

జ్ఞాతంజ్ఞేత- న॥ శ్శా-ను- సూక్ష్మము-తీక్ష్ణము- క్రిందినదా
నికనిపేరు-

నిత్యే-ఇది- తెలుపు- బంధమునకును నామమయ్యేనే॥న॥
చక్కెరకులేనపుడు॥ నీ॥ తెలుపు-కుక్రమకును నామమయ్యే
నేనిపు॥

తత్త్వాప్త- ఇది- వ్యాపింపబడిన- విస్తరింపబడిన- వీణామొ
దలగువాద్యములకును నామము-

తాదౌతు- ఇది- కృతయుగము- ఫలము- నివారించుటకును
పేరు-

ప్రసక్తంజ్ఞేత- ఇది- కరుగుట- కరిగినవృత్తాదుల- వేగము- శి
ఘ్రి-మనసునకునుపేరు-

భక్తిప్రసక్తంజ్ఞేత- ఇది- పొందింపబడిన- మల్లలోనిధాన్యమునేరి
బ్రదుకుట-ఉండువృత్తి-సత్యము-ఉడకము- సత్త్విభావమున
కునుపేరు-

పుతః- ఇది- త్రిమాత్రాకాలము - గుణముపేరెఘువది
లికాళ్లనుమిది గదిలింపు-కునునామము -

ప్రేత- ఘ॥ ఇది- చచ్చినవానికిని - నరకమునందుండబ
డుపు - తిశాచమునకును నామము-

భూత-ఇది - యోగ్యమయినదానికేరయినపుడు॥న॥న
మానమయినదానికి-పొంజబడినదానికి-యథార్థము- గడిచి
నదానికనినామమయ్యేనేని॥ త్రివిశాచాదులు - పృథివ్యాది
ఐంశభూతము- సమూత్రము - సత్యమునకునుపేరుగునపు
డు॥న॥

జాత-ఇది-పుట్టినదానినానవచ్చెనేని॥ఆయినదియ
నుకు- గుంపు- నాతినిచేరగు- న॥న॥

వీత- ఇది- అప- పు-పదపునన్నెకుమందుగునభద్ర॥న॥
శ్చానికాంబ-నిబేరగునపుడు॥పు॥పసపుంకునునామమయ్యే
నేని॥

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పాత- పు॥ ఇది - రుక్మిణిపడినదానికి - పశులకును
పేరు

పురుషులపేత్రితృష్ణజీ
జీరకేమహాత్రిమి।

కపేత్రి గర్భయో రగ్న
ఘోణాం యాంప్రధమత్రి
యామ్ ॥౨౦౩॥

సిక్థోభక్తపురాకేనామధూ
బిష్టేకురత్రియామ్।
సీలీసూక్ష్మయోర్భూత
తస్మాద్విదంబసేపుమాక॥
నాథత్రిమప్రభోనేంద్రే

ప్రథోత్రి సారమానయోః
యాచకేధనికేత్వధీ
దుష్టాత్రివృజ్జగర్గతా॥

ఇతిధాంతాః.

శబ్దోత్తరయశోగీతవ్యోమ
వాక్యధ్వజవృషి
అబ్ధిస్థంవత్సరేమేభే

త్వోనోరజనిపేవణే॥

వశాభిప్రాయయోత్పంబ

స్వాస్థ్యేకైగరుణిచ్ఛదః।
గజదానంగర్వకావరేతో
మృగమదామదాః॥౨౦౪॥

వేదశ్చందసియశాంగే
రవోదంతేదలీపునే।

భేదస్వాదుపశాపేచమ
దారణవిశేషయోః॥౨౦౫॥

శాదఃపుకేబాలశ్చే
స్వేదస్వేదశకుర్తయోః।
వాదోనుగ్ధేకురియాంసే

త్రైవిధ్యంతర్యమి॥౨౦౬॥
చరణేకేదేవాభ

త్వేవోరసశశాంసయోః।
శంధోవృత్తోదిమూలేచ
సూరకాంబుదయోరపి॥

పురు॥ ఇది - ఒకంజనకుబేరగునపుడు ॥ పు ॥ నల్లజీల
కట్టకుబేరగునపుడు ॥ సీ ॥ చిస్తారమయినదానికిబేరయిన
పుడు॥త్ర॥

ప్రొధ॥ ప్న॥ ఇది - విరుదునకును - త్రికిని - గర్భమాన
కును - గుట్టమయొక్కముక్కునకునుపేరు -

సిక్థ॥ ఇది - మెతుకునకుబేరగునపుడు॥ పు॥ మైసమునకు
బేరగునపుడు॥ప్న॥

తుశ్చ॥ ఇది - నీలిచెట్టునకును - స్వల్పభూమికినిపేరగున
పుడు ॥ సీ॥ రసాంబమునకుబేరైవపుడు॥పు॥

రాధ॥ ఇది - ప్రభువునకుబేరగునపుడు॥ త్రి॥ ఇంద్రున
కుబేరగునపుడు॥పు॥

ప్రథ॥ ప్న॥ ఇది కొండచరికిని - కంచమునకును -
అర్థిన్ ॥ పు॥ ఇది - యాచకునకును - ధనికునకునుపేరు -
దుష్ఠ॥ త్రి॥ ఇది - మూఢునకును - కష్టమునుజెందినవా
నికిపేరు -

— ధాంతపదవర్గముముగిసెను. —

శబ్ద॥ పు॥ ఇది - ఆత్మరమునకును - కీలికేకిని - గానమున
కును - ఆకాశమునకును - వాక్యమునకును - భృషికినిబేరు -

అబ్ధి॥ పు॥ ఇది - సంవత్సరమునకును - మేఘమునకును
పేరు -

త్వోద॥ పు॥ ఇది - భూలికిని - నూరుటకునుబేరు -

ఫంబ॥ పు॥ ఇది - ఆధీరునికిని - ఆభిప్రాయమునకును
పేరు -

ఫద॥ పు॥ ఇది - ఆకునకును - తొక్కకునుబేరు -

వద॥ పు॥ ఇది - ఏరుగుమదమునకును - గిర్వమునకును -
సంగోమమునకును - రేలస్థునకును - కిస్తూరికినిబేరు -

వేద॥ పు॥ ఇది - వేదమునకును - ఆత్మచెట్టునకునుపేరు -

రద॥ పు॥ ఇది - దంతమునకును - గీరుటకునుపేరు -

భే॥ పు॥ ఇది - భేదోపాయమునకును - పగల్పుటకును
శేషజ్ఞానమునకునుబేరు -

శాద॥ పు॥ ఇది - అడుసునకును - లేతగడ్డనకునుపేరు -

స్వేద॥ పు॥ ఇది - చెరుటపట్టుటకును - చెరుటకునుపేరు -

వాద॥ పు॥ ఇది చెట్టు మొదటికిని - నాలవభాగమున
కును - కొండసముదమునన్నతిపుకును - పాదమునకును -
కిరణమునకునుబేరు -

త్వేవ॥ పు॥ ఇది - రుచికిని - చంద్రునకునుపేరు -

శంబ॥ పు॥ ఇది - వృత్తోదులయొక్కతేరునకును - కలవ
గడ్డకును - మేఘమునకునుబేరు -

స్కందోగుహేనదీకూతే

సాద్య క్వారోహ సూత
యోః

పాదుకో పానహోః పా
దూ

భర్తృవ్యవరతేతసోః॥

పాదభూపాశ్య ఖలయో
రదుప్రయోగ

అమిష్ట్రయః॥

పదవ్యాజాంఘ్రితచ్ఛిహ్న
స్సానిత్రా తాంకు లత్తసు

వ్యవసాయే సుప్తి
బాఘే సాయకే వస్తువాక్య
యోః॥

ఛందాంసిత్రిష్టుదాదీనిక్ర
తీచ్ఛాయసయాఅపి ॥ ౨౦౩॥
నదస్సమాద్రేనదే సరిద్భదే

నదీసరిత్॥

గదోరోగ హరిభ్రాత్రో
ర్గదాస్యాదాయధాంతరే॥

కుండం మాఖ్యేచ కుండో
నానిధిభేదమరద్యహోః॥

మందఃపుంసిరవేన్యూనా
గజభే దేశ్వయంత్రిషు॥ ఖల
మూర్ఖజడనైర్విరస్వల్ప నిర్భా
గ్యరోగిషు॥

మృద్వనుష్టేపి

మధురంమృష్టసాస్యితాన్వి
ద్వి

మాత్రిషు॥ ౨౦౪॥

ఇతిదాంతాః.

బుభన్సారా సురే సామ్యే

వేధావిష్టాః ధాతరే॥

స్కంద॥పు॥ ఇది - కుమార స్వామికిని - నదియొక్కగ
ట్టునకునుచేరు.

సాదీ॥పు॥ ఇది - గుట్టపురౌతునకును - సారధికిని
జేరు.

పాదూ॥సీ॥ ఇది - చెప్పనకును - పావుకోళ్లకునుచేరు.

భర్తృ॥సీ॥ ఇది - కట్టుటకును - రేశునకునుచేరు.

అమి॥సీ॥ ఇది - అందెమొదలయిన వాదాభరణములకు
ను - ఏనుగులగట్టుగొలుసునకునుచేరు.

అరు - ఈ పాదూ - భది - అనుశబ్దమాలు ౩ ను - శ్రీ
యః - శ్రీలింగములుగలవి -

పద॥ స॥ ఇది - స్వాధ్యయయొక్క దానిచుద్దేశించిమత్తి
యొక్క దానిజేయుటకును - వాదమునకును - ఆడుగుజాడకు
ను - స్థానమునకును - రక్షించుటకును - కిరణమునకును - అడి
యాలయనకును - ఉద్యోగి మనకును - సుబంతిజంతసమూ
హమునకును - బాణమునకును - వస్తువునకును - వాక్యమునకు
నుచేరు.

ఛందస్॥ స॥ ఇది - త్రిష్టువు మొకలగు ఛందస్సులకును -
వేదమునకును - అచ్చకును - ఉండించుటకునుచేరు.

నద॥పు॥ ఇది - సముద్రమునకును - ద్వీపికిని - పడమరగా
చారునదికినిచేరు.

నదీ॥ సీ॥ ఇది - నదికిజేరు.

గద॥ఇది॥ రోగమునకును - శ్రీశృష్టులితమునకిని - కైరైశ్
పుడు॥పు॥ ఆయుధవిశేషమునకు జేరగుంపుడు॥సీ॥

కుండ॥ఇది - మొల్లు పూవునకు జేరగునపుడు॥ స॥ నిధికిని -
విష్టువునకును జేరగునపుడు॥పు॥

మంద॥ఇది - శనైశ్చరునకు జేరైనపుడు॥ పు॥ మందజాతి
యేగునకును - కొండెగానికిని - మాఖిలనకును - వివేక
హీనునకును - స్వేచ్ఛకును - కొంచెమునకును - నిర్భాగ్యున
కును - రోగికినిచేరునపుడు॥పు॥

మృదు॥త్రి॥ ఇది - వేడిలేనిదానికిని - అతిశబ్దమువలనమెత్త
నిదానికినిచేరు.

సాస్యధు॥త్రి॥ ఇది - మధురమయినదానికిని - రుచిగలదాని
కినిచేరు.

ఈమృదుసాస్యదుశబ్దములు రెండును త్రిలింగములగలవి -
—ఇదిదాంతిపదవర్గముయిగినెరు.—

బుభ॥పు॥ ఇది - పండితునకును - దేవతకును - బుభునకును
చేరు.

వేధస్॥పు॥ ఇది - విష్టువునకును - ద్రిష్టువునకునుచేరు.

విభస్సుధాశేకాశేషా
వాతేగ్నిరక్షిస్తోః॥౨౦౩॥

విధివ్యధానేనయ తాకా
తేపద్మభవే

వృథా॥ అధిష్ఠానేచిత్తదుః
ఖేవ్యసనేబంధనేపిచ౨౦౪॥

అధి

ర్యోధిస్సమాధౌచకుక్కు
టాశ్చక్రబద్ధిషు॥

అభిసరస్సరస్వంతా
బంధూబంధూకాబంధవా॥

గంధోగంధక సంబంధా
మేవలేకస్తయేషుచ॥

స్కంధోదేహవిభాగేన
ప్రకాండే సంహతాన్యపే॥

విధావిధానే హస్త్యస్తే
ప్రకారేపేతనేపిచ॥

సుధామృతం లేపభేషో
మూర్ధ్వాసర్వాశసంస్మృతే॥
వధూర్నహోధాస్మవయో
ర్వాహ్యస్త్రీకారిచానుచ॥

గోధాతతేనహాకాయా

మృద్ధిర్దోషసుఖిహా॥

సంధావధౌప్రతిజ్ఞాయాం
శ్రద్ధాత్వాస్తిక్యకాంత
యోః॥

అలస్యనిద్రయోగ్నిధం
ఖండ్యోర్ధంసమాంశకే॥

చైత్రవసంతకధుద్రుహదై
త్యనికేమేచుప్రసీమధుశబ్దః

విధు॥పు॥ఇది- చంద్రునకును- కాళమునకును-విష్ణువున
కును-వాయువునకును-అగ్నికిని-రాత్రునకినిజేరు-

విధి॥పు॥ఇది-చేయుటకును- దైవమునకును- కాలమున
కును-బ్రహ్మకును- అపిశబ్దమువలన ప్రకాశమునకును - వి
ధాయకవాక్యమునకునుజేరు-

అధి॥పు॥ఇది-ఒక దానికినాధారమైనదానికిని-మనోవ్యా
ధికిని- వ్యసనమునకును- బంధనమునకునుజేరు-

బోధి॥పు॥ఇది-సమాధికిని- కోడికిని- రాగిచెట్టునకును
బద్ధికినిజేరు-

అభి॥పు॥ఇది-కొలనకిని- సముద్రమునకునుజేరు-

బంధు॥పు॥ ఇది-మంకెనచెట్టునకును - బంధువునకును
జేరు-

గంధ॥పు॥ఇది- గంధకమునకును - సంబంధమునకును-
పరిమళమునకును-లేకయనకును-గర్భమునకునుజేరు-

స్కంధ॥పు॥ ఇది- బొక్కామ్రయినజెప్పిన హాపవే
దనావిజ్ఞాన సంజ్ఞా సంస్కారములనుపంచస్కంధముల
కును- మూపునకును - కేళిమొదలుకొని కొమ్మలవరకుగల
చెట్టుయొక్కమధ్యభాగమునకు-గుంపునకును-రాజునకును
జేరు-

విధా॥నీ॥ఇది-చేయుటకును- గదాన్నమునకును- ప్రకా
రమునకును- కూలికినిపేరు॥

సుధా॥నీ॥ఇది-అమృతమునకును- సున్నపుపూతకును-చాగ
కును- సర్వాశసనకును- జెముడుచెట్టునకునుజేరు-

వధూ॥నీ॥ ఇది- నూతనముగ వివాహముచేయబడినపెం
డ్లికూతునకును- కోడలికిని- భార్యకును- స్త్రీకిని- సుగంధ
చాలితగెకునుజేరు-

గోధా॥ నీ॥ ఇది- వింటినారిదెబ్బశగలకుండుటకైచేత
గట్టుకొనుతోలునకును - నీరుడుమునకునుపేరు-

బుద్ధి॥నీ॥ఇది-సంతోషమునకును-సుఖమునకును- వృద్ధి
కినిపేరు-

సంధా॥నీ॥ ఇది-సర్వాదకును-ప్రతిజ్ఞకునుపేరు॥

శ్రద్ధా॥నీ॥ ఇది - కలదనునమృతమునకును - ఇచ్చకును
పేరు-

మిదగ్దా॥ ఇది-అలస్యమునకును-నిద్రకునుపేరు-

అధా॥ ఇది- ఖండమునకుజేరగునపుడు॥ పు॥ సమాం
శమునకుజేరగునపుడు॥న॥

చధు॥ ఇది- చైత్రమాసమునకును- వసంశర్తువునకును-
విష్ణువునకును- రాత్రునకునుపేరైనపుడు॥ పు॥ ఉదకము

క్లిత్యంబునిదుక్తం కరంచే
తొద్రుద్యయోత్త్రస్త్రీ

రాధాకర్ణసౌపమాతా
వికాఖాగోపికానుచానావై
కాఖే

ధవాధాన్యాద్వానాదుః
ఖనిషేధయోః॥౨౦౫॥

సిద్ధఃపుమాక్షచేవయోనా
నిగ్యనిష్పన్నయోత్త్రీషు।

దిగ్గోపిపాక్షబాణేనాత్రిషు
లిప్తప్రబుద్ధయోః॥౨౦౬॥

త్రిషుస్యాస్పనితే బుద్ధంః
బృత్సగ్తయోఃపుమాక్ష

శ్రద్ధావతిత్రిషుక్రాద్ధః పి
తృక్యత్యేతునద్యయోః॥

సాధు స్త్రీషూచితే చా
రాసఖ్యేవార్ధుషికేపినా।

విశేత్రేంభత్రిషుధ్వంతే
స్యైవ

సింధుద్రువారిదౌ॥౨౦౭॥
దేశనదేశజమదేనానద్యాం

తుత్త్రీయామయమ్।
దుగ్ధంసప్తంసకక్షీరేభద్య

లింగంప్రపూరితే॥౨౦౮॥
లుట్టా నామ్యగయాగృ

ధౌత్రిలింగస్యా
దత్తత్రిషు। ముగస్సామ్యే

నవేమూఢే
విద్ధస్తాదితనుత్తయోః॥

సమృద్ధౌస్థిరేవృద్ధ
కుగ్ధఃకేవలపూపయాః।

ఇదిధాంతాః.
జనస్సమూహేలోకేపి

కును-పాబునకును-పూచేనెకును-భ్రామరమనుతేనెకును-
౩పుపువృత్తకల్లునకునుపేరగునపుడు॥స్మ॥

రాధా॥ ఇది- కిద్దురిదాదికిని- ౨కాఖానకుత్త్రమునకును
రాధాయనుగోపికకునుపేరైనపుడు॥స్మ॥ వైకాఖిమాసమా
నకుజేరైనపుడు॥పు॥

భాధ॥ పు॥ ఇది - దుఃఖమునకును - నిషేధమునకును
నేరు-

సిద్ధ॥ ఇది - చేవయోని విశేషముయిన సిద్ధునికి జేరైన
పుడు॥పు॥ నిత్యముయిన దానికిని- సాకాక్షులచేతనాయ త
యియినయన్నాదులకునుపేరైనపుడు॥త్రి॥

దిగ్ధ॥ ఇది- పవనుచేబూయబడిన బాణమునకుజేరైన
పుడు॥పు॥ లేవనముచేయబడినదానికిని - వికసించినదాని
కినిపేరైనపుడు॥త్రి॥

బుద్ధ॥ ఇది- మేళకొన్నవానికిజేరైనపుడు॥త్రి॥ విద్వాంసు
కును- బుద్ధదేవునకునుపేరైనపుడు॥పు॥

క్రాద్ధ॥ ఇది- శ్రద్ధగలవానికిజేరైనపుడు॥త్రి॥ పితృకార్య
మునకుజేరైనపుడు॥పు॥

సాధు॥ ఇది- యోగ్యునియినదానికిని- సుందరిమైనదాని
కినిజేరైనపుడు॥త్రి॥ సభాయోగ్యునకును- విడ్డిబల్ల జేరించు
వానికినిజేరైనపుడు॥పు॥

అభ॥ ఇది- గుడ్డివానికిపేరైనపుడు॥త్రి॥ అంధకారమున
కుపేరైనపుడు॥న॥

సింధు॥ ఇది- సముద్రమునకును - సింధుదేశమునకును-
పడమరగా ప్రవహించు పురుషవడమునకును- ఏనుగుమద
మునకునుపేరైనపుడు॥పు॥ దికిపేరైనపుడు॥స్మ॥

దుగ్ధ॥ ఇది- పాబుకుపేరైనపుడు॥న॥ నిండింబడినదా
పేరగునపుడువిశేష్యలింగము-

లుట్ట॥ ఇది- పేటగానికిజేరైనపుడు॥పు॥ ఆశగలవానికి
పేరైనపుడు॥త్రి॥

ముగ్ధ॥ త్రి॥ ఇది- సాధునకును- క్రొత్తదానికిని - మూఢున
కునుపేరు-

విద్ధ॥ పు॥ ఇది- కొట్టువడినవానికిని - త్రోయింబడినవా
నికినిపేరు-

వృద్ధ॥ పు॥ ఇది- సమృద్ధికిని- ముదిసినదానికినిపేరు-
కుద్ధ॥ పు॥ ఇది- ఒంటరిగానికిని- పరితృప్తునకునుపేరు-

— ధాంతపదవర్గముయగినెరు. —

జన॥ పు॥ ఇది - సమూహమునకును - లోకవిశేషమునకు
ను- జనమునకునుపేరు (జినోలోకోలోకోభేదే) యనిసాతాం
తరముంగలదు-

జీవావ ర్తతథాగతా॥
 భేనోభానిశాచాధౌ
 భానూకిరణభాస్కరా
 వక్షిరక్షిహయేగ్నోచ
 మునిచ్చుద్రగుచర్మిషు॥

బుధ్నశ్చిఫాయామూలేచ

సూనుఃప్రతేరుజేరవా

వీనోజ్యగాంజరేతంతౌ
 ప్రీహిభేదేకుకాంశరే॥

స్వప్నస్సుప్రస్థిస్థిద్రా

మీనోరాశ్యంతరేపిచ।

దానాభ్యోష్టయవేచ్యుఃశీ
 జేస్యాథావ్యకేపిచ॥౨౩౮॥
 పరశ్రీభార్యమూర్ధాని
 ర్జనోజ్జ్వలజిగ్మసా॥

జ్యోత్స్నపహ్నికాసాచ
 రాత్రిశ్చంద్రియావ్యతా॥
 జ్యోత్స్నసచంద్రపక్షత్ర

రాత్రోచంద్రాపిపిచ।
 రత్నంచజౌచక్రేష్టేచ
 వసంకానసరీరయో॥

గతివాహనయోర్యానం
 పానంశీతాచరక్షణే।
 దానంగజమదేత్యాగే త
 ద్విఖండవయోరపి॥౨౩౯॥
 అవకాశేసిత్థాస్థానం
 స్థానేస్థానబిత్వేవ్యయం।
 చిహ్నమంకేపతాకాయాం

ద్యుమ్నవిత్తైపరాక్రమే॥

స్నానీయసేకయోస్నాన

జిన॥పు॥ ఇది-పూజ్యునకును- బుద్ధదేవునకునుపేరు-
 భే॥పు॥ఇది-సూర్యునకును- చంద్రునకునుపేరు-
 భాను॥పు॥ఇది-కిరణమునకును- సూర్యునకునుపేరు-
 వక్షి॥పు॥ఇది-కంటికిని - గుట్టమునకునుఅగ్నికినిపేరు-
 ముని॥పు॥ ఇది- బుద్ధదేవునకును- వృక్షవిశేషమునకును-
 మునిచరిపేరు-

బుధ్న॥పు॥ ఇది- చెట్టుమొదలకొనితుదవరకువోయిన
 తీగెకును(అనగానూత)చెట్టుమొదటికినిపేరు-

సూను॥పు॥ఇది-కుమారునకును-తమ్మునకును-సూర్యున
 కునుపేరు-

వీన॥పు॥ఇది-మృగవిశేషమునకును - దారమునకును-
 ధార్యభేదమునకును- చిలకలలోనాక భేదమునకునుపేరు-
 స్వప్న॥పు॥ఇది- నిద్రవోయినచానిబుద్ధికిని - నిద్రకును
 పేరు-

మీన॥పు॥ఇది-మీనరాశికిని- ఆపిశబ్దమువలనమస్యము
 నకునుపేరు-

దానా॥సీ॥ఇది-దారుగులకును - వృక్షబీజమునకును-ధా
 న్యమునకునుపేరు-

జాని॥సీ॥ ఇది-పరశ్రీకిని- భార్యకునుపేరు-
 జని॥ ఇది-పుట్టుకకుపేరై- ప్రకు॥పు॥ కోడలికిపేరైవపు
 కు॥సీ॥

జ్యోత్స్న॥సీ॥ ఇది - పొట్టతీగెకును- కెన్నలతోగూడిన
 రాత్రికిని- పెన్నెలకునుపేరు-

జ్యోత్స్నా॥సీ॥ ఇది- చంద్రపక్షత్రములతోగూడినరా
 త్రికిని- పెన్నెలకునుపేరు-

రత్న॥ స॥ ఇది- మణికిని- శ్రేష్ఠునకునుపేరు-
 వస॥స॥ఇది- ఆడవికిని- ఉరకమునకునుపేరు-

యావ॥స॥ఇది పోవుటకును - వాహనమునకునుపేరు-
 పాన॥ స॥ ఇది- త్రాగుటకును- గతించుటకునుపేరు-

దా॥స॥ఇది- ఏచుగుడుదమునకును- త్యాగమునకును-
 పరకుద్ధికిని- ఖండించుటకునుపేరు-

స్థా॥స॥ ఇది- తావునకును- ఉనికికినిపేరు-
 స్థానే॥ స॥ ఇది యుక్తమనుటకును-

చిహ్న॥ స॥ ఇది - గురుకునకును - తెచ్చెమునకును
 పేరు-

ద్యుమ్న॥ స॥ ఇది- ధనమునకును - పరాక్రమమునకును-
 పేరు-

స్నాన॥ స॥ ఇది - స్నానయోగ్యవస్తువు కును స్నాన
 మునకునుపేరు-

మేనస్సస్వంతకిచ్చిమే!

ఇనోభూపేగవాప్రంసిధగ
కస్వామినామ్రీణు||

యోనిర్వయోగ్భగేస్థా
సేకారణాకారయోరపి!

తసుస్త్యక్కాయోఃస్త్రి
స్యాద్విరళస్వల్పయోస్త్రి
మ||౨౦||

కతినాధిక సాండ్రేషువా
ద్యమధ్యమస్వత్రయోః | మ
స్తాముగ్ధరమూలే- పుత్రిపు
మేఘేప్రమాణాపసః||

వాసంతుష్కేతుష్కఫతేవ
ససంబంధినిత్రమ | క్షిప్తే
యంసురంగాయాం సారభే
సేవసేగతా||౨౦౨||

మానస్త్రిణాంకోపభేదే
గర్భేజిత్రోన్నతావపి | మా
సంప్రమాణేప్రథాదౌ

భక్తేన్మంభక్షితేత్రిమ||

సగ్మోవంది తుపణయోర
యంవిససనేత్రిమ|

సూసంశూన్యేత్రిమస్త్రిజే
ప్రప్సూనూనాతుమేఖలా||
రక్తేనద్యాం వధస్తాసేరస
నాధస్థనతేపిసా|

స్యాచ్చస్తంరహసిక్తిజేఛా
దితేతుత్రింగకం|| ౨౦౫||

సన్నపత్వేశీర్ణారా

విన్మంభేచిచారితే!

అన్యధారితమిత్రేషుభిన్మ

ఏన || ౨ || స || ఇది - అపరాధమునకును - పాపమునకును
పేరు-

ఇని || ఇది - రాజునకును - సూర్యునకును పేరయినపుడు ||
ప్ర || ధనికునకును - పోషకునకును పేరయినపుడు || త్రి ||

యోచి || స్ప || ఇది - భగమునకును - స్థానమునకును - కార
ణమునకును - ఆకారమునకును పేరు -

తను || ఇది - చర్మమునకును - శరీరమునకును పేరగున
పుడు || సి || విరళముగూడుకును - స్వల్పమునకును పేరగునపు
డు || త్రి ||

ఘన || ఇది - కఠినమయినదానికిని - ఆధికమైనదానికిని -
దట్టమయినదానికిని - కాంగ్యతాశవధ్యభాగమునకును -
స్పృశ్యమునకును - తుంగమునైకును - లోహపుగుదియికును -
కాతిస్యమునకును పేరైనపుడు || త్రి || మేఘమునకు పేరగు
నపుడు || ప్ర ||

వాస || ఇది - ఎండినదానికిని - ఎండినఫలమునకును పేర
గునపుడు || స || వససంబధియైనదానికి పేరగునపుడు || త్రి ||
సురంగామునకును - పరిమళమునకును - కుట్టుటకును - పోవుట
కును పేరగునపుడు || స ||

మాన || ఇది - స్త్రీయొక్క కోపవిశేషమునకును - గర్వ
మునకును - సేవకళయందు విచిత్రాన్నభ్యమునకును పేరగు
నపుడు || ప్ర || ప్రమాణమునకును - మంత్రమొదలగుకొలుచు
సాధనమునకును పేరగునపుడు || స ||

అన్న || ఇది - అన్నమునకు పేరగునపుడు || స || భక్షింపబ
డినదానికి పేరైనపుడు || త్రి ||

సగ్మ || ఇది - కనివానికిని - తుపణకుండున దైవమతోద్ధా
రకునకును పేరగునపుడు || ప్ర || వస్త్రులనునకు పేరగునపు
డు || త్రి ||

సూస || ఇది - తూన్యమయినదానికి పేరగునపుడు || త్రి ||
ప్రప్సూనకు పేరగునపుడు || స || మొలనూలునకును - కిరణ
మునకును - నదికిని - వంపుచట్టేన్దలమునకును - నాలుకయెడు
గుననున్న కొండనాలుకకును - రయినపుడు || సి ||

ఛస్త || ఇది - రహస్యమునకు పేరగునపుడు || స || కప్పబడి
నదానికి పేరగునపుడు || త్రి ||

సన్న || స || ఇది - అల్పమునకును - జీణాశమగుటకును
పేరు -

విన్మ || స || ఇది - పొందబడినదానికిని - విచారంపబడిన
దానికిని పేరు -

భిన్మ || స || ఇది - పేరైనదానికిని - భరింపబడినదానికిని -
కూకినదానికిని పేరు -

మేతే ప్రయత్నించు || ౨౮౬ ||

ఇతి నాంతాః.

రోపాచారోజేచ

తేపాభోజన గర్వయోః |
దర్శనంకారకస్తూర్యో
బ్యాప్నోనేత్ర జలోష్ణణోః |
సూప్నోజ్జ్వలభేదేన సూ
పకారేన సూపత్ |

శపథాక్రోశయోశ్శాపః ||

కపయోర్కేభావనాః ||

కూపకుకుజరేగతే-గు
ణవృక్షేప్రహవసి |

కల్పస్తుప్రళయేన్యాయేశా
పైబ్రహ్మదినేవిధౌ || ౨౮౭ ||
సూరద్రుమేనకల్పేచ ప్రత్యయ
క్షేప్తమాధౌః |

నించానిలంబయోక్షేపో
వపావిరకమేదసాః ||
రూపంస్వభావేశుక్లాదౌ
సౌందర్యేనాటకేపిచ |

వప్రుఃకాయేకభాకారే

త్రపునీసకరంగయోః |
స్త్రీణాశ్చౌతా వికాసేచ
పుష్పం
సర్పిఃపుం-తాంబూనోః |
తల్పంశయ్యాప్టజాయాను

కృపఃకృత్కృపాదయా ||

ఏతే. ఈ నన్న-విన్న-భిన్న-శబ్దములు || త్రయః-నూడు.
రు- త్రిషు- త్రిలింగములయందును వర్తించును-

—నాంతపదవర్గముముగిసెను.—

రోప|| పు || ఇది- బాణమునకును - ఎక్కువెట్టుటకును
పేరు-

తేప|| పు || ఇది- భోజనమునకును - గర్వమునకును పేరు.
దర్శ|| పు || ఇది- ఆహారకార్యమునకును - కస్తూరికినిపేరు-
బ్యాప్|| పు || ఇది- కన్నీటికిని-వేడిమికినిపేరు
సూ|| పు || త్రశబ్దము- సూదశబ్దమువలె- పష్పనకును-
వంటవానికినిపేరు-

శాప|| పు || ఇది - శపథమునకును - కొపమువలనతిట్టున
ట్టితిట్టునకును పేరు-

కపి|| పు || ఇది- సూర్యునకును- ఏనుగునకును- కోతికిని
పేరు-

కూప|| పు || ఇది - ఆడుదానిపిరుదులమీదనుండు గుంత
లకును- గుంటకును - మీదమీద పెక్కెక్కెమగట్టు స్తంభమున
కును- బావికినిపేరు-

కల్ప|| పు || ఇది-ప్రళయమునకును - న్యాయమునకును-
కాస్త్రమునకును - బ్రహ్మయొక్కదినమునకును - విధికిని-
కల్పవృక్షమునకును- వికల్పమునకును పేరు- ఈకల్పశబ్దము
చ్యాకరణకాస్త్రముననిధింపబడినకల్పప్రత్యయమాయెనే
నిసమాసార్థముఅనగా- ప్రభాతకల్పరాత్రి-ఆగ్నికల్ప
శ్మశ్రుతి- ఇత్యాదిస్థలములయందు- ప్రాతఃకాలసమానము
రాత్రియనియు- ఆగ్నితుల్యకుశేత్రవనియు తెలిసికొనునది-

క్షే|| పు || ఇది-నిందకును- కాలవిడంబమునకును పేరు-
వపా|| సీ|| ఇది బిలమునకును- మెదడునకును పేరు-

రూప|| స || ఇది- స్వభావమునకును - శుక్లాదులకును-
సౌందర్యమునకును - నాటకమునకును - అపిశబ్దమువలన-
ఆకారమునకును పేరు-

వప్రు|| స || ఇది- శరీరమునకును- శుభమయినయాశా
రమునకును పేరు-

పుష్ప|| స || ఇది- సీసమునమును-తగరమునకును పేరు-
పుష్ప|| స || ఇది- స్త్రీలబుతువునకును- వికసించుటకును
పేరు-

సర్పి|| స || ఇది- నేతికిని-ఉడకమునకును పేరు-
తల్ప|| స || ఇది- పాన్నునకును - సిగ్లకుగట్టునట్లగ్లకును-
అతికినిపేరు-

కృప|| ఇది- కృపాచార్యునకుపేరుగునపుడు పు || దయకు
పేరుగునపుడు|| సీ ||

మాఖేప్రమాణ ప్రతేక్షిణే
తపో

గోపన్యవల్లవేగ్రోహాభ్య
జ్ఞేచుపీతేచ

స్వాస్థ్యోపీశానిబాపిచ॥

ఇతిపాంతాః.

శిశాతరుజటాయాంచకా
ఖామాంసః దీపుచ॥

శభంతరూణాంచూలేపిగ
వాదీనాంఖురేసుచ॥౨౪౮॥

రేఫశ్శబ్దేచవణేస్వాదభ
మేతుశ్రింగకః॥

ఇతిపాంతాః.

స్తంభోగుల్మేపృశాఖైద్రో

డింబఃష్టిహఖిగాండయోః॥

శంబునుకుసలాగ్రస్థతో
చామండలకేపచా॥

కలిరంశేచదంశస్సఖిజా
కాయామపిస్త్రీయామ్॥

ప్రతిబింబితశ్చక్రికృతాప్ర
తికృత్యాంచమండలే॥రాంశ
నేపిచబింబోస్త్రీవద్యయో
ర్బింబికాఫలే॥౨౪౯॥

కంబుర్నావలయేశంఖేసం
ఖ్యాయాంబలశక్తిమ్॥

సద్యాంప్రమేచజుబూ
స్త్రీవాక్ష్మీజాంబలపేఫలే॥

త్రిమీనిర్విప్రమేక్షీబక్షంజే
త్వేషనపుంసః॥

ఇతిపాంతాః.

కుంభాకుంజరమూర్ధాగ్రే
కుంభకర్ణేకులేపిచే॥

ఘాపాద్రిఘాభృతౌ

తపన్॥ ఇది-మాఖమాసమునకుజేరయినపుడు॥పు॥
ప్రతమునకుజేరయినపుడు॥న॥

గోప॥పు॥ఇది-గొల్లవానికిని - పశువులదొడ్డికావలివా
నికిని-ఘామిపతికినిపేరు-

గోపీ॥నీ॥ఇది-సుగంధపాలితగెలును- చకారమువలన
గొల్లదానికినిజేరు-

—పాంతపదవర్గముముగిసెను—

శిశా॥ నీ॥ ఇది- ఊడకును- కొమ్మకును- మాంసమున
కును-నదికినిజేరు-

శభ॥న॥ ఇది- వృక్షములమొదటికిని- గోవులు మొదల
యినచానిగొరిసె॥కునుపేరు-

రేఫ॥ఇది ధ్వనికిని- రకారమునకునుపేరైనపుడు॥పు॥
అధమునకుజేరయినపుడు॥త్రి॥

—పాంతపదవర్గముముగిసెను—

స్తంబ॥పు॥ ఇది- పొడకును- కొమ్మలేనిమ్రానికిని - అపి
శబ్దమువలనతృణాదులకునుపేరు-

డింబ॥ పు॥ ఇది- రొమ్ములోనెడమప్రక్కనుండుపచ్చ
నిమాంసమునకును- డిగ్రుద్దుకుపేరు-

శంబ॥ పు॥ ఇది - రోకటిపొన్నునకును - వజ్రాయథ
మునకునుపేరు-

కలి॥నీ॥ ఇది- పెరురుయొక్కభాగమునకును- కైడ్డు
నకునుపేరు-

బింబ॥ఇది- నీడకును- ఆనీడకు గారణమైనప్రకృతికిని-
సహజరూపమాగాచేయబడిన ప్రతిమకును - మండలమున
కును గురుతునకునుపేరైనపుడు॥ పు॥ దొండపండునకు
పేరైనపుడు॥న॥

కంబు॥ పు॥ ఇది- కడియమునకును - శంఖమునకును-
సంఖ్యకును కప్పబిప్పలకునుపేరు-

జుబూ॥ నీ॥ ఇది- నదికిని - నేరేడుచెట్టునకునుపేరు-
నేరేడుపండునకుజేరగునపుడు॥పు॥

క్షీ॥ఇది-పౌరుషములేనివానికిపేరైనపుడు॥త్రి॥ నపుం
సకునకుజేరైనపుడు॥న॥

—పాంతపదవర్గముముగిసెను—

కుంభ॥పు॥ఇది- ఏనుగుశిరస్సునకును- కుంభాకర్ణునికిని-
కడవకును-బిటునికినిపేరు-

ఘాభృతౌ॥ పు॥ ఇది- ఘామినిబాలించురాజునకును -
పర్వతమునకునుపేరు-

జంభాడుభుజంబీర దాన
వాః! దంతేశివపుమానేవభ
త్యచాచినుసత్రిమః॥౬౦॥
గర్భాశ్చకే నాట్యసంధౌ
కుక్షౌపసంకంటకే! భ్రాతౌ

ప్రవరకే
చాధ్యభూర్వేధాన్సరో
హరిః॥౬౧॥

శంభుర్ధాన్యహరీశేషు

డింభోబాలకమూర్ఖయోః!

నాభిర్వక్త్రే ప్రధానేంకే
కస్తూర్యాంతుత్రియస్పశే॥

శ్రంభోబాద్యేష్య

భనభానమాజిద్యుతనద
మ!
కన్యామన్సరోభేదేరంభా

ధాన్వాలయోఃప్రభా॥
చారివర్ణ్యాంకట్యలేచకుం
భీత్రికుంభినోగజాః!
భవ్యేష్టేదేవభం ద్రవ్యేత్రిమ

జ్యంభస్తుస్యంభజే॥౬౨॥
త్రిమనాతువిశాసేన్య
న్నభఃఖంత్రావతోనభాః!

వ్యాజేసిభోనానకృతేత్రి
వ్య
ధోవాచ్యలింగకా॥౬౩॥
ప్రభూకత్తాధిపా
నిత్యేవత్వోగర్వగతేఃకుః!

ఇతిభాంతాః.

జంభ॥పు॥ఇది- డంభమునకును- నిమ్మపంటికిని-జంభా
సురునకును- దంతమునకునుపేరు - యిదిభక్త్యచాచక మైన
పుడు॥౬౦॥

గర్భ॥౬౧॥ ఇది- బాలునికిని- నాట్యసంధికిని- కుటీకిని-
పసనకాయఁ టికిని - త్రింగళమునకును- క్రేష్టసకను
పేరు.

స్వభూ॥పు॥ఇది- బ్రహ్మకును-మన్మథునికిని-విష్ణుపునకును
పేరు.

శంభు॥పు॥ఇది- బ్రహ్మకును - విష్ణుపునకును - శివునికిని
పేరు.

డింభ॥పు॥ఇది- చన్నుగు కుచ బాలునకును - మూర్ఖుకి
నిపేరు.

నాభి॥ ఇది - మధ్యభాగమునకును - ప్రధానమునకును
పేరైనపుడు॥ నీ॥ బొడ్డు కుదేరైనపుడు॥ స్ప॥ కస్తూరికి
పేరైనపుడు॥ నీ॥ త్రిత్రి దునికిని - జనచాలనకును పేరైన
పుడు॥పు॥ నాభిఃప్రదానేప్రాప్యోంకే - అనియొకపాంరాంత
రముగలదు.

నంభ॥పు॥ ఇది- జడభావమునకును - ఆపిశద్విమువలన
నంభమునకునుపేరు.

సభా॥ నీ॥ ఇది- సమాహమునకును - ద్యౌసమునకును -
శాలకునుపేరు.

రంభా॥నీ॥ ఇది- ఆజటికెట్టినకును - రంభముననుస
సకునుపేరు.

ప్రభా॥నీ॥ ఇది- కాంటికిని- బ్యాలకునుపేరు.

కుంభి॥ఇది- నాచునకును - లేకుమానికిని పేరగునపు
డు॥నీ॥ ఏనుగునకు పేరగునపుడుకుంభి॥ పు॥

కుభ॥ ఇది - కలుగబాయెడు కుభమునకు పేరగునపు
డు॥ న॥ ద్రవ్యమునకుపేరగునపుడు॥ త్రి॥

జ్యంభ॥ఇది- ఆవలింతకుపేరగునపుడు॥ త్రి॥ వికాసము
నకుపేరగునపుడు॥పు॥

సభ॥ ఇది- ఆకాశమునకుపేరగునపుడు॥ న॥ త్రావణ
మాసమున పేరగునపుడు॥పు॥

నిభ॥ ఇది- వ్యాజమునకుపేరగునపుడు॥ పు॥ ఉపమాన
వాచక మైనపుడు॥ త్రి॥

ప్రభు॥ఇది- సమర్థునకును- ప్రభువునకును పేరగునపుడు
విశేష్యలింగము.

విభు॥పు॥ ఇది-నిత్యమైనదానికిని-పటికిని- అంతకునున్న
దానికినిపేరు.

—భాంతపదవగ్గ మునుగెను.

ద్రుమా చైత్య సుహృద్వ

భృమా భృంత్యంబు నిర్గ
మా॥౨౬౬॥

సోమః కుశేరే కర్పూరేల
తాభేదేనిశాఃరే!

గ్రామః ల్యాగస్యరేబృహ్నే
త్వయగశ్చద్వాదిపూర్వః॥

స్త గాభి లావయోః కా
మోరుజ్ఞాయాం కామమవ్య
యమ్!

శక్తావరణవిక్షేపే పరిపా
ట్యాయపిక్రమః॥౨౬౭॥

ఆత్మాయస్థే భృతిస్యాంశే
స్వభావ పరమాత్మసు జీవబు
ద్ధికరీశేమ

రశ్మిస్తు క్రగ్రపాశ్యతా॥
శ్యామా కారౌ ద్రుమేగ

ర్మతే
క్రమి స్స స్త్రీట లాక్ష
యోః!

గ్రీష్మేష్టవాస్సా డోష్టాణ

డోమోవ్యాయునిపస్తనే॥
సాచపేనేసార్ము

దమోవండేచే ద్రియ ని
గ్రహే!

గుల్మస్త్యంశేష్టిహ్నిమతే
రోగస్యైవ్యంశేవయోః!

పూమస్యూ మాజలేదం
ద్రే

యచస్తుచుచులేంశకే! శ
రీరసాధనాపేక్ష నిత్యోర్మణి
సంయమే॥౨౬౮॥

ద్రుచ॥పు॥ ఇది - శిశుపాలునిపేహితునకును - వృక్షము
నకునుపేరు.

భృమ॥పు॥ ఇది - భృగికిని - జలదారికినిపేరు.

సోమ॥పు॥ ఇది - కుశేరునకును - పచ్చకర్పూరమునకును
సోమతలకును - చంద్రునకునుపేరు.

గ్రామ॥పు॥ ఇది - పల్లెకును - స్వరమునకునుపేరు. - శ్రోగ్రా
మశబ్దము సమూహవాచకమైనపుడు శబ్దము మొదలైనశబ్ద
పూర్వకమైయుండును. ఉదాహరణము - శిబ్దగ్రామః - భూత
గ్రామః - గుణగ్రామః - ఇత్యాదులు.

కామ॥పు॥ ఇది - మనస్సునకును. కోరికకునుపేరు. - క్షామ
జ్ఞకుపేరైనపుడు - కామమేళనయవ్యయము.

క్రమ॥పు॥ ఇది - సామర్థ్యమునకును - సహస్రమునకును - స్వా
ధ్యాయక్రియమునకునుపేరు.

ఆత్మ॥పు॥ ఇది - యత్నమునకును - ధ్యాన్యమునకును -
మనస్సునకును - స్వభావమునకును - పరమాత్మకును - జీవుని
కిని - బుద్ధికిని - శరీరమునకునుపేరు.

రశ్మి॥పు॥ ఇది - పగ్గమునకును - కాంతికినిపేరు.
గర్మతే॥ సీ॥ ఇది - చేమలు - డోశలు - మొదలైనతృణ
దాన్యములకును - వృక్షమునకునుపేరు.

క్రమి॥పు॥ ఇది - పురుగునకును - లత్తుకకునుపేరు.

డోష్ట॥పు॥ ఇది - గ్రీష్మకాలమునకును - వేడిమికిని - క
ష్టిటికినిపేరు.

డోమ॥పు॥ ఇది - ఆకాశమునకును - పతనమునకునుపేరు.

సాచన॥పు॥ ఇది - సామేదమునకును - మంచిమాటలా
డుటకునుపేరు.

బ॥పు॥ ఇది - శిశుకును - ఇంద్రియనిగ్రహమునకును
పేరు.

గుల్మ॥పు॥ ఇది - చెట్టు మొదలుకొనికొమలవరకుగలభా
గమునకును - రొమ్మునపడచు ప్రక్కనుండు పచ్చనిమాం
సవిశేషమునకును - కడవకును - గుల్మవ్యాధికిని - సేనాశేధ
మునకునుపేరు.

పూమ॥పు॥ యీ ౨ను - ఉదకమునకును - చం
ద్రునకునుపేరు.

యచ॥పు॥ ఇది - ఆమతలకును - యమునికిని - శరీరమా
త్రమును సాధనముగానపేక్షించుచు నిత్యముగాజేయదగి
నసత్కాహింసాదీకమకాకును - యమనకునుపేరు.

ఉమాప్యదతసీగారిహః
ద్రాకిరికాంతిమ్ |

సీమసీమేషమేక్షేత్రే కూఁ
మర్యాదయోగవి || ౨౭౩ ||

బ్రాహ్మీకుబ్రహ్మశక్తిసాన్య
స్తత్యాప్తిహారతీవసా |

లక్ష్మీస్సంపద్రమాగోభా

బామిస్సవృకుఃస్త్రియోః |

రుమాసుగ్రీవభార్యాయాం
సైవస్యాల్లవతాకరే |

సూత్రః ప్రాంతేషు సూ
త్రాదైః కింజల్కే సేత్రతో
మను || ౨౭౪ ||

చుల్లిరంభ్రీచపత్తసాన్య

ల్లక్షచిహ్నవరిష్టియోః |

భామజన్తప్రదాస్థానప్ర
భావసఖసన్తసు || ౨౭౫ ||

కర్తవ్యాసేక్రియాయాంచ

వత్సేకాశ్రయదాద్యనోః |

హేమిరేతసేభర్తసాన్య

చృద్వగద్యసితైకతే ||

శమోరవహగుణేభ్యాం
తేజోశే

వ్యోమనభోబనోః |

రామః పతౌజామజగ్న్యోః
పరాభుచయోశ్చనా || ౨౭౬ ||

రితాసితజనోజ్ఞేషుక్రిమ
రామాతుభామసి |

శ్యామాషోవశవహ్వాస్త్రి
త్రివృత్తాకారిదాకా || సీ

పీయంగువర్ణేషుపుంస్యయం
ద్యోతిత్రిషా |

ఉమా || సీ || ఇది - నల్ల గసిచెట్టునకును - గారికిని - పసేపు
నకును - క్రిందిని - కాంతికినీ పేరు -

సీమనో || సీమా || సీ || ఈ ౨ శ్లోత్రమునకును - నద్యాదుల
యొక్క గట్టునకును - పొలమెరకును పేరు -

బ్రాహ్మీ || సీ || ఇది - బ్రహ్మశక్తికిని - పొన్నంగంటిచెట్టు
నకును - సరస్వతికిని పేరు -

లక్ష్మీ || సీ || ఇది - సంపత్తునకును - లక్ష్మీదేవికిని - కాంతి
కిని పేరు -

బామి || సీ || ఇది - తోడబుట్టిన దానికిని - కులస్త్రికిని
పేరు

రుమా || సీ || ఇది - సుగ్రీవునిభార్యకును - ఉష్ణసహద్రమా
నకును పేరు -

సూత్ర || పు || ఇది - చారముమొదలైన వానియొక్క
కొనలకును - ఆరుపువ్వులకును - కనుతెప్పమీదిరోముల
కును పేరు -

పత్తనో || న || ఇది - పొయిరంభ్రీయనకును - చకారము
వలనతెప్పకును పేరు -

లక్ష్మనో || న || ఇది చిహ్నమునకును - శ్రేష్ఠునకును పేరు -

భామకో || న || ఇది - పుట్టుకును - కాంతికిని - ఉదకమునకును
కును - ప్రభావమునకును - సఖిమునకును - గృహమునకును
పేరు -

కర్తకో || న || ఇది - వ్యాసునికిని - క్రియకును పేరు -

వత్సకో || న || ఇది - కనుతెప్పకును - మార్గమునకును పేరు -

భర్త || ఇది - బంగారమునకును - రేతస్సకును పేరు -

చృద్కో || చ || ఇది - గృహమునకును - పటమునకును
పేరు -

తమనో || న || ఇది - రాహువునకును - తమోగుణమునకు
ను - చీకటికిని - శోకమునకును పేరు -

వ్యోమకో || న || ఇది - ఆకాశమునకును - ఉదకమునకును
పేరు -

రామో || పు || ఇది - పశువునకును - పరశురామునకును - బి
రరామునకును - శ్రీరామునకును పేరు - ఈశశబ్దము తెలుపున
కును - నలుపునకును - సుందరమైనదానికిని పేరైనపుడు || త్రి ||

రామో || సీ || ఇది - స్త్రీకి పేరు -

శ్యామా || ఇది - పదునారుసంవత్సరముల వయస్సుగల
స్త్రీకిని - తెల్లతెగడకును - సుగంధపాలకును - రాత్రికిని పేరై
నపుడు || సీ || నీలిచెట్టునకును - పీఠింజపుచెట్టునకును - నలు
పువన్నెకును పేరైనపుడు || పు || అవర్ణముగలదానికి పేరైనపు
డు || త్రి ||

నానార్థరత్నమాల.

ఉమాపార్వతి
ద్రాక్షిణికాంబి
సీమసీమేష్

ఓలచేతను - అనఁగా నేకాక్షర కాండద్యక్షతర కాండత్ర్యక్షర కాండచతు
మర్యాదమోండలచేతననుట॥ సంతర్లావ్యయకాండభ్యామ- సంతర్లాకాండవ్యయకాండల
బ్రాహ్మీశుభి- ఈప్రకారముగా॥ షడ్వి- ఆరుకాండలచేత॥ అనుక్రమాత్ - వరుసగా॥
స్తత్యాస్త్యాశ్చి - కూర్చుచున్నాడు॥ గ్రంథాతియనుపదముపూర్వశ్లోకమునుండియపకర్షింపఁ
బట్టి స్పం॥ *

జామిన్

గ్రంథకర్తముందుపండితులచేత శిష్యబడియున్న నామలింగా
నుశాసనమేమకోశాదులకంబెదానుజెప్పెడుగ్రంథమునం
దలివిశేషమునుకలియజేయుచున్నాడు.

రుమాన
సైవస్యాబ్జ
సూత్ర
త్రావిః

మూ. { కథితాః కేషినానార్థశబ్దాస్తత్రాస్తరాధ్వనా }
{ ఆమీసలిక్లనిర్లిక్లభేదాద్వేదాభవన్తిహి॥౪॥ }

మనుః

చల్లి- టీక॥ నానార్థశబ్దాః- నానార్థములుగలశబ్దములు॥ కేషి- కొన్ని॥ అంతరాధ్వనా
ముచెలియజెప్పని స్థూలమార్గముచేత॥ తత్ర-ఆగ్రంథములయందు॥ కథితాః-చెప్ప
బట్టిచెప్పబడుచున్నవి॥ ఆమీ- ఈగ్రంథమునందుజెప్పియున్న నానార్థశబ్దములు॥ సలింగనిర్లింగ
ధామజాత్ - సలింగనిర్లింగములనెడి॥ భేదాత్-భేదమువలన॥ ద్వేదా - రెండు
భావములు
భవంగా॥ భవంతిహి-అగుచున్నవిగా॥ *

కర్తవ్యా
వత్సరాశే
మేమి
చుద్దశ

సలింగ్మాన్యప్రధాకృత్వాస్త్రీయీపుంసపుంసకే।
స్త్రీపుంసయోగ్లీబ పుంసో స్త్రీపుంసకయో

మూ.

స్త్రీపు॥౫॥ శబ్దా౯పుంసస్త్రీయోగ్లీహాన్నానాలిక్లా
{ సలిక్లకా౯ । ప్రాయఃక్రమాత్ప్రవక్ష్యామికాంతాదీ౯ }
{ ద్వ్యక్షరాదిషు॥ ౬॥ }

వో

టీక॥ పుంసః- పుంలింగములును॥ స్త్రీయః స్త్రీలింగములును॥ లీలా౯ - సపుంసక
రామః పుంలింగములును॥ సలింగా౯ - నియతలింగములునైన॥ శబ్దా౯-శబ్దములును॥ స్త్రీయామ్-
లింగామ్-స్త్రీలింగమునందును॥ పుంసీ-పుంలింగమునందును॥ సపుంసక-సపుంసకలింగమునందును॥
సితాసితజ్వలీపుంసయోః-స్త్రీపుంలింగములయందును॥ లీబపుంసో-సపుంసకలింగములయందును॥
రామస్త్రీపుంసకయోః॥ స్త్రీలింగ సపుంసకలింగములయందును॥ త్రిమ-పుంస్త్రీ-సపుంస
కళింకలింగములయందును॥ సప్రధా-ఏడువిధములుగా॥ కృత్వా-చేసి॥ నానాలింగా౯-మల్లిక
త్రిపుత్రాశ్చములుగుగల॥ అలింగా౯-నియతలింగములుకానికాంతాదీ౯-కాంతాదిశబ్దములను॥
ప్రియంగు-ప్రాయః-తరుచుగా॥ ద్వ్యక్షరాదిషు-ద్వ్యక్షర కాండ మొదలయినకాండలయందు॥ త్రి
తద్వ్యక్షరా-మాత్-వరుసగా॥ ప్రవక్ష్యామి-చెప్పుచున్నాను॥

అనగా ఎదానుజెప్పెడి గ్రంథమునందలి శబ్దములు స్త్రీలింగములును ఋలింగము
పుంసకలింగములును స్త్రీపుంలింగములును స్త్రీసపుంస

తమా తో జ్యోతితితా
యాంయోగ్యశక్త హితేమ
తు॥౨౦॥ త్రివ్య

ధత్తేను వస్త్రీస్యాన్తంగ
శేల్బర్తక్షణే!

ఋతునామ త్రివ్యపత్వే
ప్యామేత్యా మంత్ర తేష్వ
యమ్॥౧౮౧॥

భీషణేత్రపభీష్టస్యాద్రు
ద్రగాంగేయయాస్తనా!

తౌమందుకూలే వానాత్వే

భీషశ్శౌభౌ వ్యకోదరే!

౨౦౨॥ ఘోరేత్రివ్య

ధధర్మోస్త్రీ పుణ్యే సామా
స్యభావ యాః | చాపస్యా
యాధ్వరా హింసా యస్వా
చారయమేషువా॥౨౦౩॥

హిమశ్శీతేతిష్యుక్తి బెద్రాతే
యేవరడనేపిచ!

తోక్తశ్శీతే కర్ణమతే హరి
తేతుత్రిలింగః॥ ౨౦౪॥ హరి
ద్యవేనా

ప్రేమాతునస్త్రీయాంస్తే
హన్తరణోః!

వామావధాన్వసవ్యరమ్య
ప్రతిపేష్వేషవాచ్యవత్॥

వామీస్యగాలి బడఖారా
సభీకరభీష్వ

ధాత్రమాత్సంఖ్యాహ నిలిం
ద్వోద్ధి పూహత రాక్షి
సు॥ ౨౦౬॥ ఆత్మభాగ్జ్ఞాత్రి
యోః పద్మక్తి బెప్రస్యస్త్రీ
యాంతున!

వర్షనస్త్రీ శుభా కాశేద్ర
మాణవప్రహారిపి॥౨౦౭॥

సమాస్త్రీవశ్శరే సామన

తమా॥ ఇది- భూమికిని- పీర్వునకును జేరైనపుడు॥ నీ॥
యోగ్యునికిని- సపద్ధునికిని- హితునికిని జేరైనపుడు॥ త్రి॥

తేను॥ ప్న॥ ఇది శుభమునకును - సంపాదించిన దానికి
ని- రక్షించుటకును పేరు-

ఆను॥ ఇది- ఋజువైన దానికి జేరైనపుడు॥ పు॥ అపకృష్టమైన
దానికి జేరైనపుడు॥ త్రి॥ సంబోధనమైనపుడు వ్యయము-

భీష్ట॥ ఇది- భయంకరమైన దానికి జేరైనపుడు॥ త్రి॥ శి
వునికిని- భీష్టాచార్యునకును జేరగునపుడు॥ పు॥

తౌవా॥ ఇది- తెల్లవస్త్రులునకు జేరగునపుడు॥ న॥ అల్ప
మునకు జేరగునపుడు॥ ప్న॥

భీష॥ ఇది- శివునకును- భీమునికిని జేరగునపుడు॥ పు॥ భ
యంకరమయిన దానికి జేరగునపుడు॥ త్రి॥

ధర్మ॥ ఇది- పుణ్యమునకును- సామాన్యమునకును- సత్త
కును జేరైనపుడు॥ ప్న॥ ధనస్సునకును - న్యాయవానకును
యాగమునకును- హింసించుచుండుటకును- సోమయాజికిని-
ఆచారమునకును - యమునికిని జేరగునపుడు॥ పు॥

హిమ॥ ఇది- చలికి జేరైనపుడు॥ త్రి॥ మంచునకును- గంధ
మునకును జేరైనపుడు॥ న॥

తోక్త॥ ఇది- గులిమికి జేరయినపుడు॥ న॥ పచ్చని దానికి
జేరగునపుడు॥ త్రి॥ పచ్చయవలకు జేరయినపుడు॥ పు॥

ప్రేమ॥ ప్న॥ ఇది- స్నేహమునకును- క్రోడకును పేరు-

వామా॥ ఇది - స్త్రీకి జేరగునపుడు॥ నీ॥ ఎడమప్రక్కకు
ను- సుందరమైన దానికిని - ప్రతికూలమయిన దానికిని జేరగు
నపుడు విశేష్యలింగము-

వామీ॥ నీ॥ ఇది- స్త్రీవాదులైన నక్కగుట్టచు- గాడిదె-
ఒంటె- వీనికి జేరు-

పద్మ॥ ఇది- సంఖ్యకును- ఏనుగుకి జ్యేష్ఠమునకును జేరైన
పుడు॥ న॥ నిధికిని- పద్మపూజామునకును- సర్వమునకును
జేరయినపుడు॥ పు॥ కనులమునకు జేరగునపుడు॥ ప్న॥ భారం
గికిని - అత్మికిని జేరైనపుడు॥ నీ॥

వర్ష॥ ప్న॥ యిది- శుభమయిన యాకారమునకును-
పరమాణుమునకును - శరీరమునకును జేరు-

సమా॥ ఇది- సంవత్సరమునకు జేరగునపుడు॥ నీ॥ సజ్జను

ప్రకృత్యనుకుశ్రీమః!

దేవకార్జ్యయోస్సాస్యగు
కృతా నస్త్రు స కోవరే
శ్రీకా॥ ౧౮॥ ౩౧౦౧౩౪

భవేదస్త్రీ వక్త్రాంతేభి
త్తివనాకే! కూపక్రికా
యా నాత్వేష భవేత్తిరిక
పా॥ ౧౮॥ ౩౧౦౧౩౪

పరశుత్థాన పోషేనో ద్రహ
ద్రహో జేష్ఠిజే బుద్ధిజ్య

భవజే ద్రేత్యే భామనా
భూస్థేత్రమౌ ౧౮॥

శ్రీమాతాతిలకవృక్షేపి

దేహకావాదస్తతావపి!

స్వామీస్థం దేవ్య

దోహల్ల ప్రస్థానలోచన
కా॥ ౧౮॥ ౩౧౦౧౩౪ నిర్భూతావపి
జిహ్వయందేవత్రే

భగ్యభౌత్రమ!

ఇతిమాతాః.

చయస్వమూహే ప్రాకా
రేయాలజలధేవసంగ్రహా
నయోనీతాద్యో శభవే
తాన్మోత్యేగరుడేవధా

కిరిశత్రవ్రయో నీవ్యుః

స్వాన్వియః కాలఘూ
రేయో ౧౮॥ ౩౧౦౧౩౪

మత్యుః ప్రాధాత్రాదైశ్య

నికిజేరైపుడు - సర్వనామవాచకమైవపుడు - తుల్యవా
చకమైవపుడు॥ ౧౮॥

ప్రాకృకా॥ ౧౮॥ ఇది - ఆశ్శంతాసక్తికి - వస్త్రపుకుచ్చిత్త
కురు - అలకురు - భకారమువల - పరంపరకునుజేరు.

నేమి! ఇది - బండియంచునకురు - గోడయడుగునకును -
దానియంచునకునుజేరైపుడు॥ నీ! నెమ్మిచెట్టునకుజేరైపు
కు॥ ౧౮॥

బ్రహ్మ॥ ఇది - పరమాత్మకురు - తపస్సనకురు - వేదమునకు
రుజేగునపుడు॥ ౧౮॥ బ్రహ్మదేవునికిని - బ్రాహ్మణునికినియుత్వి
జునకురుజేరైపుడు॥ ౧౮॥

భౌత ॥ ఇది - అంగారకునకురు - నరకాశురునకురు
నేరయినపుడు॥ ౧౮॥ భూమియందుబుద్ధినదానికిపేరగునపు
కు॥ ౧౮॥

క్రీతుత్ ॥ ఇది - తిలకవృక్షమునకును - అపిశబ్దమువలన
శ్రీయంతునికినిజేరు -

దీనుత్ ॥ ౧౮॥ ఇది - బృహస్పతికిని - అపిశబ్దమువలనబుద్ధియం
తునికిని - పండితునకురుజేరు -

స్వామి ॥ ౧౮॥ ఇది - కుమారస్వామికిని - అపిశబ్దమువలన
నేతెనువానికిని - భగినకునికినిజేరు -

జాల్మ ॥ ౧౮॥ ఇది - జడనకురు - అలోచనసేయకకార్యు
యజేయువారికిని - బుద్ధిహీనులకినిజేరు -

శిష్ట ॥ ౧౮॥ ఇది - ముగునికిని - వక్రమయినదానికిని
జేరు -

ఉభౌ - ఈశాల్మజిష్టశబ్దములు ౧౮ - శ్రీమ - శ్రీలింగ
ములయందునువర్తించురు -

—యాతపదవగ్గముముగిసెరు—

చయ॥ ౧౮॥ ఇది - సమాచూయనకురు - ప్రాకారమునకు
రు - సంసారబంధమునకురు - సంగ్రహించుటకురుజేరు -

నయ॥ ౧౮॥ ఇది - నీనికిని - ద్యౌశ్శబ్దమునకురుజేరు -

తార్మ్య ॥ ౧౮॥ ఇది - శుక్తియునకును - గరుడునకురు - రథము
నకురుజేరు -

శివ్య ॥ ౧౮॥ ఇది - కలియంగమునకును - పువ్యనత్రమున
కురుజేరు -

వియ ॥ ౧౮॥ ఇది - యమునికిని - గుడ్డగూబకురుజేరు -

మన్య ॥ ౧౮॥ ఇది - కోపమునకురు - యాగమునకును - దైవ్య
మునకురుజేరు -

దస్యః ప్రత్యర్థి చోరయోః |
 ఊయో రోగాస్తరేకల్పం
 తేగృహేషవయ్యేభః ||
 నాశేనంజ్లేషజేతార్యతి
 సామ్యేభావేల్లయః |
 దాయోభనే కిభక్తవ్యపి
 శృద్రవ్యేచయోతతే || ౨౯౫ ||

ప్రామోవ యోజ్యత్తు క
 ల్యబాహుశ్చాంశసేమసా |
 ప్రాయోష్యయంచ బాహు
 శ్యే
 స్యాదర్యస్సావపి వైశ్య
 యోః || ౨౯౬ ||

కఙ్కాకచ్చేవరత్రాయాం
 కాంచ్యాగేహక్రొత్థకే |

సంధ్యాసంధౌపితృప్రస్వాం
 ప్రతిష్ఠాసీమయోరపి || ౨౯౭ ||
 ఛాయాకాంతిస్సర్వబా
 యాప్రతిబింబమనాతపః |
 త్రయీత్రివేద్యాం త్రితయే

ప్రజ్యావర్తేనతామపి ||

క్రియాతు చేష్టా కరణసం
 ప్రధారణకక్షణసు | క్షిరం
 భౌపాయ పూజా చికిత్సాని
 మ్కృతివ్యపి || ౨౯౮ ||

శబ్దగుంభేషికయాస్యా

శ్కన్యారాశ్యంతరేపిచ |

వీర్యం పరాక్రమే తక్రే

ద్రవ్యం తైగుణాక్రయే ||

గుహ్యం రహస్యపథేచ

దస్యః ప్రత్యర్థి చోరయోః |
 ఊయో ప్రత్యర్థి-రోగ-భేదమునకును - కల్ప-తమునకు
 ను-గృహమునకును-నాశమునకును జేరు-

లయః ప్రత్యర్థి-నాశమునకును-అలింగనమునకును-శ్మశ్త
 గీతవాద్యముల సామ్యమునకును-

దాయః ప్రత్యర్థి-భనమునకు - విభాగించుకొనదగినపితృ
 ద్రవ్యమునకు - వివాహ కాలమునంబు నల్లనిదిని మూచులు
 చ్చునపుపులకును జేరు-

ప్రాయః ప్రత్యర్థి-ఇది-వయస్సునకును-మృత్యుపునకును-స
 మాచమగుటకును - బాహుశ్చమునకును-అనశనద్రవ్యమున
 కును జేరు - ఈప్రాయశ్చయు బాహుశ్చార్థకమై ప్రవృత్తి
 యయంగలదు-

అర్యః ప్రత్యర్థి-ప్రభువునకును-వైశ్యునినిజేరు-

కఙ్కా సీ ఇది-కచ్చకును-ఏమగునడుమునగట్టుతోలు
 మోకునకును - మొలనూపికిని - యిండ్రతొట్టిఃట్టినకును
 జేరు-

సంధ్యా సీ ఇది-సంధికిని - సాయంకాలమునకును-
 ప్రతిష్ఠకును - ఎల్లకును జేరు-

ఛాయా సీ ఇది-కాంతిని-నూర్మిభార్యకును-ప్ర
 తిబింబమునకును - చిక్కునకును జేరు-

త్రయీ సీ ఇది-వేదత్రయమునకును-మూడింటికిని
 జేరు-

ప్రజ్యా సీ ఇది-గజ్జులసముహమనకును-అపిశబ్దము
 వలన భిక్షాగ్ధమైపలుమారుదిరుగుటకును జేరు-

క్రియా సీ ఇదిబుద్ధిపూర్వకవ్యాపారమునకును-వ్యవ
 హారమునందునిశ్చయముబట్టించు విభిత్సాక్ష్యము, కుచ-
 వ్యాపారమునకును-శిక్షకును-ఉద్యోగమునకును-ఉపాయ
 మునకును-పూజకును-చికిత్సకును-ప్రాయశ్చిత్తమునకును-
 అపిశబ్దమువలనధాన్వర్థమునకును జేరు-

శయ్యా సీ ఇది-శబ్దములగుర్బుటకును-అపిశబ్దము
 వలనపాస్యనకును జేరు-

కన్యా సీ ఇది-రాశిభేదమునకును-అపిశబ్దమువలన
 ఋతుపుగానిపడుచునకును జేరు-

వీర్య సీ ఇది - పరాక్రమమునకును-రహస్యమునకును
 జేరు-

ద్రవ్య సీ ఇది భనమునకును-రూపాదిగుణములకాక్ర
 యమైనపవస్తులకును జేరు-

గుహ్య - ఇది-రహస్యమునకుజేరైనపుడు || ౩ || శ్రీపు

పయఃపారియగుగ్గయాః |
 పయః పక్షిణిబాల్యదౌ
 వత్సశయావసేదిచ || ౩౦౧
 మాల్యం పుష్పే పుష్పా
 మ్ని
 మూల్యపేతవస్త్రయోః |
 చైత్యయాతతనబద్ధవేదిం
 కేచోద్దేశపాదపే || ౩౦౨ ||

కాంస్యంబాద్యాంతరేపా
 నసాతేతైజవస్తుః ||
 నాట్యం తార్యత్రికేవృత్తే
 పాజ్యంశ్రీవాససప్తియోః ||
 శ్లోకే వద్యం స్త్రియాం
 చాకే
 కావ్యం గ్రంథే కవాప్త
 మాకా |
 గవ్యూతావపిగవ్యాప్త
 స్త ద్వయోర్ద్రవ్య వాయ
 యోః || ౩౦౪ ||

రూగ్నిస్యాదాతాతస్వర్ణే
 రజతేభ్యధూవణే | సురూ
 పేత్రిమ
 పూజ్యస్తుత్రివ్యర్చ్యేశ్వక
 రేపుమాకా || ౩౦౫ ||
 స్యాత్తద్యైకశేనస్య లో
 కేనాత్రివ్యత్వాత్ ||
 యయుర్నాశ్వే శ్వపేద్ధి
 యేదీభుకాప్యాయ త్వయం
 స్త్రియాం || ౩౦౬ ||
 ఋషిత్థిభవేత్కాయంకా
 యోదేహ సమూహయోః |
 కదేవతాకేత్రివ్యేవ

రుషుల గుహ్యవయవములకుజేరైపుడు || న || చ కారమువ
 లనదావేటికినిజేరు-
 పయన్ || న || ఇది-ఉదకమునకును-పాలకునుజేరు-
 పయన్ || ౩ || ఇది-పక్షికిని- బాల్యముమొనలైవయస్సుల
 కును-సంవత్సరమునకును యౌవనమునకునుజేరు-
 మాల్యం || న || ఇది- పుష్పమునకును - పుష్పహారమునకు
 నుజేరు-
 మూల్యం || న || ఇది- కూలికిని-వస్త్రమునకునుజేరు-
 చైత్యం || న || ఇది-యజ్ఞశాలకును- పతాంతరమునబౌద్ధా
 లయమునకును-బుద్ధదేవునకును- శివునకును- రచ్చప్రానికి
 నిపేరు-
 కాంస్యం || న || ఇది - వాద్యభేదమునకును - పాత్రమున
 కును-లోహవస్తువునకునుజేరు-
 నాట్యం || న || ఇది-నృత్యగీతవాద్యములకుమాటికిని- నృత్య
 మునకునుజేరు-
 ఆజ్యం || న || ఇది- సగళదేవదారుబంకకును- సేటికిజేరు-
 పద్యం || ఇది - శ్లోకమునకుజేరైనపుడు || న || మార్గమున
 కుజేరైనపుడు || నీ ||
 కావ్యం || ఇది - గ్రంథమునకుజేరగునపుడు || న || తుక్తు
 నకుజేరగునపుడు || పు ||
 గవ్యా || ఇది- రెండుక్రోసులదూరమునకును- ఆపిశబ్ద
 మవలన గోసమూహమునకునుజేరగునపుడు || నీ || గోవుల
 పాలుపెరుగుమొదలైనద్రవ్యములకును- భార్యకునుజేరగు
 నపుడు || న ||
 రూప్యం || ఇది- కరిగిపోసినబంగారునకును - పెండికిని-
 ఆపెండిసొమ్మునకునుజేరగునపుడు || న || అందమైనదానికి
 పేరగునపుడు || త్రి ||
 పూజ్యం || ఇది- పూజ్యానికిపేరగునపుడు || త్రి || కన్యనిచ్చిన
 మామకుపేరగునపుడు || పు ||
 సత్యం || ఇది - యథార్థమునకును- శపథమునకునుజేరై
 నపుడు || న || సత్యలోకమునకుజేరైనపుడు || పు || సత్యవంతు
 నికిపేరగు- పుడు || త్రి ||
 యయు || ఇది - ఆశ్వమేధయాగమునకుదగిన గుఱ్ఱము
 నకుజేరగునపుడు || పు || పొడవైనకఱ్ఱకుపేరైనపుడు || నీ ||
 కాయం || ఇది- చిటికిపక్రేలుదగ్గనైర్లవడుకు విహవవల
 యు-ఋషిసంబంధమైనత్రిగమునకుపేరగునపుడు || న || దేహ
 మునకును-సమూహమునకునుజేరైనపుడు || పు || కుక్కితదేవ
 కుకు- ప్రియమైనదానికిపేరగునపుడు || త్రి ||

జయస్తు విశయేపుమాణా ||
 ౩౦౨ || జయాతు పథ్యాత
 రాగ్నీతిధిభేద ఉమానభి |

వన్యావన సమాహేన్యా
 ద్వ్యస్యంత్రిషు వనోద్భవే ||
 ఏక త్యాదోవిచారేచన,
 ఖ్యాసంఖ్యంతుసంయుగే |

అస్త్రీకుభ్యంసమేన్యాయ్యే
 ప్యవకాశావలగ్నయోః ||
 త్రిషు సాద్యం సాధవీయే
 నాయోగేగణదైవతే |

హృద్యం హృదోహితేహ్య
 జ్ఞేహ్యప్రియేచ త్రిలింగమ్ ||
 ౩౦౩ || వశ్య కృద్వద మం
 త్రేతు హృద్యోహృద్యం చితే
 పనే |

సామ్యః పుమాణా బుధేః
 ప్రేత్రిషు స్యాత్సోమదైవతే ||
 ౩౦౪ || రమ్యేషుగ్రేవ

జన్యంతురథ్యా కలశాయ
 ద్దయోః | జన్యామాతాపితా
 జన్య స్త్రిషుతాత్పాద్య నీచ
 యోః || ౩౦౫ || జ్ఞాతౌభృత్యాం
 నవోధాయాం జన్యా స్త్రి
 ధావరన్యయే |

అశ్మీతేసురతేగ్రామ్యంగ్రా
 మ్యః ప్రిభవేజనే || ౩౦౬ ||

రథ్యా రథోఘేవిభేరథ్య
 సుగధవోధరి |

హరితక్యాంతుపథ్యాస్యా
 ద్ధితేః ధ్యంత్రిలింగమ్ ||

కర్తావబోధకేగృహ్య మ
 యంప్రవశేత్రిషు | గృహ్యం
 తాఖా పురంగృహ్య గృహస
 క్తామ్య గాంఖిగాం || ౩౦౭ ||

జయ || ఇది - జయమునకు పేరగునపుడు || పు || కరకచెట్టు
 నకును - తక్కిలిచెట్టునకును - జయతిధికిని - పార్వ్యచేవిచెలి
 కత్తెకును పేరగునపుడు || సీ ||

వన్యా || ఇది - వనసమాహమనకు పేరగునపుడు || సీ ||
 వనమునబట్టినవానికి పేరగునపుడు || త్రి ||

సంఖ్య || ఇది - ఒకటి మొదలైన తక్కినకును - ప్రమాణము
 చేతపర్థముచు పరిక్షించుటకును పేరగునపుడు || సీ || యధ్యము
 నకు పేరగునపుడు || న ||

మధ్య || ఇది - మధ్యాగమనకును - న్యాయముగిలదా
 నికిని - మధ్యప్రదేశమునకును - నడుమునకును పేరు -

సాధ్య || ఇది - సాధించదగినదానికి పేరగునపుడు || త్రి ||
 సాధ్యసామయోగమానకును - గణదేవతతకును పేరగునపు
 డు || పు ||

హృద్య || ఇది - హృదయమునకిష్టమైనదానికిని - హృదయ
 మునబట్టినదానికిని - మనస్సునకు సంతోషకరమైనదానికిని
 పేరగునపుడు || త్రి || వశ్యకరమైనవేదమంత్రమునకు పేరగున
 పుడు || పు || గంధాదితేజసద్రవ్యమునకు పేరైనపుడు || న ||

సామ్య || ఇది - బుధునికిని - బ్రాహ్మణునికిని పేరగునపుడు -
 పు || సోమదేవతాకమైనవానిస్సృక్తములకును - రమ్యమైన
 దానికిని - ఉగ్రమూర్తానిదానికిని పేరైనపుడు || త్రి ||

జన్య || ఇది - వీధిజగదమునకును - యధ్యమునకును పేరై
 నపుడు || సీ || తల్లికి పేరైనపుడు || సీ || తండ్రికి పేరైనపుడు || పు ||
 పుట్టించదగినదానికిని - నీచునికిని పేరగునపుడు || త్రి || జాతి
 కిని - క్రొత్తపెండ్లికూతునకును - పెండ్లికొడుకుయొక్కచెలి
 కాండ్రకును పేరగునపుడు || పు ||

గ్రామ్య || ఇది - సామరజనవాక్యమునకును - సురతము
 నకును పేరగునపుడు || న || పల్లెయందుబట్టినజనులకు పేరై
 నపుడు || పు ||

రథ్యా || ఇది - రథసమాహమనకును - గ్రామమునందు
 ప్రధానమైన రచ్చబిట్టకును పేరగునపుడు || సీ || రథమును
 వహించుగుట్టముమొదలయినవానికి పేరగునపుడు || పు ||

పథ్యా || ఇది - కరకచెట్టునకు పేరగునపుడు || సీ || శరీర
 మునకును పేరమైనదానికి పేరయినపుడు || త్రి ||

గృహ్య || ఇది - కర్తౌభావకగ్రంథమునకు పేరైనపుడు || న ||
 వశ్యునికి పేరైనపుడు || త్రి || రాజధానికన్న మేరుగా సమీపము
 నగట్టిబడియున్న పట్టణమునకు పేరైనపుడు || న || పెంపుడు
 మృగములకును - పక్షులకును పేరగునపుడు || పు ||

సహ్యాద్రోసహ్యమారోగ్యం సాధ్యే త్వేషవాచ్యజాతే |

యోగ్యం జేపూపయాచందనా భ్యాస వాచ్యమ్ | ప్రవీణో పాయవచ్చక్రయోగార్హే వ్యప్యయంత్రీపు | భర్తాంబు ప్రష్ట స్వర్ణేషు ప్రకృంభర్తనతిత్రీపు ||

త్రీపు చోద్యం చోదనాల్లేక్షితేతు ప్రక్షు చిత్రయోః | ధిష్ణ్యాకరా నలోధిష్ణ్యమృతేస్తా సేగృహేబలే ||

భవ్యంసత్వే కశక్లేబం సుస్యావ్యగ్యభావినోః |

సేవ్యత్రీలింగం సేవార్హేక్షితేతుస్యాదుశీరే || ౩౦౯ ||

ఇభ్యాకరేణ్యుత్రివ్యక్తే

భృత్యోదాసే భృతే త్రియాం |

కృత్రిమాన్యనదీకుల్యాప్రకాశ్యాం చ కులోభ్యవే || కృత్రిమ్యధిభిక్యస్యాదిభకల్యమహర్భుకల్యాకల్యాణ వాచిస్యా త్రిమసరోగజక్షయోః || ౩౧౦ ||

శల్కంవంశ శలాకాయాం శంకుతోమరయోరపి | శ్యాంశక్తిస్త్రవీపాలశ్యావిష్టదనపాదనః || ౩౧౧ ||

ఆస్యంవక్త్రేన క్త్రవిలేక్షితేన క్త్రభివేత్రిమ |

అశ్యమధ్యం సురా కశ్యం కశ్యత్రిమకశామాకే ||

సహ్య || ఇది - సహ్యమునకు పేరగునపుడు || పు || ఆరోగ్యమునకు పేరైతపుడు || స || సహింపదగిన దానికి పేరగునపుడు - విశేష్యలింగము -

యోగ్య || ఇది - భృత్యమునకును - వాహనమునకును - చందనమునకును - ఆభ్యాసమునకును పేరైనపుడు || స || పేర్పరికిని - ఉపాయవంతునకును - సమర్థునకును - యోగాభ్యాసమునకుదగినవానికిని పేరగునపుడు || ౩౧౦ ||

పుణ్య || ఇది - భర్తమునకును - ఉద్యమనకును - పుష్పమునకును - బంగారునకును పేరగునపుడు || ౩ || భవవంతునికి పేరగునపుడు || ౩౧౧ ||

చోద్య || ఇది - ప్రేరేపింపదగినదానికి పేరైనపుడు || ౩౧ || ప్రక్షుకును - ఆశ్చర్యమునకును పేరైనపుడు || స ||

ధిష్ణ్య || ఇది - శుక్రనకును - అగ్నిని పేరగునపుడు || పు || నకు శ్రమనకును - స్థానమునకును - గృహమునకును - బలమునకును పేరైనపుడు || స ||

భవ్య || ఇది - సత్యమునకును - కుభమునకును పేరగునపుడు || స || యోగ్యమైనదానికిని - ముందుకలుగబోవుదానికిని పేరయినపుడు || ౩౧ ||

సేవ్య || ఇది - సేవింపదగినదానికి పేరైనపుడు || ౩౧ || వృత్తిచేరునకు పేరైనపుడు || స ||

ఇభ్య || ఇది - త్రిగజమునకు పేరైనపుడు || సీ || ధనవంతునికి పేరైనపుడు || ౩౧ ||

భృత్య || ఇది - దాసునికి పేరైనపుడు || పు || కూడికి పేరగు - పుడు || సీ ||

కుల్య || ఇది - త్రోవ్వబడిన కొంచెవుకాటువకును - జలదానికిని పేరైనపుడు || సీ || సక్కులమునబట్టినదానికి పేరగునపుడు || ౩౧ || ఎముకకు పేరగునపుడు || స ||

కల్య || ఇది - ప్రాణికాలమునకు పేరగునపుడు || స || కుభవాక్కులకు పేరగునపుడు || సీ || రోగి హినునికిని - సేర్పరికిని పేరైనపుడు || ౩౧ ||

శల్య || ఇది - వెదురుతూలికపుల్లకును - మేకునకును - సేదానునూ ధమునకును పేరగునపుడు || పు || శల్యదనురాజునకును - ఏమపందికిని - మంగదెట్టునకును పేరగునపుడు || పు ||

ఆస్య || ఇది - ముఖమునకును - నోటికిని పేరగునపుడు || స || ముఖమునబట్టినదానికి పేరగునపుడు || ౩౧ ||

కశ్య || ఇది - గుట్టముయొక్క నడుమునకును - కల్లునకును పేరగునపుడు || స || ఆపరాధమునలన చాటుచు దెచ్చలకుదగినదానికి పేరగునపుడు || ౩౧ ||

దూవ్యం పట్యహం దూ
వ్యా కత్యో నింశ్య త్వయం
త్రిమః

శరవ్యసంఖ్యా వ్యాజేషు
లత్యుంశ్య శ్యేత్వయం త్రిమః॥
ఇత్యాత్రి యాగి దానా
ర్చా సుగేష్విజ్యో బృహస్ప
తే

గౌర్యామార్యా త్రిమశ్చే
షకులీశ్వర్యా ధుమః॥

కృశ్యం చార్యేదేవతాయాం
కృత్యాత్రి కుశితే త్రిమః॥
పునరగ్నే వ్యసంభూయో
భూయాక బలం శరే త్రిమః॥
అద్య ఆదిభవేషు క్షేభాజ్యే
చాపిత్రలింగః మః

పూర్వేషాద్యా విధాత్రా
ద్వాడిత్రేహాచ్యలింగ కాః॥

అర్హ్యోభవేదాత్తనతిప్రార్థ
నీయాగ్ధయ క్తయోః॥
అర్హయక్తేప్రేచారాగ్ధేవ్య
గోల్లి
నోభిన్నతుల్యయోః॥

వాకుదక్షిణయోస్సవ్య

మంత్ర్యోంశ్యజగన్మయోః॥

సభ్యార్చమాజితేసాధా
వాత్మశ్యేష్వకులీనయోః॥

లభ్యోతుశ్యాయః భివ్యా

నిత్యోనతతశాశ్వతా॥

గిహేషియాసోవ్య

దూవ్య॥ ఇది - గుడావమునకు చేరగునపుడు॥ న॥ ఏను
గునదూమునగట్టుతోలు మోకునకు చేరగునపుడు॥ నీ॥ విందిం
వనగి, చానికి చేరగునపుడు॥ త్రి॥

లత్యు॥ ఇది - గురికిని - తెక్కకును - తెక్కలకును - చేరగు
నపుడు॥ అగుపడుదానికి చేరగునపుడు॥ త్రి॥

ఇత్యా॥ ఇది - యాగమునకును - దానమునకును - పూజ
కును - సలబంధమునకును చేరగునపుడు॥ నీ॥ బృహస్పతికి
చేరగునపుడు॥ పు॥

అర్చ్యా॥ ఇది - పాగ్ధునికి చేరగునపుడు॥ నీ॥ సత్కులమున
బుట్టి - వాగ్ధి - న్యాయము దెలిసి - వానికిని - సజ్జరునకును
చేరగునపుడు॥ త్రి॥

కృశ్య॥ ఇది - కార్యమునకు చేరగునపుడు॥ నీ॥ కోపమును
హిందినవానికి చేరగునపుడు॥ త్రి॥

భూయాన్॥ ఇది - మరలనమనర్థమున॥ విస్తారమునర్థ
మున॥ త్రి॥ భూయాక॥ పు॥ భూయనీ॥ నీ॥ భూయాన్॥ న॥

అశ్య॥ త్రి॥ ఇది - ముందుపుట్టినవానికిని - ముఖ్యునికిని -
భక్తుని శేషమునకును చేరు -

అద్య॥ ఇది - బ్రహ్మమొదలైతే పూర్వీకులకు చేరగునపు
డు॥ పు॥ ఈ అద్యశబ్దము - ఉత్తరపదమైనపుడు విశేష్యలిం
గము - ఉదాహరణము - ఇంద్రాద్యాః - దేవాః - శబ్దాద్యాః -
త్రియః - ఇత్యాదులు -

అర్ధ్య॥ పు॥ ఇది - బుద్ధిచుంతునికిని - ప్రార్థింపదగినవా
నికిని - అర్ధముతో గూడినవానికిని చేరు -

అర్హ్య॥ పు॥ ఇది పూర్వార్థమైయుంచినదానికిని - పూ
జింపదగినదానికిని చేరు -

అన్య॥ పు॥ ఇది - వేరయినదానికిని - సమానమైనదాని
కిని చేరు -

సవ్య॥ నీ॥ ఇది - ఎడమ ప్రక్కకును - కుడి ప్రక్కకును
చేరు -

అంశ్య॥ పు॥ ఇది - అంత్యజాతినికిని - కనిష్ఠునికిని
చేరు -

సభ్య॥ పు॥ ఇది - సభాజనమునకును - సజ్జరునకును చేరు -
జాశ్య॥ పు॥ ఇది - శ్రేష్ఠునకును - సత్కులమునబుట్టిన
వానికిని చేరు -

లభ్య॥ పు॥ ఇది - న్యాయముతో గూడినదానికిని - హింద
దగినదానికిని చేరు -

నిత్య॥ పు॥ ఇది - ఎడదగనిదానికిని - నాశము లేనిదాని
కిని చేరు -

యాశ్య॥ పు॥ ఇది - నిందకు చేరు -

జ్యాయాంసో వృద్ధశస్త్ర
రాగ్రహః॥౩౩౦॥

ఇతియాంతః.

కరోవ్యో పరిపాణోమం
దాయాంకిరణేబలౌ.

సరోమనుష్యాన్జయో
గ్యరోతి శయభారయోః।

సాసా చాయు ప్రాణిరప
వజ్జోదాత్రాదయస్త్వరాః।

త్సూరస్త్వ ఛేదన ద్రవ్యేగో
త్సూరకోటిలాక్షకో॥౩౩౧॥

చారస్స కప్రియాలోచ

ఖురఃకొలద లేశశ్చే।

చారస్స రాగ్నిదివసేభ్య
దావసరయోదపి॥౩౩౨॥

భారోభరేచివభేచ
లానాంద్విసహస్రకే।

తొరస్త్వలవణేకాదేరసభే
దేచభస్మసి॥౩౩౩॥

అశోభావంతచైత్యం

* క్రొకుటజడభ్రోశే।

సూత్రే గూఢోక్తితేదాం

యూపాంశేకురిశేస్వరః

చుష్కీకృత్విశ్వకర్త

సూరయోర్మరుతే।

అద్వైతైతీచ

ధౌలవాచ్యాన్మయోశ్చ

॥౩౩౬॥

అగ్రమజైలార్కాః।

అగ్రదంఘ్రిః పాద బుష్ప

లాః।

అగ్రకాకాసురేపిసాగ్ని

యోర్మరపి॥

చ్యాయాంసో వృద్ధశస్త్ర - ప్రశస్త్యుకే - శ్రేష్ఠన
కును - అన్నకును చేరు.

— యూగపదవర్గముమిసెను. —

కర॥పు॥ ఇది - వడికడ్డకును - వాస్తవమునకును - ఏరు
గుతోండమునకును - కల్పమునకును చేరు.

సర॥పు॥ ఇది - మరుష్యుని - ఆర్జునునకును చేరు.

భర॥పు॥ ఇది - అతిశయమునకును - రమానకును చేరు.

స్వర॥పు॥ ఇది - ముక్కున - బట్టునూ పీరికిని - జుతువుల

గ్వరికిని - వజ్రాదస్వరములకును - ఉదాత్తములకును చేరు.

త్సూర॥పు॥ ఇది - పిల్లకత్తికిని - చల్లెరుచెట్టునకును - గొలి

ముడిచెట్టునకును చేరు.

చార॥పు॥ ఇది - వేగువారికిని - మొలిచెట్టునకును

చేరు.

ఖుర॥పు॥ ఇది - రేగాకునకును - పశువులగొరినకును

చేరు.

చార॥పు॥ ఇది - భానసోమాదివారములకును - సమా

మామనకును - అవసరమునకును చేరు.

భార॥పు॥ ఇది - బరువునకును - కాడికిని - ౨౦౦ పల

ములయెత్తునకును చేరు.

తొర॥పు॥ ఇది - ఉప్పునకును - గాజునకును - రసవిశేష

మునకును - భస్మమునకును చేరు.

శౌత్ర॥పు॥ ఇది - శత్రువునకును - చీకటికిని - వృత్రాసు

రునకును చేరు.

శక్ర॥పు॥ ఇది - కొడినెచెట్టునకును - ఇగ్నరికిని చేరు.

మంత్ర॥పు॥ ఇది - రహస్యలోచనమునకును - గాయ

త్వాదివివేచనములకును చేరు.

స్వరు॥పు॥ ఇది - యూగస్తంభప్రతునకును - వజ్రాయు

ధమునకును చేరు.

కారు॥పు॥ ఇది - శిబ్దికిని - విశ్వకర్మకును చేరు.

మరుత॥పు॥ ఇది - దేవతకును - చాయువునకును చేరు.

మరు॥పు॥ ఇది - నిర్జలభూమికిని - సర్వతమునకును చేరు.

చరు॥పు॥ ఇది - స్థాలిపాకముచేసినివాసిస్సునకును - అన్న

మునకును చేరు.

అద్ర॥పు॥ ఇది - వృక్షమునకును - సర్వతమునకును - సూ

ర్యునికిని చేరు.

అగ్రఘ్రి॥పు॥ ఇది - పాదమునకును - చెట్టు మొదటికిని

చేరు.

బంధ్ర॥పు॥ ఇది - కాకాసురునకును - జయంతునికిని -

అర్జునునకును చేరు.

దంష్ట్రీస దంష్ట్రగ్రాహ
హా కామాతే మూషికేతి
హా

చక్రివజ్రాకులావేహా

పత్రిశ్యేసేషుపక్షిషు

సమాజోగ్నిండ్రవిష్ణ్వరా
యశ్చసాన్వంద శశ్వరః |
రాజ సూయేనయే నేష్టంరా
జ్ఞాశాస్త్రాజ్ఞయాదయః ||

ఇంద్రావృషాత్తశక్తారాః

ఖరారుద్రాగ్నిగర్భభాః
పుండ్రోదేశేతులికభేదే
క్రియతిమక్తయోః || ౩౮ ||

ధారాపూకాపినేనాగ్రంప
తదంబ్యాదిసంతతిః | ఖడ్గాది
నిశితప్రాంతే తురంగగతి పం
చకే || ౩౯ ||

ఇరాసుతాంబువాగ్భూషు

ఋతువత్సరయోశ్వరత్ |

ఉపమా తాచధాత్రీస్యా
ద్యౌరురావలకిచసా ||

తరిర్దశాయాం నాఃస్యా
ద్వస్త్రాదీనాంచకుటికే |

తంద్రిశంద్రేత్యభాశద్ధా
స్యాతాంనద్రాప్రమిలయోః
వీరుధౌగుల్మగుల్మన్యౌ

గీర్హాశ్రీనాచలేరిః |

దంష్ట్రీన్ || పు || ఇది - లతాకారముగా చుట్టుకొని ప్రా
ణిహింసచేయు పెద్దమత్స్యమునకును - సర్పమునకును - పెద్ద
పులికిని - పందికొక్కునకును - అడంపందికిని పేరు -

చక్రిన్ || పు || ఇది - విష్ణువునకును - కుమ్మరవానికిని - సర్ప
మునకును పేరు -

పత్రిన్ || పు || ఇది - డేగకును - బాణమునకును - పక్షిని
పేరు -

సమాజ్ || పు || ఇది - అగ్నికిని - ఇంద్రునకును - విష్ణువు
నకును - సూర్యునికిని - మంశలాధిపతికిని - రాజసూయయా
గచూచేసినవానికిని - ఆజ్ఞాతపృకరాజ్యమునందలి యితర
రాజులకిషించు రాజునకును పేరు - సమ్యక్ రాజశాస్త్రిసమా
జ్ ఇది జా రాంతము -

ఇంద్రా || పు || ఇది - ఇంద్రునిలమణికిని - ఇంద్రునికిని - సూర్య
కిని పేరు -

ఖర || పు || ఇది - రుద్రునికిని - అగ్నికిని - కాడిదెకును పేరు -
పుండ్ర || పు || ఇది - దేశ భేదమునకును - చెఱకుయొక్క
విశేషమునకును - తిలక భేదమునకును - పురుగునకును - పుష్ప
లగురివిడకును పేరు -

ధారా || సీ || ఇది - ధారాగరమునకును - నేనానుఖ
భాగమునకును - పశుచున్నయంద కాది ధారకును - ఖడ్గము
మొదలై యాయుధముల వాఃరకును - గుఱ్ఱముయొక్క
ఆస్కంధితధారిత్వ రేచితవర్తితప్తశివాలను పంచధారల
కును పేరు -

ఇరా || సీ || ఇది - శల్లునకును - ఉజకమునకును - వాక్కు
నకును - భూమికిని పేరు -

శ్వరత్ || సీ || ఇది - శరదృతువునకును - సంవత్సరమునకు
ను పేరు -

ధాత్రీ || సీ || ఇది - దాదికిని - భూమికిని - నెల్లి చెట్టునకును
పేరు -

తరి || సీ || ఇది - బద్దెకును - ఓడకును - వస్త్రాదులనుంచు
పెట్టెకును పేరు -

తంద్రి || తంద్రా || సీ || ఈరెండవశబ్దములను నిక్రమము
ఓడతెరుంగి కయిందకుటకును పేరు -

వీరుత్ || సీ || ఇది - నేళ్లు మొదలుకొని యాకులు తరుచు
గా గల చెట్టునకును - పొదలకును పేరు - కొమ్మలయందలి
యాకులయొక్క సమాహమతో గూడిన ద్రాక్షతాంబూల
వల్ల్యాదులనియు గొందఱుండులు -

గిరి || ఇది - మింగుటకు జేరైనపుడు || సీ || పర్వతమునకును
జేరైనపుడు || పు ||

తద్రూప్యసి వ్యవహార్యం
యాత్రా ల త్యారచ యా
పనే॥౩౪౪॥

ద్వాంతద్వాయుపాదేచ

క్షీగంస్యాన్వీరగ్ధయోః
అగ్రంపుర శ్శిఖామానశ్రే
ష్టాధికభలాదిషు॥౩౪౫॥

కృచ్ఛాపాంతవనాదౌచ
కష్టేయఃఫె.సోఽపి
సభస్వర్గా బుదేవ్కృచ్ఛ

మరస్వీశ్రేష్ఠతనీ॥౩౪౬॥
సరస్వీకాసారా
తరిస్వీబలరంహనీ

శిరఃప్రధానే నేనాగ్రేద్రు
మ్యాగ్రేమరుస్తకే॥
గాత్రం ప్రతీకే దంత్యల
జంఘాదాగే వపువ్యధి

పత్రం పద్మరాహనచఘరి
కాగర్వతారసి॥౩౪౭॥
నీసూక రవక్రాగ్రంపా
త్రం

పాత్రంతుభాజనే శిరద్గ
యాం తరేయోగ్యే ప్రవిజే
రాజయంతిజి॥౩౪౮॥

సత్రం యజ్ఞే యజ్ఞ భేదేన
దాదానేపసేంకే

నూత్రంతు నూచనగ్రంథ
భేదేతంత్యుస్తయోః॥
నేత్రంవస్త్రేక్షిప్తవాఖగు
ణాఘాయహనూ యోః
క్షేత్రంభార్యంగ కేదార
పుణ్యమాగృహయోనిషు॥
గ్రంథకాసరయోశ్చాస్త్రం

తద్రూప్యసి॥ ఇది - దోనెకుతు - గరితెకురుజేరు-
యాత్రా॥నీ॥ ఇది - గమనమునకును - భోజనము మొద
లగువర్తనలకురుజేరు-

శత్రు యాయుధ లోహ యోః |

చిద్రంగంధేఘావణేచ
వక్త్రోవృత్తాంతరేపిచ ||

రంధ్రంతుద్విపతాంశ్యగ్య
దోషేద్వార్ధ సురంగయోః |

అరంతుశీఘ్రే చత్రాంగే
శీఘ్ర గామినీతుత్రపు

శ్రేష్ఠాస్యదూర జ్యేష్ఠేషు
పరస్యాన్య ద్వావ్య లింగతః |
పరోరః పరమాత్మాచకేవలేప
రవవ్యయం || ౩౪ ||

దేవప్రసాదేవరజేజామా
తరివరఃపుమాన్ || క్లిబేకుకుం
కుమేశ్రేష్ఠే త్రిషివ్యేష్ఠే త్వస్య
యంవరం || ౩౫ ||

శరోదధ్యాభ్యగ్ర సారే
బాణకాండే తృణాంశరే |

మాతేకుచరో నాజంగమే
త్రిమః || ౩౬ ||

దరో శ్రీశంఖభయయో
ర్గదైవగుహదరీ | దరంశ్వ
వ్యయమల్పార్ధే

గుగ్గులౌతుపురః పుమాన్ ||
౩౪ || గృహపరిగ్రహేదే
హేనగరేచపురంపురీ |

పురోగ్రే పూర్వ కాశేతు
పురాస్యానవ్యయంద్వయం ||

సురోదేవే
సురామద్యే
ధరన్యైలేధరాభుని |

కారోవధేవలేయత్నే

కారాస్యాగ్గుంధనాలయే ||
వారీస్త్రిదంతినాంపాద
రజ్జ్యాంస్యశిగుణోక్యదితే |

శత్రుః || న || ఇది - ఆయుధమునకును - లోహమునకును
పేను -

చిద్ర || న || ఇది - రంధ్రమునకును - ధూమణిమునకునుపేను -
వక్త్ర || న || ఇది - వద్యభేదమునకును - అపిశబ్దమువలన
ముఖమునకునుపేను -

రంధ్ర || న || ఇది - శత్రువునకును - దైవకదగిః దోషము
నకును - ద్వార్ధమునకును - సురంగమునకునుపేను -

అర || ఇది - శీఘ్రమునకును - బంధిః బటియాకులకును
పేరైనపుడు || శీఘ్రగమునకుగలదానికిపేరైనపుడు || త్రి ||
పగ || ఇది - శ్రేష్ఠోక్తిని - అచ్యునిక్తిని - దూరగతునకును -
జ్యేష్ఠునకునుపేరైంపుడు - కశేష్ఠ్యంగము || శత్రువునకును -
పరమాత్మకునుపేరైంపుడు || పు || తోడులేనిదానికిపేరైనపు
డు పరమైకాయవ్యయము -

వర || ఇది - దేవప్రసాదమునకును - వరించుటకును -
అల్పః క్తినిపేరైనపుడు || పు || కుంకుకుకుపేరైనపుడు || శ్రే
ష్ఠునికిపేరగునపుడు || త్రి || ఇష్టమునకుపేరైనపుడు వరమై
నియవ్యయము -

శర || ఇది - తురుగు - గంజిమొదలైనవానిమీదకును -
బాణమునకును - దండమునకును - రెల్లునకునుపేరైనపు
డు || పు || ఉదకమునకుపేరైనపుడు || న ||

చర || ఇది - దూరకుపేరైనపుడు || పు || సంచరించుకును
స్యాకులకుపేరైనపుడు || త్రి ||

దర || ఇది - శంఖమునకును - భయమునకును - పల్లమున
కునుపేరగునపుడు || పు || గుహకుపేరగునపుడు దరీ || నీ ||
అల్పార్ధమునందు దరమైకాయవ్యయముః

పుర || ఇది - గుగ్గిలపుడైవనకుపేరైనపుడు || పు || గృహ
మునకును - పరిగ్రహమునకును - దేహమునకును - పట్టము
నకునుపేరైంపుడు పురం || న || పురీ || నీ ||

పురన్ || ఇది - అగ్రభాగమునకును - పురా - పూర్వకాల
మునకునుపేను - ఈరెండవవ్యయములు -

సుర || న || ఇది - దేవునికిపేను -
సురా || నీ || ఇది - మద్యమునకుపేను -
ధర || ఇది - పర్యతమునకుపేరైనపుడు || న || భూమికిపే
రైనపుడు || నీ ||

కార || ఇది - వధకును - బలమునకును - యత్నమునకును
పేరగునపుడు || పు ||

కారా || ఇది - బంధనగృహమునకుపేరైనపుడు || నీ ||
వారీ || నీ || ఇది - ఏరుగులకాలిగొలుసునకును - అంకుశ
మునగట్టుత్రాటికినిపేను -

పరిపాత్యాం
పరతేపార

మారపుభూసుతే॥౩౬౦॥
ఆరాచర్మ ప్రభేద్యాం

మిత్రంసుహృద్వి సారవా॥

తారోభ్యుచ్చై స్పృశేయ
తాః కుర్యే కర్మ మాక్తికే॥
౩౬౧॥ అపరాధాధతారా
స్యాత్సుగ్రీవగురుయోషి
తాః॥ కనికర్మయోధ్యేప
ద్వయోస్తాకమయాప్యకే॥
మారోనామరణేకామే
మారీచంద్ర్యాంజనతరే॥
మాక్తిక్యాంపారణేవారో
వారసూరింధిని త్రిమ॥౩౬౩॥

చక్రంబయేజలావతేక
భాగే రాష్ట్రసైన్యయోః॥
భుటసాధన భేదేషిక్తిపేషోకే
తుప్రకాశ్యచ మ్॥౩౬౪॥
కుకంఠేఃస్పృశ్యేరోగేప్రత్యే
రుక్తేసురాంబునోః॥ కుక్రో
గ్నిమ సకావ్యేషు

వక్రోభౌమేజౌప్రమ॥

మాద్రాయాండ్రజశ్చ
భౌమోగ్రోధౌ రేవ్యం
త్రిమ॥

కుభౌమగళయోర్భు
స్వాద్వ్యవ్యక్తేష్టయోత్త్రీ
మ॥౩౬౬॥ సత్రాతుకరణే
భ్యాంభద్రశ్చాపిగజాంతరే

తుప్రస్తు త్రిమహిసాంగే
క్రూరేన హ్యుయోరశి॥

పారీసీ॥ ఇది- పాత్రకుపేరు-

పార॥ స॥ ఇది - నదీసముద్రాదులయొక్క- యావలిగ

ట్టువకుపేరు-

ఆగ॥ ప్ర॥ ఇది - అంగారకునకుపేరు-

ఆరా॥ సీ॥ ఇది - చమకముకుట్టునాయుధమునకుపేరుగు
వపుడు॥సీ॥

మిత్ర॥ ఇది- స్నేహితునకుపేరుగునపుడు॥ స॥ సూర్యునికి
పేరుగునపుడు॥ ప్ర॥

తార॥ ఇది- మిక్కిలిగొప్పధ్వనికి పేరుగునపుడు॥ త్రి॥
ముఖ్యములకుద్ధికి- స్వచ్ఛమైన ముఖ్యమునకును- సూర్యుని
కిని పేరుగునపుడు॥ ప్ర॥ సుగ్రీవబృహస్పతులభార్యలకు పేరు
గునపుడు॥ సీ॥ కంటినల్ల గ్రుద్దనకును- నత్త్రమునకునుపే
రై వుడు॥ పు॥ మద్రవేయబడినవేండిబంగారమునకుపేర
గునపుడు॥ స॥

మార॥ ప్ర॥ ఇది- మరణమునకును - మన్తగుడినివేరు-

మారీ॥ సీ॥ ఇది- రోపవత్తికిరి- జనశయమునకునుపేరు-

వార॥ ఇది- చుక్కములవారమునకును- అపహరించుట
కునుపేరుగునపుడు॥ ప్ర॥ వారునిసంబంధియైనదానికిపేరుగు
నపుడు॥ త్రి॥

చక్ర॥ ఇది- సమూహమునకును- నీటిసుడికిని- బండికం
టికిని- గ్రామసమూహమునకును- సైన్యమునకును- కుమ్మర
శాసకును పేరుగునపుడు॥ స॥ చక్రవాకమునకు పేరుగున
పుడు॥ ప్ర॥

కుక్రో॥ ఇది- రోకస్సునకును- కంటిరోగమునకును- ప్రత్యే
యమునకును - బంగారుమునకును- కల్లనకును- ఉదకమునకు
నుపేరుగునపుడు॥ స॥ అగ్నికిని- శ్వేద్యమాసమునకును- కుక్రో
నికి- పేరుగునపుడు॥ ప్ర॥

వక్ర॥ ఇది- అంగారకునికివేరైనపుడు॥ ప్ర॥ వక్రమైన
దానికిపేరుగునపుడు॥ త్రి॥

ఉగ్ర॥ ఇది- మాద్రస్త్రీయందు కుత్రియనకుబట్టినవా
నికి- శిశునికినిపేరుగునపుడు॥ ప్ర॥ భయంకరమునకుపేర
గునపుడు॥ త్రి॥

భద్ర॥ ఇది- కలగబోవుకుభవానకును- వివాహద్యక్ష
వమునకును పేరుగునపుడు॥ స॥ క్రవ్యమునకును - శ్రేష్ఠున
కునుపేరైనపుడు॥ త్రి॥ భద్రకరణకునకును - భద్రశివు
కునుపేరుగునపుడు॥ సీ॥ భద్రమనుషేరుగలగజభేదమునకు
పేరుగునపుడు॥ ప్ర॥

తుప్రస్తు॥ ఇది- హిసాంగునికిని- క్రూరునికిని- విదనకును
కొంచుమైనదానికినిపేరైనపుడు॥ త్రి॥ వాకిదుడెట్టునకును-

తమద్రావిడికి కావేశ్యానటి
చనుగఘాచనా।

రాద్రోరసాంతలేఖారే
రుద్రసంబంధినిత్రము।

ఇందుకర్పూరియో శ్యాద్ర
ప్రసనీయేష్యథా శ్రీయామ్।

రాష్ట్రంబువయడతానే

వజ్రో శ్రీపవహీరయాః॥

అశ్రుకోశితయోగప్రమా
స్రంబాద్యధునాకచే। క్షేతే
తూభానిరాస్యాతా

మథ వ్యాఖ్యే నిదిగ్వికా।
౩౭౦। వ్యాఖ్యే ద్వివిన్య
యంత్రేష్ట వాచీ శబ్దా శ్చర
స్థిః॥

పారంతు కత్తజెక్కిబతు
యాంపురభవేత్రిమ॥౩౭౧॥

గారోయజేసితేవేత్రిమ
గారితుపార్వతి। అనాగతర్దు
కన్యాచ

తామ్రంకుత్పేరజేత్రిమ॥

సారోబతేస్థిరాం వేధే=
న్యాయ్యేక్కిబంవరేత్రిమ॥క్కిబ
మంబుని

కారస్తుయావనేకచ్చిత
త్రిమ॥౩౭౩॥

బభ్రుఃకృకానానకులేశం
భానాత్రిమపింగళే।

హరిర్యమరాకావ్యాగ్నిం
దు విష్ణ్వంద్రాం కుకు శేష
నా॥ ౩౭౪॥ వాయుభేకా
హిసింహేషు కపౌచ కపిలే
త్రిమ॥

వేశ్యకళా- నాట్యమాడుక్రికిరి - తేనటిగళుకు - పిశగు
నపుకా॥ నీ॥

రాద్ర॥ త్రి॥ ఇది-రాద్రరసమునకును-భయంతరమయిన
దానికిని- రుద్రసంబంధమైచదానికినిపేరు-

చంద్ర॥ పు॥ ఇది-చంద్రునికిని-పచ్చకర్పూరమునకును-
బంగారుమునకును- అపిశబ్దమువలనకాఁచిబ్రమచుగ్ర భ్య
ద్రవ్యమునకునుపేరు-

రాష్ట్ర॥ స్తు॥ ఇది-దేశమునకును- ఉత్పాదమునకును
పేరు-

వజ్ర॥ స్తు॥ ఇది-వజ్రాయుధమునకును- వజ్రమిరుగల్గు
మునకునుపేరు-

అశ్రు॥ అశ్రు॥ ఈరెండునుకన్నీటికిరి - శైత్రుకునకును
పేరు - ఈతడుశబ్దములలోమొదిటిదైన అశ్రుశబ్దముతల
చింద్రుకలకుపేరుగునపుడు॥పు॥ ఈరెండును రాగ ద్వైమాది
రూపమైనకైకమునకుపేరైనపుడు॥ పు॥

వ్యాఖ్యే॥ ఇది-వాకునుచెప్పినకుపేరైనపుడు॥ నీ॥ శబ్ద
పులికిపేరైనపుడుకారాస్తము॥పు॥ ఈవ్యాఖ్యేశబ్దమునకు
యొకశబ్దమునుస్తరపదమైఉపమానవాచకమైనపుడు॥ పు॥
పురుషవ్యాఖ్యేః-ఇత్యాదులు-

పార॥ ఇది - కామందికనువునకుపేరుగునపుడు॥ ౩॥
పురమునబుట్టినవానికిపేరుగునపుడు॥ ౨॥

గార॥ ఇది- ఎరువునకును- తెలుపునకును- పచ్చకళుకు
పేరుగునపుడు॥ ౨॥ పార్వతికిని- ఋతువుగానకన్యకును
పేరుగునపుడుగారి॥నీ॥

తామ్ర॥ ఇది-రాగికిపేరుగునపుడు॥ ౩॥ ఎరువుగలదానికి
పేరుగునపుడు॥ ౨॥

సార॥ ఇది- సత్తునకును- స్థిరాంశమునకును - శబ్దాగ్ని
మునకునుపేరుగునపుడు॥ పు॥ యాక్తమైనదానికి పేరుగున
పుడు॥న॥ శ్రేష్ఠునియైనదానికి-పేరుగునపుడు॥త్రి॥ ఉపమ
నకుపేరుగునపుడు॥న॥

కార॥ఇది-యావనమునకుపేరుగునపుడు॥పు॥ చిత్రవర్ణ
మునకుపేరుగునపుడు॥ ౨॥

బభ్రు॥ ఇది-అగ్నికిని- మంగిళకును - శివునికినిపేరుగు
నపుడు॥ పు॥ పచ్చనిచాయగలదానికిపేరుగునపుడు॥ ౨॥

హరి॥ ఇది- యమునికిని- సూర్యునికిని- గుట్టమునకును-
అగ్నికిని- చంద్రునికిని-విష్ణువునకును- ఇంద్రునికిని- కిరణ
మునకును- చిలుకకును- వాయువునకును-కప్పకును- సుర్య
మునకును- సింహమునకును- కొటికిరిపేరుగునపుడు॥ పు॥
బంగారుచాయగలదానికిపేరుగునపుడు॥ ౨॥

నానాగ్రన్థమాల * ద్వ్యక్షగకాండము; - కేఫాంతవర్గ.

హిరస్యింహోహివజ్రేషుహి
హిరస్యిహిహిహి 138X

శక్తిశుభ్రహి
శక్తిశుభ్రం సావాక్యేత్రు
లోహయోః!

గురుస్మిషేకాదికరేపురో
భసిబ్బహ స్వతా 138L
పితాదౌ నాబృహస్పతి తదు
ర్వరేషుచనత్రమ!

భుజంగమాతాః ద్రుప్తి
కద్రుస్సన్య త్పింగలేము
కారః పుంస్యేన పల్నాణే
త్రియా మేవఖ గాంశరే!
పుంసీత్రియాంచద్యుతాజ్ఞే
భూరిస్సర్వేషామత్రమ॥

గజబంధన భూమాకువారి
వారికువాభసి!

హురోనా కుక్కులేవీర
త్రిమ
ధీరశ్చ నాబుధే 138K
అంబిధౌచ త్రిమ త్వేషమం
దరేధ్యేగ్నశత్యహి!
హరిస్త్రిబం త్వజేనాశ్వే
జ్ఞాత్రమిదిశ్చిత్రియాం॥

స్థిరాత్తోజీ సాల చర్ణ్యుర
యంతుత్రమసిశ్చతే!

జప్రోత్రియాం శిరసేతు
ప్రాకారతేప్రవాచకః॥

అద్వై శక్తి త్రిమస్త్రినే

గౌరుస్సాకిరణేతునా

గోత్రం నామ్నికులేతేత్రే
గోత్రా భువి గంగాంజే॥

380॥గోత్రేత్తే

హిర॥ఇది - సింహమునకును - సర్పమునకును - వజ్రమునకును - పేరగునపుడు॥పు॥ హిరా - ఇది - లక్ష్మీదేశిని - చినుకు
యపేరగునపుడు॥నీ॥

శక్తి॥నీ॥ ఇది - చూరుక త్రికేతరు -
శక్తి॥స॥ ఇది - ప్రశంసావాక్యమునకును - ఆత్మము
నకును - లోహమునకును వేరు -

గురు॥పు॥ ఇది - సింహమునకును - సర్పమునకును - వజ్రమునకును - పేరగునపుడు॥
హితునకును - బృహస్పతికిని - కన్యతంత్రేకిని వేరగునపుడు॥
పు॥ గొప్పవానికిని - ప్రసిద్ధిజేదినవానికిని - మోయదగని
బరువునకును వేరగునపుడు॥త్రి॥

కద్రు॥నీ॥ ఇది - సర్వమాతకువేరగునపుడు॥నీ॥ బంగా
యవాయగలవానికివేరగునపుడు॥త్రి॥

కారి॥ ఇది - గుఱ్ఱపుష్పమునకు వేరగునపుడు॥పు॥
గోరువంగపక్షికివేరయినపుడు॥నీ॥ పాచికలకువేరగునపు
డు॥పు॥

భూరి॥ఇది - బంగానకువేరగునపుడు॥స॥ విస్తారమున
కుదేగునపుడు॥త్రి॥

వారి॥ ఇది - ఏరుగునుపట్టుటకైచేయబడినమాటుగుం
బకువేరగునపుడు॥నీ॥ ఉదకమునకు వేరగునపుడు॥శ॥

హుర॥ ఇది - కోడికివేరైనపుడు॥పు॥ వీరునికివేరగునపు
డు॥త్రి॥

ధీర॥ ఇది - విద్యాంసునకును - సముద్రమునకును వేరై
నపుడు॥పు॥ మందరాదికిని - ధైర్యవంతునకును వేరగునపు
డు॥త్రి॥

హరితే॥ ఇది - శృణుమునకువేరైనపుడు॥స॥ గుఱ్ఱము
నకువేరగునపుడు॥పు॥ ఎచ్చనపైకువేరగునపుడు॥త్రి॥
దిక్కునకువేరైనపుడు॥నీ॥

స్థిర॥ ఇది - భూమికిని - మయ్యుకుపొచ్చుచెట్టునకును
వేరగునపుడు॥నీ॥ చలిం - నిదానికివేరైనపుడు॥త్రి॥

విద్రో॥ ఇది - గుట్టునకును - కట్టకును - ప్రాకారము
నకును - నిరిమడికినవేరు -

అద్వై॥ ఇది - సత్యమునకువేరైనపుడు॥నీ॥ తదుపబడి
నదానికివేరైనపుడు॥త్రి॥

ఉస్సా॥ ఇది - ఆవునకువేరైనపుడు॥నీ॥ కిరణమునకువేర
గునపుడు॥పు॥

గోత్ర॥ ఇది - నామధేయమునకును - కులమునకును - సిద్ధ
తేత్రమునకును వేరగునపుడు॥స॥ భూమికిని - గొసమూ
హమునకును వేరైనపుడు॥నీ॥ పర్వతమునకు వేరైనపుడు॥
పు॥

భూమిత్రస్యావధారణ
కాత్మస్యయోః | మాత్రాప
రిచ్ఛదేవణకా మానే కణిత
విఘాతజే|| ౩౦౩ | సైవాల్పపరి
మాణేవ

భూతమాతపవారణే | భూతా
మధురికా యాం స్యాల్పా
స్తుంబిర్యాంశీలీండ్రకే ||

తంశ్రం స్వరాష్ట్రానింతా
యాంతంతువాయే పరిచ్ఛదే
యాగ ప్రయోగే సిద్ధాంతే
కాత్మమఖ్యావ గేసువ ||
౩౦౪ | ఏకస్యైవ భూయో
ర్భేదోక్తుంబవ్యావృతావపి |
తంత్రీగుడూక్యాం వీణా
దిగుణేదేహసిరాసుచ |

తిలకాతేఖ్యయోక్తిత్రంద్రి
మత్వా శ్చర్యవణకాయోః |
చిత్రాఖి పర్వగోతం బాతా
రాధేదేవ్యధోత్తరే || ౩౦౫ ||
త్రిషు

క్రూరాఃకర్మకోష్టశృం
సఃక్రుద్ధభీదాః |

సుభటోత్తమయోర్వీర

సైన్యస్వచ్ఛంద మంద
యోః || ౩౦౬ ||

తీవ్రఃకటుభృశోష్ణేషు

వ్యగ్రోవ్యావృతఅకులే |

ఇతిరేఫాంతాః.

వీలుః ప్రమాన కాండేభ
ద్రుభౌపరమాణుషు || ౩౦౭ ||

సాలోక్రిమే మస్యభేదే
ప్రాకారేర్లకద్రుమే |

బఃఃపూజోపహరేచకరే
దైత్యాంతరేపి || ౩౦౮ ||

మాత్ర | ఇది - ఆదియను సేవార్థమునకును - సాకల్య
మునకును పేర్చినపుడు || న || పరివారమునకును - అత్యంత
రణకాలమునకును - కర్ణభూమణమునకును - కొంచెమునకు
ను పేరయినపుడు || నీ ||

భూత | ఇది - గోడగునకు పేరయినపుడు || న || సదాపా
కునకును - కొత్తవల్లికిని - నేలతాటికిని జేరగునపుడు || నీ ||

తంశ్రం || ఇది - స్వరాష్ట్రానింతకును - నూలిపడుగున
కును - పరివారమునకును - యాగాది ప్రయోగములకును -
? భూతమునకును - కాత్మమనకును - ముఖ్యమునకును -
బాహ్యమునకును - విశిష్టమునకును - కర్ణములుగిలుగుటకు
కుటుంబపాతమునకును -

త-త్రి || నీ || ఇది - సిద్ధాంతమునకును - వీణాదితంత్రమునకును -
దేహమునకును - రమిలకును - పేరు -

చిత్ర || ఇది - తిలకమునకును - చిత్రపునకును - పేరగున
పుడు || న || అశ్వర్థమునకును - చిత్రవర్ణమునకును - పేరగు
నపుడు || త్రి || ఎలికేచేయారునకును - బుజుమచ్చలునకును -
చిత్రాంతరమునకును - పేరగునపుడు || నీ || ముందుచెప్పగల
శబ్దములు త్రిలింగములయందును వర్తించుచు -

క్రూర || త్రి || ఇది - క్రిమిమైనదానికిని - పేడిమైనదాని
కిని - పూతుకమైనదానికిని - కోపించు దానికిని - భయంకర
మైనదానికిని - పేరు -

వీర || త్రి || ఇది - క్రేస్తుడైనటువంటునకును - ఉత్తమునికిని
పేరు -

సైన్య || త్రి || ఇది - సైన్యముగాలిరుగువానికిని - మందునికిని
పేరు -

తీవ్ర || త్రి || ఇది - కారమైనదానికిని - అతిశయమయినదా
నికిని - పేడిమయినదానికిని - పేరు -

వ్యగ్ర || త్రి || ఇది - వ్యాపారవంతునకును - వ్యాకులపంతు
నకును - పేరు -

—*రేఫాంతపదవర్గముముగిసెను,*—

వీలు || పు || ఇది - పుష్పమునకును - బాణమునకును - ఏయం
గునకును - గోగుడైయునకును - పరమాణువునకును - పేరు -

సాల || పు || ఇది - వృక్షమునకును - మస్యభేదమున
కును - ప్రాకారమునకును - మద్దిడైయునకును - పేరు -

బలి || ఇది - పూజా - ద్రవ్యమునకును - కప్పమునకును -
బలిచక్రవతికాయను దైత్యునికిని - పేరు -

హేళి రాలింగ సేత్కేచ
కలహంత్యయ కేశలిః |

సలహంబుగ లై రాజవిశేషే
కపినాయకే || ౩౯ ||

తులారాశౌ భుశతే సా
మృప్యన్తానాథనే | గృహ
హ్వరాంతరేభాండే

హేలా కష్టావిలాసయోగి

తాలాతుక్కుంధకాఖాయాం
గేహగేహాః దేశయాః |

విశిర్వశ్చాప్యధరకేభా
నాదురగంధయోః || ౪౦ ||
గృహదారువిశేషచ రాజా
త్వభవమకాణి |

వీలా కేలిర్విలాసశృంగ
రప్రభునాక్రియా || ౪౧ ||

పాళింకరలతాగ్రేచప్రదే
తాంతాక్రిప్తజ్జీమ | శ్చుర
చ్చదేవ యాకాయాం సు
ఖాత్మక్రయోపితి || ౪౨ ||

అశిశ్చేకున్యభేరజ్జీరి
పల్లవృత్తగ్రామకేకటా |

తేలాభి టిరాబ్ధి వృద్ధ్యా
కాంబుర్యాదయోరపి |

విలంకః ఛాగమయాంచ

సలహన్తానాథాంసయోః |

ఫాలంసీరోవకగణేకార్వా
వేలవసేప్య

ధ || ౪౩ || గేహేశహా
నపదేగుడాతియ గజేయై |
కులః

హేళి వ్ర || ఇది - ఆలింగనమునకును - సూక్ష్మకేశివేరు
కలి || వ్ర || ఇది - కలహమునకును - భయముగ మోసకును
పేరు -

సల || వ్ర || ఇది - గంపహుట శస్త్రు - కురు - సలహంబు
రాజానకును - సలహంబు వానర సేనాపతికిని పేరు -

తులా || సీ || ఇది - రాశి భేదముచకును - నురుపులుల
యెత్తునకును - భేదమూలకమగు - త్రాసు - కును - గృహ ద్వార
మధ్యభాగమునకును - గోస - దేవ మొదలయిన పస్తువులకు
నుపేరు -

హేలా || సీ || ఇది - ఆనందముచకును - విలాసమునకును
పేరు -

తాలా || సీ || ఇది - వృక్షముల మొదటికొను కును - గృహమున
కును - గృహ భేదమగును పేరు -

పశ్చి || పశ్చి || ఈ రెండును కదాపుడతః పును - చారుర
దండమునకును - ఇంటిపను మోక్ష కగును - ముదిమి దేవదలివ
దేహమునందలిచకును మునుకును పేరు -

వీలా || సీ || ఇది - క్రీడకరు - విలాసమునకును - శృంగార
రసమునకును - బుట్టి - క్రియా భేదమునకును పేరు -

పాళి || సీ || ఇది - చెలికత్తెకును - ప్రదేశమునకును -
చిహ్నమునకును - ఆచారకును - పక్షికినికత్తికినిది మూత
కును - తేలికిని - మీసముగలస్త్రీకిని పేరు -

అశి || సీ || ఇది - కట్టకును - చెలికత్తెకును - పక్షికినిపేరు -

పల్లి || సీ || ఇది - అల్పగ్రామమునకును - కొద్దిగ్రామమున
కును పేరు -

తేలా || సీ || ఇది - చెల్లెలికట్టకును - సముద్రముపొంగుట
కును - కార్యోచితకాలమునకును - చర్యాదకును - అతిపల్ల
మువలన రాశభోజనముచకును - ఆనందానుభవమునకు
నుపేరు -

వి || స || ఇది - రంభిమునకును - పర్వతగుహకును
పేరు -

స || స || ఇది - వదివరహయెత్తునకును - మాంసమున
కును పేరు -

ఫాల || ప్ప || ఇది - పల్లవ కును - ప్రక్రితికి - ముఖమునకును
పేరు -

కుల || స || ఇది - గృహమునకును - దేహమునకును - దేశ
మునకును - సజాతీయమైన ప్రాణిగమూహమునకును - వంశ
మునకును పేరు -

కూలంతు నేనాయోఃస్యమై
నూనేనోథికి 360

మూలమాదౌ శిఫాయాం
చ సమిపేతాన కాంతరే |

బాలంబాలకమిశ్నతౌ గ
వాడౌ నాయాయోగ్గణే || 361
భక్తులయోగ్యాభ

శీలంస్యత్ప్రస్థానయోః ||

నైస్యాన్తి భూవతే స్థాన్యా
శక్తిషు చేష్టాన్తి డే 362
వాట్టూలేష్ట్రీయా త్రిస
బలవతినాసీరి తైత్తర్యాకేషు |

ఫలమిష్య గ్రేసస్యే ఘౌతే
బాధితే ధనేపాతే 363
భోగవిజేలాభహేమాస్వన్నీ
ఫలీకు ఫలినీస్యాత్ |

దశగ్రంథేనకంఠస్థే

జలంసీరేజదేత్రిషు || 364

తలంస్వరూపాధరయోర
స్త్రీతాళ తరప్రమాణా | క్తి
జేవపేటేకాగ్రాతవారణేన
మధూవతే || 365

ప్రీహాద్యాస్థుప్రసానేభ
లోధూరేక్ష్యచుత్రిషు |

తాలఃకాల త్రియానూనే
కరాస్సలే గ్రహం తరే |
స్వాద్విస్తృతాఖ్యామగుప్త
మధ్య మాఖ్యా మితా వచి
త్వరాకరవతే వాచితాలాచ
మరితాలకే || 366

కాలోనేహాయమోమృత్యు
శ్చాన్యమోనా తద్వతి త్రిషు |
కాలాతు కృష్ణ త్రిప్తతే నీల
స్వాంకృష్ణజేరకే || 367

కూలీన || ఇది - నేనాప్యవృత్తాగమనకును - వంటచాని
360 - గట్టునకును పేగు -

మూ || 361 ఇది - మొదటికిని. డిండవకు - సమీపకున
కును - నవత్రవిజేష చానకును పేగు -

బా || బాలక || న || ఈరెండును - గవాడికిని. శలహకు -
సమూహమునకును - శంభమునకును - మొగ్గా కును పేగు -

శీ || 362 ఇది - మంచినడోకును - స్వభావమునకును
సము -

బ || ఇది - సేనకును ఎముకకును - రూపమునకును - రేన
పునకును - బలియుటకును - సత్తునకును పేగునపుడు ||
విష్టా 363 పుచ్చెట్టుచకును చేరెనపుడు || నీ || బాధితకునికి చే
రెనపుడు || త్రి || బలరామునికిని - బలానురునకును - కాడిని డే
రమునపుడు || ప్ర ||

ఫ || 364 ఇది - వాణముయొక్క తొనకును - పంపినరు
నకును - కేడచునకును - బాధితమునకును - ధనమునకును -
వాసటికిని - భోగమునకును - విత్తనకును - లాభమునకును -
హేతువుననుబట్టిన ప్రయోజనమునకును పేగు - పేరింగణపు
చెట్టునకు చేరెనపుడు ఫలి || నీ ||

ద || ఇది - తునుకకు చేరెనపుడు || ప్ర || ఆకునకు చేరెనపు
డు || వ ||

జ || ఇది - ఉదకమునకు చేరెనపుడు || న || జడనకు చేరెన
పుడు || త్రి ||

త || ఇది - స్వరూపమునకును - క్రిందికిని చేరెనపుడు || ప్ర ||
తాటిచెట్టునకు పేగునపుడు || ప్ర || అరిచేతి దెబ్బకును - వారి
దెబ్బతగులకుండునట్లు జేతగట్టుకొనెడితోలునకును - శ
మధూమికిని పేరియనపుడు || న ||

ఖ || ఇది - కళ్లమునకు పేగునపుడు || ప్ర || మోసగానికి
పేగునపుడు || త్రి ||

త || ఇది - కాలమునకును - నాస్తాకుండు ప్రసారణా
దిక్రినకును - కలగియున్న ప్రమాణమునకును - శత్రులు దట్టు
టకు - తాటిచెట్టునకును - నడిమి ప్రేలితో కూడిన పంజరి
మీద ప్రేలితో కూడుటచినకొ - తరును - కత్తివిడికిని - హస్త
ప్రదేశమునకు పేగునపుడు || ప్ర || కనికరమునకు పేగు
నపుడు || న ||

కా || ఇది - కాలమునకును - మునునకును - మృత్యువశ
కును - నలుపునకును పేగునపుడు || ప్ర || స్థానికస్వభావము
పేగునపుడు || త్రి || నల్లతెగజకు - పలిచెట్టు కును - నల్ల
జీలకఱ్ఱకును పేగునపుడు || నీ ||

కాలినవాంబుద శ్రోత్యం
భవానీమాతృభవయోః |

మూలవాత్సల భూర్భూలా
పక్ష్యాపుష్పాదిదామసః |
ఉఖాయాం పాటలాయాం

వస్థాల్లి
స్థాలంతుభాజనే |

వ్యాళస్యచ్యేమష్టాజేత్యా
నదేభాశతేత్రిమ || ౪౦౮ ||

చేలంవస్త్రేబద్ధిచంద్రాద్రి
మృశ్వక్షురు సంద్యయోః |

శిష్టవీచవ్యయోః కోలం
సూకరోడుపయోఃపుమాకా

శైలిరీత్యాం
గీరాశైలశ్చైతేయేతున
పుంసకం |

నీలఃకపిశేద్రీభద్యేష్టేనా
తద్వ్యతిత్రిమ || ౪౦౯ ||

నీలిన్యాంనీలబింబ్యాంచ
నీలి

నీలాకుమరీకా

కూలమస్త్రియభేరోగే
సాగ్నిదృష్టవనశీలకే || ౪౧౦ ||

ఉపరాగాదివోషేచ కూలా
పక్ష్యాంగనాభవేత్ |

బ్రహ్మదారుణికుక్షీజేతూ
లంతూలస్థనాపిశా || ౪౧౧ ||

వాల్మీకీచేష్టాదిపుచ్చేహీ
జేతేతుప్రసకం |

మల్లోద్భదాంగపుంజా
తామస్యపాత్రకపోలయోః

త్రేషేతుత్రిమ

మల్లికుమృత్పాత్రకృణకూ
బ్యయోః |

భల్లోభల్లూకవాచీస్తాన్తి

కాల్మీసీ || ఇది - సూతనమేఘపక్షికిని - గారికి - ని - కాళి
కాళ క్రికినీచేరు -

మూల || ఇది - ఉన్నతభూమికిపేరైనపుడు || స || పక్షికిని -
ప్రమ్మములు మొదలైనవానిదండకుకు పేరగునపుడు || సీ ||

స్థాల్లి || సీ || ఇది - కుండకును - కలిగొట్టుచెట్టునకును
పేరు -

స్థాల || క || ఇది - భోజనపాత్రకుచేరు -

వ్యాళ || ఇది - సర్పమునకును - దుష్టగజమునకును - దుష్ట
మృగమునకును పేరగునపుడు || పు || దుష్టమునకు పేరగునపు
డు || రి ||

చేల || ఇది - వస్త్రమునకును - నెమలిపురికన్నునకును
పేరైనపుడు || స || అనమద్ధునికిని - నిందింపదగినవానికిని పేర
గునపుడు || రి ||

కోల || ఇది - శిష్టలికిని - చవ్యమునకును పేరగునపుడు ||
స || అడవిపందికిని - తెప్పకును పేరగునపుడు || పు ||

శైలి || సీ || ఇది - రీతికిచేరు -

శైల || ఇది - పర్వతమునకు పేరగునపుడు || పు || రాతిపు
వునకు పేరగునపుడు || రి ||

నీల || ఇది - కలిసేనానాయకునకును - పర్వతభేదమునకు
ను - నలుపునకును పేరైనపుడు || పు || నలుపుగలవానికిని పేరైన
పుడు || రి ||

నీలి || సీ || ఇది - నీలిచెట్టునకును - నల్లపుత్తలగోలింటకును
చేరు -

నీలా || సీ || ఇది - ఈగెలకుచేరు -

కూల || ఇది - ఆయుధవిశేషమునకును - కూలరోగమున
కును - దుష్టులంగారతవేయిమేకునకును - గ్రహణము మొ
దలైనవోషమునకును పేరగునపుడు || పు || పేత్యాస్త్రీకి పేర
గునపుడు || సీ ||

కూల || ఇది - గంగరావిచెట్టునకు పేరైనపుడు || స || దూ
దిశపేరైనపుడు || పు ||

వాల్మీ || ఇది - నీలబెండ్రుకలకును - గుట్టుముమొదలైనవాని
తోఁకును పేరగునపుడు || పు || కురుపేరునకు పేరగునపు
డు || స ||

మల్ల || ఇది - దృఢాంగులైన పురుషునికిని - మత్స్యముల
బట్టకును - చెక్కిలికినీ పేరగునపుడు || పు || చేష్టనకి పేరగు
నపుడు || రి ||

మల్లి || సీ || ఇది - మంటితోజేసిన భోజనపాత్రకును - మల్ల
చెట్టునకును చేరు -

భల్ల || ఇది - ఎలుగుగొడ్డునకు పేరగునపుడు || పు ||

భల్లాభస్తోత్రసాయతే॥

క్షిప్తాక్షే స్య కృత్తిచిల్లపి
హ్నిక్షిప్తేక్షిచాప్యహి
అతాయితాచీర్ణోనా
స్త్రీకుచిల్లగ్నికాభవే
తే॥ రంగ॥

జ్వాలాంతోవ్యయోఃశి
శ్చూకశంకరయోఃపుమా
నాశంతుసస్త్రీయాంకాం
దక్షిణేవరశేఫసోః॥ రంగ॥
శిలముంభం

శిలాగ్రావా
శీలిగందూపదీభవేత్
సూక్ష్మే నధున తక్ష్మాతే
బోలంబో లోంభా సాంభృ
మే॥ రంగ॥

కలాంశమాత్రే శిల్పదా
శలనాకాలభేదయోః । ఇం
దోశ్చపీడతేభాగే న్యాస్తా
లభనవర్ణనే॥ రంగ॥

కలమన్యక్త మధురభృవా
స్యాద్యావ్యధిగతః
మాశిస్సుయతకేతేషుమా
శ్చాయాంకుకుటేద్యయోః॥
శాపే ప్రరీషేకీష్టేవ మా
మస్త్రీ

తత్త్రిపుజడపీఠరయో
స్సూతా
లోలశ్చలసత్కన్యయోః॥
మూర్ధికాబకయోర్బాలః
ఖలచంచలయోశ్చలః॥

ఇతిలాంతాః.

భవస్సత్తాదుద్రగ్భ్రా
ప్తి సుసార జన్మసు॥ రంగ॥
ద్రవ్యప్రవాహమనరసవి

భల్లాభస్త్రీ॥ ఈరెందును బానిశేషమునకునుపేరగు
నపుడు॥ నీ॥

చిల్ల॥ చిల్ల॥ పిల్ల॥ త్రి॥ ఈ 3 శబ్దములును తడిసిన
కన్నులగలవానికిని - తడిసినఁ బ్రాంతికిఁ బేరు-
చిల్ల॥ పు॥ ఇది - జెనుడుకాకినిపేరు-
చుట్టి॥ నీ॥ ఇది - పొయిస్సొప్పునకుపేరు-

క్షి॥ ఇది - అగ్నిచ్చాలకును - మోటుచెట్టుఁకునుపేరగు
నపుడు॥ పు॥ మేకునకును - శివునకునుపేర నపుడు॥ పు॥
నాశ॥ ఇది - కాడకుపేరైనపుడు॥ పు॥ రంధ్రమునకును-
శిశ్నుమునకునుపేరైనపుడు॥ న॥
శిల॥ న॥ ఇది - మడిలో రాల్చినయెన్నులదెచ్చి కొనిబ్రతుకు
టకుపేరు-

శిలా॥ నీ॥ ఇది - రాతికిపేరు-
శీలి॥ నీ॥ ఇది అశయెట్లకుపేరు-
బోల॥ ఇది - నేలితోగలిసినలేనకును - తక్ష్మాలమును
రంధ్రద్రవ్యమునకునుపేరయినపుడు॥ న॥ సీళ్లునుడికిపేరై
నపుడు॥ పు॥

కలా॥ ఇది - అంశమాత్రమునకును - చిత్తరుపు మొదలైన
పరులయందలి నేర్పునకును - కూడుటకును గలం రేపువా
ట్లుగలకాలమునకును - చంద్రునితోపదియారవభాగమున
కును - వడ్డినిపేరయినపుడు॥ నీ॥

కల॥ ఇది - ఆవ్యక్తమధురభృనికి పేరగునపుడువిశేష్య
లింగము-

మాశి॥ పు॥ ఇది - మడిచినవెండ్రుకలకును - నెగకును-
కిరీటమునకునుపేరు-

చులి॥ పు॥ ఇది - శాపమునకును - ఆమేధ్యమునకును-
దేహమునందలివసాకులైనద్యావశవిధములయిన మలము
నకును - క్షాంతగమునచిత్తైపురాతికినిపేరు॥

స్థూల॥ త్రి॥ ఇది - జిహ్వకిని - బలనినవానికినిపేరు-

లోల॥ పు॥ ఇది - చంచలనకును - ఆశగలవానికినిపేరు-
బాల॥ పు॥ ఇది - ఎరుక లేనివానికిని - శిశువునకునుపేరు-
చల॥ పు॥ ఇది - గొండెగానికిని - కదలు వానికిని
పేరు-

—*లాంతపదవర్గముముగిసెను.*—

భవ॥ పు॥ ఇది - సత్తకును - శిశువునకును - గర్భప్రాప్తికి
ని - సుసారమునకును - పుట్టుటకునుపేరు-

ద్రవ॥ పు॥ ఇది - పారిబోవుటకును - నడుచుటకును-

విశ్వస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా
యాంతుశ్రీయామయే
శ్చిత్తేషుక్రిమినాశుర్యాం
పురాణదేవేషుభూమి
చబంధనేదూరమార్గచక్రి
తప్రాధ్యంసతేత్రిమ

అవిరాపర్వతేనార్యేషు
వేమూషికంబళే || ౪౩౮ ||
ప్రాకారేనవనేభాసిస్త్రీకు
పుష్పవతీభువోః

కవీప్రమాణకావ్యకర్తృ
కుక్రవాత్రికినూరిషు || ౪౩౯ ||
ఖలిసేతుకన్ద్రేస్త్రీస్యా
అజ్ఞాంపాపేమనాతు

త్యక్తేదేవాద్రవస్త్రీకు
మూర్ఖయా

మధభూయశే || ౪౪౦ ||

పూర్వస్త్రీకకాలస్యద్రవ్యే
పూర్వస్త్రీలింగకః

ఉత్త్యంస్యాదుపక్తితే
మయాభిశ్చ తుంగయాః

నలగిశ్చరస్త్రీ

ధర్మాస్త్రీశ్చాత్
సేత

భాస్వానరేక్రీమాద్వై

సార్వాస్త్రీకుత్పితేత్రిమ

జ్ఞితేవంభద్రచఖోదకే

మద్రవ్యేత్రిమస్యాద్గిశేతు

సేత || ౪౪౧ ||

సంసారికకేంద్రభలాస్యగా

|| ౪౪౨ ||

న్యచాపేమరానధ

తిమద్రాస్యోల్బభిర్వయోః

విశ్వస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా
యాంతుశ్రీయామయే || ౪౩౮ ||
శ్చిత్తేషుక్రిమినాశుర్యాం
పురాణదేవేషుభూమి

లింగమునునిత్యేబహువచనమును - ... *
ప్రాధ్యస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా - దూరమార్గమునకునుపేర
గునపుడు || న || వంచబడినదాశిపేరగునపుడు || ౪౩౯ || *
అవిశ్వాది-పర్వతమునకును-సూర్యునికిని - గొట్టెకును -
ఎలుకగంగుడొలుకును ప్రాకారమునకును - గృహమునకు
ను-కా తితిపేరయినపుడు || పు || రజస్వలయైయున్నస్త్రీకి
ని-భూమికిపేరగునపుడు || నీ || ... *
కవిశ్వాది-కావ్యకర్తకును - కుక్రవాత్రికిని - వాత్రికిని -
ద్వాంసునకునుపేరగునపుడు || పు || ఉత్త్యమునకుపేరగునపు
డు || నీ || ... *
కజ్ఞాస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా - పాపమునకుపేరైనపుడు || న || కజ్ఞామునికిపే
రగునపుడు || పు || ... *
ప్రమాశ్వాది-చర్మవిశేషమునకుపేరగునపుడు || పు || దాగ
చెట్టునకుపేరగునపుడు || నీ || ... *
పూర్వస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా - మందుపుట్టినవానికిని - యాదృదిక్కున
గాని-పూర్వకాలమునగాని పూర్వదేశమునగాని - యున్న
ద్రవ్యమునకునుపేరు - ... *
ఉత్త్యస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా - ప్రదేశమునకుపేరగునపుడు || న ||
తేననదానికిని-ఉన్నతమైనదానికిని - మైదున్నదానికినిపేర
నపుడు || త్రి || ... *
పార్వస్యజ్ఞగతిజ్ఞబిమా - ఇరుచుకలక్రిందికిని - సమీపమునకు
నుపేరు - ... *
భాగవత్శ్వాది-సూర్యునికిపేరగునపుడు || పు || ప్రకాశం
చువానికిపేరగునపుడు || త్రి || ... *
అర్వకశ్వాది-గుట్టుమునకుపేరగునపుడు || పు || కున్నకునకు
పేరైనపుడు || త్రి || ... *
శివశ్వాది-మధమునకును-చుఖమునకును - ఉదకమునకు
నుపేరగునపుడు || న || ద్రవ్యమునకుపేరగునపుడు || త్రి ||
పులికిపేరగునపుడు || పు || ఉసిరికచెట్టునకును - గారికిని
సిరికచెట్టునకును-ఉమ్మిచెట్టునకును - నొక్కకునుపేరగున
పుడు || నీ || ... *
దవ్యశ్వాది-ధరస్సునకుపేరైనపుడు || న || మెట్టుభూమి
కిపేరైనపుడు || పు || ... *
ద్రాస్యశ్వాది-అల్పమైనదానికిని - మరుగుజ్ఞువానికిని
పేరు - ... *
... *
... *

5 క్షంభ పేత్తరిణతే వివా | పశ్యసం || ఇది - పండిన దానికిని - నాతోస్తుభునుయినదానికి
కాభిముఖేపిచ || ౪౪౪ || నిమేయ...

ఇతివాంతాః.

—*వాంతపదవర్గముముగినెను*

పాశోరజ్జ్వలసంబాధా
క్షత్రాదిభ్యఃపరోయది | క
క్షాత్పరస్తువర్ణార్థకలాపా
ర్థకచాత్పరః || ౪౪౫ ||

పాశఃపు || ఇది - త్రాటికిని - త్రాడికి బిందులకు పైనుండే
నేని-నిందకును-కణాశబ్దమునకుమీదనుండేనేని- బంగార
పుస్తోమ్మనకును-కచకేశిబిందుముదనుండేనేనికొప్పనకు
నుపేరు-ఉదాహరణములు-క్షత్రపాశః-రాధాభముడు-కణ
పాశః-కర్ణభూషణము-కేశపాశః - కొప్ప-ఇత్యాదీలూ
హ్యంబులు...

తిరోధానేక్షయేనాశో
రాశిరేవాదిపుంజయోః |

నాశఃపు || ఇది-యరుగొటకును-చచ్చుటకునుచేరు -
రాశిఃపు || ఇదిమేవాదిరానులకును- కూటమికిని
చేరు...

ఇష్ట్యంతరమమావాస్యా
దశః

దర్శఃపు || ఇది-ఇష్టిభేదమునకును-అమావాస్యకును
చేరు...

శ్చారాహవాస్యతౌ ||
దంశోదోషోవర్తమర్థభి
డనంవనమక్షికా |

స్పృశఃపు || ఇది-వేగువానికిని-యొద్దమునకునుచేరు -
దంశఃపు || ఇది-దోషమునకును- కవచమునకును - మమక
మునకును-భిడించుటకును-అడవియొగెకునుచేరు...

వంశోపేణా సమూహేచ
పృస్తానీనికుతేపిచ || ౪౪౬ ||

వంశఃపు || ఇది-వెదురునకును-సమూహమునకును- వె
న్నెముకకునుచేరు...

అంశస్తంభ్యాదిసూక్ష్మైః
శేషిరణేతరణావపి |

అంశఃపు || ఇది-దారము మొదలయివానిరియొక్క సూ
క్ష్మంశమునకును-కిరణమునకును-సూర్యునికింపేరు...

శేషోపేత్యా గృహేగేహ
మాత్రినైపభ్యయోరపి ||

శేషఃపు || ఇది-పేత్యాగృహమునకును-గృహేసామాన్య
మునకును- వేషమునకునుచేరు...

వాకాభ పేదటరుషే

వాకాఃపు || అడ్డసరపుచెట్టునకుచేరు...

వాశితక్షక సాధనే |

వాశిఃపు || ఇది-బాడినెకుచేరు...

పేశిత్యండ్డే ఖగా దీనాం
మాంసాంభిక్షపిదానకే ||

పేశిఃపు || ఇది-పక్ష్యమలగ్రస్తునకును - జటామూలకి
ని-కత్తియొరకునుచేరు...

అశిరుగదంష్ట్రాయాంకు
భవగభిలాషయోః |

అశిన్ఃపు || ఇది-రాముయొక్కకోరకును- శుభవా
క్కునకును-అభిలాషకునుచేరు...

పర్వస్థాంకుకాంశేషు
దశా

దశాఃపు || ఇది-పత్తికిని-బాల్యాదిదశలకును-పత్త్ర
ములకుదనున్నబద్దెకునుచేరు...

శాకుదీహయోః || ౪౪౭ ||

అశాఃపు || ఇది-దిక్కునకును-ఇచ్చకునుచేరు...

నిశానాత్రోహరిద్రాయా
మర్శదుర్నామర్శగయోః

నిశాఃపు || ఇది-రాత్రికిని-పగవునకునుచేరు...

అర్శకాశిష్ట | ఇది-వీరుగుజెలగకును - మూలవాగ్ధికిని
చేరు...

త్రివ్యధీనేవశోవాంఛా
ప్రభుత్వాధీనతా సునా ||

వశఃపు || ఇది-పరాధీనునికిచేరగునపుడు|| నీ || కోరికెగలుగు
టకును-ప్రభుత్వమునకును-అధినత్వమునకునుచేరు...

|| ౪౪౮ || వశాపంధ్యగపీయో

పు || గొడ్డుటావునకును-గొడ్డాశికిని-శామూలకను- శ్రీ
గజము-కునుచేరు...

మానుపితా నిశేదసా |

గజము-కునుచేరు...

12 నానార్థతత్వముల * ద్వ్యక్షరకాండము, పాఠవర్గ.

దర్శికుశమస్త్రీసాగ్ధిమ్ |
 పేరానునుతేపినా || ౪౫ ||
 ఆయోకారేతు కుశకుశా
 వాస్త్రాల్పశ్చ జలమ్ |
 కాశస్త్రాల్పశ్చేషే
 గాకాశీవారాణిమతా ||
 కోశాస్త్రీ కుట్రతే ధౌ
 ఘేగుక్త్యాంగే శాస్త్రాద్వి
 యోః | గృహే . వాపుస్త్ర
 కాశేపే గృహిణిభావతే
 ఈశశ్చాభౌధౌతుతి
 స్త్రీకాళాంగలండతే |
 గుహాస్వకోనవాసేషు
 ర్విహాస్వర్గిరీమ ||
 ఇతిశాంతాః .
 | కుడేకర్తృకేపేచిః
 కర్షః కళానానయాః |
 వ్యవహారాద్విశ్వర
 ప్రహ్లాగ్నిశిశానయోః |
 ఋషిచోపేసేసాదాహ
 నస్త్యజేగంగల |
 మానస్త్యగ్నోకభావేషు
 మావ
 శోవస్త్రశోవజే || ౪౬ ||
 యజ్ఞశ్చాపి
 తువస్త్రసాధిదాస్యవచిః
 శీతకే |
 పాపానామేహయోజే
 త్త్రీ లిప్తాపి సాన
 యాః || ౪౭ ||
 ద్యత్రాచామత్రాదన
 పేదగినివానా |
 మివతుస్సర్వకేవ్యాజే
 వహే - స్త్రీభారతాః కే

కుశశ్చిది. దర్శకుశేగునపుడు || పు || కుశద్వీపముష్ట
 కును - రాముని కొమారునికి పేరుగునపుడు || పు || యినుముచేత
 జేయ బడినవస్తువులకు పేరుగునపుడు కుశకుశా || సి || నీళ్లకు
 పేరుగునపుడు - కుశః - *
 కాశశ్చు || ఇది - లెల్లునకు పేరు - *
 కాశీసే || ఇది - కాశీజేరు *
 కోశశ్చు || ఇది - మొగ్గకును - బొక్క సమునకును - యోని
 కి - శాస్త్రమునకును - ద్విప్రమాణంబునకును - గృహమున
 కును - పేరానునకును - పుస్తక సముహమునకును - గ్రంథున
 కును - క రియొరకునకును - *
 ఈశశ్చు || ఇది - శివునకు జేరు - *
 ఈశాశ్చిది - ప్రభువునకు పేరుగునపుడు || త్రి || ఏదికోలకు
 పేరుగునపుడు || నీ || *
 స్వశ్చి - రోగమునకును - తాకుటకును - దానమున
 కనుపేరుగునపుడు || పు || తాకెదవానికి పేరుగునపుడు || త్రి ||
 — శాంతవదనగు ముగిసెద, —
 ప్రేమశివది - అంపుట కను - నూరుటకును పేరు.
 కర్షశ్చు || ఇది - విరియట కను - కాలపల మెత్తునకును
 పేరు - *
 వ్యవశ్చు || ఇది - ఇంద్రునికి - ఎద్దునకును - మనుష్యున
 కనుపేరు - *
 తదశ్చు || ఇది - కోరికకును - దప్పికిని జేరు - *
 ఋషిశ్చు || ఇది - చేతతకును - వసిష్ఠాదులకును జ్ఞానాధి
 కనికిని - ది - మొలవానికి పేరు - *
 మావశ్చు || ఇది - అయిదుగురికింబలయేత్తునకును - చర్మ
 వోవమునకును - నూరు లకును పేరు - *
 శోవశ్చు || ఇది - ఎదుటకును - తయరొగమునకును - అతిశ
 బ్దునువలసవాపునకును పేరు - *
 తువశ్చు || ఇది - వడ్డపొట్టునకును - తాండ్రచెట్టునకును పే
 రు - *
 పాపశ్చు || ఇది - మానభేదమునకును - గొప్పయధమున
 కును పేరు - *
 త్త్రీశ్చిది - కోరికకును - దాహమునకును పేరు - ఇదివకా
 రాంత్రీ || ఇది - *
 ద్యవద్రీ || ఇది - పాపానానావాస్యమునకును - నూరు
 గులాతికి జేరు - *
 మివశ్చు || ఇది - లహరీ - డుటకును - కార్కరు నుద్దే
 శించి - పటమునకుటియొక కార్యము చేయుటకు ను జేరు.
 వహే - ఇది - భారతాదివహే లులకును - వానకును - సంహ

వృష్ణావదైప్రావృషితువర్షా
స్ఫుర్దుర్భు కునిస్త్రియామ్
వృషోధర్మకృత్తుఃభవరేత
శ్చక్రాఖివాజము॥౮౬౦॥
రాశౌ శృంగ్యాం బలేనా
స్యాదైత్స్యైశ్చయోస్త్రి
షు | పృషాస్త్రియా మాట
రువస్యైవమూషిఃకర్ణ్యపి॥
విషాత్వ కివిషాయాంస్త్రి
విషంతుగరశైవలి
ఉమాబాణసుతారాక్రిర్న
నోమఃకల్పసంధయోః॥

సాంఘంబిశ్యవ్యయందో
షాస్త్రివానా దూషణాభు
యోః!

ఘోషధ్వరిరేకునాధస్స
ఏవాభీరపల్ల్యపి॥ ౮౬౩
కాంస్యంచఘోషణాబాధ
ఘోషాస్త్రిశతపుష్పికా।

ఝషా నాగ బలయాం
స్త్రినావశ్యేష కరేవశే॥
శేషానంతోహరిశ్యేషాక్రి
వ్యవ్యదడుక్తతే॥
కమాకావ్యరాశిమాగ్నిః
కమాకాకుల్యాభిధాయిన
ఇతిమాంతాః.

హంసస్తరేఖగోషాశత
నిస్తేపభూభుజిజీవేక్లేవ్యే
శ్వేతప్రపే స్వాస్తంత్ర పగ
మాత్మనోః॥౮౬౬॥

గోషక్రిడారతారాసా
వ్యాసావిస్తారతాససా
కంసాస్త్రేవ్యే సాన పాత్రే
కాంశ్యేమానాంతరేపివ॥

భాస్త్రిభానిభగోష్టే

త్సగ్రమనకును బేరగునపుడు॥శ్చ॥ పవకాదుపునకు బేరగు
నపుడు॥నిత్యబహువచనస్త్రిలింగమును-వద్దాః. ... *
వృష * ఇది-ధమకమునకును-ఎద్దునకును - పురుషభేద
మునకును- రేతస్సునకును-ఇగ్ననకును- ఎలుకకును-గుఱ్ఱ
మునకును-వృషభరాశిని- వృషభమునామధమునకును-
బలమునకును బేరగునపుడు ॥శ్రి॥ వీర్యవృద్ధిగలవానికిని-త్రే
షునకును బేరగునపుడు ॥శ్రి॥ ఉద్దనరపు దెట్టునకును - ఎలుక
చేపితిగెకును బేరగునపుడు॥సీ॥ ... *

విష * ఇది-ఆవిషనకును బేరగునపుడు॥సీ॥ గిరళమునకును-
ఉదకమునకును బేరగునపుడు-విషమ॥స॥ ... *

ఉమా * ఇది-చాణాసురుని కూతునకును-రాత్రికిని బేరైన
పుడు॥సీ॥ చాతఃకాలమునకును-ప్రాజ్ఞకును బేరగునపుడు॥
పు॥ ఉషన్- *

దోషా * ఇది-సాయంకాలమునకును-రాత్రికిని బేరగున
పుడు-అవ్యయమును స్త్రిలింగమునుంగలదు-దూషణకును-
పాపమునకును బేరగునపుడు॥పు॥ ... *

ఘోష * ఇది-ధ్వనిసామాన్యమునకును-శేషధ్వనికిని-
గాల్లపల్లెకును-కరిచునకును-ఘోషించుటకును బేరగునపు
డు ॥పు॥ అశవినదాపచెట్టునకును బేరగునపుడు॥సీ॥

ఝష * ఇది-వీరచెట్టునకు బేరైనపుడు॥సీ॥ సుత్యము
నకును-ముసలికిని-చనమునకును బేరైనపుడు॥పు॥ ... *

శేష * ఇది-ఆదిశేషునికిని - విష్ణుపుకును బేరైనపు
డు॥పు॥ మిగిలినదానికి బేరగునపుడు॥శ్రి॥ ... *

కమాకా * ఇది-కృషికిని - విజానిస్సుకును బేరగునపు
డు॥పు॥ నదికి బేరగునపుడు॥సీ॥ ... *

—*సా త్పదవగ్గమును గి నెను.*—

హంస * ఇది-హస్త ధ్వనికిని-హంసకును-వృష్ణపున
కును-గానికిని-గర్వములేనిభూపతికిని-జేవునికిని-సూర్యుని
కిని-గుఱ్ఱమునకును-తెల్లదొడ్గునకును- మంత్రవిశేషమున
కును-పరమాత్మకును పేరు- *

రాస * ఇది- గోవులతోడి యూటకును-రశికిని బేరు-
వ్యాస * ఇది-విస్తారమునకును- వ్యాసడునుముని
కిని బేరు *

కంస * ఇది-కండుడను బైత్యనకును-పాపము చేయు
పాత్రమునకును-కంచునకును- కొలతయొక్క భేదమునకు
ను బేరు- *

భాన్ * ఇది-కాంకికిని-చిడికిని-పక్షువు దొడ్డికిని బేరు-

౧౮ నానాగర్భమాల * ద్వ్యక్షరకాండము, - హంతవర్గ.

త్రాసోభిమణి దోషయోః ।

హింసాచౌర్వాది వధయో

రశ్వాయాం మాత రిప్ర
సూః॥౪౬౮॥

వత్సరేకుటజేవత్సస్సతా
దౌపణాశేక్రిమ వక్షస్య
శ్రీదా

ధమాంసంక్రీత్య
మాంసిజటాస్తృతా॥
వాసోనివాసాటరుషావా
సోవత్తేనవెంసఃమ్
దాసీచేటివర్భుంటివ

దాసస్సృష్టృత్య కూడ్ర
యోః॥౪౭౦॥

వసుర్వాదేవభజేషుయో
త్తాగ్నిధనదాంతుషుచుషు
రేటాక్రిమణీజేనలి తేధనర
త్నయోః॥౪౭౧॥

శృంగారముఖ్యక భూది
నువర్ణతేతోనిర్యాసరాగగ
రశద్రవపారదేషు । ఆస్వా
జనధ్వనినుథాం బురసాఖ్య
దాతుష్టిష్టరసోధరసవాధ
రణిరసాస్యాత్॥౪౭౨॥

కాసుర్భుద్ధాకువాదిశ్రీ
శంసాస్తుత్యభిరావమోః ।
ఇతిసాంతాః.

గవాంసంధేగవాశ్వాసే
వాహాశేవవేషహః॥

అరారి-ద్యాదాసోపరాగ
పూత నాద్యా గ్రహస్తృప్తి
తాః

ఆపిద్యామూర్షయోర్హేహ
సాన్విదహిర్వృత్రసర్వ
యోః॥౪౭౪॥

త్రాసోభిమణి దోషయోః । త్రాసోభిమణి దోషయోః మణులదోషమున
కునుజేయ- ... *
హింసాశ్రీ॥ ఇది-చౌర్వముమొదలైనయికార్యములకు
కు-వధకునుజేయ- ... *

హింసాశ్రీ॥ ఇది-చౌర్వముమొదలైనయికార్యములకు
కు-వధకునుజేయ- ... *
ప్రసూశ్రీఇది-గుట్టయనకును-తల్లికిః జేయ-... *

వత్సశ్రీఇది-సంవత్సరమునకును-కొడినెచ్చెట్లునకును-
కొమారుడుమొదలైనబాలురకును జేరయినపుడు॥ పు॥
దూడకుజేరగునపుడు॥ శ్రీ॥వత్సస్సృష్టమనకుజేరగునపుడు॥
స్వ॥ ... *
మాంసశ్రీ॥ ఇది-మాంసమునకుజేయ- ... *
మాంసిశ్రీఇది-జటామాంసికేయ- ... *

వాసశ్రీఇది-డివికిపట్టునకును-అడ్డసరపుచెట్టునకును
జేరగునపుడు॥ పు॥సత్త్రమునకుజేరగునపుడువాసన్॥స॥
దాసీశ్రీ॥ ఇది-వాసినెకును- నల్లపువ్వులగొంటుకు
నుజేయ- ... *
దాసశ్రీ॥ ఇది-కూలివానికిరి-కూడ్రనకునుజేయ-*

వసుశ్రీఇది-ఆష్టవసువులకును- పశువులమొదలగుగట్టా
మోకునకును-అగ్నికిః-కుజేయనకిని-కిరణమునకును జేరగున
పుడు॥ పు॥నుధురమైనదానికిజేరగునపుడు॥ శ్రీ॥ఇదకమున
కును-ధనమునకును-రత్నమునకునుజేరగునపుడు॥స॥ *

గగశ్రీఇది-శృంగారముమొదలైనరసములకును తీపుమొ
దలైనపడ్రసములకును-బంగారమునకును-రేతచ్చనకును-
బంకును ప్రేచుకును-కాలకూటమునకును-ద్రవమునకు
ను-పాదరసమునకును-రుచికిని-ధ్వనికిని-అమృతమునకును-
గంధకాదిభాతువునకునుజేరగునపుడు॥పు॥

నాలుకకును-భూమికినిజేరయినపుడు॥శ్రీ॥ ... *
కాసుశ్రీ॥ ఇది-బుద్ధికిః-కుస్మితవాక్కునకునుజేయ-*

శంసాశ్రీ॥ ఇది-స్తుతికిని-కోరికకునుజేయ- ... *
—సాంతపదవర్గముమగిసెయి-*

వశశ్రీపు॥ ఇది-ఎద్దులమూపునకును-వానియూపి
రికిని-వాహనమునకును-గాడికిః జేయ- ... *

గ్రహశ్రీపు॥ ఇది-సూర్యాదివగ్రహములకును-గ్ర
హింబుటకును సూర్యచంద్రగ్రహణములకును- పూతిసాది
భూతవిశేషములకునుజేయ- ... *
మోహశ్రీపు॥ ఇది-అజ్ఞానమునకును-బిడతెయింగడికిః జేయ
అపశ్రీఇది-నృత్యానురసికినిసర్వమునకునుజేయ

పోహఃప్రకృత్యతేచ |
కుంజరాంఘ్రేష్యపర్వణి |

అబ్విశేషగుణేస్తేహస్తైః |
సాహర్దయోరపి || ౪౭౫ ||

పూహస్సృజ్యలవిస్థా
నేభ్యంఽపి

హౌద్యమేచ్ఛయోః |
కుహూస్త్రికోకిలాలాపే
పిన్దేందుతిథావపి || ౪౭౬ ||
లోహశృప్తేచకాంస్థా
దిసర్వతైశవస్తుః |
రహౌరహస్యేసురతే

బర్హంపర్వశిఖండయోః |
హేమంతమాసా సహసా
రొక్తిబంసహౌబలే సహ
కుమూరీభూమ్యో స్త్రీసా
కవధేసహవ్యయం || ౪౭౭ ||
సంవాపుచ్చి కంజరయోర్
హస్త్రీవన్మితేనా |
కాంత్యత్సవాతు మహనీ
పుమాంశ్చైవహతిత్సవే ||

గృహం గృహశ్చ పుంభూ
మిద్దావిహాగేహ భార్య
యోః |

సింహూన్య గేంద్రేరాశౌ
చత్రేషేరాజాదికాత్పరః

సింహీనిహస్త్రీయామా
టరుషేరాహూశ్చమాతరి |
వాహభుజేస్త్రీ
వాహూనాయా నేశ్వేర్మ
వశేపి || ౪౭౮ ||

పోహఃపు||యిది-తక్కువాక్యమునకును- ఎక్కువ
దమునభ్యాహారముచేయుటకును - ఏనుగుపాదమునం దలిగ
బులులకును చేరు- ...

స్తేహఃపు||యిది- ఉదకాదులయందుండుచూర్ణాదు
అమద్దగాజేయుగుణవిశేషమునకును - నూనెకును-త్రేసుకు
ను చేరు- ...

పూహఃపు||ఇది- చతురంగ బలమునుయధాస్థా
నమునదీర్చియుంచుటకును-కూటని కిని- అపిశబ్దమువలనప
ద్దశకటాదిపూహములకును చేరు- ...

కుహూస్త్రి||యిది-యత్నమునకును-యిచ్చకును చేరు-
కుహూస్త్రి||యిది-కోకిలధ్వనికిని-చంద్రశత్రేనియమా
వాస్యకును చేరు- ...

లోహశృప్త-||యిది-శస్త్రమునకును-కంచుమొదలైన
సకలలోహములచేతజేయబడినవస్తువులకును చేరు- ...
రహస్యో||యిది-రహస్యమునకును- సురతమునకును
చేరు- ...

బర్హస్||యిది-ఆకునకును-నెమలి పింఛమునకును చేరు-
సహస్||యిది-హేమంతర్తుపునకును- మార్గశీర్షియాస
మునకును చేరునపుడు||పు||బలమునకును చేరునపుడు స||
పిన్నగోరింటకును-భూమికినిచేరునపుడు-సహ||నీ||తోడ
అనుసర్థమున-సహ-అనియవ్యయము- ...

గుహా||యిది-నక్కతోకకనుపునకును-గుహకునుచేరుగున
పుడు||నీ||కుమారస్వామికిచేరుగునపుడు||పు|| ...
మహాశే||యిదికాంతికిని-ఉత్సవమునకునుచేరుగున
పుడు||ఉత్సవమునకుచేరుగునపుడుదుపులింగమాయెనే
ని,అకారాంతము- ...

గృహః||గృహః||పు|| సత్యబహువచనము-ఈశెం
దునుగృహమునకును-భార్యకును చేరు- ...

సింహః||యిది-సింహమునకును - సింహరాశికినిచేరు-
యిది- రాజాదిశబ్దములకుమీదనుండేనేత్రేష్టవాచకము-
ఉదాహరణముగాఽసింహః-రాజశ్రేష్ఠుండు-పురుషసింహః
పురవశ్రేష్ఠుడుయిత్యాదులు- ...

సింహీ||యిది-ఆదుసింహమునకును-అడ్డసరపుచెట్టునకు
ను-రాహుపుయొక్కతిల్లికినినామము- ...

వాహః||నీ||యిది-భుజమునకు చేరు- ...

వాహః||యిది - పల్లకి మొదలైనవాహనములకును-
గుల్లమునకును-ఎద్దునకును చేరు- ...

బర్హిన్నగ్నోకుశేష్టిశ్చేతి
వ్యచ్యుర్వజసేతునా

బహుస్సృద్విపులేక్యా
దిసంఖ్యాంబావత్రిలింగ
కః||౮౦౨||

యతిహంకః.

పక్షస్పహామగరుధంతికసా
ధ్యభిత్తుత్రేమఘర్ణివచే
స్వపకుంఠచే|| బృందేశవా
దుపరిచూసథలేదపక్షద్వా
రేబలేచగజపార్శ్వవిరోధ
యోశ్చ||౮౦౩||

వృక్షోద్భిష్టోగదాభాండః
పర్కటిపీఠీప్రదురుః|

మోక్షోపవర్తయ్య త్యావ
మోచనేమమ్కర్రుచే||
ధ్యాత్వాకాఃపికా
యతుఃగుదరెగుహ్యకేపిచ|
భిక్షాతుభిక్షితాన్నదా
యాచ్చాయాంభృతిసేవ
యో||౮౦౪||

బుద్ధావృత్తేక్షణేప్రెక్షా

రక్షారక్షణలాతయోః|
అక్షమింద్రియమిక్షోనార

ధాంగవ్యవహారయోః|| పా
శ్చకేశకలెగ్నైహ్యతథేదే
కలిగ్రుమి|
నక్షత్రక్షుంభల్లూకేశో
ణకేనపుమానయమ్||౮౦౫||

బర్హిశ్శ్చేయిది-అగ్నిశివైవపుడు|| పు || దర్శకువైరై
నపుడు||న|| పూజ్యవగువెగువపుడు|| శ్రి || యోగ్యజ్ఞమున
గుజేరగునపుడు|| పు || *

బహుశ్చేతి-యిది-విస్తారమునకును- మూడుమొద
తైనసంఖ్యలకును-చేయి- *

—*హంతపదవర్గముముగిసెను.*—

పక్షశ్చేతి-యిది-సహాయమునకును- రెక్కేకును-సమీప
మనికును-మోతువుచేతసాధింపదగినసందేశార్థముగలదా
శిలి-నేహితునకును- పోయియొక్కసూతునకును-రా
జయొక్కయేగునకును-కవశకాదిశిల్పములవైపుం-డె
నేనిగమూహమునకును- అనగాకేతవక్షి-కవవక్షియి
త్యాదిస్థలములయందుకొప్పునగును- మూసముయొక్కశు
క్లవృష్టపక్షములకును-దిడ్డివాకిలికి- బలమునకును-ఏనుగు
యొక్కయిరుప్రక్కలగును-విరోధమునకునెరు-యిచ్చ
టమోతువుచేతసాధింపదగిన సందేశార్థముగలదాశిను
దాహరణముపర్యతోపహ్నిమాకథామవత్వాత్- అను
చాక్యమున పొగమోతువుదానిం ఒట్టిసాధింపదగినయర్థ
ము- అగ్ని అయిగ్నిగలది-వ్యతముగినుకసాధ్యముగలవి
వ్యతముపక్షము- *

వృక్షశ్చేతి-యిది-ద్వీపపక్షేదమునకును-కలజాన్వితేట్టువ
కును-జాన్వితేట్టునకును- పిప్ప-కిని- వృక్షసామాన్యమున
కునుచెరు- *

మోక్షశ్చేతి-యిది-మోక్షమునకును- మృత్యువునకును-
విడుచుటకును-మొక్కపుడేట్టునకునుచెరు- *

ధ్యాంతశ్చేతి-యిది-కాశికిని-కోకిలకునామము .. *

యతిశ్చేతి-యిది-కుచెరునకిని - గుహ్యకులగునుచేవ
యోనిశివేష్టుకునుచెరు- *

భిక్షశ్చేతి-యిది-భిక్షమెత్తితేబడినయన్నముమొదలైన
వానికిని-యాచకునగును-కూలికిని-సేవగునుచెరు- *

ప్రెక్షశ్చేతి-యిది-బుద్ధికిని-వృత్తమునకును- చూ
చుటకునుచెరు- *

రక్షశ్చేతి-యిది-రక్షిగుచుటకును-లెత్తుకకునుచెరు- *

అక్షశ్చేతి-యిది-యింద్రియమునకునెరుగునపుడు- న-బండి
నక్షమునకును-చ్యవహారమునకును-పాచికకును- బండికి
నింంగురిగిజలమెత్తుగలదానికిని-జూదమునకును - తాం
డ్రచెట్టునకునుచెరుగునపుడు పు- *

బుక్షశ్చేతి-యిది-నక్షత్రమునకునెరుగవపుడు-న- ఎలుగు
గొడ్డనకునునుడిగపుహొంగునకిని-చెదైనపుడు-పు- *

లక్షం శరణ్యైవ యోగిభిః
 త్రైయాంసియు తేకునా |
 న్యక్షస్తు పుంసిమహి-పేత్రిమ
 కార్తవ్యైశ్చైవ యోగి ||
 కక్షోగ్ని శ్రీ త్యజేదామహ
 మాతే త్రైతా త్రరక్షమే |

దక్షః ప్రజా పతేవహన్
 తామ చూడే సరేమనా ||
 కర్తా త్రవ్యభిక్షే ||
 సత్వవత్తురూక్షినిష్పే
 వ్యభిక్షే ||

లక్షః ఇది-గురికిని-కపటమునకును పేరై నపుడు || వ్యూ ||
 లక్ష సంఖ్యకు పేరై నపుడు || పు || *
 న్యక్షః ఇది-ఎనుపబోతునకు పేరగునపుడు || పు || సమస్త
 మనుటకును-తక్కువైనదానికిని పేరగునపుడు || త్రి || ... *
 కక్షః ఇది-బొదకును- తృణమునకును - చంకకును పేర
 గునపుడు || పు || వాదమున నుత్తరప్రత్యుత్తరక్రమమునకు
 పేరగునపుడు-కక్షా || సి ||

దక్షః ఇది- దక్ష ప్రజాపతికిని-అగ్నికిని- కోడికిని-శివుని
 కిని-మునికిని పేరగునపుడు || పు || తెలిసినవానికి పేరయినపు
 డు || త్రి ||
 రూక్షః ఇది-దయలేనివానికిని- పరుసనిదానికిని పేరు-
 ఈశబ్దము-న్యక్షవత్- న్యక్షశబ్దమువలె- త్రిలింగమలయం
 దును ఎర్పించును-

ఇతి త్వాంతాః.

—* త్వాంతపదవర్గము ముగిసెను. *

ఇతి జగదుపకారిణ్యో మిరుగపదండాధినాథరచితాయాం |
 ద్వ్యక్షరపదకాణ్డాయం పూర్ణో నానార్థరత్నమాలాయాం ||

టీక || జగదుపకారిణ్యమ్-జగత్-లోకమునకు || ఉపకారిణ్యమ్-ఉపగారకమైన
 బియ్యం || ఇరుగపదండాధినాథరచితాయామ్-ఇరుగపదండాదినాథ-ఇరుగపదండాధినా
 థరచితాయామ్-చేయబడినదియనగు || నానార్థరత్నమాలాయామ్-నానార్థ
 రత్నమాలయనుగ్రంథమునందు || అయం || ఈ || ద్వ్యక్షర కాండః-ద్వ్యక్షర-రెండక్షరము
 లుగల || పద-శబ్దములయొక్క || కాండః-సమాహము || పూర్ణః-ముగిసెను ||

నానార్థరత్నమాల- ద్వ్యక్షరకాండము.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

నానార్థరత్నమాల-త్య) క్షరకాండము-కాంతవర్గ.

సంపర్కారతిసంసరా
వితర్కావూహ సంశయా
మయాకాశేతిమందూకా
వాలోకాదర్శనద్యుతీ॥౧॥

ఉలూకాఘూకదేవేంద్రా
జంబుకాపాశిఘ్నతా
దుందుకాశోకకూరా

వృషాంకాశివనజ్జినా॥౨॥
ఏవ్యతో కాళిఫలయో
రుదర్కస్యా
దధాత్తజే మదాలసా
యాంశ్వేతార్కేవ్యలర్క
ద్రాంతకున్యసి॥౩॥
కంచుకీవారవాణీచ

దివాకాశ్వాతకేసురే
మశకఃక్షుద్రరోగేసి
సరకోదానపేపిచ॥౪॥

చుకుకఃప్రస్పతాధాండ

ప్రస్ఫుకృష్టిపిలేశికా
క్షురకఃకోకిలాక్షేస్యాన్తో
క్షురేతికనుక్షు॥౫॥
రుచకోమంగళద్రవ్యేదం
తేకంలేపిభూషణే । ఏరండే
మాతులుంగేచ సావర్చలవి
ళంగయో॥౬॥

శికుకృంకుమారేస్యాద్వా
లకోలూపిసౌరసి ।

సంపర్కఃపు॥ ఇది-రట్టికిని - కూడుంటును చేరు- *
వితర్కఃపు॥ ఇది- డూహుకును-సంశయమునకును పేరు- *
మయాఃపు॥ ఇది- నెఱుకెని-కప్పుకును పేరు- *
ఆలోఃపు॥ ఇది- దృశ్యునకును- ప్రకాశమునకును
పేరు- *

ఉలూకఃపు॥ ఇది-గుడ్డగూబకును- ఇంద్రునకును పేరు- *
జంబుకఃపు॥ ఇది-వరుణునికిని-నక్కకును పేరు- *
దుందుకఃపు॥ ఇది- మండిగపుష్పానికిని- కూరునికి
నిపేరు- *

వృషాంకఃపు॥ ఇది-శివునికిని-నజ్జనుకును పేరు- *
ఉదర్కఃపు॥ ఇది- రాబోపు కాలమునకును- గలుగ
బోపుఫలమునకును పేరు- *

అలర్కఃపు॥ ఇది-కుమారునికిని- చంద్రానయ నున్నప్పు
రసకును- జెల్లజిల్లేమచెట్టునకును- జెట్టివట్టనకుక్కుకును-
అపిశబ్దముచేతలలగుడురాజునకును పేరు- *
కంచుకీకఃపు॥ ఇది- కవచధారికిని- చక్కారమువలన
సర్పమునకును పేరు- *

దివాకఃపు॥ ఇది- చాతకపక్షికిని- జేవతకును పేరు- *
మశకఃపు॥ ఇది- క్షుద్రరోగమునకును- అపిశబ్దమువ
లనదోమకును పేరు- *

సరకఃపు॥ ఇది- రాక్షసునికిని- అపిశబ్దముచలన సరక
మనకును పేరు- *

చుకుకఃపు॥ ఇది- పిడికిలికిని- మృణ్మయాదిపాత్రమున
కును పేరు- *

ప్రస్ఫుకఃపు॥ ఇది- అటుకులకును- శివునకును పేరు- *
క్షురకఃపు॥ ఇది- గొలిమిదిచెట్టునకును- పల్లెరుచెట్టు
నకును-తిలకపుచెట్టునకును పేరు- *

రుచఃపు॥ ఇది- రుంగళద్రవ్యమునకును- దంతమున
కును-కంతమునకును- భూషణమునకును- అనుభవచెట్టు
నకును- చూడిఫలమునకును- సావచళలవణమును పేరుగల
యొప్పుకును- వాయుకళంగమునకును పేరు- *

శికుకఃపు॥ ఇది- మొసలికిని- చాలనికిని- ఉలసము
నకును పేరు- *

భార్యంస్తుదం గేపటపే
భస్మవై ఘేపిచాతకః॥ ౭॥

ఇన్ద్రక్యే మతిరాదీనాంబు
ద్భుదృష్టానకోభవేత్ |
క్రముకః శ్వేత్వితలోధ్రాచ
పూగేచట్రాదారుణిరా॥
ప్రియకోథోమృగేనీపేప్రి
యంగౌకుకుమేననే |

విశ్వాకస్యిల్లకేతిశ్వేత్రివా
సలికల్పయాః॥ ౯॥

స్యాత్పులాకనుసంజేపే
తుస్సభాస్యాన్నసక్తయోః |
గజలాం గూలమూలస్య
ప్రాస్తేఘోకేచపేచకః॥
వైభవేదుభగ్నభాండేకిర
స్త్రే) సునికేగుడే | కంబలే
చేంద్రియస్థానే పూగకోవే
చగోశకః॥ ౧౧॥

కూపకోధౌతైలపాత్ర
గుంబృతైగుండరే |

శంబూకోగజగంధాండే
జలకత్తాచానపే॥ ౧౨॥
శీతకఃపవనాపూంధ్వదవ్య
న్యగురాంశజే |

కూకశేపనాకిభేదేవృశ్చి
కో-

ధగగహంతరే॥ ౧౩॥ మృగ
స్త్రీసాస్థవిన్యాసభేదేచస్వ
స్త్రీసామః |

స్యాత్తంతుకోనారవాణే
నిర్దోకేవచపిచ॥ ౧౪॥

నిర్దోకోవర్ణనిర్దోగ్ని
మోచనేకృంతుకే |
పులకేనునిదోషేస్త్రీరా

వాతకః॥ ఇది-భరికిని- మద్దెలకును- శబ్దటకును-
గర్జించుమేఘమునకును- అపిశబ్దమువలనవాతకః ట్టికిని
బేడు-

పూచకః॥ ఇది- కుంకుమమొదలయిన పూతకును-
మల్లముమొదలైనవానిబుగ్గలకునుపేరు-

క్రముకః॥ ఇది- తెల్లలొద్దగుచెట్టునకును- పోకచె
ట్టునకును-గంగరావిచెట్టునకునుపేరు-

ప్రియకః॥ ఇది- తుమ్మెదకును- కంబళమృగమున
కును-కడిమిచెట్టునకును-గారెచెట్టునకును-కుంకుమకును-
పేరిమాకునకునుపేరు-

విశ్వాకః॥ అందుగుంబకమొదలైనగుంభద్రవ్య
ములచేత) జేయబడినధూపమునకును- పాపమునకును- సర
ళదేవి దారుబం- కును- గానుగుడికినిపేరు-

పురాకః॥ ఇది- సంతే పమానకును- తుచ్చభాగ్యమున
కును- మేతుకునకునుపేరు-

పేచకః॥ ఇది- ఏచగుతోకమొదటిసమీపమునకును-
గుడ్డగుంబకునుపేరు-

గోళకః॥ ఇది- విభవాపుత్రునికి- కడవబాచ్చేకును
కిరిటమునకును- చునికిని- తెల్లమునకును- కంబళికిని- చతు
రాదీంద్రియస్థానములకును- పోకమో- కునుపేరు-

కూపకః॥ ఇది- బావికిని- తైలపాత్రమునకును- పీడ
మీడుతెక్కయుగి టైగు స్తంభమునకును- అడదానిపిరుదులు
మొదలుండుగుంతలకునుపేరు-

శంబూకః॥ ఇది- వినుగుకుంభస్థలముయొక్కమొద్ద
లకును- కప్పచిప్పలకును- రాక్షసునికినిపేరు-

శీతకః॥ ఇది- గాలినిండుటచేతధ్వనించెడిబొంగు
వెదురుచకును- శీతకుండరుదానవాంశజానకునుపేరు-

వృశ్చికః॥ ఇది- కలుదురునకును- రాశిభేదమునకును-
మతియును- తెలునకునుపేరు-

గ్వస్తీకః॥ ఇది- ద్వారభేదములచేతజేయబడినరాజ
గృహం లరచనాభేదమునకును- మృగస్త్రీలయొక్కహస్త
విన్యాసభేదమునకునుపేరు-

కగమకః॥ ఇది- కుబుజమువలెమేలికిమరుగైనబొం
దలమునకును- పాముకుబుసమునకును- కవచసమునకును
పేరు-

గిమోకః॥ ఇది- కవచమునకును- ఆకాశః సకను
విడుచుటకును- పాముయొక్కకుబుసమునకునుపేరు-

పులకః॥ ఇది- మణివోపమునకును- చక్రీకిని-

జ్యోతిర్మోక్షమే క్రిమా ||
౧౫ || పీఠకేష్వ

భవార్చ్యవచమద్వారం
చతుశ్చ ||

కటుకుంబ్యావ పీఠ్యకు

మృదుష్కస్త్రిప్తి కేపివ ||

భుజంగచిత్రకవ్యాభ్యుప్స

శ్చికాన్యఃస్పదాకవః ||

మర్మటార్కవరోత్తాపి

హవ్యవాహ్య పావకాః ||

తార్మభూపాలమాగ్ధార్

శలభాన్యస్త్రిశ్చకంకవః ||

బ్రహ్మిమంచౌటపర్యం కా

కరంకోమస్తకాస్త్రి || ౧౮ ||

నారికేళపలేచిస్యా

స్థళంకస్త్యంకనిందయోః

ఆతంకస్యంజ్యకేరోగేసా

ధ్వనేమరజధ్వనో || ౧౯ ||

కంటకఃపులకేపేణో ద్రు

మాంగేక్షుద్రవైరిణి ||

విపాకఃపరిణామేవస్వేవ

శేషద్వితావపి || ౨౦ ||

నిపాకః పదనేస్వేదేదుష్ప

లేప్య

ధకాశికాః | గుగ్గులూలా

కనకులయనిశక్రాపాతుండి

కాః || ౨౧ ||

అంబికామాకుళిగోర్యోః

పాండుమాతరిమాలేరి ||

వార్యాంకాలేచకుటికా

కర్ణికార్ణభూవణే || ౨౨ ||

మస్తకభాగంబలౌపాస్త్రి

హసాగ్రేజ్జవరాటకే ||

పిండికా పిండక జంఘా

మాంసేస్యా

గగ్గురుపాటునకును-పురుగునకును-వజ్రమునకును జేరు-

పక్షక* || ఇది-పార్శ్వమునకును- దిడ్డివాకిలికినిపేరు-

ఇక్షొకు* || ఇది-పెట్టిసారకాయకును-అపిశబ్దము
చేతనిక్షొకుమహారాజునకునుపేరు-

తురుష్క* || ఇది - తురుష్కదేశమునబుట్టినయంద
గుబాకకును-అపిశబ్దమువలనతురుష్కనికినిపేరు-

వృదాకు* || ఇది-సర్పమునకును-చిత్తరువువ్రాయు
వానికి:-పెద్దపులికిని-తేలునకునుపేరు-

పాపక* || ఇది - కోటికిని-సూర్యునికిని-పరులవ్యధ
పెట్టువానికిని- అన్నికినిపేరు-

త్రశంకు* || ఇది- గరుత్మంగునికి- త్రశంకుమహా
రాజునకును-పిల్లికిని-మిత్రతనకునుపేరు-

పర్యంక* || ఇది- యిత్యాదులపీఠమునకును- మంజ
మునకునుపేరు-

కరంక* || ఇది తలపుట్టెకును-మొకాయకును జేరు-

కళంక* || ఇది-గురుతునకును-నిందకును జేరు-

అంక* || ఇది-సంతాపమునకును- రోగమునకును-
భయమునకును-పిల్లనగ్రోవధ్వంకినిపేరు-

కంటక* || ఇది-గుగ్గుపాటునకును-తేలునకును
మంటికి:-క్షుద్రశక్రపువకునుపేరు-

విపాక* || ఇది-పరిశుష్టమునకును-చెమటపోయుట
కును-దుర్గతినిపేరు-

నిపాక* || ఇది- పదనమునకును-చెమటకును-దుష్ట
భావమునకునుపేరు-

కాశిక* || ఇది-గుగ్గులపుచెట్టునకును- గుడ్డగూబకును
మొంగినును-కాశికమునికిని ఇ గ్రునికిని-సాములవానికి
నిపేరు-

అంబికా* || ఇది- మేనమామభార్యకును- గోరికి,
పాండురాజుతల్లికిని-తిల్లికినిపేరు-

కుటికా* || ఇది-పనుగుగుట్టుపట్టిగొలునునకును-
గడిచుకునుపేరు-

కర్ణికా* || ఇది-కర్ణభూమిమునకును-చేతిచిరుగ్రే
లికిని-వీరుగుయొక్కతొండమునకును- తామరపువ్వు
ములొందునకునుపేరు-

పిండికా* || ఇది- తురుష్కదేశము-బుట్టి-
బంకమిహ-పిక్కలలోనుండుముంపవశేషమునకునుపేరు-

సానాథ రత్నములు * తృతీయరకాండము, - కాంతవర్గ.

దళకాలికా || కాశ్యపాచార్యః
భాగ్యం గో మాశ్రిమామాశ్రి
జలదాళిమ | వత్సోలవల్లి
యోగి సూరిః || తే మాంసే
న వాంఛంతే || ౧౪ ||

కాశ్యపాచార్యః || ఇది - స్వామి
- గోధూమచార్య కే |

స్వామి శ్రీభక్తికూర్చకాతూల
శయ్యయారవిచూలికా ||

శేషాలికాయాం నీలివ్యాం
త్వం నరకే నీలికా |

జమదగ్నిప్రియాయాం వ
భువే రేణోచరేణ కా ౧౬ ||

మీనేమృత్యావ్రభేదవత్స
జహాస్యేవవల్లికా |

కృత్తికామూలకా సూర్య
ర్మనుపింజేవకూర్చికా |

అంగుళీయేతరంగేవవస్త్ర
భంగేపిచోర్తికా |

శుభ్రాంబుజపత్ర కాండా
యాంకరభాగ్యాపాహ్ని
కా || ౧౭ ||

ధేనుకాగోకరేణ్య
కామకాశ్యపాచార్యః |

భీతికామకతావరాంబ
జైదావ్య-

శుభాడికా || ౧౮ || నాలికా
శీఘ్రలింగధైవివరేణభా
: ౩౬ |

యస్సంకుశిర్మభావోవా
వృద్ధానాంత్రవార్ధకమ్ ||

దైవికం ధేను పుండ్రస్వా
ద్రవితంధాంతరేతితత్ |

భూతికంకర్మభేదీపేభూ
నింజేభూప్రదేశిచ || ౩౦ ||

పుష్పకంరత్నవలయోక్తద
యానేరసాంజనే |

ఉత్తరీమేవస్త్రయాశ్రేయా
క్షుప్తీపివాంశికమ్ ||

ఉత్తరీమేవస్త్రయాశ్రేయా
క్షుప్తీపివాంశికమ్ ||

కాలికాశ్రి || ఇది - స్వామి
తికిని - సూగారునకును - భూమపక్షికిని - మేఘపక్షికిని -
చేదుటొట్టతగెకును - యోగికిని - కాడకును - మాంసేవేవ
మునకును - సూతన మేఘమునకును చేరు - *

కళికాశ్రి || ఇది - శిల్పిచెట్టునకును - లేశమాత్రమున
కును - గోధూమలపిండికిని చేరు - *

తూలికాశ్రి || ఇది - చిత్రరపువ్రాయుపుల్లకును - ప్రతి
పెనిసపరువునకును చేరు - *

నీలికాశ్రి || ఇది - నల్లవావిలిచెట్టునకును నీలిచెట్టునకును
రంగభేదమునకును చేరు - *

రేణుకాశ్రి || ఇది - జమదగ్నిభార్యకును - అగ్నితువకును
ధూళికిని చేరు - *

మల్లికాశ్రి || ఇది - మత్స్యవిశేషమునకును - వృత్తాత్ర
శేషమునకును - చల్లతగెకును చేరు - *

కూర్చికాశ్రి || ఇది - మొగ్గకును - చిత్రరపువ్రాయుపుల్ల
కును - సూదికిని - జన్మనకును చేరు - *

ఉత్తికాశ్రి || ఇది - ఉంగరమునకును - అలకును - వస్త్ర
మయొక్కకుచ్చిల్లకును చేరు - *

ఉష్ణిగాశ్రి || ఇది - వట్టికుండలలో మెః భేదమున
కును - అడవింజుకును చేరు - *

ధేనుకాశ్రి || ఇది - ఆవునకును అడయేదగునకును చేరు
కామకాశ్రి || ఇది - కామముగలయవతికి చేరు - *

భీతికాశ్రి || ఇది - చల్లగడ్డకును - పక్షిమునకును - చ
కారమువలనగోడకును చేరు - *

నాడికాశ్రి || ఇది - కాడకును - కాశ్యపమునకును -
పొయినందుకును - రంభీమునకును - చెడమొదలైనవాని
కిని చేరు - *

వార్ధకాశ్రి || ఇది - పెద్దలమునమునకును - చారుచే
యకమిడుకును - చారిభాషమునకును చేరు - *

దైనుకాశ్రి || ఇది - ఆవులయొక్కగుంపునకును - కళా
కాస్త్రమునందుబెడ్డియొక్కబంధవిశేషమునకును చేరు *

భూతికాశ్రి || ఇది - కామంచికనపునకును - పీఠమున
కును - నేలమేమునకును - పురుగునువునకును చేరు - *

పుష్పకాశ్రి || ఇది - రత్నములచెప్పినకడియమునకును -
కుచేరునిమనమునకును - కుసుమంజనమునకును చేరు - *

అంకుకాశ్రి || ఇది - ఉత్తరీమనకును - సాహస్యవ
స్త్రమునకును సూక్ష్మస్త్రమునకును చేరు - *

గౌరవకఃఖ్యత్యుగేప్రయ్య
హాకలూర్కకావ్యము

మనకశ్యప్రకే వ్యాతే
నీలవర్ణతమి

అధుకశ్యుద్వందిజనా
మధుకగమమహాక్షికా

జతుకాజనపత్రాయాంజ
తుకంహింసలూక్షయోః

కుమాశ్యాంసగ్ని శాచంది
సహిణాసగ్నికాపుభాగం
వాలుకాసీకతానుస్యాత్
లేనహరివాలుకే

మోచకకడశీకగ్నో

వేదకోబుధరేపిచ || ౧౦

జతుకాకాశ్యసూచీను
సూచకోవాచ్యవత్సరే

మౌరకకపక్షిచ త్యాగ్నిదిపిట
తేపుచ్చసాలకే || ౧౧ ||

భోష్యేపిమౌరకః

కావ్యాలుకారేపిచ దీప
కమి

రూకంకవాగిలూకారేనా
టకేన్య

ధజీవకః || ౧౩ || త్వణేన్య
ద్విజీవన్య పునసేచాహితుం

దీక్షాస్యాగాజీవేనీకాశ్రీ
తున్యవాయేచసూచికః

ననకోమైథిలేపిన్య
|| ౧౪ ||

|| ౧౫ || ధావకేతుకే
|| ౧౬ || త్రవక శ్రీన్య భిష్టేవాశి

లాభేద
|| ౧౭ ||

|| ౧౮ || యయా
దెలూసంకాశేన

గండకశ్యు || ఇది-ఖ్యత్యుగమునకును-త్తిమ్మమునకును
మీనుపిల్లకనులేరు-

మేచకశ్యు || ఇది-నెమలిపురికంటికిని-చీకటికిని-నలుక
కునుచేగునపుడు || త్ర || నలుపుగలదానికి చేరగునపుడు ||

|| త్ర ||
అధుకశ్యు || ఇది-భట్టువాండ్రుమొదలైనవారిపాఠకులక
చేరగునపుడు || త్ర || అతిమధురమునకు చేరెనపుడు || ౧ ||

జతుకాశ్యు || ఇది-చీకురువాయియన్నపక్షికి చేరగునపుడు
|| త్ర || యిగువకును-లత్తుకకును చేరయినపుడు || నీ ||

సగ్నికాశ్యు || ఇది-సమగ్రాదనికస్యోకకుచేరగునపుడు || నీ ||
స్తుదిపాఠకునికిని-పక్షివిశేషమునకును చేరగునపుడు || త్ర ||

వాలుకాశ్యు || ఇది-ఇనుకకును- అగ్నివ్యాలుకును-నూ
గువోసచెట్టుకునుచేర-

|| త్ర || మోచకశ్యు || ఇది-అణిచిచెట్టునకును- మునగచెట్టునకును
చేరు-

|| త్ర || వేదకోబుధరేపిచ || ఇది-మేఘమునకును- అపిశబ్దమువలనపడి
మెదిలినానికిచేరు-

|| త్ర || సూచకోవాచ్యవత్సరే || ఇది-చీకురువాయియన్నపక్షికిని- మధ్యమున
కును-నూదికిని చేరగునపుడు || త్ర || దుష్టునకి చేరగునపుడు ||

|| త్ర || భోష్యేపిమౌరకః || ఇది-పక్షిచ త్యాగ్నిదలుచేయుబుట్టుకును-
పసరుమొగ్గకునుచేరు-

|| త్ర || మోచకశ్యు || ఇది-భట్టు మొదలైనవారిపాఠకులకును- అతిశబ్దము
కును- అతిమధురమునకును చేరెనపుడు || త్ర ||

|| త్ర || జతుకాశ్యు || ఇది-చీకురువాయియన్నపక్షికిని- మధ్యమున
కును-నూదికిని చేరగునపుడు || త్ర || దుష్టునకి చేరగునపుడు ||

|| త్ర || వాలుకాశ్యు || ఇది-ఇనుకకును- అగ్నివ్యాలుకును-నూ
గువోసచెట్టుకునుచేరు-

|| త్ర || మోచకశ్యు || ఇది-అణిచిచెట్టునకును- మునగచెట్టునకును
చేరు-

|| త్ర || వేదకోబుధరేపిచ || ఇది-మేఘమునకును- అపిశబ్దమువలనపడి
మెదిలినానికిచేరు-

|| త్ర || సూచకోవాచ్యవత్సరే || ఇది-చీకురువాయియన్నపక్షికిని- మధ్యమున
కును-నూదికిని చేరగునపుడు || త్ర || దుష్టునకి చేరగునపుడు ||

|| త్ర || భోష్యేపిమౌరకః || ఇది-పక్షిచ త్యాగ్నిదలుచేయుబుట్టుకును-
పసరుమొగ్గకునుచేరు-

|| త్ర || మోచకశ్యు || ఇది-భట్టు మొదలైనవారిపాఠకులకును- అతిశబ్దము
కును- అతిమధురమునకును చేరెనపుడు || త్ర ||

|| త్ర || జతుకాశ్యు || ఇది-చీకురువాయియన్నపక్షికిని- మధ్యమున
కును-నూదికిని చేరగునపుడు || త్ర || దుష్టునకి చేరగునపుడు ||

|| త్ర || వాలుకాశ్యు || ఇది-ఇనుకకును- అగ్నివ్యాలుకును-నూ
గువోసచెట్టుకునుచేరు-

తక్షకానాగవధాకా |

తక్షకః * పు॥ ౩౩ - సర్పచేషమునకును - చక్షవానికిని పేరు -

పావకోగ్నానదాచారేభ
ల్లాతకవిశంగయోగిః॥ ౧౬॥
అగ్నిమంధేచిత్రకేశ
దారః సుశిశాః పి |

పావకః * పు॥ ఇది - అగ్నిని - సదాచారమునకును - జీడి
గ్రహానికిని - వాయువిశంగమునకును - శైలిచెట్టునకును - చిత్ర
మూలమునకును పేరు -

హరికాచోద్యతవా
కర్తాదావశికారకం॥
స్యాత్కారికా యాతవ
యా. లోకేషివరణకృతా |
వర్ణకొస్త్రీప్రకారేచ్య
చ్ఛందిసేంగవిలేపశ్శిం॥
లోచకస్త్వంజనేమాంస
పిండేరక్తంతుకేషుః |
సందావిష్టుర్బుధైః
ప్రతిహారేషివర్ణకః॥ ౧౭॥

దారః * పు॥ ఇది - శిశువునకును - అపిశబ్దమువలనసరికే
దువానికి. పేరు -

హరికః * పు॥ ఇది - చోరునకును - జూదగానికిని పేరు -

కారకః * పు॥ ఇది - కర్తృకర్తృకణాదులకు పేరు -

కారికా * పు॥ ఇది - పేదనకును శ్లోకమునకును సూత్రా
ర్థమును దెలుపువాక్యమునకును - క్షేయటకును పేరు -

వర్ణకః * పు॥ ఇది - ప్రకారమునకును - క్రిగంధమునకును -
కుంకుమాదులచేత దేయబడిన మైపులకును పేరు -

లోచకః * పు॥ ఇది - కాటుకును - మాంసపిండమునకును
ఎత్తినిచెట్టునునకును - కనుబొమ్మకును పేరు -

సందకః * పు॥ ఇది - సద్గుణయొక్కకత్తికిని - అపిశబ్దము
వలనసంతోషచెట్టువానికిని పేరు -

దర్శకః * పు॥ ఇది - ద్వారపాలకునికిని - అపిశబ్దమువలన
చూపువానికిని పేరు -

వర్తకః * పు॥ ఇది - గుట్టెగురినకును - తెలిచెట్టుకును
పేరు -

వతకోశ్వముకంఠీ
సామకశ్శంఖద్వయోః |
కశేష్వసల్యేబంధక్యా
రాధిగ్రక్వేతుబంధకః॥

సామకః * పు॥ ఇది - బాణమునకును - కత్తికిని పేరు -

బంధకః * పు॥ ఇది - అడమెనుగునకును - వ్యభిచారిణికిని
పేరు -

యాజకోరాజమాతంగే
ప్య
యస్మాంతేకీయంబకః |

యాజకః * పు॥ ఇది - రాజయొక్కయెనుగునకును - అపి
శబ్దమువలన ఋణునకును పేరు -

యంబకః * పు॥ ఇది - సూదంటురానికిని - అపిశబ్దమువలన
మద్దుచెట్టువానికిని పేరు -

రాజకరాజబృందేపి
రాజికారాజవగమే ౨౦॥
కేదారేభయూ
శ్శాభకశేష్వామసినర్తకీ

రాజకః * పు॥ ఇది - రాజుకూటానికిని పేరు -

రాజికా * పు॥ ఇది - గల్లాచాలుకును - విరమిడికిని - శేఖరు
ను పేరు -

నర్తకీ * పు॥ ఇది - ఆదమెనుగునకును - అపిశబ్దము
వలననాట్యమాడుస్త్రీకిని పేరు -

అభుచోరామఖరకా

భునః * పు॥ ఇది - పండ్లకోర్కెనకును - కన్నముదేయ
దొంగకును పేరు -

శారకావైశ్యనామికా॥
కనీపకాయాం ఛేదాయ
ననాచయ్యేచ్యమోః |

శారకః * పు॥ ఇది - కైత్యునికిని - చక్షవానికిని పేరు -

గజవేశ్యాయాధికావగ
నికానాతుతాంత్రికే||౬౩||
మోచకాద్యాఅమిమోక్త్య
మోచయిత్రాదిభుక్తిమః

నీచేత్తేక్షులకో
భీకఃక్రూరేకామినిభా
యే||౬౪||
ఈర్ష్యాయతేపంచకేవకు
హః
శ్రీవృషీలిమః

ఇతికాంతాః
వయూభోంకువ్యలభాను
వైశాఖిమాసమంధయోః
రథ్యాఖనిత్యోద్విఖిఖా
విఖిన్నాచరేశరే

సక్రేనాలేపకేజేవాద్యేన
శ్రీచగోముఖమ్||౬౬||
భైశాఖాగుహేపుంసి
శ్రేష్ఠాద్యోఃప్రముఖశ్రీ
మః

ఇతిఖాంతాః
స్వనంగోకనీయందూకా
విహంగోఖగసాయకా
మాతంగోకిరివండాతా

భుజంగోవిటపన్నగౌ
నివంగోసంగహాణీరా
రక్తాంగోభౌమవిజ్రహా

ప్రియంగూభలిసింగూ

హేమాంగోతార్వశేఖ
సా

గణికాఃఇది-ప్రసన్నమైనతేశ్వకును - ఆడవిమొల్లకును
పేరైనపుడు||నీ||కరణముచేయువానికిపేరైనపుడు||పు||

* మోచకాద్యాః- మోచకశబ్దముమొదలైన- అమి-
ఈత్రిందజెప్పినశబ్దములు-మోక్త్యమోచయిత్రాదిమః-ఃడి
చినవానికిని-ఃడిపించినవానికినిపేరైనపుడు-క్రిమ- క్రిలిం
గములయందునువతిఃంచును- అసగావిశేష్యపేలింగమో
విశేషణమాలింగమగును- *

క్షుల్లకః*పు|| ఇది-నీచునకును-కొంచెమునకునుపేరు-
అభీకః*పు|| ఇది-క్రూరునికిని-కామకునికిని-భయము
వదలినవానికినిపేరు-

* కుహకః*పు|| ఇది-పీర్వలేనివానికిని - మోసగానికిని
పేరు-

* అహీ-ఈక్షుల్లకాదిశబ్దములుమాడును-క్రిమ- క్రిలిం
గములయందునువతిఃంచును- *

* కాంతపదవర్గముముగిసెను. *
వయూఖ*పు||ఇది-కిరణమునకును- అగ్నిజ్వాలకును-
కాంతికినిపేరు-

* వైశాఖి*పు||ఇది-మాసమునకును-కవ్వమునకునుపేరు.
విఖిఖా*నీ||ఇది-రాజమార్గమునకును- గుద్దలికినిపేరు-
విఖిఖ*పు|| ఇది-నేజాయసు నాయుధమునకును- బాణ
మునకునుపేరు-

* గోముఖి*ఇది-మొసలికిపేరుగునపుడు||పు|| ఆలుకుటకు
పేరుగునపుడు||న||వాద్యమునకునుపేరుయినపుడు||ప్ప|| *
విశాఖి*ఇది-నక్షత్రమునకుపేరుయినపుడు||పు|| *
ప్రముఖి*క్రి|| ఇది-శ్రేష్ఠునికిని- మొదటివానికినిపేరు-

* ఖాంతపదవర్గముముగిసెను. *
ష్టరంగ*పు||ఇది-కోటికిని-కప్పకునుపేరు- *
విహంగ*పు||ఇది-పటీకిని-బాణమునకునుపేరు- *
మాతంగ * పు||ఇది-ఏనుగునకును- చండాలనికిని
పేరు-

* భుజంగ*పు||ఇది-కిటునికిని-సర్పమునకునుపేరు- *
నివంగ*పు||ఇది- కూడుకుటకు-అంబులబొడికినిపేరు-
రక్తాంగ*పు|| ఇది-అంగారకునికిని- పడడమునకును
పేరు-

* ప్రియంగు*పు || ఇది- ప్రేంకణపుచెట్టునకును- కోల్లి
లకునుపేరు-

* హేమాంగ*పు || ఇది-గరుత్మంతునికిని-బ్రహ్మచేపున
కునుపేరు- *

పున్నాగోద్రుమపుష్పేష్టా

నిగర్గోనీలఃపింఠీ॥౬౯॥

అపాంగోతిలకాక్ష్యంతా
వావేగోకోపసంభ్రమా

ఆభోగో పూజితాయ
త్వా

వాకుగోకరమారుతా
ఆయోగోగంధమాలోప
హారేచవ్యావృతావపి

ప్రయోగోయజ్ఞాదితంత్రే
నిదర్శనకుసీదయోః॥౭౦॥

భవేత్పరాగస్సానీయే
వేదోరేణోచకానుమే

సంభోగోకరికుండాయా
భోగేచసురతేచనః॥౭౧॥

సామాసస్యాయఉత్సర్గో
దానవజానయోస్తునః

త్యాగేపిసజానీయేచవిసర్గ
సాస్యస్త్రేపిసః॥౭౨॥

త్రివిధాధమకామాధా
స్థానాపచయవృద్ధయః

టుత్రయంసత్సర్వజస్తమా
నీత్రిభూనిచ॥౭౩॥

పతంగశ్చాలిభద్రేర్కేచి
దాలేశలభేభగే

పన్నగఃపద్మకాండేవకా
వరాంగయోనిక్షీర్ణయోః

జలవతారేభద్రేవభారాం
గ

మథచాతకేన్యంగేకురం
గేమాతంగేనారంగశ్చబ

తైత్రిమ॥౭౪॥

మానసాకనీవక్రాంగ
శ్చైక్రాంగమురొహిణి

పున్నాగఃపు॥ ఇది-సురపొన్నకును-పురుషశ్రేష్ఠునికి
నిజేరు-

నిగర్గఃపు॥ ఇది. స్వభావమునకును, నిమాణమునకు
నుజేరు.

అపాంగఃపు॥ ఇది-తిలకమునకును = కన్యనలకునుజేరు-
ఆవేగఃపు॥ ఇది-కోపమునకును-త్రోటుపాటునకునుజేరు-

ఆభోగఃపు॥ ఇది- సిండుటకును-యత్నమునకునుజేరు.

ఆకుగఃపు॥ ఇది - బాణమునకును-వాయువునకునుజేరు-
ఆయోగఃపు॥ ఇది - గంధమాల్యాదులకానుకకునుమి

క్కిలిచుట్టుటకునుజేరు-
ప్రయోగఃపు॥ ఇది- యజ్ఞముమొదలైనవానిక్రియాక్ర

మమునకును- దృష్టాంతమునకును- వడ్డివలనజేమంచుటకు
నుజేరు-

పరాగఃపు॥ ఇది-స్నానసాధనమైనపిండికిని- పెరుగున
కును-ధూళికిని-పుట్టాడికిజేరు-

సంభోగఃపు॥ ఇది- ఏనుగుతోండమునకును- సుఖమున
కును-సురతమునకునుజేరు-

ఉత్సర్గఃపు॥ ఇది-సామాన్యమైనస్వాయమునకును- దాన
మునకును-విడుచుటకునుజేరు-

విసర్గఃపు॥ ఇది-విడుచుటకును - విసర్జనీయుమునకును-
మలమునకునుజేరు-

త్రివిధఃపు॥ ఇది- భవకామాధామములుమూటికిని-త్తు
యస్థానవృద్ధులనుమూటికిని-శాంతి - విప్రులి, మిరియాలన

నునీమూటికి - జేరు - సత్సర్వజస్త్రస్సులనుమూటికిని-కరక-
తాది-ఉసిరిలినునుమూటికినిజేరు-

పతంగఃపు॥ ఇది-పైరునకును-సూర్యునికిని విల్లికిని-మిడ
తకును-చుట్టికినిజేరు.

పన్నగఃపు॥ ఇది-తామరకాడకును-సామనకునుజేరు-
వరాంగఃపు॥ ఇది-యోనికిని - కిరస్సునకునుజేరు-

భారాంగఃపు॥ ఇది-తటాకాదులయొక్క శేవునకును-త్రి
కినిజేరు-

సారంగఃపు॥ ఇది-చాతకచుట్టికిని-తుమ్మెదకును-రేడికి
ని-ఏనుగునకునుజేరైనపుడు॥పు॥ చిత్రవజ్రముగలదానికిని

జేరుచువుడు॥త్రి॥
చక్రాంగఃపు॥ ఇది-హంసకునుజేరు-

చక్రాంగిని॥ ఇది-కలుకరొహిణికినిజేరు-యదిగారిఆ
గుహునకునుజేరు-నిగర్గోద్రుమపుష్పే

శ్చైక్రాంగమురొహిణికినిజేరు-

స్వాత్మ్యగ ఫలముద్వేగ
ముద్వేగోభీతిరుగ్గమః ౨౨
చక్రైకథాం గంకోకేనా

కలింగంకాటజేభలే ౩౨
గఃపూరికరజే దేభా
మ్యాటయోరపి ౩౩
తాతగు క్షూద్రతా తేనా
తాతాదుటహి రేభిషు

యితిగాంతాః.

ప్రతిభూరుప్రతిభూతౌ
పరిభూయగ్గర్గలే ౩౪
ఘటకేపరిభూతేస్త్రీయో
గేప్రాకారగోవుతే

మహర్ష్యలారకభగేమహ
మూత్యైశ్వర్యయంత్రము ౩౫
అనఘానిమహలాపిపర
మేభవ్య
భనిరామయే ౩౬
జ్యేష్ఠశిష్యేస్వాద్యుగ్ధా
ద్వాదశాశ్రమి ౩౭

యితిభూంతాః.

ప్రచందోవక్తృతౌస్తా
మేరచనాయాంసపర్యయ
క్రకచః కరచక్రేస్యాపి
గ్రంథిలహారశే ౩౮
మాజాకరేపిశాచసన్

స్త్రీచోయాచకన్వితౌ
దానపేభ్య
భనాంహోరణేహిరి
ణ్యపి ౩౯
నినిపిహచిహాదాల్పదం
హమానవతంత్రా త

యోశ్చసా

ఉద్వేగః ॥ యుద్ధిచోకపండుః కుబేరుకపుడు ॥ న ॥ శ
యమనకుసు-పుట్టుకకుసుబేయినపుడు ॥ పు ॥ ఉద్వేగః ॥
రథాంగః ॥ యుద్ధి-చక్రమునకుబేరుకపుడు ॥ న ॥ చక్రవా
కమునకుసుబేయినపుడు ॥ పు ॥

కలింగః ॥ యుద్ధి ॥ కొడిసె-పండునకుబేరుకపుడు ॥ న ॥ నమ
లదుగుచెట్టునకుసు-కలింగదేశమునకుసు-కూ-ముగయ
నుపక్షికినబేరుకపుడు ॥ పు ॥

తాతగు ॥ యుద్ధి-కూ-ద్రుసపు-ద్రుసి-బేరుకపుడు ॥ పు ॥ తం
ప్రికిహితమైచియననభావమున ॥ త్రి ॥

— ॥ గాంతపదవగేకముమగినెను. ॥ —
ప్రతిభూః ॥ యుద్ధి-రో-వమునకుసు-చిదిం-చికోట్టుట
కుసుబేరు

పరిభూః ॥ యుద్ధి-యి-చ-వక్తృగ్గుదియనుటకుసు - గదియ
క్రూ-కి-జ-కుసు-హి-న-కుసు-బేరుకపుడు ॥ పు ॥ పరి
భూయోగమునకుసు-ప్రాకారమునకుసు-గో-పు-వమునకుసు
బేరుకపుడు ॥ నీ ॥

మహర్ష్య ॥ యుద్ధి-కొ-జే-పక్షి-బేరుకపుడు ॥ పు ॥ రిక్కిలి
తెలగలచ-కి-బేరుకపుడు ॥ త్రి ॥

అనఘః ॥ యుద్ధి-గర్వ-మై-దా-కిని-హ-పము-తేని-దా
ని-ని-యి-మై-దా-ని-కిని-బేరు -

ఉల్లాఘః ॥ యుద్ధి-రో-గ-ము-మా-ని-న-వా-ని-కిని-పరిభుద్ధుని
గంతో-పి-చిన-వా-ని-కిని-నేర్ప-కిని-బేరు -

జ్యయిమా-ఈ-ద్వా-అనఘ-ఉల్లాఘ-శిష్యులు-అ-దు
రు-త్రము-త్రలింగ-ముల-య-దు-న-దు-మరు -

— ॥ గాంతపదవగేకముమగినెను. ॥ —

ప్రచందః ॥ యుద్ధి-చ-వక్తృ-గ్గుదియనుటకుసు - పమూ-
మునకుసు-బేరుకపుడు-పై-పరిశిష్యులనకుసు-బేరు -

క్రకచః ॥ యుద్ధి-క-వమునకుసు-పుట్టుకలగి-చెట్టునకు
సు-బేరు -

మాజాకరే ॥ యుద్ధి-పిట్టి-కిని-చివి-శిష్ట-గు-న-ద-యో
చి-శే-మ-నకుసు-బేరు -

మా-రి-వ-పు-యుద్ధి-యూ-చి-ప-ద్రా-హ-ని-కిని-రా-న-
చ-మ-నకుసు -

భనాంహో ॥ యుద్ధి-దా-ని-శే-మ-ను-కుసు -

నినిపిహ ॥ యుద్ధి-చి-మ-చ-కుసు-గ-ని-కిని-బేరు -

హమానవతంత్రా ॥ త

గు-

౯౩

వణిచంస్యాన్ గహస్తప్ర
సూసయోః || ౮౮ || జూత్తి
కపి

మరీచిస్తు ను నానాకిరణే
ద్యయోః |

ఉదర్చిన్ ర్యావ్యకేం గహస్త్రి
దుత్సభేదహసే ప్రమాక ||
అవీచిరూరురహితేవాచ్య
వన్నరకేతునా |

ఇతి చాంతాః -
దేశేన శంఖాః కాంభో
జాః

పదాజిర్గాగ్రయద్ధయోః |

స్వయంజాతతేజో రేఖత్ర
యేపి వచాహుజ |

ద్రోణాచార్యేవృక్షభదా
గిస్త్యయోః కుంభజోమతః
కిరజస్తుకరంజాభ్యగ్రుమే
వ్యాఖ్యసఖేనఖే |

అండజఃపత గేమిశ్యక
లానేభుజంగమే || ౮౯ ||

కారుజఃకలమేఘేనే నైరి
కేనాగ కేసరే | స్వకంజా
తతేరేనాభౌ

జలజంత్యుజ్జకంభయోః ||
భూమిజోంగారకైత్య
భేదే

నీతాతుభూమిజా |

శిలాజిత్వ భగ్గకంఠోహం
గిరిజం

గిరిజావృక్షాః || ౯౦ ||

క్లిష్టజై వనజం మద్గరణే
త్రిక్షంజగేప్రమాక |

అంగజోవస్తభేపుత్రేస్త్రి
సర్వాణ్యోజితే || ౯౧ ||

పలజంగోపురేక్షేత్రేనస్య
సంగరయోరపి నారుత్త్రి

వణిచః || ౮౮ || ముంజేతిని-పుష్పమునకును-ముత్తి
యమునకుపేరు- ...

మరీచిః ఇది-ముగిసి పేరైనపుడు || పు || కిరణమునకు
జేరైనపుడు || పు || ...

ఉదర్చిన్ ఇది-విశేష కాంతిగలదానికి జేరైనపుడు || శే
ద్యలింగము-అగ్నికి జేరైనపుడు || పు || ...

అవీచిః ఇది-తోడనులేస వానికి జేరైనపుడు విశేష
లింగము-నరక మనకు జేరైనపుడు || పు ||

|| కాంతపదవర్గముముగిసెను- ||
కాంభోజః || ఇది- దేశమునకును-ఏనుగునకును-
కంభమునకును పేరు-

పదాజిః || ఇది-మాగకామునకును-యద్ధమునకు
నుజేరు-

వాహుజః || ఇది- దున్నె చల్లక పండిననుభ్యులకును-
పాలకును-త్రైయునికిని పేరు-

కుంభజః || ఇది-ద్రోణాచార్యునకును-వృక్షవిశేష
మునకును-అగస్త్యునకును పేరు-

కిరజః || ఇది-కాసుగుచెట్టునకును- పులిగోరుచె
ట్టునకును-గోటికిని పేరు-

అండజః || ఇది-పక్షికిని-మీనునకును- ఊగరచెల్లి
కిని-పామునకును పేరు-

కారుజః || ఇది-కలపామునకును-గురుగునకును-
గంధకాదిభాతపులకును-నాగకేసరమునకును-దున్నె చల్ల
కతానైప-దిననుభ్యులకును-వననాభికిని పేరు-

జలజః || ఇది-కమలమునకును-శంఖమునకును పేరు- ||

భూమిజః || ఇది-అంగారకునికిని-నరకాసురునకును
పేరుగునపుడు || పు ||

భూమిజః || ఇది-నీతకు పేరు-

గిరిజః || ఇది-శిలాజిత్తునకును-అభ్యక్తి మనకును-
లోహమునకును పేరు- ||

గిరిజాః || ఇది-పార్వతికి పేరు- ||

వనజః || ఇది-కమలమునకును జేరైనపుడు || స || పిల్లపీద
కు జేరైనపుడు || స || ఏనుగునకు పేరుగునపుడు || పు ||

అంగజః || ఇది-పన్నభునికిని- కుమారునికిని పేరుగు
నపుడు || పు || రోమమునకును-కెత్తురునకును జేరైనపు
డు || స ||

పలజః || ఇది-పట్టణద్వారమునకును-చేసికిని-వైరునకు
ను-యద్ధమునకును జేరైనపుడు || స || భూమియై || త్రి

౯౪ నా నాగ్గతమాలః త్ర్యక్షరకాండము, - తాంతవర్గ.

భూశ్చ జలజావల జ నై లా కిం-భూమిక్కి జేరయినపుడు || నీ || నూనెగాను గునకుజేర
యః త్రకే || ౯౨ || యినపుడు ||

కరవా లేవశే నేవపర జం పరజః || యది-పెద్దకత్తికిః- నురుకునకును- నూరుక
పురికాఫలమ్ | త్తి కిని-పరలోక ఫలమునకును జేరు- *

సహజో నానిసర్గేషి సహజః || పు || యది-స్వభావమునకును- అపికబ్ధమువలన
సన్నదమ్మలకును జేరు- *

సామజఃకుంజరే పినా || సామజః || పు || యది- ఏరుగునకును - అపికబ్ధమువలన
సామవేదవిషయములకును జేరు- *

యోగికాథేవ వ్యవహారాని గా న్యుత్పన్నాని జాదయః | అహి-ఈ-బాహుజాదయః - బాహుజశబ్దముమొదలైన
శబ్దములన్నియు-యోగికాథేషు-అవయవాధిగులయందు-
వాద్యలింగాః-విశేష్యలింగములుగలవిగా-న్యూః-అవును-

యతిజాంతాః- * జాంతపదవగముముగి నెను- *

సర్వజ్ఞశ్చోకరేమదే సర్వజ్ఞః || పు || యది-శివునికిని-బుద్ధదేవునికిని పెరు- *
దైవజ్ఞః || పు || యది-గణికినికిని - అపికబ్ధమువలన జ్యోతి
శాస్త్రులెత్తకును జేరు- *

దోషజ్ఞా సూరిభిష జా దోషజ్ఞః || పు || యది-విద్యాంఘ్రనికిని - చైత్యనికిని పెరు- *

కాలజ్ఞా జ్ఞానకుక్కుటా కాలజ్ఞః || పు || యది-జ్ఞానికిని-కోడికిని పెరు- *

తైత్తిజ్ఞా వాత్సరీపుణా తైత్తిజ్ఞః || యది-ఆత్మకును-నేర్పరికిని జేరు- *

త్రివేణివాచ్యలింగా కాః | అహి-ఈ- చైవజ్ఞాదిశబ్దములు నాలుగును - వాచ్యలి
గకాః-విశేష్యలింగములుగలవిగా-న్యూః-అవును- *

యతిజ్ఞాంతాః * జ్ఞాంతపదవగముముగి నెను- *

కైరాతసింహాశై లాలౌ కైరాటః || పు || యది- ఎరుకవానికిని. సింహమునకును
పెరు- *

ధారాలౌహయ చాతకా ధారాటః || పు || యది-గుట్టమునకును-చాతకపక్షికిని పెరు
అవలంబస్యద్విలే గరైకూ ఆరట-యది-బిలమునకును- గుంటకును - బాడికిని- *

పీకుమాజీ విః || ౯౬ || కర్మటః || పు || యది-కాకినికిని- బిల్వచెట్టునకును-గోమగకప్పకు
ను-ఏనుగుండ్రంబలమునకును జేరు- *

కరటోవాసు శేలిశ్చేదర్థ రుశేభగండయోః | చక్రాటః || పు || యది-విషవయిద్యునికిని-చైతి టుక్కున
కును-శుజానునికిని పెరు- *

చక్రాటో విష వైద్యేషిదీ చక్రాటః || పు || యది- గృహమునకును- తలుపునకును-
నిప్పుటకును-యి టిపెరటికిని పెరు- *

సారమేదేవక్తి కడేతా కుక్కుటః || పు || యది- రేచుకుక్కుకును-అగ్నిక అనునకును
ప్రమాదేవకుక్కుటః | కోడికిని జేరు- *

అశ్వేమితంపదేనై దేశ డిక్కుటః || పు || యది-గుట్టమునకును-లోభికిని- దరిద్రునికి
ని-చైవభేదమునకును జేరు- *

భద్రదేవక్తికటః కర్మటః || పు || యది-రతిభేదమునకును-రాశిభేదమునకును- సిం
చకర్మటః || ౯౯ || క్రికాయకును జేరు- *

ఊర్జనాభౌః పౌకాంతా
రతిభేదేవమర్కటః।

ఉర్వాశాశూక శింబ్యాం
కర్కటీమర్కటీక్రమాత్।

సూక్ష్మైలాత్రివృతాచాపి
త్రిపుటా

వరటాశుసా। గండోపి
హంసమోహచా

ప్యవట్కర్గర్హుటయోః॥
పరిష్టిఃపరివర్తాయాంప్రా

కాశ్యేశ్వరజేపిసా।
చిరంటీకుసువా సిన్ధ్యాం

స్యాద్విశీయ వయః త్రి
యామ్॥౧౦౨॥

పిచ్చటాశ్శత్రోగేనాన్తి
జేవత్రపునీసయోః।

మోరటం గోరసే చేతు
మూలే మూర్వాకు మోర

టా॥౧౦౩॥
అరిష్టమశుభతామేలకునే

సూతికాగృహే। మృత్యుచి
హ్నేచనాశ్వేష కాకేఘని

లనింబయోః॥౧౦౪॥
రేవటండషిణావర్తకంభే

వేణాతురేవటః।
వాతూలేవిషవైద్యేచకృపీ

టముదరేజలే॥౧౦౫॥
వికటఃప్రభుక్షీరప్యేలితా

లవికరాశయోః।
స్యాదు త్కటోబలవతిక్లి

జేవ
ద్వావిమాత్రిషు॥౧౦౬॥

ఇతిటాంతాః.
వైకుంఠఃకేశవేశక్ర

నిర్ధృతచ్ఛామకెవిశే।
ప్రకోహావిస్ఫృతశ్చేవ్యలి

నేకూర్పరాదధః॥౧౦౭॥
కృష్ణాంతరే

మర్కటాశు ॥ ఇది-సాలెపురుగునకును - కోకిలిని-
త్రియొక్కరతిఃశేషమునకునుపేరు- *

కర్కటీశ్చమర్కటీసీ ॥ ఈరెండును-వరుసగాదోస
చెట్టునకును-దురదగొండిచెట్టునకునుజేరు- *

త్రిపుటాశ్చ ॥ ఇది-అల్పభూమికిని-తెగడకునుజేరు-
వరటాశ్చ ॥ ఇది-కణదురీకెకును-అడుహంసకును

జేరు- *
అవటాశ్చ ॥ ఇది-గుంటకును-పెడతలకునుజేరు- *

పరిష్టిశ్చ ॥ ఇది-శుక్రూషకును-ప్రాకాశ్యమనుసిద్ధికిని-
వెదకుటకునుపేరు- *

చిరంటీశ్చ ॥ ఇది-సువాసికిని-యావనత్రికినిజేరు-
పిచ్చటాశ్చ ॥ ఇది-శత్రవ్యాధికిపేరైనపుడు॥పుతగర

మునకును-నీసమునకునుపేరైనపుడు॥స *

మోరటాశ్చ ఇది - అప్రవజ్ఞగెకును-చెరుకుపేరునకునుజేర
గునపుడు॥స ॥ సాగకుపేరైనపుడు॥నీ *

అరిష్టాశ్చ ఇది-అశుభమునకును-రాగికిని-తెల్లయల్లిలికిని
పురుటింటికిని-మరణవిహ్నమునకునుజేరైనపుడు॥స *

కాకికిని-కుంకడుచెట్టునకును-వేపచెట్టునకునుపేరగున
పుడు॥పు *

రేవటాశ్చ ఇది-దక్షిణావర్తకంభమునకుపేరైనపుడు॥స *

వైదురునకుజేరైనపుడు॥పు *

కృపీటాశ్చ ॥ ఇది-గాలిసమూహమునకును-విషవైద్య
నికిని-కడుపునకును-ఉదకమునకునుజేరు- *

వికటాశ్చ ॥ ఇది-విస్తారమునకును-ఇంపైనదానికిని-
మిక్కిలిభయంకరమైనదానికినిపేరు- *

ఉత్కటాశ్చ ॥ ఇది-బలవంతునకుజేరు- *

ఇమాద్వా ॥ ఈ-వికట-ఉత్కటశబ్దములురెండును-
త్రిషు-మూడులింగములయందునువర్తించును- *

టాంతవదవగ్గముముగిలెను. *

వైకుంఠశ్చ ॥ ఇది-ఋషువునకును-ఇంద్రునకునుజేరు- *

నిమగట-పు-యిది-స్తనాగ్రమునకును-కటునికినిపేరు- *

ప్రకోహశ్చ ॥ ఇది-మూరకును-తలవాకిటిముందరనుం
డుచావిడికిని-మోచేయిమోదలునుణికిట్టువరకుగలముం
జేతికిని-రాజగృహమాలయొక్కయంతఃపురమునకునుజేరు- *

ప్రతిష్ఠాతుసమాప్తాగార
 పేషివ! కాశ్యపిర్వాహసా
 మర్చ్యేవతురేభందస్థితా
 కమరఃకచ్చపేభర్చ్యభిజ్ఞా
 పాత్రేతునద్వియోమ్
 పరిష్కంపరిచేతామైశ్రిమ
 తుప్రసరేస్యరాగం౯
 కఃష్టాపూర్వజేవ్యసేయా
 నిత్రవ్యంగుశౌప్రయోమ్

అ-బవ్యో దేశభద్రదేవవిప్రా
 ద్వైశ్చానుతేవస ౧౧౦॥
 అంబవ్యో యూః కాపాతా
 శ్రిమత్కలిలఘుస్థి
 అత్సర్వేపిఃఘృతృచ్ఛాన్య
 జ్జగరాజీర్ణకర్మశౌ॥
 ఇతిరాంతాః.

పివండశ్చాన్యత్సకంకే
 శఘ్నాయాంజరతేషి
 తరండోబడిశెనూత్రే బద్ధ
 వస్తువివాససీ॥౧౧౦॥
 వరండోప్యంతరాపివ్యాప్త
 సముదాయమఖాయే
 మార్గండశ్చకరసూర్య
 శిఖండఃపి భూమాదయోః
 కూత్వాండోగణభేదేస్యా
 త్కర్తృయమాజ్ఞయోరపి
 భృంగుండోదెకతాభద్రేషమి
 భేదేభయంకరే॥౧౧౧॥
 నిర్గుణీలింధువాగదశిలశే
 ఫాలికావసా

వేణువాపెనతుర్వ ప్రచా
 పెచాపెభవోరపి౧౧౧॥
 స్వాహ్నోదండం
 ప్రవండశ్చకాశ్వేతకరపి
 రకే! త్రిముద్రగర్భేనగర్భ
 విషకాశ్చేత్రిగురుడమ్
 ౧౧౨॥మణిభేదేపిచాయం
 శుతాగ్రస్యంబంధినిశ్రిమ

ప్రతిష్ఠాశ్శసీ ॥ ఇది-మగియటకును - గొప్పజనమున
 కును- కార్యములనిర్వహించునెరుకకును- నాలసైనభం
 వోభేదమునకును-ఉపకరినెరు-
 కమతఃఇది- తాదేటికిని-పొట్టిదానికినిజేరేచపుడు॥పు॥
 భిజ్ఞాపాత్రకుజేరయినపుడు॥౪॥
 పరిష*యిది-మరియుమునకును- రాగికిఃజేరయినపుడు॥౫॥
 శ్రేష్ఠాశ్శిని-విక్రీలిబరువైనదానికినిజేరయినపుడు ॥౬॥
 కఃష్ట*యిది - తమ్ముకిజేరగునపుడు॥పు॥ అల్పమైన
 దానికిని-ప్రాచపువానికినిజేరగునపుడు ॥౭॥ కడపటిప్రే
 లికిజేరగునపుడు॥సీ॥

అంబవ్య*యిది- దేశభద్రమునకును-వైశ్యశ్రీకిదాహ్వా
 యి-వలసబుట్టివివానికిని జేరగునపుడు ॥పు॥ అడవిమొల్ల
 కును-అగురుశౌంరికిని జేరగునపుడు ॥సీ॥ మిక్కిలియలుక
 నైనదానికినిజేరగునపుడు॥౮॥
 ఓఘిష*పు॥యిది-విక్రీలిచులకనైనదానికినిజేరు-
 జరత*పు॥యిది-ముసలివానికిని-తిరువడినిజేరు-
 * రాంబదవర్గముచుగి నెను. *

పివండశ్చ*పు॥ యిది- పశ్యంగమునకును-పాన్తునకును-
 ముదిమిచానికిని జేరు-
 తరండ*పు॥ యిది-వలకను- త్రాటికిని-ట్టుబడినస్తు
 పునకును-వస్త్రపునకునుజేరు.
 వరండ*పు॥యిది- యజ్ఞవేదీపభ్యమునకును-కూటవి
 కిని-ముఖిరోగమునకునుజేరు.
 మార్గండ*పు॥యిది-పండితి-సూర్యునికిని జేరు-
 శిఖండ*పు॥ యిది-నెనుకెడింగులకును- సిగికును
 కూత్వాండ*పు॥యిది-కూత్వాండగణమునకును- గుమ్మ
 డికిని-గర్భమునకునుజేరు-
 భేరుండ*పు॥ దేవతాశేషమునకును-కషిభేరకము
 కును-గ్రయంకరమైనదానికినిజేరు-
 నిర్గుణీ*సీ॥యిది-వావిలిచెట్టునకును- నల్లచుప్రవృత్తి
 విలిచెట్టునకునుజేరు-
 కోదండ*పు॥ యిది- వెదురుపంటికిని- నాలుగుచేతులు
 పొడుగుగలపంటికిని- సామాన్యమైనవి-టాని- కనుబొమ్మ
 లకనుజేరు-
 ప్రవండ*యిది- తెల్లగన్నేరుక జేరయినపుడు॥పు॥ ౧౦౭
 రగుణపంతునికిని-అసామ్యునికినిజేరయినపుడు॥౧౦౮॥

గారుక*యిది-విషవైశ్యకాశ్రయనకును- చురకతను
 జికినిజేరగునపుడు ॥౪॥ గరుడసంబంధమైనదాని-నెరగు
 నపుడు॥౧౧॥

ప్రకాండోష్ఠీ ప్రకప్తేచ త
కాశ్యాస్సంధమదితః॥
ఇతిధాంతాః.

అపాధోప్రతిసాందంఢే మా
సేమలయపర్వతే॥
కృతసాపత్నకాధ్యూధాత్రి
షుస్యాదేవహశ్యరే॥
త్రిషూత్తరేప్రరూణస్సాన్యజ్ఞ
సరెబద్ధమూలకే॥
సంరూధాంకురితేప్రాధే

ఋరూధోబద్ధజాతయోః॥
సమూధఃపుంజితేసద్యో జా
తేనుఃపాతేవృథ॥
కృచ్చేద్యధేప్రగాధస్సాన్య

దుపాధోనికటస్థితే॥ ౧౨౦॥
రూధేపిస్యా
దుపాధస్తుపరిణీతేవృధే వృ
ధా.

ఇతిధాంతాః.
ద్రుహిజౌహరిధాతారా
గజోజౌహరిమాజినా॥
తతాంగస్తా నామికాభ్యాం
కృతో వ్రానే వృగాంతకే ।
భవగేశ్వ తతే పిస్యాన్తో
జౌహ

వృథనుత్కుణః॥ ౧౨౧॥ ఖ
ట్యుక్తికే నిర్విమాణ గజేనత్త
క్రపూరుషా॥

వరుణస్సాన్యవృథభేదే భా
నాపశ్యుమిచ్చతా॥
ద్రుథుణోముగ్ధరెలింబేతాద్రు
కుంభేపరశ్యధే॥ వేథసి

ద్రుథుణస్తుస్యాదళింబేలోహ
ముగ్ధగే॥ ౧౨౨॥
రోహిణీ రోహితా పథ్యా

ప్రకాండోష్ఠ॥ ఇది-ప్రకప్తమయినదానిని- మూని
యొక్కపేరుమొదలుకొమ్మవరకునుపేరు- ... *

—*ధాంతపదవగళముముగిసెను.*—

అపాధఃపు॥ ఇది-వ్రతశీలురుచేతబట్టుకొనుకట్టుకు
ను-మాసవిశేషమునకును-మలయ్యాదికినిపేరు. ... *

అధ్యూధా॥ ఇది-పెద్దభార్యకుచేతైనపుడు॥ సీ॥ ప్రభు
పునకుచేతైనపుడు॥ ౨॥ ... *

ప్రరూధః॥ ౩॥ ఇది-శ్రేష్ఠుఁకిని-కడుపునకును-వేరుపు
ట్టినదానికినిపేరు. ... *

సంరూధఃపు॥ ఇది-మొలచినదానిని-గంభీరమైనదా
నికినిపేరు. ... *

ఋరూధఃపు॥ ఇది-కట్టబడినదానికిని-పుట్టినదానికిని
పేరు. ... *

సమూధఃపు॥ ఇది-రాశిచేయబడినదానికిని-తత్కాల
మునబుట్టినదానికిని-కట్టుపడనిదానికినిపేరు- ... *

ప్రగాధఃపు॥ ఇది-కట్టచునకును-దృఢమునకునుపేరు.

ఉపాధఃపు॥ ఇది-సమీపముననున్నదానికిని-యథా
ధామునకునుపేరు. ... *

ఉపాధఃపు॥ ఇది-వివాహముచేయబడినదానికిని-దృ
ఢమైనదానికిని-విస్తారమునకునుపేరు. ... *

—*ధాంతపదవగళముముగిసెను.*—

ద్రుహిణఃపు॥ ఇది-విష్టువునకును-బ్రహ్మకునుపేరు.
విపూణికఃపు॥ ఇది-ఏనుగునకును-ఎద్దునకునుపేరు. ... *

గోకణఃపు॥ ఇది-దళాళముడిచేయెను-బొటనప్రే
లును-చాపికోలిచినప్రమాణమునకును-కణితివృగమున
కును-పామునకును-కంకరగాడిదకునుపేరు ... *

మత్కుణఃపు॥ ఇది-నల్లికిని-దంతములులేనిపురుగునకు
ను-పేడిమూతిమగదానికినిపేరు. ... *

వరుణఃపు॥ ఇది-ఉలిమిరిచెట్టునకును-నూర్పునికిని-ప
చ్చిచుదిక్పాలకునకునుపేరు. ... *

ద్రుథుణఃపు॥ ఇది-ఉక్కుగుడిగొకనుతలవాకిటిముంద
రిచావిడికిని-రాగికడవకును-గొడ్డంటికిని-బ్రహ్మకును
పేరు. ... *

ద్రుథుణఃపు॥ ఇది-తలవాకిటిముందరిచావిడికిని-ఉ
క్కుగుడియకునుపేరు. ... *

రోహిణీసీ॥ ఇది-ఎఱ్ఱవన్నెకును-కరకచెట్టునకును-

కన్యాయాకటరూపిణీః గా
స్తారాకంఠరోగచా

సఃజిఃపద్మై వత్సనాః॥
పూర్వాపరాహ ర్యుగ్రా త్రి
బలాంధీరా కావపక్షిణిః ।
ఇంద్రాణీస్యా త్పిందు వారే
పౌలోమీరతిబంధ యోః॥

మూర్వాసురా ప్రవీణీషువా
రుణీస్యాద
ధారణిః । నిమగ్ధకామ్యగ్ని
మంధే

కాకజ్యోవరాటకే॥ మాన
దండంస్యతుర్యాం శేమావస్య
జణకస్యచ ।

నౌషంఢబాలభద్రపి త్సేపణి
శేవణీపునః॥౧౨౮॥
పణ్యపీ ధ్యాపణఃపణ్య
ప్రవేశీపణికాకుథా ।

శరణంస్యాత్రిక్షితరి రక్షణే
మందిరేపథే॥౧౨౯॥
హరణంయాగకద్రవ్యే తప్త
శీతజలేవృతా ।

ప్రమాణం ప్రమతియత్రామ
ర్యాదాకాస్త్రుపేకుమ॥
౧౩౦॥ఆపథ
ద్రవిణం శేమావితైస్సగోప
రాత్రశే ।

నిర్యాణంహ ప్రినేత్రాం తెమ
జోగకతేజ॥౧౩౧॥
రనిర్యాణంనిర్యృతౌమోక్షేవి
నాశేగజమజ్జనే ।
స్యాత్కంఠకంహస్తరూతై
శ్చిరేకటకేజలే॥౧౩౨॥

శ్రవణంశ్రవణతాజే

తొమ్మిదిసంవత్సరములకన్యకకును-పార్వతికిని-కటకరో
పిణికిని-ఆపునకును-నక్షత్రమునకును- మొదలుబట్టిసరో
గమునకునుపేరు. ✽

సరణిః॥ ఇది-పద్మైకిని-మాగకమునకునుపేరు. ✽
పక్షిణిః॥ ఇది-ఒకటిన్నరదినమునకును - కారాగృ
హమునకును-పున్నవకునుపేరు. ... ✽

ఇంద్రాణీః॥ ఇది-వావిలిచెట్టునకును-శివీదేవికిని-ర
తిబంధుశేవమునకునుపేరు, ... ✽
వారుణిః॥ ఇది-చాగచెట్టునకును-మద్యమునకును-

పశ్యుమిక్కునకుపేర్లు. ... ✽
ఆరణిః॥ ఇది-అగ్నినిమధించెడిదారు-శేవమునకును
సెల్లిచెట్టునకుపేర్లు. ... ✽

కాకణిః॥ ఇది-ఒకగవ్వకును-గొలతకట్ట- మినుము
లుసెనగలు-వీనినాలవభాగమునకునుపేరు. ✽

త్సేపణిః॥ ఇది-ఈరెండును-పీడనదుపు గడకు
చు-గవాడిభేదమునకునుపేరు. ... ✽

అపణ్యపు॥ ఇది-అంగిడివీధికిని-వతకమునకునుపేర్లు
ప్రవేశిః॥ ఇది-జడకును- వినుగుమీదబరిచెదారత్న
కంబళికినిపేరు ... ✽

శరణిః॥ ఇది-రక్షించువానికిని-రక్షించుటకును-గృ
హమునకును-చంపుటకునుపేర్లు. ... ✽
హరణిః॥ ఇది-వివాహమునందల్లునకిచ్చు ధనమునకు

ను-కాగిచల్లారికినీళ్లకును-ఆపహరించుటకునుపేర్లు. ✽
ప్రమాణిః॥ ఇది-కొలతయొక్కయింతమాత్రమునట
కును-చుర్యాదకును-కాస్త్రుమునకును - ప్రత్యక్షాదిజ్ఞాన

పేరులునకును-సత్యముపలికెడియాపునకునుపేరు. ✽
ద్రవిణిః॥ ఇది-గృహమునకును- ధనమునకును-స్వర్గ
మునకును-పరాక్రమమునకునుపేరు. ... ✽

నిర్యాణిః॥ ఇది-వినుగుయొక్క గ్గెనలకును-చచ్చు
టకును-బయలుదేరుటకునుపేరు. ... ✽
నిర్యాణిః॥ ఇది-గురుమునకును-మోక్షమునకును-

నీల్లుటకును-వినుగుస్నానమునకునుపేరు. ✽
కంకణిః॥ ఇది-వివాహవిధిబాలములయందుహస్తము
నగట్టునూత్రమునకును-శిఖరమునకును-కణ్డియమునకును

జలబిందువునకునుపేరు-స్యాత్కంఠకంహస్తనూత్రేశ్చిర
హస్తమండనేఅనిపాఠాంతరముంగలదు. ✽
శ్రవణిః॥ ఇది-నక్షత్రమునకును-వినుటకును-చెవికి

నిపేరు, ✽

తర్పణంత్యక్తిరింధనమ్ |

ప్రయాణంగజద్యక్షార్పప్ర
దేశమరణకాతా || ౧౩౩ ||

కరణమిహవాదౌ కారణే
తేత్రమఖ్యైవపుషిచరభబంధ
కమగీతేంద్రియేషు | అతిశ
యితవిదానే ధ్యానపద్మానవా
ద్యోస్సకరణ ఇతికాద్రావైశ్య
యోర్యస్తనూజః ||

అరుణోక్తేతత్సత్వేన
సంధ్యాంబుదరుణంతాత్మీ
రుణాతిపాత్రివృతా త్రిమ
క్తౌ వ్యక్తరాగయోరేషః ||
౧౩౪ ||

కరుణోనావృత్తభేదరసేవక
రుణాకృపా |

ప్రాకారే తిక్తకాకేచ వరు
ణోవరణంవృతిః || ౧౩౬ ||
సంచారేవరణంకీలే స్థూడి
లేప్రాంగజేతథా | ఏకకాఖా
ధ్యాయమనాన శ్రీమూలేకు
తేపదే || ౧౩౭ ||

లవణస్సగరే దైశ్చ్యరసేనా
తద్యతత్రిమ |

ఉష్ణైభ్యంగేరాసభేనారవ
ణకబ్ధకేత్రిమ || ౧౩౮ ||
మాసభేదేధారణేచ ధరణం

ధరణిభారా |
దక్షిణస్థరే యావ్యదిక్ష్ప
పాదానువరణా || ౧౩౯ || అప
సక్ష్మేత్రివ్యయంతుదయభేదది
శశ్రీయామ్ |

ధవణంసురతే ధాష్ట్యై
తిరస్కారే

తపణాశ్చ || యిది-త్యక్తిసి-క త్పైకునుపేరు.

ప్రయాణాశ్చ || ఏనుగుచూపుముందరరిప్రక్కకును-
మరణమునకును-గమనమునకును జేరు.

కరణాశ్చ || యిది- బవమొదలయినపదునెకొండు కరణ
ములకును-కారణమునకును-వరిమడికి-క రీరమునకును-
రభబంధమునకును-క్రియకును-నాట్యగీత భేదమునకును-చ
త్సరాదీంద్రియములకును-భేదనాదిక్రియలకుమిక్కిలిసా
ధకములయినఖడ్గాదులకును-ధ్యానమునకును-పద్మానవా
ద్యానములకును జేరైనపుడు || స || శూద్రశ్రీకి వైశ్యనివల
నబట్టినవానికి జేరైనపుడు || పు || ...

అరుణాశ్చ || యిది-సూర్యునికిని-అతనిసారధికిని- ఎట్టిని
కాంతికి-సంధ్యాకాలమేళమునకును జేరయినపుడు || పు ||
రాగికి జేరైనపుడు || స || అతిపసకును-తెల్లతెగడకును జేరైన
పుడు || సీ || ఎట్టివానికిని-వ్యక్తముగాని యెరుపునకును జే
రైనపుడు || త్రి || ...

కరుణాశ్చ || యిది-వృత్తిశేషమునకును-కరుణారసమున
కును జేరైనపుడు || పు || దయకు జేరైనపుడు || సీ ||

వరుణాశ్చ || యిది-ప్రాకారమునకును- ఉలిమిరిచెట్టునకు
ను జేరయినపుడు || పు || వెలుగునకు జేరయినపుడు || స ||

చరణాశ్చ || యిది-సంచారమునకును- చూపముచేయు
టకుగాను-సంస్కారముచేయబడిన భూమికిని-ముంగిటికి
ని జేరయినపుడు || స || ఒకకాఖనునభ్యయనముచేసినవారికి
జేరయినపుడు || పు || మూలమునకును-కులమునకును- హేద
మునకును జేరయినపుడు || పు || ...

లవణాశ్చ || యిది-సముద్రమునకును-ఒకచైతన్యనికిని-రస
భేదమునకును జేరగునపుడు || పు || లవణరసముగలవానికి జే
రగునపుడు || త్రి || ...

రవణాశ్చ || యిది-ఒంతుకును-తుమ్మెదకును-గాడిదెకును జేరగు
నపుడు || పు || మ్రోయుస్వభావముగలవానికి జేరగునపుడు.

ధరణాశ్చ || యిది-కొలతయొక్క భేదమునకును- ధరిం
చుటకును జేరు. ...

ధరణిశ్చ || సీ || యిది-భూమికి జేరు. ...

దక్షిణాశ్చ || సీ || యిది- కపటము లేనవనముగలవానికిని-
దక్షిణదిక్కుననున్నవానికిని- ఎడటివానిమనస్సునుగనెఱు
ట్టినదిచిహ్నమువానికిని జేరగునపుడు || పు || అప్రదక్షిణమైనవా
నికి జేరగునపుడు || త్రి || దక్షిణకును- దక్షిణ దిక్కునకును జే
రగునపుడు || స || ...

ధవణాశ్చ || యిది-సురతమునకును-ధాష్ట్యమున
కును-తిరస్కారమునకును జేరు. ...

భధపీఠానీ॥౧౪౦॥ కులటా

భధపీఠానీ॥యిది-రంకులాడికిపేరు.

✽

యా

చూషణాతుకామ రిదమా
వణమ్ |

ద్రీశార్యధిపణానాతు గీ
మృతా

వధమాగణమ్ ॥ ౧౪౧ ॥

యాచ్ఛాన్వేషణయోః క్లితేభ
యాచకాణయోః |

చూషణ॥యిది-పిప్పలిచెట్టునకు బేరగునపుడు॥నీ॥ విరి
యపుతీగెకు పేరగునపుడు॥న॥ ... ✽

ధిషణ॥యిది-బుద్ధికిని-గౌరికిని బేరగునపుడు॥నీ॥ బృ
హస్పతికి బేరగునపుడు॥పు॥ ... ✽

మాగణ॥యిది-యాచించుట కను- పెదకుటకును
బేరగునపుడు॥న॥ యాచకునికిని-బాణమునకును బేరగున
పుడు॥పు॥ ... ✽

చిహ్ననామ్నోన్యర్థికి సా
మిత్రాసారసత్రియామ్ | త్రి
మేణులతణిః క్లితే త్రిపుపుంసి
త్రియామసి |

హరిణస్సాన్యర్థ్యగే పాండు
వణానాతద్యతిక్రిపు |

యోషి ద్వ్యత్సాప్సరే భదా
స్సవణాప్రతిమామ్యగీ | హరి
తావహరిశ్యామ్యుః

ప్రవణోనావతుమ్పథే॥
౧౪౨॥ త్రిమతుక్రమసిమ్నో
బాణౌ ప్రహృతత్పర దక్షి
యోః |

కల్యాణంమంగళైస్త్వై
కల్యాణీపార్వతిభువోః॥

కథార్యాం ఛరీకాయాంచ
కృపాణిస్యాదసాతునా |

పురాణంగృధ భేదచక్రిభ
క్రిపుత్రగాతనే॥౧౪౩॥

రోషణ త్రిపు సక్రొధపు
మాంస్తునికపోవరే | పారదె

చ
నివేధేతువారణంకుంజరే పు
మాక॥౧౪౪॥

మస్థణం కర్కశేన్ద్రిగై వా
చ్యవత్సస్థతాత్మమా |

పూణిశాల్మలీర్విష్టిః

లక్షణ॥యిది- గరుతునకును-నామధేయమునకును బే
రగునపుడు॥న॥ సంగపదగలవానికి బేరగునపుడు॥ త్రి॥ సామి
త్రకి బేరగునపుడు॥పు॥ ఆడుబెగ్గురుపక్షికి బేరయినపుడు॥
నీ॥ ... ✽

హరిణ॥ఇది-ఇట్టికిని తెలుపుచున్నేకును పేరగునపుడు॥
పు॥ తెల్లవన్నెగలదానికి పేరగునపుడు॥త్రి॥ ✽

హరిణి॥నీ॥యిది-త్రికిని-వృత్తమునకును-ఆప్సర త్రి
కిని-బంగారుబాన్లుకును-ఆడులేడికిని- పచ్చనికాంతికిని
పేరు. ... ✽

ప్రవణ॥యిది-నాలుగు త్రోవలుగూడిన రచ్చబుట్టుకు
బేరగునపుడు॥పు॥ వదరముగ పల్లమైన భూమికిని- వః గిన
వానికిని-ఒక వస్తువునందునున్న దగిలినవానికిని- నేడారి
కిని బేరగునపుడు॥త్రి॥ ... ✽

కల్యాణ॥న॥యిది-శుభమునకును-బంగారమునకును పేరు
కల్యాణి॥నీ॥యిది-పార్వతిదేశిని-భూమికిని బేరు॥

కృపాణి॥యిది-కత్తెరకును - చూరుక త్రికిని పేరగున
పుడు॥నీ॥ పెద్దక త్రికిని పేరగునపుడు॥పు. ... ✽

పురాణ॥యిది- గ్రంథవిశేషమునకు పేరగునపుడు॥
న॥ బహుకాలముగ ఉచిన దానికి పేరగునపుడు॥త్రి. ✽

రోషణ॥యిది-కోపముగలవానికి పేరగునపుడు-త్రి॥
ఒకగల్లునకును-పాదరసమునకును పేరగునపుడు॥పు॥ ✽

వారణ॥యిది-సి మెథమునకు పేరగునపుడు-న॥ ఏను
గునకు బేరయినపుడు-పు. ... ✽

మస్థణ॥యిది-క తినవయినదానికిని-సగ్గుగలదానికి
ని పేరగునపుడు విశేష్యలింగముగలది-నల్లయగి నకు బేరగు
నపుడు-నీ. ... ✽

పూణి॥నీ॥ ఇది- బూరుగ చెట్టునకును- నరకమునకు
దుటకును పేరు. ... ✽

పూరణః పూరకేళిమి
స్యాత్కరణః కరిణ్యాం
స్త్రిర్నికారేః జేతునా
కృపణః కున్ది తేనస్వేవా
చ్యులింగక్రిమాపుమాన్
గువర్ణంకనకేపితైః రమా
తేవనద్వయోః । నుప్రభ

క్రిమ
రూప్యేతుదుర్వర్ణం దుష్ప్రభ
క్రిమ ౧౧౦ ॥
నుప్రభా తార్క్య జననినా
తార్క్యకృతమాలయోః ।
ప్రత్యోర్ణధౌత కాశేయేపుం
సిత్వరతుపాదపే ౧౧౧ ॥
గంధా ర్యాంకభృతేపి క్రిప
ర్ణేప్రచ్చాగ్నియంధయోః ॥ క్రిజ

భభరణంభృత్యాం పేతపేభ
రణీతుభా ౧౧౨ ॥
బ్రాహ్మణీహంజికా

పేదే బ్రాహ్మణం పుంసీతు
ద్విజే ।
తరణీస్త్రీ నావినద్యాకుమా
ర్యాఖ్యాంథావపి ॥ నాత్వయం
సాగరేభానా
గ్రామణీః పతిమఖ్యయోః ।
గ్రామేవేద త్రిప్వయంతుభా
గీతేనావితేదనా ౧౧౩ ॥
విమాణం క్రోడ దంష్ట్ర
యాం పశుకృగేభా దంత
యోః ।

ఇరిణం శూన్య భూభాగజ
పరే
ద్వావిమాక్రిమ ౧౧౪ ॥

ఇతిజాంతాః
పర్వతాశైలదేవపీఠ
జేమూతామేనుస్వతా

పూరణః క్రిశి-సంఖ్యాపూరక మైనదానికేదము-
కరణః ఇది-అడయేగుగునకును-కొండగోగునకును
జేరగునపుడు ॥ నీ ॥ వినుగునకు జేరగునపుడు ॥ పు ॥
కృపణః ఇది-కున్దికునకిని-దరిదునకును జేరగునపుడు
విశేష్యలింగమగును-పురుగునకు జేరగునపుడు ॥ త్రి ॥
నువర్ణః ఇది-సామాన్యముగాబంగారమునకును-ధన
మునకును-కాలుపలమెత్తునకును జేరగునపుడు ॥ న ॥ మంచి
కాంతిగలదానికేపేరగునపుడు ॥ క్రి ॥
దుర్వర్ణః ఇది-వెండికి జేరగునపుడు ॥ న ॥ దుష్ప్రభానికి
జేరగునపుడు ॥ క్రి ॥

నుప్రభః ఇది-గరదుఃతల్లికి జేరగునపుడు ॥ నీ ॥ గరదు
నికిని-రెలచెట్టునకును జేరగునపుడు ॥ పు ॥
ప్రత్యోర్ణః ఇది-తిరికినచెట్టునకును-త్రుమనకు జేరగున
పుడు ॥ న ॥ దుండిగపుయానికి జేరగునపుడు ॥ పు ॥
క్రిపర్ణః ఇది-గువ్విచెట్టునకును-కుటుమ్రానికిని జేరగు
నపుడు ॥ నీ ॥ కమలమునకును-నెల్లిచెట్టునకును జేరగున
పుడు ॥ న ॥

భరణః ఇది-దినకూలికిని-నెలకూలికిని జేరు-
భరణీః నీ ॥ ఇది-సత్త్రమునకును జేరు-
బ్రాహ్మణీః నీ ॥ ఇది-భారంగికిని-మలియ బ్రాహ్మణుని
భార్యకును జేరు-
బ్రాహ్మణః ఇది-వేదమునకు జేరగునపుడు ॥ న ॥ బ్రా

హ్మణికిని జేరగునపుడు ॥ పు ॥
తరణీః ఇది-బీడకును-నదికిని-చాగచెట్టునకును జేర
గునపుడు ॥ నీ ॥ సమాద్రమునకును-సూర్యునికిని జేరగున
పుడు ॥ పు ॥

గ్రామణీః ఇది-ప్రభువునకును-మఖ్యునకును జేరగు
నపుడు ॥ పు ॥ గ్రామాధిపతికి జేరగునపుడు ॥ క్రి ॥ సర్పరా
జునకును-మంగలవానికిని జేరగునపుడు ॥ పు ॥
విమాణః ॥ న ॥ ఇది-అడవిపందికొరకును-పశుపులికొ
మ్మునకును-వినుగుదంతమునకును జేరు-
॥

ఇరిణః ఇది-వృక్షసస్యాదులు లేనశూన్యభూమికిని-చవి
టిభూమికిని జేరు-
॥ ఇమాద్వా-ఈనిపాణిరిణశబ్దములు రెండునక్రిమ
మూడులింగములయందును వర్తింతును-
॥

—॥ గాంతపదవర్గముముగిసెను. ॥—
పర్వతశైల ॥ ఇది-కొండకును-దేవర్షికిని జేరు-
జేమూతా ॥ పు ॥ ఇది-శేఖరునకును-స్వతమునకును జేరు-

కురంగబిందువృత్త
హరితమునిపక్షికా
కృతాంతాయనిధితా

ప్రపాతాభ్యుగ్రహ
శ్వేతస్త్రిలోపిజామతా

విధాతావేధసిన్దరే॥౧౫౭॥
ప్రచేతవారుడేవహ్నా
గభస్త్రికిరణైరవా

ద్విజాతిపక్షివిప్రాద్యో

శ్చీపతిర్విష్ణుః సహయోః॥

గోపతిర్వృషభేరాజ్ఞశక్తే
మంతేదివాకరే
రమతిర్వృషభేస్యై
నృపతిస్సనిదల్లకః॥౧౫౮॥
కారుస్సూర్యోధిపాయస్థాబ్య
హస్యతినవస్యవ

వృత్తాంతస్సౌమ్యత్వైకరణే
ప్రకారేకార్తస్త్రియతా
యోః॥౧౬౦॥

శుద్ధాంతోతఃపురేరాజ్ఞాం
కజ్ఞాంతరరహస్యయోః
నిచాతోద్భవసన్నాహఆక్ర
యేవాతవపికారే॥౧౬౧॥

భవేచ్ఛాప్రేక్షిదృష్టాంత

శ్చకుంతో దావపక్షిణాః॥

కపోతస్రబశేత్వక్షీ భదేవా
రావలేషవ॥౧౬౨॥

అనర్థోన్యత కాలయాంసి
వృద్ధ్యేదేజనైయాధి
అవతరావతరానేస్సౌభ్యంత
నేపయసాంభ్యే॥౧౬౩॥

శ్చవతః॥ఇది-తేడికిని-బిందువునకును-పేరు-
హరిత॥పు॥ఇది-మునికిని-పచ్చపిట్టకును-పేరు-
కృతాంత॥పు॥ఇది-యమునకును-సిద్ధాంతమునకును-
పేరు-

ప్రపాత॥పు॥ఇది-చరికిని-కొండకాలువకును-పేరు-
జామాత్య॥పు॥ఇది-తెల్లవపులకును-అపిశబ్దమువల
ననల్లనకును-పేరు-

విధాత్య॥పు॥ఇది-బ్రహ్మకును-వంద్యునకును-పేరు-
ప్రచేతన్॥పు॥ఇది-వరులునకును-అగ్నికిని-పేరు-
గభస్త్రి॥పు॥ఇది-కిరణమునకును-సూర్యునకును-
పేరు-

ద్విజాతి॥పు॥ఇది-పక్షికిని-బ్రాహ్మణునకును-అపిశ
బ్దమువలనత్రయైవైశ్వరికును-దంతములకును-పేరు-
శ్చీపతి॥పు॥ఇది-విష్ణునకును-భూమినిబాలించువానికి
ని-పేరు-

గోపతి॥పు॥ఇది-ఆదోతునకును-భూపతికిని-ఇంద్రు
నకును-నపుంసకునకును-సూర్యునకును-పేరు-
రమతి॥పు॥ఇది-మన్ద్యునకును-నర్మమునకును-పేరు-
నృపతి॥పు॥ఇది-కొజ్జావానికిని-శిల్పికిని-సూర్యునకును-
అధిపునికిని-బృహస్పతియొగముచేసినవానికిని-పేరు-

వృత్తాంత॥పు॥ఇది-ప్రస్తావమునకును-విశేషమున
కును-అంతయుననుటకును-లోకవారతాకును-పేరు-

శుద్ధాంత॥పు॥ఇది-రాజులయొక్కయంతఃపురమున
కును-తొట్టికట్టునకును-రహస్యమునకును-పేరు-
నిచాత॥పు॥ఇది-అయోధములచేతభేదించరానిజో
డునకును-ఉండుచోటునకును-గాలిలేనిస్థలమునకును-
పేరు-

దృష్టాంత॥పు॥ఇది-కాన్త్రమునకును-అపిశబ్దమువ
లనప్రకృతార్థమునకును-ప్రతిగాచూచిచెప్పుటకును-పేరు-
శకుంత॥పు॥ఇది-చముడుకాకికిని-పక్షిమాత్రమున
కును-పేరు-

కపోత॥పు॥ఇది-పక్షిభేదమునకును-పాపురమునకు
ను-పేరు-

అనత॥పు॥ఇది-నాట్యకాలకును-జేతభద్రమునకును
జనమునకును-యౌద్ధమనకును-పేరు-

అవతర॥పు॥ఇది-అంతటనుండుటకును-చింతకును-
ఉదకమునబుట్టిననుడికిని-పేరు-

ధాదిరిః! ఉఘాఘాదేవమా। అదితిఃసీ॥ ఇది-పార్వతికిని- భూమికిని- దేవతలతల్లి

కావ
కుస్మతీత్యాహర్రసే॥

నియతీదైవనియమా

విచ్చానుజ్ఞేకుసమృతి।
ప్రసూతిజన్మతనయా
పత్తతిపజ్జేవిత్తానీ॥
దుగతివైస్సనరకా

వ్రతతీతపీరుదౌ।
స.విత్తిజ్ఞానసంవాతా

గుణనాశామిర్వృతి॥

ప్రవృత్తిగర్భరొదౌతా

విచ్చిత్తిభావతేపనే।
పక్షమూలేప్రతిపదిపక్షతి
ర్జగతిభువి ॥౧౭౫॥ వాస్తా
భండనిలోకేద
లేవతీనీరివస్మ్యతి॥

బృహతీక్షుద్ర వాతాశీక్షు
వ్రాభండస్సువాచివ॥

మాలతీయు పతి జ్యోత్సా
జాతిమనరిదంతరే।
జీవంతీపతిక మ్యోగురూ
చీవందయోరతి॥
హసంతి శాకినీభద్రా మల్లి
కాంగారభాన్యతి॥
వాసంతి మాధవీయాభ్యోః
పాటలాయాంమేళకే॥
వనితాజనితాన్యంతరాగ
యోషితియోషితి॥
రసితేంద్రతేభ్యాః॥

కినిదేయ-
సృతిఃసీ॥ యిది-పరద్రోహార్థమైయొక కాగ్యమునుదే
కించివతియొక కాగ్యముం జేయుటకును-వరునికిభయము
నుత్పత్తింపటకునుచే-
నియతిఃసీ-యిది - దైవమునకును నియమమునకును
సామములు. ...
సమృతిఃసీ-ఇది-యిచ్చకును-అజ్ఞకునుసామము. ...
ప్రసూతఃసీ-ఇది-పుట్టుటకును-కుమారునికిసామము.
పత్తతిఃసీ-యిది-పజ్జికిని-మాగ్గమునకునుసామము.
దుగతిఃసీ-యిది-చారిత్ర్యమునకును- సరకమునకు
నుసామము. ...
వ్రతతిఃసీ-యిది-సమాహమునకును-తీగెకునుసామము.
సంవిత్తిఃసీ-యిది-జ్ఞానమునకును- సంవాదమునకు
నుసామము. ...
నిర్వృతిఃసీ-యిది-చుభమునకును-నాశనమునకును
సామము. ...
ప్రవృత్తిఃసీ-యిది-కొండకాలువకును- లోకవాతకా
కునుసామము. ...
విచ్చిత్తిఃసీ॥ యిది-అభిప్రాయమునకునుపూతకునుచేయ.
పక్షతిఃసీ-యిది-రక్కమొదటికిని-పాడ్యమికినిచేయ
జగతిఃసీ॥ యిది-భూమికిని-వాస్తువునకును- పండ్రెం
డక్షరములపాదములభండస్సునకునుచేరగునపుడు- పు.
లేవతిఃసీ-యిది-బలరామునిభార్యకును- ఆపికబ్బిము
వలనలేవతియనుచేరుగలనక్షత్రములకునుసామము. ...
బృహతీఃసీ-యిది-వాకుడుచెట్టునకును- అంగకీను
రాలైనచేశ్యకును- తొమ్మిదియక్షరములపాదముగలభండ
స్సునకును-వాక్కునకునుసామము-
మాలతిఃసీ-యిది-ప్రాయపుశ్రీకిని-వెన్నెలకును-
వాజితీగెకును-నదీమధ్యమునకునుసామము-
జీవంతిఃసీ-యిది-పాలకూరకును-కాయధాన్యముల
పొట్టునకును-తీపుతిగెకును-బదనికకునుసామము. ...
హసంతిఃసీ॥ యిది- శాకినీభద్రమునకును- మల్లెతిగె
కును కుంపటికిసామము. ...
వాసంతిఃసీ-యిది-పువ్వులగురువిందకును-అడవిమొ
ల్లికును-కలిగొట్టుచెట్టునకును-ఒంటెనకునుసామము- ...
వనితా-సీ॥ యిది-మిక్కిలియనురాగములు బుట్టించు
శ్రీకిని-సామాన్యశ్రీకినిసామము-
రసితఃసీ॥ యిది-గర్జమునకును-భాన్యనమునకునుచేయ-

నిమిత్తం హేతువిహయోః॥
 క్రందితం రుదితే హాతా
 వింగితం రుదితే హాతా
 ఆనంతంగవేక్షి జేవుమా
 శేషే విశేషయోః॥౧౦౦॥
 అనంతాపూర్ణిమాదూర్వా
 విశల్యాశాపామహీ
 కృషావప్యవృతం మిథ్యా
 విష్ణావప్యజితామృతం॥

జ్ఞానం ప్రధానే ప్యవ్యక్తం
 విష్ణుశంకరయోః పుమాకా
 నిర్దుష్టా ముక్తసంసారే ము
 క్తకంచుకపన్నగే॥౧౦౧॥
 ఉన్నతైః పుంసే మత్తూరే

దుర్జాతం వ్యసనేపిచ

అఖ్యాతం తిమిచక్షిబ

అత్తతస్మాత్తేవనా॥

అక్షతంతం మరే ధాన్యేక్షి
 బంధాజేనుచేన్ననా | యశే
 హపుంస్య
 ధోత్తప్తం గుమగ-హంసేపి
 సద్వయోః॥౧౦౨॥
 ఆచితశ్శకటోన్నేయే పలా
 నామయుతద్వయే
 అనంతాద్వానిరంతాది
 ప్పసుక్తార్థేభవాచ్యవత్॥

ప్రిన్యాహతం స్యాదుజితే
 మృషాదేవాదేవేపిచక్షిబ
 తస్యయిచక్షిబ

నిమిత్త స॥ ఇది-కారణమునకును-గురుతునకును-శేరు-
 క్రందిత స॥ ఇది-రోగమునకును-పిలుచుటకును-పేరు-
 ఇంగిత స॥ ఇది-రతికిని-చేష్టావిశేషమునకును-పేరు-
 అనంత ఇది-అకాశమునకుచేరైనపుడు॥ స॥ విష్ణువున
 కును-అది శేషునకును-బేరయినపుడు॥ పు॥ పున్నమకును-దూర్వా
 కును-చెన్నచెదురుకూరకును - సుగంధపాలకును-భూమికిని
 పేరయినపుడు॥ సీ॥

అన్యత*స॥ ఇది-కృషికిని-అవిద్యమునకును-బేరు-
 అజిత*అచ్యుత*పు ॥ ఈరెండింటు-విష్ణువునకు-చేష్ట-
 అపిశబ్దమువలన అజితశబ్దము గలుపబడనివానికి-బేరగునపు
 డు॥ త్రి॥

అవ్యక్త*ఇది-ప్రధానమునకు-బేరయినపుడు॥ స॥ విష్ణువు
 నకువునకును-రబేయినపుడు॥ పు॥
 నిర్దుష్ట*పు॥ ఇది-సంసారమునువదలినవానికిని- కుము
 సము-విడదినపాముకును-పేరు-

ఉన్నత*పు॥ ఇది-ఉండుత్తకృష్టనకును- మాయాచిత్త
 భృమగలవానికిని-బేరు-

దుర్జాత*స॥ ఇది-వ్యసనమునకు-శేరు-అపిశబ్దమువలన
 అన్యజాతికి-బుద్ధినవానికి-బేరగునపుడు॥ త్రి॥

అఖ్యాత*స॥ ఇది-దాతువుమీదికి-ఎండినతిజ్ఞాదు
 లకును-చకారమువలన చెప్పబడిన దానికిని-బేరు-

అత్తత*పు॥ ఇది-వేదమునుబదిపన్నెండు నాశ్రమాంతర
 మునుబొందక-వ్రతశీలియైతీర్థరూపాశ్రమేయు బ్రహ్మచారికి-బేరు

అక్షత*ఇది-వియ్యమునకును-ధాన్యమునకును-పేరగు
 నపుడు॥ స॥ శిలాలకు-బేరగునపుడు॥ పు॥ యివలకు-పేరగు
 నపుడు॥ పు॥

ఉత్తత్త*స॥ ఇది-ఎండినహంసమునకును- అపిశబ్దము
 వలనమిక్కిలికాల్పబడిదానికిని-బేరు-

అచిత*పు॥ ఇది-గండి చేత వెయదగినభారమునకును-
 అంధంపలములభారమునకును-పేరు-

*అనంతాద్వాని-అనంతశబ్దము-మొదలయినవి-నిరంతా
 ది-నిరంతము-మొదలయిన అనుక్తార్థేషు- చెప్పబడనియర్థ

ములంగు-వాచ్యవత్-విశేష్యులములు- ఉదాహరణము-
 అనంతా-నాశనములేనిది॥ క్షీ॥ అంతా-మొదలపడనిది॥

సీ॥ ఇత్యాదులు-

అహతి*ఇది గుణింపబడిన అభ్యుక్తు- అనంతా-
 అనంతా-అనంతమునకు-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-
 అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-
 అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-అహతి-

౧౦౬ నానార్థరత్న మూలశ్లోకములు (కురకాండము, తాంతవగళా)

రజతంధవశే త్రిషు ౧౦౬॥
 పరితంబరసాకాక్షేనైలే
 మేకర్దమేతుమా ౧౦౭॥

కురభేదేనిహానేచలలితం
 చారుతేత్రిషు॥
 గర్జితంబహితేమేఘ
 భస్మసారాతుపద్యిపే॥
 జ్వంభితంబంభజేక్షిఁజతి)
 మాత్మల్లవిర్భుధయోః॥
 వీరంబుక్రంధుధితలంబి
 మాలోడితేత్రిషు॥౧౦౮॥
 పుష్కలొద్ధాంబితా జంఘా
 పుష్కతావేగీత్రిషు॥
 క్షీణేచాత్మస్థుతంధరై
 త్రిషుపృథ్వీతేకుభే॥౧౦౯॥
 కుంభనాస్థుగ్గోశ్చీర్ణకుం
 కుమేషచలోహితం పు
 మాఃభామే
 రోహితాతుఋశ్చాన్త్రా
 యుధాస్థుదో॥౧౧౦॥
 నాతునినెమ్మగే
 చైత్రేత్రిషుద్రవ్యేగుణైక
 రౌ॥

పుష్పేష్టంసారదానా ప్ర
 సూతంబితేత్రిషు ౧౧౧॥
 పనితస్సుభవాహ్యోవతి
 జోర్వాత్రిష్టయమేఆ
 నీతేక్షితేఽ
 నిష్కజ్జిన్జితేంద్రియే॥
 వాగ్విష్టత్రిభోదాకత్వో
 ౧౦౭౧౦౮౧౦౯౧౧౦౧౧౧

రజతంధవశే త్రిషు కానిశేపేరయినపుడు॥త్రి॥హారమున
 కురు - ఏరుగువంతమునకురు - సమత్రమునకురు - బంగార
 మునకురు-వెండికిని పేరయినపుడు॥స॥
 పలితంబది మదిమిచేతవెండుకలు తెలుపగుటకును
 మురయిన-గ్రంథమునకును పేరయినపుడు॥స॥ అనుసంక
 పేరయినపుడు॥పు॥
 లలితంబది-హారభేదమునకును - విలాసమునకును పే
 రయినపుడు॥స॥ సాంఘికదానికి బేరయినపుడు॥త్రి॥
 గర్జితంబది - ఏరుగుర్జించుటకును - మేఘగర్జనమున
 కురు పేరయినపుడు॥స॥మధుపుటేరుగునకురుపేరైనపుడు॥పు
 జ్వంభితంబవలింతకుపేరయినపుడు ॥ స ॥ ఒకసించిన
 దానికి- వృద్ధినిొందినవానికిని పేరగునపుడు॥త్రి॥
 మధితంబిద్ధుకలెనుమిద్ధుగకు పేరగునపుడు॥ స॥ కలియు
 బెట్టబడినదానికి పేరగునపుడు॥ త్రి॥
 ప్రస్థుతంబేరకు పేరయినపుడు॥పు॥ కానిశక్కుకుపేర
 గనపుడు॥సీ॥ వేగవంతునికి పేరయినపుడు॥త్రి॥
 సుకృతంబది-భర్త మునకుపేరగునపుడు॥ స॥ చక్కచే
 యబడినవానికిని-శుభమునకును పేరగునపుడు॥ త్రి॥
 రోహితంబది-ఎక్కునిగ్రంథమునకును - నెత్తులునకును
 మిక్కిలి వాననగల చందనమునకును - కంకుమపుష్పమునకును-
 పేరయినపుడు॥స॥అంగారకునకు పేరయినపుడు॥పు॥
 రోహితంబది - వస్త్రముగాని ఇంద్రధనుస్సునకును -
 నెత్తునకును పేరయినపుడు॥ స॥ ఎక్కువకును - కేసరియను
 న్ముగమునకును పేరయినపుడు॥పు॥
 *ఏతా-ఈలోహితరోహితశబ్దములు-ద్రవ్యే-ద్రవ్య
 నాచకములయినపుడు- త్రిషు- మూడు లింగములందును
 వర్ణించును-గుణై-గుణవాచకములైనపుడు- సతా- పుంలింగ
 యందువర్ణించును-
 ప్రమాతంబది-పుష్పమునకుబేరయినపుడు॥స॥ సార
 ఖిపేరయినపుడు॥పు॥పుట్టించబడినదానికి బేరయినపుడు॥త్రి॥
 వినితంబది - సాధునైనచుండయునకును- వర్తకునకును
 పేరయినపుడు॥పు॥దుష్టునకును-శిక్షించబడినదానికిని పేరయి
 నపుడు॥త్రి॥
 నిష్కజ్జిన్జితేంద్రియనిగ్రహముగలానికి పేరు-
 భారతీ*సీ॥ఇది వాగునకును-భారతీవృత్తికినిపేరు-భారత*
 ఇది భారతను పేరుగలగ్రంథమునకునువర్తకంబు-ఈ
 య-చతురయినపుడు-ఈగ్రంథమునకు పేరుగాని-ద్రవ్యే-ద్రవ్య

కిరాతీ కుట్టనీయోచ్చా ఘో
నింబోల్పత సౌతునా॥

స్యాదుదాత్తస్వరేపుంసి
వదాస్యమహారోస్త్రిధు॥
నిశాంతస్త్రిధు శాంతెస్యా
ట్టి-తెహుపసిగద్ద ని॥౧౯౮॥
విశ్వస్తా విధవాయాంస్యా
ద్విశ్వాస్యార్హేతు వాచ్యవత్॥
జయంతీస్యా చర్పణాయా
స్త్రా-నీలిధిభేదయోః॥
జయంతశ్శక్తప్రత్రైవి
వానితంతుభగధ్వనా॥ వా
నితాకరణీహారోస్త్రిధుస్త్రి
లయంసురభీకృతే॥౧౯౯॥
నిర్మలిస్యాదలక్ష్యైస్త్రి
దిక్వాశేతుప్రమానయమ్॥
వివస్తాపూతవిజహ

మూర్ఖితామూఢాసోచ్చ
యా॥౧౯౮॥
స్యాద్యజ్ఞశేషమయిస్యా
రసాయనక్షీరాజ్య సోమాన్న
సుధానుచాన్యతమ్॥ పథా
గదూచ్యామలకీష్టయం
స్త్రియాంచేషేషసాస్యా
జ్వవివాశినోస్త్రిధు॥
పుషితౌపుషితప్రప్తా
వాద్యతౌసాదర్యాతౌ॥

ప్రియతౌనిర్మలక్షీన్నా
చిత్తౌన్యాతసంక్ర॥
వేత్తితాపంచితధృతౌ

జ్వలితాదుర్ధభాస్వరా॥

కిరాతీ*ఇది- విటులికింగెనుతారెచ్చను కుంబెనకత్తై
కురు-ఎరుకతకురు-నేలవీముసకును బేరయినపుడు॥సీ॥ పొట్ట
వానికి బేరయినపుడు కిరాతః అని॥పు॥

ఉదాత్త*స్వరభేదమునకుబేరగునపుడు॥పు॥ దాత
కురు- ఉత్తమునకునుబేరగునపుడు॥త్రి॥

నిశాంత*ఇది-శాంతమయినదానికి జెరయినపుడు॥త్రి॥
ప్రాతఃకాలమునకురు-గృహమునకురుబేరయినపుడు॥స॥

విశ్వస్తా*ఇది- విధవ స్త్రీకి పేరగునపుడు॥సీ॥ నన్నన
గినదానికి బేరగునపుడు విశేష్యులంగము-

జయంతీ*సీ॥ ఇది-ఊంచుటకురు-తక్కి-లిచెట్టునకును-
తిథివి శేషమునకునుబేరు-

జయంతశ్శక్త*పు॥ ఇది- ఇంద్రునికి మానునకుబేరు-
వానిత*ఇది-పక్షిహుతకుబేరయినపుడు॥స॥ అదయే కురు

నకురు- స్త్రీకి బేరయినపుడు॥సీ॥ వాసనకడిగా చేయబడినదా
నికి బేరయినపుడు॥త్రి॥

నిర్మలి*ఇది-అలక్ష్యీకి బేరయినపుడు॥ సీ॥ చిక్వాశే కురుకు
బేరయినపుడు॥పు॥

వివస్తా*త్రి ఇది- పరిష్కర్తమైనదానికిని-ఏ కాంక్షస్థు
మునకుబేరు-

మూర్ఖిత*త్రి॥ ఇది మూర్ఖులొంగినవానిని- వృద్ధిగొం
గినవానికిని బేరు-

అమృత*ఇది-యజ్ఞ శేషమునకురు- ఉదకమున కురు-
ఆకాశమునకురు- రసాయనమునకును-చుండురు - కేలికిని
సోమమునకురు- అన్నమునకురు- అమృతమునకును- బేరయా
నపుడు॥స॥ కరకచెట్టుకును-తిప్పతీకను-ఉసిరి-చెట్టు-కును
బేరయినపుడు॥సీ॥ దేవతలకు బేరయినపుడు॥పు॥ రుచికరమై
నదానికి - నాశనములేనిదానికిని బేరయినపుడు॥త్రి॥

ఉషిత*పు॥ ఇది ఉన్నవానికి తాల్పబడినదానికిని చేరు
ఆశృత*పు॥ ఇది- ఆహరించదానికి-అదిరించబడినవా
నికిని బేరు-

ప్రియిత*పు॥ ఇది కదలనిదానికి-తడుచబడినదానికిని బేరు
చితి*పు॥ ఇది-తేలియబడినదానికిని-ప్రతిష్ఠ జేయబడినదానికిని

వేల్లిత*పు॥ ఇది- వంచబడినదానికి- కడ [వేరు-
లింపబడినదానికిని బేరు-

జ్వలిత*పు॥ ఇది- చహించబడినదానికి- ప్రకాశించు
వానికిని బేరు-

౧౦౮ నానాగ్రంథమాలః పృథ్వీకరకాండము, తాంతవగళ.

బడుతొకవితత్వం	విధుత*పు ఇది- తదలింపబడినదానికి - పైదుపబడినదానిని పేరు-
ప్రయతొసంస్కృతార్పితో ౧౦౧	ప్రయత*పు ఇది- బాగుపరుపడినదానికి- పూజింపబడినదానిని పేరు-
విండితొసాంప్రదానితొ	విండిత*పు ఇది- చట్టమయినదానికి- సంఖ్యచేయబడినదానిని పేరు-
భరితొవర్షదారితొ	భరిత*పు ఇది- చర్వమయినదానికి- పగుల్చబడినదానిని పేరు-
స్థాపితానిర్వహ్యస్తా	స్థాపిత*పు ఇది- చర్వమయినదానికి- ఉంచబడినదానిని పేరు-
భావితొబ్ధివానితొ	భావిత*పు ఇది- పాదబడినదానికి- వానింపబడినదానిని పేరు-
ప్రాక్షితాస్త్రినిహతా	ప్రాక్షిత*పు ఇది- తడిచినదానికి- కొట్టబడినదానిని పేరు-
మసితొహృతేభాదితొ	మసిత*పు ఇది- అహరింపబడినదానికి- ఖండింపబడినదానికి పేరు-
ప్రభూతొప్రాజ్యసంభాతా	ప్రభూత*పు ఇది- అధికమయినదానికి- పుష్టినదానికి పేరు-
పుదితొగతితాగ్ధత్యా	ఉదిత*పు ఇది- చెప్పబడినదానికి- ఎత్తబడినదానికి పేరు-
పువ్వున్నమిడ్డాప్రహతా	ప్రహత*పు ఇది- స్రవించినదానికి- నడిగినదానికి పేరు-
సంగతొవృథసంహతా	సంగత*పు ఇది- చృథమయినదానికి- కూడినదానికి పేరు-
తెతతొవిస్తృతవాస్తా	వితత*పు ఇది- విస్తరింపబడినదానికి- వ్యాపించినదానికి పేరు-
ప్రణతొభగ్నశీతా	ప్రణత*పు ఇది- చనినదానికి - శిక్షింపబడినదానికి పేరు-
భుక్తియైతేహోచ్చరితపుష్పలి	ఉద్భృత*పు ఇది- అనుభవించిబడినదానికి- ఎత్తబడినదానికి పేరు-
స్థలితంపున మత్తప్రతిహతే	స్థలిత*పు ఇది- మదింపినదానికి- కొట్టబడినదానికి పేరు-
గీనూరేనంహతేత్తం	అన్తిత*పు ఇది- యాదించబడినదానికి- కొట్టబడినదానికి పేరు-
ఉచితస్తాన్తిరేయోగ్యే	ఉచిత*పు ఇది- విచిత్రమైనదానికి- యోగ్యమైనదానికి పేరు-
దేవ్యస్తానమంజీ	దేవ్య*పు ఇది- అభ్యసించబడినదానికి - అనకదితమైనదాన్ని నునుండిచరించుచుండుటకు పేరు-
ఉద్భింత్రిగ్గిసంపూజ్ఞేప్రావృత్తి	ఉద్భిత్*పు ఇది- సంకల్పతొగొప్పదానికి - ఉద్భింత్రిగ్గిసంపూజ్ఞేప్రావృత్తిగలదానికి పేరు-
ప్రావృత్తియోరితే	ప్రావృత్తి*పు ఇది- ప్రవృత్తిగలదానికి పేరు-

అయస్థానానామతః ప్రాచీన
తత్త్వేతి తేషాం తాః

రినిరస్తాస్త్రాక్షరీకృతాస్త్రాక్షరీ
రినిరస్తాస్త్రాక్షరీకృతాః॥౨౦౭॥

మూర్త్యానాం సాక్షాత్పరమ
ధేయధేయతై

ధవర్జితం ప్రసన్నతేజా
తేజస్వీ
సంస్కృతం తువిభూషితే ॥
౨౦౮॥ కృత్రిమేతత్త్వేతి తే
ప్రకృతీనిర్వరీకృతే

ప్రతీతః ప్రథితో వ్యక్తపరి
జ్ఞాతే విభూషితే ॥౨౦౯॥

వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే
వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే
వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే
వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే

భూతస్యోగమాయాపాకృ
తాశ్చ

ధవర్జితం ప్రసన్నతే
వచశ్చ

ధవర్జితం ప్రసన్నతే
పరాత్ప్రసన్నతే

త్వగ్రితురకాండము
సుహితోమితేత్యై

ప్రప్రసన్నతే

ఇతి తాంతాః.
క్షవధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
రువధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
నిక్షవధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
పంచధాకాంతేత్యై

అయస్థానానామతః ప్రాచీన
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

నిరస్తాస్త్రాక్షరీకృతాస్త్రాక్షరీ
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

మూర్త్యానాం సాక్షాత్పరమ
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

ధవర్జితం ప్రసన్నతే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

సంస్కృతం తువిభూషితే ॥
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

ప్రతీతః ప్రథితో వ్యక్తపరి
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

వ్యామతం సాక్షాద్భూషితే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

భూతస్యోగమాయాపాకృ
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

తాశ్చ
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

ధవర్జితం ప్రసన్నతే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

వచశ్చ
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

ధవర్జితం ప్రసన్నతే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

పరాత్ప్రసన్నతే
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

త్వగ్రితురకాండము
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

సుహితోమితేత్యై
ని- అపహరింపబడినవానికిని- అపహరింపబడినవానికిని- సాన
పెట్టబడినదానికినిబేరు.

—*తాంతశ్లోముగి సేను.—

క్షవధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
రువధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
నిక్షవధుక్షవధుక్షవధుక్షవధు
పంచధాకాంతేత్యై

దాద్రునగ్ననిర్గంధా
సిద్ధార్థాబుధనర్పణే

అతిథిస్సౌమ్యత్యాగిహుణిశే
శోపేతుశతనూభుషే॥
వమధుర్వమనేకాశేకరి

ణాంకరకీకరే॥

ఉద్భావపాశయంత్రేపి
కపిత్థేపచమస్తథః॥౧౧౫॥

వరూధోరథగుప్తావాక్ష్మీజెను
కృతశ్చేత్తనోః॥

శయభుక్తిస్సనిద్రాశౌమ్య
తావజగళేపనా॥౧౧౬॥

పథ్యామలశృంగాయస్థా
వాన్యకాత్మాత్మనోరయమ్॥
కరంజశ్చదాన్వగ్గంభవదగ్ధిం
థాగ్రంధికంపచ

జయస్థోవాచ్యవద్యునవ
యన్తాశాలిద్రుమే బ్రాహ్మీ
గుడూచీకాశాలనూత్నేయా
మలకీపుచ॥౧౧౮॥

గమర్థోవాచ్యవచ్చ
శ్రీహితసంబంధయోరపి॥

ఇతి ఛాంతా,
సౌగంధ్యహర్షావామూహా

లదానుస్తకాంబుదా॥

దాయాదాజ్ఞాతితనయా
గమదాశ్వపచస్వరా

మకుందక మంగరవిష్ణే

నిర్గంధఃపు॥ ఇది- దాద్రునకును-విషమొలవాని శిశువు-
సిద్ధార్థఃపు॥ ఇది-పండితునకును - తెట్టెని యావాంతుడు
పేరు.

అతిథిఃపు॥ ఇది-అన్యార్థియై యింటికివచ్చిన శ్రోత్రియు
నకును-శోపమునకును-కుళ్ళునికుమారునకునుపేరు.

వమధుఃపు॥ ఇది-కక్కు-వ్యాధికి-దగ్గరకును - ఏనుగు
తొండమును-ముట్టినతుంపరలకునుపేరు.

ఉద్భావఃపు॥ ఇది-మృగమునుబట్టిబోనుపేరు- గాలము
పేరు-కొండరందురు.

మస్తఃపు॥ ఇది-వెలగచెట్టుకును-ఆపిశబ్దమువలనమస్త
భునకునుపేరు.

వరూధఃపు॥ ఇది - రథమునురక్షించుకొరకురథము మీద
గపిచువ్యాఘ్రచర్మము మెదలై సహానికిపేరగునశ్చడు॥
పు॥ పుణ్యమునకును- గృహమునకును బేరయినపుడు॥౨॥

శయిభుఃపు॥ ఇది - నిద్రావృత్తవాని శిశువయినపుడు ॥త్రి॥
మరణమునకును-కొండలెగకునుపేరయినపుడు॥పు॥

కాయధుఃపు॥ ఇది-కరకచెట్టునకును- పునికచెట్టునకును పే
రయినపుడు॥నీ॥ కాయశీబాఠికివునకునుపేరిగునపుడు॥పు॥

మగ్ధగ్ధింపు॥ ఇది ఆరుగంధులకానుగు-శీతకానునగు-ని
ప్పువచ్చె గుత్తులుగలకానుగు-అను నీకరంజశ్చదమము
టికిని పేరగునపుడు॥ పు ॥ పిప్పలివేళ్లకును-వనకునుపేరగు
నపుడు॥నీ॥

వయధుఃపు॥ ఇది- ప్రాయపువాని శిశువగునపుడు విశేషవృత్తిం
గము-బూరుగుచెట్టునకును-పొన్నగంకియొకనకును-తిమ్మ
తీగెకును-మాలకాశికి - సన్నయేలకులకును- పునికా చెట్టున
కునుపేరగునపుడు॥నీ॥

గమర్థఃపు॥ ఇది- గ్రామహాశక్తిగలవానికి-మీతునకును-సం
బంధమునకునుపేరయినపుడు విశేషవృత్తింగము.

—ఛాంతపదవర్గ ముగిసెను.—

ఆమోదఃపు॥ ఇది-నిక్కిలి పరిమళ మగుదికును-సంతో
షమునకునుపేరు.

జలగ పు॥ ఇది- తుంగ ముస్తలకును మేఘమునకును
పేరు.

దాయాదాపు॥ ఇది జ్ఞాతికి కుమారునకునుపేరు.

గమదాపు॥ ఇది చందూలునినికు న్వరశిశేషమునకును
పేరు.

మ.కు.దాపు॥ ఇది కుందురువగు మను గ్రంథ్య ప్రవృత్తి

పారదేనిధిరత్నయోః॥

అక్రందోరోదనం త్రాతామి
త్రంఘారరదోధ్వనః
ప్రసాదోనుగ్రహః కావ్యః
ప్రాణస్వాస్థ్యం ప్రసన్నతా॥

అర్థేందుస్సావ్యదతిప్రాఫస్త్రి
గుహ్యం గుఠియోజనే గళహ
స్తేనఖాంకేచ

ప్రహ్లాదాహర దానవా॥
సంభేదస్సింధుసం గేపే

ప్రాసాదో దేవ భూభు
జామగృహే
కపర్దస్త్రీశస్యజటాజాపే
వరాటకే॥౨౩
నిర్వాజ స్యాత్పరీవాదపరి
నిష్ఠితపాదయోః
శ్రోత్రా మయేతార రవేప్ర
ణాదో
భబృహస్పతా॥౨౪గవా
ధ్వజేపగోవిందో
దారదావిషపారదో

మర్యాదాధారదాసీమా

సుసందా రోచనా స్త్రి
యోః॥౨౫

ప్రమదస్సన్మదేప్రంకిత్రిపు
మత్తే స్త్రియాం స్త్రియాం
విశదోధవశేవృత్తేశుచా
త్రిపుకణేతునా॥౨౬॥

క్షణికో గణకే రాత్రోక్షణ
దాక్షణజంజలి

కుచంబీబసేన్యద్యాంబు

మునకుసు-విష్ణువునకుసు-రసమునకుసు-సిద్ధిభేదమునకుసు ర
త్నమునకుసు పేరు.

అక్రంద*పు॥ ఇదిరోదనమునకుసు-రక్షకుమునకుసు-న్నే
హితునికి-భయంకరయుద్ధమునకు-ధ్వనినిబేరు.
ప్రసాద*పు॥ అనుగ్రహమునకుసు- కావ్యగుణమునకు-
ప్రాణస్వాస్థ్య మునకు-వైరల్యమునకునుపేరు.

అర్థేందు*పు॥ ఇది మిక్కిలిప్రాధురాలయిన స్త్రీయోని
యందువేల్పుటకు-పాదవివాద చెయి పెట్టి గెట్టుటకు-సఖ
క్షతమునకు-చ కారమువలననర్థచంద్రునకునుపేరు.

ప్రహ్లాద*పు॥ సింహాంతోషమునకు-దానవునికిబేరు.
సంభేద*పు॥ ఇది సదులయొక్క మాటమితి-అపేక్షి బ్లిమువ
లనభేదమునకునుపేరు.

ప్రాసాద*పు॥ ఇది కేవలయమునకు-రామగృహమున
కునుపేరు.

కపర్ద*పు॥ ఇదిశీవునియొక్క- జటా సమూహమునకు
దామరకాయకునుపేరు.

నిర్వాజ*పు॥ ఇదినిండకును-నిశ్చితమునవాదమునకు
సురియువాదులేకయుండుటకునుపేరు.

ప్రణాద*పు॥ ఇదిచేవియుందుబుట్టినరోగమునకు-ఉచ్చ
ధ్వనిని పేరు.

గోవింద*పు॥ ఇది బృహస్పతినికి-పశువుల గామవాని-
అపేక్షి బ్లిమువలనవిష్ణువునకును పేరు.

దారత*పు॥ ఇది విషవేదమునకు-పాదరస మునకు-
ను పేరు

మర్యాదా సీ॥ ఇది మేరదప్పక యుండుటకు- పాలి
మేరకును పేరు.

సుసందా*సీ॥ ఇది గోరోచన మునకు- ఒక స్త్రీని
పేరు.

ప్రమద*ఇదిసంతోషమునకు బేరగునపుడు॥పు॥చుత్తుని
కిపెరగునపుడు॥త్రి॥ స్త్రీకిపెరగునపుడు॥సీ

విశద*ఇదితెల్లదానికి-వృక్షమయిన దానికి-పరిశుద్ధు
యినదానికిపేరగునపుడు॥ త్రి॥ శ్వేతగుణమునకు- శైలగున
పుడు॥పు

క్షణికో*ఇది గలకునకుపేరగునపుడు॥ పు॥ గాత్రికిపేర
గునపుడు సీ॥ ఉదకమునకుపేరగునపుడు॥స

కుచంబీ*సామూక్యముగా జీవనోపాయ మునకు

ద్విబిందుత్రిపు॥౨౭॥

కుముదంతై రవేనాతు దిగ్గజే
భుజగేశజౌ

కొముదో నాకార్తికి శే
జ్యోత్సాన్నియాంకొముదీస్త్రీ)
నూమ్॥౨౮॥

కుకుదోస్త్రీరాజచిహ్నప్రా
ధాన్యవృషభాంగయోః
శారదః పితమగ్నేవాప్రత్య
క్తప్రతిభేత్రిపు॥౨౯॥శారదీ
తొయోచ్చల్యాంసప్రవర్ణేస్య
ధాంగదః । కపాక్షీబంతుశే
యహారేపాశ్య

స్పృహస్థారకృత్యయోః॥
గోష్పదం గోఖుర శ్వశ్శే)
మానగోగమ్యయారపి।

ఇతిదాంతాః.
కబంధోదానజేమూర్ధక్రియా
యుక్తకళేబరే॥౩౦॥కబం
ధముదశక్తిబం
న్యగ్రోధోగరుడేపిద।

ఉత్సేధఉన్నతేశాయే
పరిధిశ్చపమూర్ధ్యకే॥

పర్యాహార పదవోశ్చపివ
భోవీషధస్తన్వతః

నీవాశే నియమేపిస్యాత్స
మాధిస్తుపమర్తనే॥౩౧॥

ఇతిధాంతాః.
సేవాశ్చోన్నంబసేనేతా
వీశానౌధాత్యశకరా।

వడ్డికినిపేరగునపుడు ॥ ౩ ॥ వడ్డివల్లబ్రదుమవానికిపేరగు
పుడు॥త్రి

కుముదఃఇని-తెల్లకలువకుపేరగునపుడు॥౩॥ దిగ్గజేశేద
మునకును-సర్పవిశేషమునకును-ఓకవానరునకు- పేరగునపు
డు॥పు॥

కొముదశ్చ॥ ఇది-కార్తికమాసమునకుపేరు.

కొముదీస్త్రీ॥ ఇనివెన్నెలకుబేరు.

కుకుదశ్చ॥ఇదిరాజచిహ్నమునకును-ప్రధానమయిన
వానికిని ఎద్దుమూపునకునుపేరు.

శారదశ్చఇదివచ్చుపైసలకుబేరయినపుడు॥ పు। నానూ
తనమయినదానికి-ఆనమ్మద్దునకుబేరగునపుడు॥త్రి॥నీరుపిప్పలి
కినిపీడాకులయరటికినిపేరగు పుడుశారదీస్త్రీ॥

అంగదశ్చఇది ఓకవానరునకుబేరగునపుడు॥పు॥బాహుపు
రికిపేరగునపుడు॥వ॥అపిశబ్దమువలనస్త్రీకిబేరగునపుడు॥నీ

ఆస్పదశ్చ॥ ఇది ఉనికికినిచేయదగినదానికినిపేరు.

గోష్పదశ్చ॥ఇది ఆవులగోరిసెదిగబడినగుంటకును ఆ
వులయడుగంతప్రమాణమునకుఆవులుతిరిగెడుప్రదేశమున
కునుబేరు.

దాంతపదవర్గముముగిసెను.

కబంధశ్చచానపునకునుతలపోయిన ర్తన క్రియతో గూడి
నశరీరమునకునుపేరగుపుడు॥పృ॥ ఉదకమునకుబేరగునపు
డు॥న

న్యగ్రోధశ్చ॥ఇది గరుత్మంతునకును అపిశబ్దము వలన
బారకుమట్టిచెట్టునకునుబేరు

ఉత్సేధశ్చ॥ ఇది పొడవునకునుశరీరమునకునుబేరు.

పరిధిశ్చ॥ ఇదివరిచేషమునకునుచకారమువలనయశ్చా

ర్తమయినమోదుగుచ్చెట్టి మొదలైనవానికొద్దులకునుబేరు

వివధశ్చవివధశ్చ॥ ఈతొండ్రునువర్తకుడుదెబ్బాతిరము
నుండితెచ్చిచిత్రయస్థానముననుంపనకస్తుత్సనకునుమార్గము
నకునుపేరు.

సమాధిశ్చ॥ ఇని మాటాడక యుండుటకును ప్రతా
పవాసాదులకును శృంకాపరిహారమునకునుబేరు.

ధాంతపదవర్గముగిసెను.

సేవానీశ్చ॥ ఇది కుమారస్వామికి సేవావరికినిబేరు.

ఈశానశ్చ॥ ఇదిబ్రహ్మకునునివునకునుబేరు .

దహనావహ్నిభట్లాతా
యుంజానావిప్రసారధీ॥
మదనాస్త్వికదత్తారవసంత
దుష్టమనః॥
తపనాగ్నివృక్షాతవర
కాంతరభాస్కరా॥ ౨౩౫॥
సంతానాస్త్వరచివృత్తి
వంతాపత్యసురదుహిమా॥
తమోనుదోగ్నిచంద్రారా

శకునిరాజపక్షిణాః॥
ఆరత్నిః కూర్మకేసప్రణా
ష్టాష్టాంశుహ సకే॥
పునాన ముదరావరైసర్వ
మారుతభదయోః॥ ౨౩౬॥
రంజనీతోచనానిగో

ర్వందాయామపి కామినీ॥

ఆద్వినీస్తీదారవాంఛుపా
త్రేచపశుపక్షిణే॥ ౨౩౭॥
ప్రూడినప్రతతితో

శ్శింజీనూపురజ్యోతాః॥
వాహినీవైస్యసరితా

ర్వర్తనీవృత్తిమార్గయోః

పద్మినీకరణీక్రిస్తీసరోజ
నలినపుక॥
వాహినీకర్తవీతాదగ్ధాన్వ

ధమావినీ॥ ౨౪౦॥ మాహ
కానస్తీయాంశార్యాంస్వ
ర్వదీప్యత్రభేదయోః
సంధిన్యకాలమద్ధాగౌరా
క్రాంతావృషభేణ॥
పుతనారాక్షసీపథ్య

దహన * పు॥ ఇది-అగ్నికేని-జీడిమ్రానికేని-బేరు.
యుంజాన * పు॥ ఇది-విప్రశకును-సారధీకేని-పేరు.
మదన * పు॥ ఇది-మేనమునకును-ఉమ్మెత్తపృష్ఠానకును.
వసంతర్దువునకును-మంగచెట్టునకును-మన్మథునకును-బేరు.
తపన * పు॥ ఇది-గ్రీష్మర్దువునకును-జీడిమ్రానికేని-నరక
విశేషమునకును-శూద్రునికేని-బేరు.
సంతాన * పు॥ ఇది-ఎడతెగకయుండుటకును-వంశ
మునకును-పుత్రులకును-కల్పచృక్షమునకును-బేరు.
తమోనుతో * పు॥ ఇది-అగ్నికేని-చంద్రునికేని-శూద్రుని
కేని-బేరు.

శకుని * పు॥ ఇ-ఒకరాజునకును-పక్షికేని-బేరు.
ఆరత్ని * పు॥ ఇది-మోచేతికేని-చాపబడిన చిటికెన
క్రేలుగల పిడికిలితో-గుడిన మూరకును-పేరు.
ఉదాన * పు॥ ఇది-ఉదరమునబుట్టిననుడికేని-సర్ప
విశేషమునకు-కంఠదేశముననుండువాయువునకును-బేరు.
రంజనీ * పు॥ ఇది-గోరోచనమునకును-నీలిచెట్టునకు
ను-బేరు.

కామినీ * పు॥ ఇది-బదనకకును-అపిశబ్దమువలననిలాశ్శినియైన
స్తీకేని-పేరు.

ఆద్వినీ * పు॥ ఇది-కోయ్యతోడేరిన యుదకపాత్రమున
కును-యజ్ఞమునందునకుభుక్షణమునకును-బేరు.
ప్రూడినీ * పు॥ ఇది-వజ్రాయుధమునకును-మెరుపునకు
ను-బేరు.

శింజీనీ * పు॥ ఇది-కాలియందెకును-వారికేని-పేరు.
వాహినీ * పు॥ ఇది-సేనయొక్క-కూడిమికేని-నదికేని
పేరు.

వర్తనీ * పు॥ ఇది-బీచనోపాయమునకును-కాలిత్రోవ
కును-బేరు.

పద్మినీ * పు॥ ఇది-ఆదయేనుగనకును-లక్ష్మీదేవికేని.
పద్మినీకాంతీస్తీకేని - కాలినికేని - రామచరిత్రావళు - పు.
వాహినీ * పు॥ ఇది-నాట్యమాడుస్తీకేని-వర్తురాలికేని.
ప్రౌఢాచారికేని-పేరు.

మావినీ * పు॥ ఇది - పుష్పలగ్నాక్షియమ్మ వానిభార్యకును
పార్వతికేని-గంగకును-మావినీవృత్తిమునకును-బేరు.

సంధి * పు॥ ఇది - ఈచుకపోయినయావునకును-పదనై
యాబోతుచేత వెంటాడబడినయావునకును-పేరు.

పూతనా * పు॥ ఇది-రాక్షసస్త్రీకేని-కరకచెట్టునకును-పేరు

౧౧౪ నానారత్నమాల * తృ త్తరకాండము, - నాంతవగ్గ.

భావనాధ్యాన యత్నయోః॥

భవనసంఖ్యాంబులొకేషు

భవనంభావజేత్సన్యోః॥

నిధనంనాశకులయో

ర్వసనంవాసనప్రయోః॥

బంధోపరత్యోగ్దమనం

సేవనంస్యూతిసేవయోః॥

ప్రజ్ఞానంలాంఛనధియో

ద్వజనందంకవీణోః॥

క్రందనంరోచనాహూ

త్యో

రోదనంక్రందనాశ్రుణోః॥

ప్రమానంపుష్పఫలయో

ద్లాంఛనంనామలక్ష్మణోః॥

స్తననంగర్జితధ్వమ్యో

గ్దహనంవనమఖయోః॥

బంధనబంధవధయో

రత్నసంయోగ్యపాత్రయోః॥

భేదనకతలానేభేదే

తోదనంతోత్రతోదయోః॥

ప్రగర్జనదారబేయధ్దే

మేహనంమాత్రశీఘ్రోః॥

ఉద్ధానముద్రమేచుల్ల్యా

మచనంప్రీతిరక్షయోః॥

శాసనంపిక్కుర గ్రామేని

గ్రహేవేదశాస్త్రయోః॥

వాజ్మియోగేప్రహరణేస్యా

లేభేకర్తవ్యాకృయోః॥

స్యాన్నిదానంవత్సదామ

స్యాన్నిదారంఖండయోః॥

భావనా*సీ॥ ఇది - ధ్యానమునకును-యత్నమునకును
బేరు.

భవన* స॥ ఇది - ఆకాశమునకును- ఉదకమునకును,
లోకమునకును బేరు.

భవన* స॥ ఇది. అభిప్రాయమునకును, గృహమునకు
ను పేరు.

నిధన* స॥ ఇది. నాశమునకును, కలమునకును పేరు,
వసన* స॥ ఇది. ఉనికిని, వస్త్రమునకును పేరు.

దమన* స॥ ఇది. కట్టుటకును, చాలించుటకును పేరు.

సేవన* స॥ ఇది. కొరకు మొదలై నవానిం గట్టుటకును
కొలుపుగొలుచుటకును సే.

ప్రజ్ఞాన* స॥ ఇది - గురుతునకును-బుద్ధికిని పేరు.

దశన* స॥ ఇది - కలుచుటకును-కవచమునకును పేరు.

క్రందన* స॥ ఇది - ఏడ్చుటకును - పిలుచుటకును పేరు.

రోదన* స॥ ఇది-ఏడ్చుటకును-కన్నీటికిని పేరు.

ప్రమాన* స॥ ఇది - పుష్పమునకును-ఫలమునకును పేరు.

లాంఛన* స॥ ఇది - నాభేయమునకును - గురుతునకు
ను పేరు.

స్తనన* స॥ ఇది మేఘగర్జితమునకును - ధ్వనికని పేరు

గహన* స॥ ఇది-అడఁకిని-దుఃఖమునకును పేరు.

బంధన* స॥ ఇది-కట్టుటకును-చంపుటకును పేరు.

భాజన* స॥ ఇది-యోగ్యునకును-పాత్రను పేరు.

భేదన* స॥ ఇది. ములంకలును పిడుచుటకును బేరు.

తోదన* స॥ ఇది-చుటకును . భేదమునకును పేరు

ప్రగర్జన* స॥ ఇది-కొయుటకును - యుద్ధమునకును
పేరు.

మేహన* స॥ ఇది-మూత్రమునకును - శిశ్నమునకును
పేరు.

ఉద్ధాన* స॥ పైకిలేచుటకును-పొయికిని పేరు.

అవస* స॥ ఇది - సంతోషమునకును-రక్షించుటకును
పేరు.

శాసన* స॥ ఇది - కష్టములేని గ్రామమునకును-నిగ్ర
హించుటకును - వేదశాస్త్రములకును-అక్షకును - కొట్టు
కును-పత్రికకు-కర్తకు-వాక్యమునకు పేరు.

నిదాన* స॥ ఇది - దూడపలుపునకు, అదికారము
నకు * స॥ ఇది. ఖండముకు పేరు.

కాలీనంసుకులీనత్యైప్రాణి
ద్యౌతాపవాదయోః॥
స్వాత్మగీనమకార్యేచ
గుహ్యబీరప్రభేదయోః।
బీజావాపేపివపనం

హింసాయామపివర్ధనమ్॥
వర్ధనంభేదనేపిసా

చ్ఛక్తుఃక్రూశేచయోజనమ్।

రాశిభేదేపిమిధనం

సంగతాపవిత్రైర్గుణమ్॥

తేమనంవ్యంజనేక్షితే

సవ్యాసంధాదనేంశుకే।
సవసంసోమనిష్ఠేషైజనన
స్నానయోరపి॥౨౫౨॥

అయనంనిలయేమార్గేదక్షి
ణోదగ్ధతారకేః।
జఘనంకామినిశ్రోణీపురో
భాగేకటిస్థితే॥౨౫౩-

అసనంకుంభరస్కంధేపీతే
యాత్రానివతణానే।

దర్శనం దర్శనస్వప్నబుద్ధి
కాస్త్రాక్షివృష్టిభు ప౨౫౪॥

కేతనంగేహ చిహ్నంగకృ॥
త్యామంతణకేతుభు।

ఉత్థానమగ్ధమా కాంక్షా
తంత్రపౌరుషవస్తువ ॥

వ్యుత్థానంబువ్యతంత్రత్య
కంబువ్రతహంతా.

కాలీన* న॥ ఇది-సత్కులమగుటకును- పశుపక్షిమృగా
దులయుద్ధమునకును-లోకాపవాదమునకును జేసెను.

కాలీన* న॥ ఇది- ఆకార్యమునకును-గుహ్యమునకును-
గొలిపినిపేరు.

పవన*న॥ ఇది- విస్తృతము విత్తుటకును-అపిశబ్దమువలన
నోరుగుటకును పేరు.

వర్ధన*న॥ ఇది-హింసకును-అపిశబ్దమువలనవిదించుటకును పే.

వర్ధన* న॥ దిఇ-భేదించుటకును - అపిశబ్దమువలనవృ
ద్ధినిొందుటకును పేరు.

యోజన* న॥ ఇది- ఆమడదూరమునకును- చకారము
వలననొకవస్తువునుమరియొకదానితోగూర్చుటకును పేరు.

మిధున* న॥ ఇది-రాశిభేదమునకును- అపిశబ్దమువలన
స్త్రీపురుషులజంటకును జేరు.

మైథున* న॥ ఇది-సంబంధమునకును- అపిశబ్దమువలన
నురతమునకును పేరు.

తేమన* న॥ ఇది-మట్టిగ-చారు- ఊడపిరిడి- మొదల
యినదానినిపేరు.

సవ్యాస*న॥ ఇది- ఉత్తరీయమునకును- కట్టువస్త్రము
నకును పేరు.

సవస* న॥ ఇది - సోమలతనుమారుటకును- పుట్టుట
కును-స్నానమునకును పేరు.

అయన* న॥ ఇది - స్థానమునకును - శ్రోవకును-
మారుచునియొక్కయు- తరచుక్షణగమనములగును పేరు.

జఘన*న- ఇది - స్త్రీలయొక్క- మొలకుముందరికిన్
సనున్నప్రదేశమునకును- అనగామత్రికట్టునకును- పిరుదుల
కును పేరు.

అసన* న॥ ఇది- వీనుగుమూపునకును-పీఠమునకును-
యుద్ధసమయముచూచుటకును పేరు.

దర్శన*న॥ ఇది- అర్థమునకును-స్వప్నమునకును-బుద్ధి
కిని- శాస్త్రమునకును-కంటికిని- చూపునకును పేరు.

కేటన* న॥ ఇది- గృహమునకును- గురుతునకును-కరీర
మునకు చేయదగినకార్యమునకును- బ్రాహ్మణులనిమంత్ర
ముచేయుటకును- కైక్కమునకును పేరు

ఉత్థాన*న॥ ఇది కూర్చున్నవాడు లేచుటకును- ఆక
క్షకును- లంత్రమునకును, పురుషప్రమాణము- కుపు, పుష్ప
నకును పేరు.

వ్యుత్థాన* న॥ ఇది. స్వాతంత్ర్యమునకును-మొదలగు,
ప్రతిహేలము విముఖకును పేరు.

ప్రధానంపరమాత్మాదిర్న
త్రీప్రకృతిరుత్తమః॥ ౨౫౬॥

ప్రస్థాపనేనిరసనేకాలక్షే
పేచయావసమే॥

ఉద్వాసంసాశ్విన్నిస్సరణేవ
సభేదేప్రయోజనే॥ ౨౫౭॥

సంస్థానమాకృతౌప్యతౌ
సన్నివేశేచతుష్పథే॥

వ్యసనంత్వకథేద్రం శేవిప
త్రైనిష్ఠులౌద్యమే॥ ౨౫౮॥
దైవానిష్ఠఫలేపాపేదోషే
కామజకోపజే॥

స్వాద్విదాసం చేతనాయా
ముపాయే ప్రేరణేభవే॥ ప్ర
కారే హస్తి కటకే పూజా
యాంవైరకర్మణి॥

వ్యంజనంతేమనేచిహ్నాశ్చ
శ్రుణ్వవయవేక్షరే॥ ౨౬౦॥

నేష్టనంపకటాష్టిమే
గంధనంతు ప్రకాశనే॥
నూచసేవాపిహింసాయేవ
రస్యాశ్చహనేచతత్॥

సాధన మనుగ గత్యో
శ్శృంభిసిద్ధౌనివృత్తి దావన
యోః । మృతసంస్థారేహి
తౌధనహింసాయాతేనాను
సేవాంగే॥ ౨౬౨॥

లంఘనంతూపవానేపే
సలితేచివసనమ్॥

జీవంత్యాంజీవనీచా
భక్తీదాయామపిదేవసం॥
౨౬౩॥వాత్సే

ప్రధాన * న॥ ఇది-పరమాత్మ తను- మొదటికిని-మధ్య
ములై యూలొచనకుండగిన మంత్రిసేనాపతిమొదలైనవారి
కిని-ప్రకృతికిని-ముఖ్యునకునుపేరు.

యావన * న॥ ఇది- వంపుటకును-తిరస్కారమునకును-
కాలక్షేపమునకునుపేరు.

ఉద్వాస * న॥ ఇది- గృహమువిడిచిబెలుచేరుటకును-
శృంగారపుతోటకును-ప్రయోజనమునకునుపేరు.

సంస్థాన * న॥ ఇది-ఆకృతికిని-మరణమునకును - ఊరు
చుట్టుదైకిని - నాలుగు తెరువులు చేరిన ప్రదేశమునకును
పేరు.

వ్యసన * న॥ ఇది, అశుభమునకును, కారుటకును, విప
త్తునకును, ఫలహీనమైనప్రయరత్నమునకును-దైవయోగము
చేసంభవించుచువిపరీతఫలమునకును-కామక్రోధాదులవల్లు
ట్టిన స్త్రీద్యూతాదిన ప్రవర్తనములకునుపేరు.

విధాన * న॥ ఇది-హుతికిని-ఉపాయమునకును-ప్రేరణ
మునకును-ధనమునకును-వ్రకారమునకును - ఏనుగుకబళ
మునకును-పూజకును-విరోధకమునకునుపేరు.

వ్యంజన * న॥ ఇది-మజ్జిగ- చారు-ఊరుబిండిమొదల
యినదానికిని-చిహ్నమునకును- గర్జము- మీసములకును-
స్త్రీపురుషులగు హ్యవయవములకును-కళారాదిహాకారాం
తనర్గములకునుపేరు.

నేష్టనం॥ ఇదితలపాకకుపేరు.
గంధన * న॥ ఇది-ప్రకాశమునకును- పద్మలహిరించు
కొరకులొండెము బెప్పటకును- ఉత్సాహమునకును- చకా
రమువలననలుగు పెట్టుటకునుపేరు.

సాధన * న॥ ఇది-వెంటబోవుటకును-గమనమునకును
శిక్షమునకును-సిద్ధికిని-మగుడుటకును - అస్సపుచ్చుకొనిన
ప్రవృత్తి నిష్ఠించుటకును- మృతుని సంస్కరించుటకును-
పక్షాంతరమున చనవాభిమొదలయినవాని విషముబోగొ
ట్టుటకును-కారణమునకును - ధనమునకు - చంపుటకును-
ఆతిథయమైనవేదనకును-నైవేద్యమునకునుపేరు.

లంఘన * న॥ ఇది- ఉపవాసమునకును-అపేక్షబురూజలన
దాటుటకునుపేరు.

జీవన * న॥ ఇది-ఆపేక్షబుమువలనబ్రతుకుటకునుపేరు.
జీవనీ నీ॥ ఇది- పాలకూరకునుపేరు.

దేవన * ఇది- క్రీడకును- ఆపేక్షబుమువలన విలాసమున
కునుపేరైనపుడు॥ ౨॥ జూదమునకుబేరయినపుడు॥ ౨॥

భవభగంక్షీ బేకవచేదశశే
పుమాః॥

స్వంబసంప్రవతేహోయేనా
తునేమిద్రుమేరభే॥౨౬॥

గోస్తనోహరభేదేపిమృద్వి
కాయాంతుగోస్తనీ

వృజినంబిల్పిమేక్షిబేక్షేశేనా
కుంతలేత్రిమ॥౨౭॥

శయ్యానూ శయనం వ
స్త్రీస్త్రీబేహరతని ద్రయాః॥

శమనంశంఠివనయోఃకి
బైవైవస్వతేపుమాః॥

పాకస్థానేకులస్థపవ
నంచూరుతేపుమాః॥

అపాణానాయుభేదేహస్య
వపానంగుడమక్కుయోః॥

నిశ్వాసేశ్వసం నాతుహ
దుతేమదగద్రుమే॥

అస్త్రీవితానముఃఖవిస్తార
మబసద్దసు॥౨౮॥ తుచ్ఛే
మండేత్రిమృ

దాస్త్రీప్రహృష్టార్చిస్తు
హామనః॥

శకునం మంగళాశం సరివి
జ్జేతకునభి॥౨౯॥

సూర్యప్రాణ భేదేనాత్రి
మేక్రికసమనాధుమ॥

మలిమీకు మత్యాంస్త్రీ
శృష్టమాతమోస్త్రీపు॥

స్పృశ్యేకస్యిక్రయేవానేస్వ
ర్యంపంచూరుతేపుమాః॥

ధారణంకమసేషకాధార
నీరకస్త్రీయో॥౩౦॥

మహాశివసంధింభృగ
శివంబే॥౩౧॥

హశన* ఇది-కరచమునకు పేరగునపుడు॥న॥పగుల్పట
కుపేరగునపుడు॥పు॥

స్వంబస * ఇది-ప్రకంబుకును ఉడకమునకునుపేర
యినపుడు॥న॥వైమిశ్చైవనకును- రథమునకు పేరయినపు
డు॥పు॥

గోస్తన * ఇది-నలవదినరములగలహారమునకుపేరయ
నపుడు॥పు॥ ద్రాక్షకుపేరయినపుడు॥నీ॥గోస్తనీ,

వృజన * ఇది-పాపమునకుపేరైనపుడు ॥ న॥క్షేతమునకు
పేరయినపుడు॥పు॥వెంట్రుకలకు బేరయినపుడు॥త్రి॥

శయన * ఇది-పాన్యునకుబేరైనపుడు॥పు॥శురతము
నకును-నిద్రకునుపేరయినపుడు॥న॥

శమన * ఇది-శాంతిని - వధకునుపేరయినపుడు॥న॥
యనునికిబేరగునపుడు॥పు॥

పవన * ఇది కుక్షురవానివంటియింటికి బేరయినపుడు॥
న॥ వాయువునకుబేరయినపుడు॥పు॥

అపాన * ఇది-దాయవిశేషమునకుబేరయినపుడు॥పు॥
గుడస్తానమునకును-వృషణును-కునుబేరయినపుడు ॥ న॥

నిశ్వాస * ఇది-ఊర్పునకుపేరయినపుడు॥న॥ గాలికిని-
మంగ బట్టునదుకుపేరగునపుడు॥పు॥

వితాన* ఇది-మేల్కట్టునకును-విస్తారమునకును-యజ్ఞ
మునకును-గృహమునకునుపేరయినపుడు॥పు॥ తుచ్ఛమైన
సదానికిని-మందునికినిపేరయినపుడు॥త్రి॥

హామన*పు॥ ఇది-ధ్యానివిశేషమునకు - సంకపత్నర
మునకును-కిరణమునకునుపేరు.

శకున* ఇది-శుభమునుదెలియజేయు నిమిత్తమునకుపే
రయినపుడు-న॥క్షికిపేరగునపుడు॥పు॥

సూర్య * ఇది-ప్రాణభేదమునకుపేరగునపుడు॥పు॥
ఒక్కటైనదానికిని-సవృశమైనదానికిని- సజ్జనునికిపేరయి
నపుడు॥త్రి॥

మలి* ఇది-ముత్యవలెయైన స్త్రీ*పేరయినపుడు॥నీ॥ప
ల్లనిదానికిని-దోషము- క్షుద్రైనవానికినిపేరయినపుడు-మలి
సం-మలనం-మలిమీ-అని॥ త్రి॥

స్పృశ్య * ఇది-తాకుటకును - తృగ్గిండ్రయమునకును-
గానమునకునుపేరగునపుడు॥న॥ గాలికిపేరగునపుడు॥౨॥

ధారణ * ఇది-వరుగెగుటుకును-క్షణ్ణికినిపేరయినపుడు॥
న॥ చాళిదానకిపేరయినపుడు-దావని॥ నీ॥

మహాశివ* ఇది-శివనిపేరయినపుడు-శివని స్త్రీలింగమునకు
గలదు-పావకమునకును-విమలమునకునుపేరయినపుడు॥న॥

భక్తుహనా దంభచర్యా
యాంత్రిష్వహయకే॥

ప్రసన్నాదుదిరాయాం స్త్రీ
ప్రసాదవతివాచ్యవత్॥

స్వాస్త్యందనమ లంకారేలం
కృష్ణే తు వాచ్యవత్॥ ౨౭౩
సందనంవాసదోద్యాసేసు
తే నాహమకాశేత్రిషు॥

జంబ గాయుషత్పి నాది
గ్రజేకజ్జితే ౩౦॥ ౩౭౪॥

సజ్జనాకల్యానాయాం స్త్రీ
సజ్జనంతూపరక్షణే । త్రిషు
సాధా॥

చేతనాతుష్టానే స్త్రీ ప్రాణి
ని త్రిషు॥ ౩౭౫॥

ఓమానో స్త్రీ దేవయానే
సప్తభూమిక సద్భవి॥

సుమనఃశిష్యమూలత్యో
స్త్రీ యాంచేష్యేభేవనా॥

అయంపు మ్నేబహు మ్వేవ
.

అశ్రవ్యక్షేమీమార్దవః॥

స్వామిత్వారమ గంభీరేక
యిరార్థ్యయభేషిద॥

రససంస్మేహకహనుద్రవ
విజృహ మాన్న రూప్యరా
స్మానుః ధృనిలవనిర్యాసేష్య
ధకాంచాగి స్త్రీ స్వాదుజి
హ్నయోరసనా॥ ౨౭౦॥

పార్థజాకస కేనికారవి
శ్యేనేత్రామయేప్యేక నురే
చనుతుః । వజ్రుమే బాధ
నితీలిలింగో గవ్యసానిహే
మిత్యతేద్దగంస్మాత్॥

కుహనా* ఇది-దంబాచారమునకు బేరయినపుడు॥ ౩॥ ఆ
సూయావంతునికే బేరయినపుడు॥ త్రి॥

ప్రసన్నా* ఇది-మధ్యమనకు బేరయినపుడు॥ ౩॥ స్వచ్ఛ
మైనదానికి బేరయినపుడు విశేష్యలింగము.

మండన* ఇది- అలంకారమునకు బేరయినపుడు ॥ న॥
అలంకరింప బడిన దానికి చేరైనపుడు విశేష్యలింగము.

సందన* ఇది ఇంద్రుని యుద్ధాసమునకు బేరయినపు
డు॥ న॥ పుత్రునికే బేరయినపుడు॥ పు॥ ఆనందకరమయిన దా
నికి బేరయినపుడు॥ త్రి॥

అంజన* ఇది-వాయుదేవుని భార్యగు బేరయినపుడు ॥ పు
తాటకకు బేరయినపుడు॥ న॥

సజ్జన* ఇది- ఏనుగును శృంగారింపుటకు పేరయినపుడు॥
స॥ దండుకావలిగొని యుట్టునంచిన జలుగును దత్తైనదా
నికి పేరయినపుడు॥ స॥ సజ్జన బేరయినపుడు॥ త్రి॥

చేతనా* ఇది జ్ఞానమునకు పేరయినపుడు॥ స॥ ప్రాణం
తునకు పేరయినపుడు॥ త్రి॥

ఓమానో* ఇది- దేవయానమునకును - ఏడుప్పది
గలుగల గృహమునకును పేరయినపుడు.

సుమనః* ఇది- పుష్పమునకును - జాడల గెకనుపే
రైనపుడు॥ స॥ దేవతలకును- పండితునకును చేరైనపుడు॥ పు॥

అయం- ఈమనశ్చేబ్బము-పుష్ప - పుష్పవాచకమైనపు
డు-బహుమ్యేక-బహువచనమునందువ త్రిందును.

మార్దవ* స॥ ఇది- లాగ్గును చెట్టునకు చేరే సపుడు॥ పు॥
అపిశేబ్బమునలనచంద సకుంభ మూదులచేత దేహమునందు
మరికిచోగొట్టుటకు చేరైనపుడు॥ స॥

త్రాన* స॥ ఇది-మిట్టయయినదానికిని- ప్లేకలకలండు
కొనిన నానికేనిచేను.

రసన* స॥ ఇది-చమురునకును- అవశరసమునకును- ప్రవ
మునకును- విషమునకును- బంగారమునకును - ఆస్వమునకు
ను- కెండికిని- సన్నరాసన్నకును- ధ్వనికిని- దేవమునకును- ఓం
కకును చేరయినపుడు॥ న॥ మొలచులకినిరుడికిని- నాలుకకును
చేరయినపుడు॥ స॥

అర్జున* స॥ ఇది కుంభిపుత్రునకును- వెనకెరి- కాత్తిపిళ్ళ
నకును- కంఠిరొగమునకును- తల్లికినొకకుమారుడైనవానికి
ని- యర్జునునకును- మద్దిచెట్టునకును బేరయినపుడు॥ పు॥ తల్లి
కాంతి బేరయినపుడు॥ త్రి॥ శ్రేష్ఠమైనగోవునకు బేరయి
నపుడు- అర్జుని- అని ప్రింగము- ముగియించుకొను కృష్ణము
చేరయినపుడు॥ ౨౭౧॥

చేదనాస్త్రీమఃఖభాగైః
శక్తిబ
మథత్రిషాతలిసంఘే
చాశ్చ

విశిఖావీనద్రుతౌ
వామనోవాచ్యవత్ప్రకే
విష్ణుర్విజ్ఞానోపమాకా
అవలగ్నోవిలగ్నోస్త్రీసం
లగ్నోత్రివ్య
భవ్యయోః॥ ౨౦౧॥ అశ
నివ్యుత్తిపకౌ

రోచనఃకూటశాల్మశ్రౌ
రోచనారక్తకాశ్చరేగవాం
పితృవరస్త్రియాం॥ ౨౦౨॥
విక్లిన్నాక్షిన్నక్షిణాకాద్రాకా

పిశునాఖలమానకౌ
ఆపన్నఆపత్వాప్తేపి

సంపన్నస్సాధితేపిచ

ఇతిపాంతాః.

కలాపాధూమణే బర్హకాం
చ్యాంసంహతయామోః
ఆకల్పకల్పశేవేషే
విశంభాంతికల్పయోః॥
అవాపశ్శత్రుచింతాయాం
ప్రక్షేపాచాలయారపి
ఆక్షేపాభర్తనాకృష్యాః
కావ్యాంకారచోద్యయోః
స్వాత్పాకవః పాదపీఠే
పాదయానేమహిరుహే
కశ్యపామనిమిశాచ్యా
ప్రతాపౌపౌరుషాపౌ
ప్రతిపద్భానతిస్సోస్త్రీసం
కచ్ఛపిధువిజయోః॥

చేదన*ఇది- దుఃఖానుభవమునకుపేరగునపుడు॥ స్త్రీ
జ్ఞానమునకుపేరగునపుడు॥స॥

తలిస*త్రి॥ ఇది- విరళమైనవానికిని - ఆల్పమైనదానికిని
చేరు

విలగ్న*పు॥ ఇది-వానినవానికిని-కరిగినవృత్తాదులకునుపేరు,
వామన*ఇది- బొట్టివానికిని రగునపుడు చిశేష్యుని
గము-విష్ణువునకును-దిగ్విజయమునకునుపేరగునపుడు॥పు॥

విలగ్న*ఇది- నడుమునకుపేరగునపుడు॥పృ॥ కూడిన
దానికిపేరగునపుడు॥త్రి॥

అశని*పు॥ ఇది- మేరువునకును-పత్రాయుధమునకును-
చేరు,

రోచన*ఇది- కొండబూరుగుచెట్టునకు బేతగునపుడు॥
పు॥ ఎత్తకలువకును-గోరోచనమునకును-త్రేష్ఠమైనస్త్రీకిని
పేరగునపుడు॥స్త్రీ॥

విక్లిన్న*పు॥ ఇది-వెదజిల్లబడినదానికిని-జీర్ణమయినదా
నికిని-తడిసినదానికినిపేరు,

పిశున*పు॥ ఇది-దుర్లభునికిని-కొండెగానికినిచేరు,
ఆపన్న*పు॥ ఇది-ఆపదనొందినవానికిని-ఆపిశబ్దమువల
నశత్రువుతేతబట్టుబడినవానికినిపేరు,

సంపన్న*పు॥ ఇది- రాజాచేతదండగుగొనబడినవాని
కిని-ఆపిశబ్దమువలనసంపదపొందినవానికినిపేరు.

పాంతపదవర్గముగిసెను.

కలాప*పు॥ ఇది-సూచకమునకును- నెవలపింధమున
కును-మొలమాలికిని-కూటమికిని-అంబులపొదికినిపేరు.

ఆకల్ప*పు॥ ఇది-కల్పమునకు-ఆలంకరింపటకునుచేరు
వికల్ప*పు॥ బద్ధిభ్రామమునకు ప్రవృత్తకల్పమునకునుపేరు-
అపాప*పు॥ ఇది- శత్రునిషయచింతకు- వెదజెట్టటకు

కు-పాదికినిచేరు,
ఆక్షేప*పు॥ ఇది- దెవరించుటకు-నున్నుకీకు- కావ్యా

లంకారభేదమునకు-ప్రశస్త్రుకునుపేరు-
పాదప*పు॥ ఇది-పాదపీఠమునకు-కాలితోనడుచు వా

హనమునకు-వృక్షమునకునుచేరు,
కశ్యప*పు॥ ఇది-నునికి-మత్స్యమునకునుచేరు,

ప్రతాప*పు॥ ఇది-పౌరుషమునకు-ఎండకునుచేరు-
ప్రతిపద్*స్త్రీ॥ ఇది-జ్ఞానమునకును-పాద్యునికినిపేరు-
కచ్ఛపి*స్త్రీ॥ అయితాబేదికిని-నరస్పృహకునిచేరు

విజయ*పు॥ ఇది-విజయమునకునుచేరు,
కచ్ఛపి*స్త్రీ॥ అయితాబేదికిని-నరస్పృహకునిచేరు

కచ్ఛపి*స్త్రీ॥ అయితాబేదికిని-నరస్పృహకునిచేరు

చిటప స్త్రీనుస్తాశేపల్ల
వస్త్రంబుకాళియో ॥౨౨॥
చిటపసాస్య

దుగుప స్త్రీసంచానానద్య
యోస్తవే
ఆ స్త్రీక్షరకాయ్యాం
వస్త్రీస్త్రీతద్వయేపిచ॥
కుటరాశ్చేగవిప్రేవహ్యవ
తిభాచరాగనేయచ॥ఆ స్త్రీ
దిగ్వాహమాంకేశుళిలయోః
శ్యాగకంబశేఫాలే ॥౨౩॥

ఇతిసంతాః
{ త్రిక్షరకాంతా }
{ ఆప్రసిద్ధాః }

హేరంబామహివేభాస్యా
ప్రలంబోహరవాకవే॥

కాదంబాకలహంశేమా
కదంబాసేవసంహతి॥

కలంబో నీపసఖిసారభే
దేకలంబుగిరి
నితంబస్త్రీక్షరకాంతా
శేకలకటకేకటా॥౨౪॥
బడబాశ్యామంబుదాశ్యా
గోష్ఠిస్త్రీస్త్రీకేద్యస్త్రీస్త్రీయాం
మాదదాబ్రాహ్మణ్యై
గ్నిబాడబంబడబాగే॥
ఇతిసంతాః,

ఋషభాశ్రాకర్ణరంభం
వృషేమృత్తకేనృతా
హసాస్యపిప్లవే

భృషభాశ్రాకర్ణరంభం

చిటప స్త్రీ॥ ఇతి - మ్రానియొక్క-చిగురుకాన్తు లుమెద
లైనవారిసమూహమునకును-చిగురునకును ప్రేక్షకుకొద్దల
కునడిమిభాగములేక యాకులు దట్టమయియున్నదానికివి-
శాన్తులకునుబేరగునపుడు॥పు॥ చిటపకుబేరగునపుడు॥ పు॥
ఉడువ*ఇది- చంద్రునకుబేరగునపుడు॥ పు॥ తెచ్చకు
బేరగునపుడు॥న॥
కళిపు*పృథివి-పాన్తునకును-వస్త్రమునకును- జన్మ
మునకును- వీక్షాక్షిగావస్త్రాగ్నిములకలెంటికినిజేరు-
క తవ* ఇరి- నూర్చునిసిని- గొప్పనకును- బ్రాహ్మణుని
కిని-ఆగ్నికిని-ఆతి ధికిని- చెట్టులవీరిపుత్రునికిని శేరగునపు
డు॥ పు॥ దినము యొక్కయేనిమిదవభాగమునకును- దర్శ
కను-తిలకను- మేకకంఠికికలకింబిని- నొకటికినిబేర
గునపుడు॥ప॥

— సాంతవదవర్గముగిన్నను. *—
{ త్రిక్షరకాంతాః- త్రిక్షర- మాదక్షరము }
{ లంగల-సాంతాః-భకారాంతకేబ్దములు ఆప్రసిద్ధాః }
ప్రసిద్ధములయినవికావు.

హేరంబ*పు॥ ఇది- నుహిషమునకును-నింబ కునికిబేరు.
ప్రలంబ*పు॥ ఇది- హరభేదమునకును - ప్రలంబుదను
రాక్షసునిసేబేరు-

కాదంబ*పు॥ ఇది- కలహంసకును-బాహునకునుజేరు.
కదంబ*పు॥ ఇది- కడిమిచెట్టునకును- సమూహానకును
నుపేరు,

కలంబ*పు॥ ఇది - కడిమిచెట్టునకును - ఆంబుగినిజేరు-
తిగిలెట్టులకిబేరగునపుడు-కలంబో స్త్రీ.
నితంబ*పు॥ ఇది- స్త్రీయొక్క-నితంబులెన్నెనుదడు
భాగమునకును కొండవడిమికిని-పిరుదులగునజేరు-

బడబా*పు॥ ఇది- ఆడుగులకలకును - సిద్ధిదనమో
శేబానినకును- స్త్రీభేదమునకును- బ్రాహ్మణ్యస్త్రీసేరు-
బాడంబ*ఇది- బ్రాహ్మణుని-బడబాగి-కేరకలవ
పుడు॥ పు॥ ఆంబుగిని-కలవనకేరకలవ పు॥

* బాంబులవర్గముగిన్నను *

ఋషభ*పు॥ ఇది-పవృత్తకేదమునకును- చిటప
మునకును-నిద్దనకును- మదపకేదగునకును- ప్రేక్షకు
నకును- ఆడవిపంకితోకకను- అదిగిరి- అయిదుభామ
నునొకభామనకును-వృషభలగ్నమునకునుజేరు.
వృషభ*పు॥ ఇది-పురుషప్రేక్షకుని- ఎదుకనుజేరు.

విప్రసంభోః కేళికలహాస్నేహ
విశ్వానరయోరపి ।

సౌమ్యద్విష్కంభో నాట
కాంగే విసార ప్రతిబంధ
యోః ॥ ౨౯౮ ॥ యోగభేదే

ధశరథో స్థాపదేచ మృ
గాంతరే ।

అత్తభూర్ననభేద
సౌగంధ్యోవధదర్పయోః ॥

౨౯౯ ॥ ఉద్యమే
చాభకతుభోపీతాంగేరుచ
పాదపే ।

సనాభిస్సవ్యశ్వాత్యో
రాలింభోస్సృశకాహింస
యోః ॥ ౩౦౦ ॥

కుసుంభం కుసుమే స్త్రీం
సౌగంధ్యహరజనేపితథ గమం
డతాప్రమానేష

సురభిస్సగవిశ్రీయామ ॥
వసంత చైత్రయోః పుం
సేత్రిషుసౌమ్యసుగంధికోః ॥

శ్రీయాంపునర్నవాభేదో
ర్వర్ణాభూర్దర్శరూపా ॥

పుమాకాభేర్యాం పుంసభి
శ్రీత్వకవిండుత్రికేంద్రం ।
వల్లభానాకులీనాశ్చేదయ
తాద్యక్షయోశ్రీమ ॥

ఇతి ఛాంతాః

నిగమోనిశ్చయేపుర్యాంవ
ధివేదేనవిచ్ఛదే ।

నైగమ స్తూప నివదిదంతే
వణిజినాగళే ॥ ౩౦౦ ॥

విక్రమఃప్రపతే కాశ్యే

ప్రక్రమోప సరేక్రమే ।

విప్రసంభోఃపు ॥ ఇది - క్రీడాకలహమునకును - స్నేహము
నకును - సమీకతును-అపిశబ్దమువలన బరిచయమునకును -
హింసించుటకును-పేరు-

విష్కంభోఃపు ॥ నాటకాంగమునకును- సామాన్యము
త్యమునకును-ప్రతిబంధకమునకును- యోగభేదమునకును
పేరు-

శరభోఃపు ॥ ఇది - జాదూ-దూ-కృతు-నిమిదికా
ట్లగులద్రోహమును-పెడియ్యగమునకు-పేరు-

అత్తభూఃపు ॥ ఇది - వస్త్రభునిధి - బ్రహ్మకును-పేరు-

అరంభోఃపు ॥ ఇది - జభకును- అహంకారమునకును-
ఉద్యోగమునకును-పేరు-

కతుభోఃపు ॥ ఇది - వీణాంగమైనకరిపెకును-మద్దిచెట్టు
నకును-పేరు-

సనాభిఃపు ॥ ఇది - సమానమునకును- జ్ఞాతికిని-పేరు-

అలింభోఃపు ॥ ఇది - నలుగుచెట్టుటకును- హింసకును
పేరు-

కుసుంభోఃఇది సామాన్యముగాపుష్పమునకును - కుసు
మపుష్ప నుటకును-పేరుగనవుడు ॥ స ॥ కమండలమునకు-పేరుగన
వవుడు ॥ పు ॥

సుగంధిఃఇది - గోపునకు-పేరుగనవుడు ॥ సీ ॥ వసంతమును
పునకును- చైత్రమాసమునకును-పేరుగనవుడు ॥ పు ॥ సౌమ్య
యనినగానిధిని- సుగంధయ క్తమయినదానిని - పేరున
వుడు ॥ త్రి ॥

వర్ణాభిఃఇది - గలిజేయచెట్టునకును- అడుకచ్చకును
పేరుగనవుడు ॥ సీ ॥ కప్పకు-పేరుగనవుడు ॥ పు ॥

దుమలీః ఇది - పేరె చెట్టుగనవుడు ॥ పు ॥ పాదిరలయం
దుండునితిగనును- దుగకును-పేరుగనవుడు ॥ సీ ॥

వల్లభోఃఇది - శ్రేష్ఠ మైనగుట్టమునకు-పేరుగనవుడు ॥ పు ॥
ఇచ్చునిధిని- అభ్యుషానికిని-పేరుగనవుడు ॥ త్రి ॥

జ్ఞాంతవదవర్గమును-గనెను-ః

నిగమఃపు ॥ ఇది - నిచ్చయమునకును- నట్టయమునకును
మూర్తమునకును- కేదము; గురు- లింగవీరి ధిః-పేరు-

నైగమఃపు ॥ ఇది - ఉద్యమమునకును- ఏనుగుపంకజ
నకును- పర్వతానికిని- పట్టులమున బుట్టివానిని-పేరు-

విక్రమఃపు ॥ ఇది - ఆక్రమించుటకును- కార్యమునకు
ను-పేరు-

ప్రక్రమఃపు ॥ ఇది - ప్రస్తావమునకును - నడిపునకును-పేరు-

౧౨౨ నానాగర్వముల * కృత్తిరకాండము, — మాంతవర్గ

సంక్రమణవారియంత్రేపి

ధీసామ ర్థేపినిష్క్రమః॥

విభ్రమస్సంశయేభాంతా
స్యాద్భావంతరశోకయోః
సంప్రమేత్యా దరభీతా
వావేగే

నియమస్తీహ॥ ౩౦౨॥ ప్రతి
జ్ఞానా యంత్ర తాను యో
గాంగేనిశ్చయేవ్రతే।

కలమశ్శాలి తేభిన్యో శ్చ
రేలాక్షారసేంకురే॥ ౩౦౩॥

అగమస్తాగతాశాస్త్రే
విద్రుమోద్రుప్రవాళయోః
త్రిధామాకేశపేవహా
హరిమా మృత్యు యోగ
యోః। ౩౦౪।

గరుత్మాన్విహగేతాత్మ్యే
ద్విజన్తా బ్రాహ్మణేభిగే।
వ్యాయామః పౌరుషవ్యా
మస్యేంచాగోదుర్గమహతిః
గోలోమిః॥ శ్రీనార నా
రాయంశ్శక్తినిశా శ్వేతమా
ర్యయోః॥

కుసుమం పుష్ప ఫలయో
స్త్రీ రణోనేత్రోగయోః
తలిమంకుటిమేత త్వేచంద్ర
హనే

భగౌతమః। మునిభేదేశా
కృసంపే గోదావర్యాంతు
గౌతమీ॥ ౩౦౭॥

పరమంస్యా దనుజ్ఞానేష్వ
యంనాపరమాత్మని। త్రిషూ
త్పాప్తే
పంచమస్తుస్వరేనా పూరణే
త్రిషు॥ ౩౦౮॥

సంక్రమణః పు॥ ఇది-జలయంత్రమునకును-అపిశబ్దము
వలనసూర్యుడుమేమాదిరాసలంగూడుటకునుపేరు-

విష్క్రమః పు॥ ఇది-బుద్ధిసామర్థ్యమునకును-అపిశ
బ్దమువలనలోపలనుండితైటవచ్చుటకునుపేరు-

విభ్రమః పు॥ ఇది-సంగయమునకును-భ్రాంతిని-శ్రీల
శృంగారభావమువల్లబుట్టినక్రియకును-శోకమునకునుపేరు
సంప్రమేషపు॥ ఇది- మిక్కిలియోదరణకును-భయము
నకును- తోక్తుపాటునకునుపేరు-

నియమః పు॥ ఇది- ప్రతిజ్ఞ కును- అజ్ఞ కును-కట్టుటకును-
యోగ సాధనమునకును- నిశ్చయమునకును- ప్రతిమునకును
పేరు.

కలమశ్శపు॥ ఇది-పైరునకును-పత్రికకును-దొంగకును-
లాక్షారసమునకును- మొలకకునుపేరు-

అగమః పు॥ ఇది-వచ్చుటకును- శాస్త్రమునకునుపేరు.
విద్రుమః పు॥ ఇది- వృక్షమునకును- పరడమునకునుపేరు.

త్రిధామః పు॥ ఇది- విష్ణువునకును- అగ్నికినిపేరు-
హరిమన్ పు॥ ఇది- మృత్యువునకును- యోగమునకు
నుపేరు-

(తునికినిపేరు-

గరుత్తత్ పు॥ ఇది- పక్షిసామాన్యమునకును-గరుత్తం
ద్విజన్తన్ పు॥ ఇది- బ్రాహ్మణునికిని- శక్తినిపేరు-

వ్యాయామః పు॥ ఇది- పురుషునిబారకును- సంచార
మునకును- దుర్గగమూహమునకునుపేరు-

గోలోమిః పు॥ ఇది- వేశ్యకును-వనకును-తెల్లగరెక్కిని
పేరు.

కుసుమం పు॥ ఇది- పుష్పమునకును- ఫలమునకును-
శ్రీలయొక్కముత్యమునకును - కంటిచ్యాగికినిపేరు-

తలిమంకుటి పు॥ ఇది-మేడలయొక్క యడుగుభూమికిని- వా
స్తునకును - కెడ్డకత్తికినిపేరు-

గౌతమః పు॥ ఇది-గౌతమమునికిని-బుద్ధునినికినిపేరు-
గోదావరికిపేరుయినపుడు- గౌతమీ॥ పు॥

పరమః పు॥ ఇది- అంగీకారమునకుపేరైనపుడు॥ ప॥ పర
మాత్మకుపేరుగునపుడు॥ పు॥ ప్రేమనికిపేరుగునపుడు పు॥

పంచమః పు॥ ఇది- స్వరపేషమునకుపేరుగునపుడు॥ ప॥
పంచసంఖ్యాపూరకమైనదానినిపేరుయినపుడు॥ పు॥

మనిస్తానేమతే బ్రహ్మచర్యా
దావాశ్రేణీస్త్రియాం ||

సుమమోత్సృజ్యోధాయాం
త్రిమహారా సమేప్యథ ||

అతివృథామాప్తండ్ర ప్రచ్ఛ
శ్రేష్ఠశృంగారకేతునా | లిం
గేప్రభావేపురుషే లలామో
స్త్రీలలాటచ || ౩౧౦ ||

సర్వేనామధ్యమోదేహమ
ధ్యేమధ్యేనపుంసకమ్ | మధ్య
ధ్యేవాచ్యవత్ స్త్రీతుహస్తమ
ధ్యాంగుళావపి. ఛందోభేదే
దృష్టరజః కన్యాయామప్య
థత్రిమ | సత్తమా శ్రేష్ఠపూ
జ్యోద్యౌ

ప్రథమా ప్రవరాదిమా ||

అథమాగహితన్యానా

పుత్రమా ప్రవరాంతిమా |
ఇతినూంతాః .

ప్రణయస్సృత్పరిచయే వి
సంభేదే మయాచ్ఛయోః
వినయో నతిశిక్షాదిధర్మా
చారప్రశాంతిమి |

అనయ స్త్రీకుభేదేషే విప
త్తై వ్యసనేప్య

థ || ౩౧౪ || పశ్చాదవస్థా
యిబలే సమవాయే చనస్తి
యః |

విషయో గోచరేదేశే జ్ఞా
తోయోయస్యతత్రచ ||

ప్రళయోమరణేపాపే మా
ర్కాకల్పావసానయోః |

ఆశ్రమశ్శిష్య || ఇది- మునులున్న స్థానమునకును-విద్యా
ర్థులు మొదలైనవారికి స్థాన మైనమరమునకును- బ్రహ్మచర్యా
ద్యాశ్రమములకును పేరు-

సుమమోత్సృజి- శ్రేష్ఠ మైనకాంతికి పేరయినపుడు || స్త్రీ ||
సందర మైనదానికిని-సమమైనదానికిని పేరైనపుడు || త్రి ||

లలామో లలామో శ్శిష్య || ఇది- గుఱ్ఱమునకును-అభర
ణమునకును- తిలకమునకును-తోకకును- శ్రేష్ఠ మైనదాని
కిని- శృంగారమునకును-తెక్కిమునకును-గురుతునకును-
ప్రభావమునకును- పురుషునికిని పేరు.

మధ్యమశ్శిష్య- స్వరవిశేషమునకును-దేహమధ్యమున
కును పేరైనపుడు || పు || మధ్యమునకు పేరైనపుడు || స || మధ్య
స్థునకు పేరైనపుడు విశేష్యలింగము- చేతినడిచి ప్రేలికిని-
ఛందోభేదమునకును- క్రొత్తగా సమర్పాడిన పడుచునకును
పేరయినపుడు || స్త్రీ ||

సత్తమశ్శిష్య || ఇది- శ్రేష్ఠునికిని పూజ్యునికిని పేరు.

ప్రథమశ్శిష్య || ఇది- శ్రేష్ఠునికిని- మొగటివానికిని పేరు.

అథమశ్శిష్య || ఇది- నిందింపబడినవానికిని- తక్కువైన
వానికిని పేరు-

ఉత్తమశ్శిష్య || ఇది- శ్రేష్ఠునికిని-తుదనున దానికిని పేరు-
శ్శిష్య మాంతపదవర్గము ముగిసె-

ప్రణయశ్శిష్య || ఇది- పరిచయమునకును-ప్రణయమునకును-
ప్రేమమునకును - యాచనకును పేరు.

వినయశ్శిష్య || ఇది - నమస్కారమునకును-విశేషమునకును-
లైనవానికిని - ధర్మమునకును-ఆచారమునకును-విశేషమునకును-
తికిని పేరు-

అనయశ్శిష్య || ఇది- పూర్వజన్మకృతమయిన యశుభకర్మ
కును-ఆపదకును-ఊదము మొదలయిన సప్రవృత్తినములకు
ను పేరు-

సన్నయశ్శిష్య || ఇది- సేనవెనుకనుండుదుముదారిపూజ
నకును-సమూహమునకును-చకారమువలననగుంధమున
కును పేరు-

సిషయశ్శిష్య || ఇది- శిబ్బపుర్పరూపరసగంధములను-
దేశమునకును-ఎవరిచేత నేదినిత్విమను-పరిచయముచేయు
బడునో-దానికిని పేరు-

ప్రళయశ్శిష్య || ఇది- మరణమునకును-పాపమునకును-
మూర్ఖకును - కల్పాంతమునకును పేరు.

ప్రత్యయోద్ధీన విశ్వానధీ
రంధ్రా చార పేతుషు ॥
ఖ్యాతౌననాదౌ శవధే

చిత్రగర్వాణు విప్రుయా ।
 వ్యధాయోం తద్ధిరవయో
 రుపాయ స్సౌమ్యమపాగ
 తే ॥ ౨౦౭ ॥ సామాదా
 వభసంత్యాయ స్తున్మిపేసే
 గృహేయతే ।

ఉదయః సూర్యతేజోస్యా
 దుష్టత్రయ్యర్థావపి ॥
 అత్యయో మరణేనోషేక్య
 ద్యే) త్రైమదాశయో ॥
 సకాయో నిలదేవత్యైశ
 ముదాసే సుఖమికాశామ్ ॥
 ౨౧ - ॥ అహంకారానామేక
 త్రైకతేజోసకమత్యైని ।

అశ్వశాస్త్రానుశాస్త్రాన్ని
కులాయశాస్త్రమీతయోః॥
పర్యాయశాస్త్రమనిర్వాహ
కారానుశాస్త్రవి । ఏకాద
వాచశాస్త్ర

పాలస్త్యద్రీవరాపతా ||
 - రన్యోమృగేనో. వా
 నవ, రసంబుదే!
 తాంబీల్గిమినిమ తారా

ద్వైపర్యాస్యాలదేవరౌ॥

అదిత్యోరనిగీర్వాణా
రోహిత్యప్రహసనగర్భా

సాక్షాత్ మూయ స్సంప్రదా
యే కులేభ్యయః పుష్కలః
డాగ్గా యుకాగ్గా ధిడె
షేషేతలోమహింసరే ।

ప్రత్యయః పు॥ ఇది-ఆధీనమునకును-విశ్వాసమునకును
బుద్ధిని - రంభిచునకును-ఆచారమునకును శ్లో॥ హేతువున
కును- ప్రృథ్విని-ననాచి-ప్రత్యయములకును-శబ్దమునకును
క్షేమము.

విష్ణుయః పు॥ ఇతి- అశ్వర్యమునకును-గర్వమునకునుపేరు.
వ్యవాయః పు॥ ఇతి- ఇ గుటువను- ఉత్తీడకునుపేరు.
'ఉపాయః పు॥ ఇతి- వశ్చుటకును- సామూద్యపాయ
ములకునుపేరు.

సంస్కారములు ఇది - పట్టణమును బయలుదేరుచు
గిరిహారము కుదురు - సమరహారమును పురము

ఉదయభిషాగము- ఉదయపర్వతమొనకును- ఉన్నతమొనకును జొరగ్గతినిజేరు-

అశ్వము, పక్షి, బి - మరలమునకును - దోషమునకును -
 ముఖ్యమగును-అతిప్రమింపబడును- దంధమునకును పేరు.
 నికాయస్థి, పులి, ఇవి - క్షుణ్ణీని, గుర్జీని- ఒకనవతగల
 వారి గుర్జునము-ఒకచోట పెక్కువానినినొకచోట జేర్చు
 టము- సరము, ప్రతిపదము.

అయ్యయ్య॥ ౧-ప్రభావమునకును-వాత్సర్యమునకును కేరం-
కులానుకూలము॥ ౨-వి-ఉపేక్ష-గూర్చిపెరు-
పర్యాయము॥ ౩-పరునకును-మోక్షమునకును - రీతి
కిని-అర్హులమునకును-సమూహాధికారమునకునుపేరు-

హాగ్రికరణ భవ-క-వర్ణ-రావణునినిబేరు-
వర్ణ-క-వర్ణ-రావణునిని-గర్జించు-
హాగ్రికరణ భవ-క-వర్ణ-రావణునిని-గర్జించు-

శాంతి: పూజించి శాంతిని గెలుచుకొని విల్వచెట్టునకు
నా చేరు

శేషబాగ్, పల్నాడు జిల్లా ఆదర్శోద్యమ కార్యకర్త - మగధి
రేణుకేశ్వర శర్మ

అప్పుడు : అ! ఇది-సూక్ష్మని-చేతలను పీడు.
 గోపాల్ నిశ్చల భావమునకు-సముద్రమునకు
 పేరు-

అప్పుడు శ్రీ ౧౩- సుప్రదానముచేసెను మును
కుమారులు పుడెను నని

అగోత్రమున భార్య - ఆ పుత్రిని మహాకను-గా జ్ఞేయవ.
అగోత్రోపదేశము - ఏమిట.

చంఝూ, వారిదేవాతే
భ్రాతృవ్యభ్రాతృభేదౌ॥

సమయః కాలసిద్ధాంత ప్రతి
జ్ఞా శేషభేదః । సంకేతా
చారయోశ్చ

భస్వాభ్యామో జప పేద
యోః ॥ ౩౨౫ ॥

విశల్యాభినిదంతి సాదూ
చీలాంగలిమచ ।

అభిభ్యా త్విశ్వో నామ
స్యిం

ద్రియంత్యక్షిరేతసోః ॥

సామర్థ్యయోగ్యతాశక్త్యో
ర్వృద్ధయం చిత్తవక్షసోః ।
చారుత్వమపి సారస్యం

నేపథ్యం రంగభూరపి ॥

పుత్రాంపుత్రేపిచావగ్య
మాచిత్యం సత్య యోగ్య
యోః ।

స్వాహ్వాన్యైర్బ్రాహ్మ
ణానాం భావసంహతికర్తృసు

స్వాధీర్వ్యం హేమీ కు
ప్యేపితమానవిశేషయోః ।

వరాటరేతసోశ్చ

భమలయః పర్యతాంతరే ॥

౩౨౬ ॥ పర్యతాంతరే పృథో
ద్యానేమలయం మలయాత్రి
వృత్ ।

నైంభవే తాలపణ్ణాంచనై
శేయంప్రమచేప్రమాణ ॥

విజయా పార్వతీతిక్రొత్వి
జయో జయపాథేయోః ।

చరయుః పు॥ ఇది-మేఘమునకును-వాయువునకును-పేరు.
భ్రాతృవ్యః పు॥ ఇది-తోడబుట్టినవాని కొడుకునకును-
శత్రువునకును-పేరు.

సమయః పు॥ ఇది-కాలమునకును-సిద్ధాంతమునకును-
ప్రతిజ్ఞాకును- ఆనపెట్టుటకును- సంకేతమునకును- ఆచార
మునకును-పేరు.

భస్వాభ్యామోః పు॥ ఇది- జపమునకును- పేదమునకును
పేరు.

విశల్యాభిని॥ ఇది-పెన్న-పెదురుకూరకును - దంతిచెట్టు
నకును-తిప్పతీకకును-నీరుపిప్పలికిని-చకారమువలన పాప
రచెట్టునకును-పేరు

అభిభ్యాః పు॥ ఇది-కాంతికిని- కీర్తికిని- నామధేయ
మునకును-పేరు.

ఇంద్రియః పు॥ ఇది-సేత్రమునకును-రేతస్సునకును-పేరు.

సామర్థ్యః పు॥ ఇది-యోగ్యతకును-శక్తికిని-పేరు.

వృద్ధయః పు॥ ఇది-చిత్తమునకును- రొమ్మునకును-పేరు.

సారస్యః పు॥ ఇది-విప్పిదమునకును-అపిశబ్దమువలన
పరిచయమునకును-పేరు

నేపథ్యః పు॥ ఇది-నాట్యస్థానమునకును - లపిశబ్దము
వలన సలంకరించుటకును-పేరు.

ఆచార్యః పు॥ ఇది- రొమార్తెకును-కొమారునికిని-పేరు.

సౌచిత్యః పు॥ ఇది- సత్యమునకును-యోగ్యమైనకును
పేరు.

బ్రాహ్మణ్యః పు॥ ఇది-బ్రాహ్మణులయొక్క భావమున
కును-వారిసమూహమునకును-వారిశ్రమకమును-పేరు.

హీరణ్యః పు॥ ఇది -బంగారమునకును-వెండి బంగార
ములకంటె నితరమైనలోహజాతికిని- ధనమునకును-కొలత
భేదమునకును- గవ్వకును - రేతస్సునకును-పేరు-

హిలయః పు॥ ఇది- పర్వతమేషమునకును- పర్వతమునం
దొకభాగమునకును-పేరైనపుడు॥ ౨॥ ఉద్యానమునకు-పేరై
నపుడు॥ ౩॥ తెల్ల లెగడకు-పేరైనపుడు॥ ౪॥

నైలేయః పు॥ ఇది-లవణభేదమునకును-మురయనుగ్రంథ్య
ప్రవృత్తునకును-పేరుగునపుడు ॥ ౩ ॥ తుమ్మెదకు-పేరయి
నపుడు॥ ౪॥

విజయః పు॥ ఇది- పార్వతికిని- తిక్తిభేదమునకును-పేరయిన
పుడు॥ ౫॥ జయమునకును-చదునునకును-పేరయినపుడు॥ ౬॥

౧౨౬ నానార్థరత్నమాల * త్విక్షరకాండము, — యాంగవగ్గ.

అభయం సలదే శ్రీమతః ।
 ధ్యానాం నిర్భయే త్రిమః ॥
 కశేరు హేమో గ్ధాంగే
 యం గాంగేయో గుహభీష్ట
 యోః ।

అశ్రీకమాయో నిర్భాసే
 సారభే రసనాగయోః ॥
 క్వాభే విలేనసేచాపి ద్రవ్యే
 స్యాదేషవావ్యరత్ ॥

ద్వితీయా సహ ధర్మిన్యాం
 ద్వితియం పూరణే త్రిమః ॥
 త్రివ్యవహరస్థి నరేనాద్రా
 నాదేయోజలవేతసే । త
 రాగ్యార్థాంభుమి జంబూం
 చజపాయాం నాగరంగకే ॥
 ౩౩౪ ॥ నాదేయం సింధులవ
 జే త్రిమః త్వేషుచదీభవే ।

అతిథ్య మాతిథే మాధ్వేన
 ద్వయోరతిథౌ పుమాకా ॥

ఇంద్రియే విషయ క్షీణం త్రి
 లింగో విషయాన్వితే । ప
 మాకారాజ్ఞే ప్రరచా
 భపా నీయం క్షీమంబుని ॥

౩౩౬ ॥ పేయే త్రిమః
 విహయస్తవోన్మన్య శ్రీమి
 హగే పుమాకా ।

వేన్యా దాస్యో ర్భుజిన్యా
 శ్రీ ప్రేష్యస్య చ్చందయో
 శ్రీమః ॥ ౩౩౭ ॥

తపస్యా వ్రతవర్షాయా
 స్తపస్యః ఫాల్గునే ప్రమాకా ।
 త్తే త్రియం గరశేపారదారి
 కేక్షేత్రజేత్యజే ॥ ౩౩౮ ॥ చి
 కిత్సార్థాచే దేహేచస్యాద
 సాధ్యగదేషచ ।

ప్రసవ్యం సవ్యతయ త్తే ప్ర
 తికూలానుకూలయోః ॥

అభయః ఇది-వట్టిపేల్లకు పేరయినపుడు ॥ న॥ కరకజెట్టు
 నకు జేరైనపుడు ॥ సీ॥ భయము లేనిదానికి పేరగునపుడు ॥ త్రి॥

గాంగేయః ఇది-తామరకలువమొదలై సవానిదుంపల
 కును- బంగారమునకును జేరైనపుడు ॥ న॥ కమారస్వామి
 కిని-భీష్మాచార్యులకును జేరైనపుడు ॥ పు॥

కమాయః ఇది-బంకకును-పరిమళించుదానికిని-వ
 గరునకును-సీసమునకును-రమాయమునకును-మైపూతకును
 పేరు ॥ ద్రవ్యనిశేషమునకు పేరుగునపుడు- విశేష్యులింగము.

ద్వితీయః ఇది-భార్యకు జేరైనపుడు ॥ సీ॥ రెండవది
 యథానర్థమున ॥ త్రి॥ (తమునకు జేరైనపుడు ॥ పు.

అహార్యః ఇది-స్థిరమైనదానికి జేరైనపుడు ॥ త్రి॥ పర్వ
 నాదేయః ఇది-నిరుప్రభులికిని-తక్కిలిచెట్టునకును-
 నారదప్రచెట్టునకును జేరైనపుడు ॥ సీ॥ ఇందుష్టనకు జేరైన
 పుడు ॥ న॥ సదియందు బుట్టినదానికి పేరయినపుడు ॥ త్రి॥

అతిస్థ్యః ఇది-అతిథులకొరకైనయస్వాదులకు పేరయిన
 పుడు ॥ చ॥ అతిధికి జేరైనపుడు ॥ పు॥

విషయికా ఇది-చక్షురాదులకు జేరైనపుడు ॥ న॥ విష
 యములతో గూడినవానికి జేరైనపుడు ॥ త్రి॥ రాజునకును-
 మస్త్రధునికిని పేరయినపుడు ॥ పు॥

పానీయః ఇది-ఉదరమునకు జేరైనపుడు ॥ న॥ పానము
 చేయదగి దానికి పేరయినపుడు ॥ త్రి॥

విహయన్ ఇది-ఆకాశమునకు జేరైనపుడు ॥ పు॥ పయి
 సామాన్యమునకు జేరైనపుడు ॥ పు॥

భుజిన్యః ఇది-వేశ్యకును-చానిసకును జేరైనపుడు ॥ సీ॥
 కింకరునికిని - స్వరంత్రునికిని జేరైనపుడు ॥ త్రి॥

తపస్యః ఇది-వ్రతానుష్ఠానమునకు పేరగునపుడు ॥ సీ॥
 ఫాల్గునమాసమునకు పేరగునపుడు ॥ పు॥

త్తే త్రియః న॥ ఇది-విషమునకును- పరశ్రీగర్భమున
 బుట్టినశిశువునకును- పరిమడిలో బుట్టినతల్లినిమునకును- దై
 ద్యము చేయదగిన యస్యదేహమునకును- మాన్యనశక్తిమైన
 రోగమునకును పేరు.

ప్రసవ్యః ఇది-ప్రసవక్షిణమునకును-అధినమైనదానికి
 ని-ప్రతికూలమునకును-ఆనుకూలమునకును పేరు.

వదాన్యః పాగ్నిధాతారా
జఘన్యావంత్యగహికాతౌ ।

కనీయాసనుజేత్యశ్వే
పతియాకత్వత్తమేత్యురౌ

సాధీయాంబచ్చభనేత్యర్థ
సాధావసుసతేపివ ।

ప్రతిష్ఠ్యాప్రతిపాల్యాద్యౌ

త్రిష్వేతే జే త్రియాద
యః ॥ ౩౪౧ ॥

ఇతి యాంతాః.

శ్లోకాంతశంఖాశబరా

భాస్కరాసూర్యపావకా
ద్వాపరా యుగసందేహకా

కుంజరాకరికుంతలా ॥

దాస్యీశుతోష్ఠోదాసేరా

విష్కారాశిఖికుక్కుటౌ

రసేభభూషే శృంగారా

వంగారాఘాసుతోల్లకా ॥

ప్రకారాభేదసాదృశ్యే

వికారా రోగివిక్రియే ।

కుంభీరచోరభుజనౌ

కుటీరాకర్కటాలయా ॥

దైత్యారిదేవగోవిందౌ

తిత్తిరిమునిపక్షిణౌ ।

శాంకరీస్పందపారంబౌ

శహారివృషభాస్కరా ॥

హిమారివహ్నితపనౌ

జసురీపవిసావకా ।

వదాన్యః పు॥ ఇది-వక్తకును-దాతకును చేరు.

జఘన్యః పు॥ ఇది-కనిష్ఠునికిని-నిందింపబడిన దానికిని చేరు. (నికిని చేరు.

కనీయన్ పు॥ ఇది-తన్ముచికిని-మిక్కియల్ప మైనదా పరీయన్ పు॥ ఇది-త్రేష్ఠునకును-మిక్కిలిబరువైన దానికిని చేరు-

సాధీయన్ పు॥ ఇది-త్రేష్ఠునికిని-మిక్కిలిసాధువున కును-అగీకరింపబడినవానికిని చేరు-

ప్రతిష్ఠ్యః ॥ ఇది-ఎదురుచూడదగినవానికిని-మొదటిదానకిని చేరు-

జే త్రియాదయః ॥ జే త్రియశబ్దము మొదలైన-ఏతే ఈయెనిమిదిశబ్దములును-త్రిమమూడుర్నింగములయందును వర్తించును-

శ్లోకాంతపదవర్గ ముముగీనెను ॥

శబరః పు॥ ఇది-కెరాతునికిని-శివునకును చేరు-

భాస్కరః పు॥ ఇది-సూర్యునికిని-అగ్నికిని చేరు-

ద్వాపరః పు॥ ఇది-యుగభేదమునకును-సంశయమున కును చేరు.

కుంజరః పు॥ ఇది-ఏనుగునకును-వెంట్రుకలకును చేరు-

దాసేరః పు॥ ఇది-దాసీపుత్రునికిని-పింఠెకును చేరు-

విష్కరః పు॥ ఇది-నెమలికిని-కోడికిని చేరు-

శృంగారః పు॥ ఇది-రసభేదమునకును-గజాలింకార మునకును చేరు-

అంగారః పు॥ ఇది-అంగారకునికిని-కొరవికిని చేరు-

ప్రకారః పు॥ ఇది-భేదమునకును-సాదృశ్యమునకును చేరు. (కును చేరు.

వికారః పు॥ ఇది-రోగమునకును-మనోవికారమున

కుంభీరః పు॥ ఇది-దొంగకును-సర్పమునకును చేరు.

కుటీరః పు॥ ఇది-ఎండ్రకాయకును-గుడిసెకును చేరు.

దైత్యారిః పు॥ ఇది-దేవతలకును-విష్ణువునకును చేరు.

తిత్తిరిః పు॥ తిత్తిరియనుమునికిని-తీతువుపడికిని చేరు.

శాంకరీః పు॥ ఇది-కుమారస్వామికిని-విఘ్నేశ్వరుని

కిని-మరియు-నుమకును చేరు-

శహారిః పు॥ ఎద్దనకును-సూర్యునికిని చేరు-

హిమారిః పు॥ ఇది-అగ్నికిని-సూర్యునికిని చేరు.

జసురీః పు॥ ఇది-వక్రాయుధమునకును-అగ్నికిని చేరు.

ధ్యాంతేషోరోగేతమిర

మంబరంశ్యోన్మివాససే |
బౌశీరశ్చామపదండే
కటిత్రంకటివాససే || ౩౬౦
మేఖలాయాం

గుహదంభగహనేషుతు గ
హ్వారమ్ |

కటిరంకంబరేకట్యాం
విషయేంకేంకజేజరమ్ ||

పుష్కరమంబు నిఖేళేయ
ధివాద్యముభేమదేవి ధారా
యూమ | ద్వీపే భవజ భవ
సారసత్థిగాహి కరి కరాగ్ర
దు || ౩౬౧ ||

దధిరలశగోమయాంబుహ
కళతామ్రబ్రహ్మసూత్రే మ
త్రేషు | హేమ్యుధేవప
త్రంత్రిపుష్కరప్రంశిశంభు
పాదయోః || ౩౬౨ ||

చర్మరం హేమ్యుధేవ తో
యేదైత్యేనాశబలైత్రమ్ |

జరరోనాపితేశ్వర్షవ
కీర్ణేతువాచ్యంతే || ౩౬౩ ||

దర్ధరోనా విభేకేవ త్రిష్వి
షష్ఠ్యగ్నవస్తున |
కంజరంకంకేట్టిం పీతే
షుహయేపుమాణ || ౩౬౪ ||
గ్రీవాయాం సంభరా మే
శ్మేపుమాణ
దేవేషిర్వరాః |

శార్వరంతమస్థిబంహిం

తిమిరఃసన || ఇది- గాథా-ధకారమునకును - నేత్రరోగ
మునకును చేరు-

అంబరఃసన || ఇది- ఆకాశమునకును - చంద్రమునకును చేరు-
బౌశీరశ్చామ || ఇది- చామరమునకును - కణ్ఠమునకును చేరు-
కటిత్రంకంబర - ఇది- మొలయందలిచంద్రమునకును - మొల
నూలికినిచేరు.

గహ్వారఃసన || ఇది- గుహకును - కపటమునకును - చొర
గుడునిదానికినిచేరు-

కటిరఃసన || ఇది- గుహకును - పిరదులకును చేరు-
ఆకటిరఃసన || ఇది - శబ్దాదివిషయములకును - శరీరమున
కును - ముంగిలికిని చేరు-

పుష్కరఃసన || ఇది- ఉదకమునకును - ఆకాశమునకును -
నక్షత్రమునకును - యుద్ధమునకును - మద్దెలమొదలైనవాద్య
ములముఖమునకును - మదమునకును - కత్తివాదరకును - ద్వీప
భవమునకును - బౌషధవిశేషమునకును - కమలమునకును -
విభవపదమునకును - సర్పమునకును - ఏనుగులొండము
యొక్కకొనకును చేరు-

పవిత్రఃసన || ఇది - పెరుగుకడనకును - గోమయమునకును -
ఉదకమునకును - చిక్కకును - రాశికిని - సన్తానూత్రమునకును -
మంత్రమునకును - బంగారమునకును - ధనమునకును చేతైన
వస్తువు || న || పరీక్షుద్ధమైనదానికిచేరయినపుడు || త్రి || శివుని
పేరి - ఆపిరిచేతైనపుడు || పు ||

చర్మరఃసన || ఇది - బంగారమునకును - ఉదకమునకును - పాద
మునకును చేరయినపుడు || ప || రాక్షసునికిచేతైనపుడు || పు ||
చిత్రఃసన || ఇది - బాదానికిచేతైనపుడు || త్రి ||

జరరోనాపితేశ్వర్షవ || ఇది - పండ్రిలవానికిని - పండ్రిభవమునకును
చేరయినపుడు || పు || పిండితోనాకటికిలియదానికిచేతైన
పుడు || కేవల్యునిచేరు-

దర్ధరఃసన || ఇది - తెప్పకును - కప్పకును చేతైనపుడు || పు ||
అంబుకంఠిచదానికిచేతైనపుడు || త్రి ||

కంజరఃసన || ఇది - బంగారమునకు చేతైనపుడు || న || పండ్రి
నిదానికిచేతైనపుడు || త్రి || గుడ్డుమునకుచేతైనపుడు || పు ||
కంభరఃసన || ఇది - కందమునకు చేరగునపుడు || న || మేఖము
నకు చేరగునపుడు || పు ||

గ్రీవరఃసన || ఇది - దేవతలకుచేరగునపుడు || ప || అంశస్థుని
వలన మునులతెనములెవారిచేరగునపుడు || పు ||

శార్వరఃసన || ఇది - కీకటికి చేరగునపుడు || న || గ్నాతుకునికి

నేత్రీప్రేక్షానావిధౌ ||
నిశీథిన్యాం హరిద్రాయాం
సంధ్యాయాంచాపిశర్వరీ |
స్థంఢిలాం గణయోః క్లిబం
చత్వరంసాచతుష్పదే ||

ప్రియాకార ప్రతిభాపద్య
ద్ధారే పుంసిసంగరః | క్లిబ
శమిఫలే

పాంధ స్త్రిత్వరః కలపే
త్వరీ || ౩౨౦ ||

శాశ్వరోనా వృషే క్లిబం
ఛండో భదే

భ నాగరమ్ | ముస్తా శం
త్యోత్త్రీమత్తేవవిదధే నగ
రోద్ధృతే || ౩౨౧ ||

ప్రభౌ త్రిష్విత్వరశ్యంభౌ నా

గౌర్యామిశ్వరేశ్వరీ |

కాంతారో స్త్రీవనసుర్గ
వత్కన్యతాంతరేకునా ||

కుమారోమాసుతేస్కందే
యవరాజేశ్వ వాచకే | బా
లేవరావృక్షే చ ద్వీపేనతున
పుంసకం || ౩౨౩ ||

కుమారీకుసహ గౌరీ కన్య
కానవమాలికా |

ఓషేప్రంస్యభరో దస్తా ద్వి
నేచత్రిష్వ

ధామరా || ౩౨౪ || స్థూపా
గుడూచంద్ర పురీ దూర్వా
సుస్త్రీపులేప్రమాణా |

అంతరః పరి ధానీయ స్త్రి
యదాపాప్యమ వావ్యవత్ ||
౩౨౫ || అంతరాత్మనిపుంస్త్రి
ఋణార్థే వ్యయ మంతరా |
అంతరంగినరాంతరీక భదే

పేరగుచపుడు || త్రి || చంద్రునికి పేరగుచపుడు || పు ||

శర్వరీ * ఇది - రాత్రికిని - పసుపునకును - సంధ్యాకాల
మునకును పేరు.

చత్వరః * ఇది - అగ్ని హోత్రమునుండుటకొరకు సంస్కా
రముచేయుచు కన్యమునకును - ముంగిలికి పేరైనపుడు || స ||
నాలుగు తెరుపులుగూడిన ప్రదేశమునకు పేరైనపుడు || పు ||

సంగరః * ఇది - క్రియానిశ్చయ మనకును - ప్రతిష్ఠ కును
ఆపదకును - యుద్ధమునకును పేరగుచపుడు || పు || ఇమ్మి పండు
నకు పేరగుచపుడు || స ||

ఇత్వరః * ఇది - మౌళమునకు చువానికి పేరగుచపుడు ||
పు || రంకులాడిక పేరగుచపుడు - ఇత్వరీ || సీ ||

శాశ్వరః * ఇది - వృషభమునకు పేరగుచపుడు || పు || ఛండ
స్సునకు పేరగుచపుడు || స ||

నాగరః * ఇది - భద్రము స్తలకును - శాంతికిని పేరగుచపుడు ||
స || చాతుర్యవంతునికిని - పట్టణమునబుట్టినదానికిని పేరగు
చపుడు || త్రి ||

ఈశ్వరా * ఇది - నిగ్రహనుగ్రహసమర్థులకును - నురియుప్ర
భువునకును పేరగుచపుడు || త్రి || శిశువునికిని పేరైనపుడు || పు ||

ఈశ్వరా * ఈశ్వరీ || సీ || ఈరెండును గౌరికి పేళ్లు -

కాంతారః * ఇది - అడవికిని - చారచూడని మారమునకు
ను పేరైనపుడు || పు || బంధికింటి నడుమునకు పేరైనపుడు || పు ||

కుమారః * ఇది - మన్మథునికిని - కుమార స్వామికిని - యువ
రాజునకును - గుఱ్ఱమునకును - చాలునికిని - ఉలిమిని చెట్టునకు
ను పేరగుచపుడు || పు || కుమార ద్వీపమునకు పేరగుచపుడు || స ||

కుమారీ * సీ || ఇది - పిన్న గోరంటకును - గౌరికిని - కన్యకు
ను - విరజానికిని పేరు -

అథగః * ఇది - పెదవికి పేరగుచపుడు || పు || దిగుచనున్నవ
స్తువునకును - పీనునికి పేరగుచపుడు || త్రి ||

అమరః * ఇది - స్తంభమునకును - తిప్పరీగకును - ఇంద్రునిప్ర
రమునకును - గరికకును పేరగుచపుడు || సీ || దేవతలకు పేరగు
చపుడు || పు ||

అంతరః * ఇది - చట్టుకొకకును - తనసంబంధ మైనదానికిని -
పెలుపలికిని పేరగుచపుడు విశేష్యులింగము - పరమాత్మ కు పేర
గుచపుడు || పు || అదితెలిగాననుచి నాధమునందు అంతరాత్మని
యవ్యయము - రంగమునకును - ముగ్ధుని పుటకును - విశేషము
నకును - సుర్యుచును - మధ్యప్రదేశము - మును - విశేషము

౧౩౨ నానార్థరత్నమాల * తృతీయకాండము, - శేషాంతవర్గ.

వ్యవధిసుధ్యయోః || ౩౨౬ ||
అవకావా వసరయో స్తాద
ర్థ్యాన్యార్థయోరపి |

ప్రతివా చ్యుతరం నాతువి
రాటతనయేత్రిషు || ౩౨౭ ||
కాలోదీ చ్యుత మార్ధ్యేషు
తారాభేదే దిశ్చిత్రియాం |

అక్షరంప్రణవేభామే ప్ర
కృతౌతవసీకృతౌ || ౩౨౮ ||
వర్ణేమాక్షేచ నాత్వేష శివ
విష్ణు విరించిమ |

మృగ దానవ బౌద్ధేషుశం
ఖిరశ్శంబరీవృషా || ౩౨౯ ||
క్షీచేవ్రతాంబువత్తేషు

సుషిరస్త్యువ శేప్రమాణ |
త్రిషురంధ్రాన్వితేక్షీచేభిద్ర
వంశాదివాద్యయోః || ౩౩౦ ||
క్షీబంహోహేపుమాణ సో
మే కవాటాధేరంసనా |
కరీరీ నా ఘటేవృక్షేచ
త్రియాంవైశవాంకురే ||

మత్సరీర్యో దయ ద్వేషే
తద్వత్కృప్రణయోత్రిషు |

అశ్వక్కుంకుమయోఃక్షీబం
రుధిరంభాసు శేప్రమాణ ||

మధురీ నా రసేతద్వత్పుం
దరస్సాన్వషు త్రిషు | మధు
రాశతపుష్పాచ

శిశిరశ్శీత శేత్రిషు || ౩౩౩ ||
ఋతౌ నా
జితరంక్షీ ముదరే కతిసే
త్రిషు |

ను- అవసరమునకును- దానికొరకను సర్థమునకును - మరియు
యొకటియనుసర్థమునకును పేరగునపుడు || న ||

ఉత్తరఃశివి-ప్రత్యుత్తరమునకుపేరగునపుడు || న || విరా
టునిపుత్రునికిపేరగునపుడు || పు || కాలవిశేషమునకును-ఉత్త
రదేశముమొదలైనదానికిని-శ్రేష్ఠునికిని - మీదనున్నదానికి
నిపేరగునపుడు || త్రి || నక్షత్రభేదమునకును - ఉత్తరదిక్కున
కునుపేరగునపుడు || సీ ||

అక్షరఃశివి-పీఠికారమునకును-ప్రకృతికిని- తపస్సునకు
ను-యోగమునకును-ఆకారాదివణిములకును - మోక్ష
మునకునుపేరగునపుడు || న || శివునికిని-విష్ణువునకును- బ్రహ్మ
కునుపేరగునపుడు || పు ||

శంబరఃశివి-మృగవిశేషమునకును-రాక్షసునికిని - బౌ
ద్ధునికిని పేరగునపుడు || పు || ఎలికచెవ్వికూరకుపేరగునపుడు
శంబరీ || సీ || వ్రతవిశేషమునకును-ఉదకమునకును-ధనమున
కునుపేరగునపుడు || న ||

సుషిరఃశివి-అగ్నికిపేరగునపుడు || పు || రంధ్రముగలదా
నికిపేరగునపుడు || త్రి || రంధ్రమునకును- పిల్లనగ్రోవి మొద
లైనవాద్యములకునుపేరగునపుడు || న ||

ఆరరఃశివి-లోహమునకుపేరగునపుడు || న || చంద్రునికి
పేరగునపుడు || పు || తఱివునకుపేరగునపుడు || ప్న ||

కరీరఃశివి-ఘటమునకును-పెణుతురుచెట్టునకును పేర
గునపుడు || పు || పెదురు మొలకకుపేరగునపుడు || ప్న ||

మత్సరఃశివి-పరులసంపదయందలిద్వేషమునకు పేరగు
నపుడు || పు || ఆద్వేషముగలవానికిని- ఇంచకలాభమునకెస
కలాసమాసములనుసహించువానికిని పేరగునపుడు || త్రి ||

రుధిరఃశివి-సైన్యమునకును-కుంకుమకును-పేరగునపుడు
|| న || అంగారకునికిపేరగునపుడు-పు ||

మధురఃశివి-రసభేదమునకుపేరగునపుడు || పు || మధుర
రసముగలదానికిని-పిప్పదమైనదానికిని- రుచిగలదానికినిపే
రగునపుడు || త్రి || అశవిసదాసుకును - చకారమువలనమధు
రాపురమునకునుపేరగునపుడు || సీ ||

శిశిరఃశివి-చల్లనిదానికిపేరగునపుడు || త్రి || ఋతువిశేష
మునకుపేరగునపుడు || పు ||

జితరఃశివి-ఉదరమునకుపేరగునపుడు || న || కఠినమైన
దానికిపేరగునపుడు || త్రి ||

ధూసరోవణఖరయోరి
మత్పాండోతు వాచ్యవత్ ||
సింహశ్వ యోశ్చ కేశేషు
కింజల్కైశ్చోక్త్రీయాం |
నాగ కేశర పున్నాగవకుశే
మపుమానయం || ౩౮౫ ||

సాముద్రం లవణా దౌత్రి
వ్యయం క్షేపంగలక్షణే |
ధ్వాంతరాత్రోచ రాత్రౌ
చతమిప్రాతిమిరేననా ||
చికురోహా కేహ బభౌ
కేశేత్రిమతుచంచలే |
హిమ కీకరయోః పుంసీతు
మారశ్శీతశ్రీత్రిమ || ౩౮౬ ||
చమోనామృగేష్టిభం దా
మరే
ధత్రిమాత్తరే |

ఉదారో దక్షిణేభ్యాతేదా
నశౌండేమహత్యపి || ౩౮౭ ||
కాతీప్యశృంగో గాశ్శశృ
రహితోనాచతుబరః |
ధీరైకతానావేకాగ్రా
భంగురావత్రనశ్వరా ||

విధురాకష్టవిశ్లా
వజ్జనీచౌతుపామరా
చతురాదక్షధీమంతా
వితరానవ్యపామరా ||

ఇతి రేఫాంతాః
ఉల్లోలమర్దాకల్లోతా
దేహతాపాతు ముద్గలా
కుంతలాదేశచికురా
స్యకాలదైత్యజంబుకా ||
కోకిలాపుల్లకపికా

ధూసర-ఇది- వరవిశేషమునకునుగాడిచెకునుపేరైనపుడు
పు || కొంచెముతెల్పుగలదానికిపేరైనపుడువిశేష్యలింగము-
కేశసరఃఇది-సింహము-గుఱ్ఱము-చీకియొక్క- మెడవెం
ట్టుకలకును-ఆకరుపువ్వలకును-పేరైనపుడు || పు || నాగకే
సరమునకును-సురపొన్నకును-ఆశోకవృక్షమునకును- పేర
గునపుడు || పు ||

సాముద్రఃఇది-సముద్రమునబుట్టిన యుష్మమొదలయి
నవానికిపేరైనపుడు || త్రి || అంగలక్షణములుపేరైనపుడు || న
తమిప్రాఃఇది-చీగటిగలరాత్రికిని-సామాన్యరాత్రికిని
పేరైనపుడు || సీ || చీకటికిపేరగునపుడు || పు ||
చికురఃఇది-సర్పమునకును-బల్లికిని-తలవెంట్టుకలకును
పేరైనపుడు || పు || చంచలమైనదానికిపేరైనపుడు || త్రి ||
తుమారఃఇది-మంచనకును-తుంపరలకును పేరగునపు
డు || పు || చల్లనిదానికిపేరగునపుడు || త్రి ||
చమరఃఇది-సవరపుష్పగమునకుపేరగునపుడు || పు ||
వింజామరకుపేరగునపుడు || న ||

ఃఆధ-ఈశబ్దమునకువిష్టు-ఉత్తరే-మిదజెప్పగలశబ్ద
ములన్నియు-అనగానుదారశబ్దము మొదలుకొని యితరశబ్ద
మువరకుగలయెనిమిదిశబ్దములు-త్రిష్ణు - మూడులింగముల
యందునువర్తించును.

ఉదార్ఘ్నఃపు || ఇది-నేర్పరికిని-ప్రసిద్ధికిని- దానశీలునికిని-
దొడ్డవానికినిచేరు.
తూబరఃపు || ఇది-కాలమునగొమ్ములురానియెద్దునకును
గడ్డముమీసములురానిబేడివానికినిచేరు.
ఏకాగ్రఃపు || ఇది-ధీరునికిని-ఏకాగ్రచితునకునుచేరు-
భంగురఃపు || ఇది-వల్లమైనదానికిని-చిరుమైనదానికిని
ముగలదానికినిచేరు. (వంతు, కురు, నిరు.

విధురఃపు || ఇది- కష్టమునుబొందినవాని-చేరు - దొంగ
పామర, ఉత్త || ఇది-మూఢునిని-నీచుచేరు - కుగ
చతురఃపు || ఇది-సమర్థుని-మద్ధుని - చేరు.
ఇతరఃపు || ఇది-అన్యునిను-వివేకహినునకునుచేరు.

ఃరేఫాంతపదవర్గముముగిసెను.ః
కల్లోలఃపు || ఇది-గొప్పకరులకును-సంతోషమునకునుచేరు
ముద్గలఃపు || ఇది-దేహమునకును-చిత్తకునుచేరు.
కుంతలఃపు || ఇది-దేశభేదము-మతపరివ్రాజకుల-చేరు
స్యకాలఃపు || ఇది-దైత్యుని-చేరు.
కోకిలఃపు || ఇది-కొరవికిని-కోకిలయ్యెనిచేరు.

పాతాళం చాడబాగ్నోచ

కిలాలమస్యగంభస్సోః॥ ఘ
ణభాగే

దుకూలంతుతౌమేసూక్ష్మం
కుకేచతత్ ।

లాంగూలంమేహనేపుచ్చే
శమలంశక్యదేససోః ॥

కమలం ఘరికాదినాంపే
మాద్వైశ్చిత్రితాజినే । క్లో

హ్నోపధేరుణాద్దేపికమ
లాక్రీవరస్త్రియోః ॥ ౧౦౧

కుకూలం శంకు పంక్తిశ్శేవ
ద్రేపుంసేతుమానతే ।

వాత్యాయామపి మాహాల
స్సతువాతాసహేత్రిషు ॥

చపలఃపారదేశేశేపుమాం
స్త్రిషుతుచంచలే । దుర్విసి

రేద్రుణేనదేచపలాతటితి
స్త్రియామ్ ॥ ౧౦౩ ॥

తరళోహరమధ్యస్థమణా
నాచంచలేత్రిషు ।

పర్యాప్తాస్యకృతేషామేకు
శలంనిపుణేత్రిషు ॥ ౧౦౪ ॥

త్రిషుశ్రేష్ఠేసేతరమేగ్రధవ
ళోనాగుణభవేత్ । ధవళా

గవ్య
థాశ్వత్థేపక్షిభదేపిపిప్ప

లః॥ ౧౦౫ ॥ క్లిబంవస్తేచేద
భదేసృతిశివపృథికణా ।

బహుళోగ్నోక్త్యష్టపక్షేపు
మాంస్త్రిష్యసేబహుశా ॥

ఏలాభూత్పత్తికాగోధృబ
హుళాస్యాద

పాతాళః॥ ౧౦౧-బడబాగ్నోని - చకారమువలననాగ
లోకమునకునుపేరు-

కిలాలః॥ ౧౦౨-నెత్తురునకును-ఉదకమునకును - పాము
పడిగెయొక్కభాగమునకునుపేరు.

దుకూలః॥ ౧౦౩-పెలిపప్పుచీరకును-సన్నపువలువకును
పేరు.

లాంగూలః॥ ౧౦౪-శిశ్యమునకును-లోకమునకునుపేరు.
శమలః॥ ౧౦౫-ఆమేధ్యమునకును-పాపమునకునుపేరు

కమలః॥ ౧౦౬-చురక తిమోదలయినవానికిని - బంగారుది
త్తరువుతోజేయబడినతోలుబరకును-కడుపులోనిదిరుతిత్తికి

ని-బొప్పిపశేషమునకును-ఎఱ్ఱవామరపువ్వునకునుపేరైన
పుడు॥ ౧॥ ౧౦౭-దేవికిని-ఉత్తమ స్త్రీని-పేరైనపుడు॥ ౧॥

కుకూలః॥ ౧౦౮-మేకలునాటినగుంటకుపేరైనపుడు॥ ౧॥
కుమ్మనకుపేరైనపుడు॥ ౧॥

వాతూలః॥ ౧౦౯-వాయుసమాహమనకును - అపిశబ్దము
వలననాతూలాగమమనకును-ఉన్నపునిపేరైనపుడు॥ ౧॥

వాయువునుసహింపనివానికిపేరైనపుడు- త్రి-

చపలః॥ ౧౧౦-పాదరశమునకును - శోతికినిపేరైనపుడు-
పు-కదలుస్వభావముగలదానికిని-ఉన్నపునికిపుమైనదా

నికిని-సేచునైనదానికిని-పేరైనపుడు-ప్ర-మెరుపునకును - ల
క్ష్మినిపేరయినపుడు- సీ-

తరళః॥ ౧౧౧-హరమధ్యముననుండునాకడునికిపేరైనపు
డు-పు-చంచలమైనదానికినిపేరయినపుడు- త్రి-

కుశలః॥ ౧౧౨-సామర్థ్యమునకును-పుణ్యమునకును-అభిసే
ద్ధికరణమునకుపేగునపుడు-౧॥ నేర్పరి-పేరయినపుడు॥ ౧॥

ధవళః॥ ౧౧౩-శ్రేష్ఠమైనదానికిని-తెల్లనిదానికిని-ఒప్పిదమై
నదానికినిపేరయినపుడు-త్రి-తెలుపనకునుపేరయినపుడు-

పు-తెల్లనిగోవునకునుపేరయినపుడు-సీ-

పిప్పలః॥ ౧౧౪-రావివ్రూనిని-పక్షిశేషమునకును-పేర
యినపుడు-పు-చ-స్త్రమునకును-ఘోరభేదమునకును-ఉదక

మునకునుపేరయినపుడు-స-పిప్పిలిపేగునపుడుసీ-పప్పలి
బహుళః॥ ౧౧౫-అగ్నిని-కృష్ణకృతమునకునుపేరయిన

పుడు-ప్ర-నల్లనిదానిని-సూర్యమైనదానికినిపేరయినపుడు
ప్ర-పెద్దమెలకలకును-భూమికిని-కృత్రికానక్షత్రమునకును.

అవునకునుపేరయినపుడు-సీ-ఇచ్చటకృత్రికానక్షత్రము-
నకుపేరయినపుడు స్త్రీలింగమును- బహువచనముననియకు
రసంహండుచెడిను.

ధోపలా శర్కరాయాం
ద్యుపత్యుత్రే స్త్రీవస్త్ర్యైశ్చ
నినామణౌ ॥౪౦౭॥

పింగళోగ్నామణౌకిశేచం
డాంశోః పారిపార్శ్వకే ।
త్రిష్వయం కపితేయాన్యది
కూరిణ్యాంతు పింగళౌ ॥

కంబళోహిఃక్రిమిస్సాస్మా
ప్రావారఃకంబళంజలమ్ ।

జాంగలం నిజానస్థానేత్రి
మహుంగేనపుంగకమ్ ॥

కంపళీమృగభేదేస్యా

త్కండ శంతునవాంకురే ।
కుండలం ఎతుకలం పాశః
కణకభూషా

భకుండలీ ॥ భుజంగేచిత్రక
మృగేనాకుండలవతి త్రిమ ॥

మండలీనా రాజ్ఞీసూర్యోశ
క్రేవహాశ్వవిదాలయోః ॥

మండలం నద్వయోః కుమ్మే
ప్రృపసూర్యక భేకయోః ।
చింబే ద్వాదశ రాజౌఘేని
కురుంబే

భపేనిలః ॥౪౦౮॥ పుమా
నరమ్మేబదరేక్లికేభేన వతిత్రి
మ ॥

అశుప్రీవహా పాట లోనా
పాటల్యాజ్ఞ విపాటలా ॥ క్లి
బంతు పాటలిపుమ్మే శ్వేతర
క్వేత్వయంత్రిమ ॥

శృంగారేనావికసీతేస్సచ్చే
దీప్తైప్రమాజ్జ్వలః ॥ ౪౦౯॥

ఉపలాశ్శి-మొరపమంటికిని నూరుడురాతికిని పేరగు
నపుడు॥సీ॥సామాన్యము గారాతికిపేరగునపుడు॥ ప్న॥ మ
ణికిపేరగునపుడు॥పు॥

పింగళ-ఇది-ఆగ్నికిని-కోటికిని-సూర్యునికిని-పాశ్వక-ము
ననుండువిప్పు దేవతకును-పేరగునపుడు-పు॥ పచ్చవస్త్రి
గలదానికిని పేరగునపుడు॥త్రి- దక్షిణదిగ్గజముయొక్కభౌ
ర్యకుపేరయినపుడు॥సీ॥

కంబళశ్శి-సర్పవిశేషమునకును-కంబళీపురుగునకును
గంగడోలునకును-ఉత్తరీయమునకును-పేరయినపుడు॥పు॥
ఉదకమునకుపేరగునపుడు॥న-

జాంగలశ్శి-జనరహితస్థలమునకుపేరగునపుడు-త్రి-
మాంసమునకుపేరగునపుడు-న-

కండళీశ్శి-ఇది-వాడ్డకడుపును-నల్లనిముండరకాళ్లును
గలమృగవిశేషమునకును-పేరు-

కండళశ్శి-ఇది-క్రొత్తమొలకకుపేరు-
కుండలశ్శి-ఇది-వట్టువకును-త్రాటికిని- కర్ణఘాతా
మునకును-పేరు-

కుండలిశ్శి-ఇది-సర్పమునకును-చుద్దపులికిని-పేరగునపు
డు-పు-కుండలముగలవానికి పేరగునపుడు-త్రి-

మండలిశ్శి-ఇది-రాజునకును-సూర్యునికిని- ఇంద్రునికిని
సర్పమునకును-కుక్కకును-పిల్లికిని-పేరు.

మండలశ్శి-ఎఱ్ఱపులుము-అనురోగమునకును- పరివేష
మునకును-కప్పుకును-చింబమునకును-యొద్దకాలమున రాజు
నకుముందువెనుకనుండు ౧౨ రాజులగుంపునకును- సమూ
హమునకును-పేరు.

శేనిలశ్శి-ఘంతుడుచెట్టుకుపేరగునపుడు-పు- లేగు
పండునకుపేరగునపుడు-న- నురుగుగలదానికిపేరగునపు
డు - త్రి -

పాటలశ్శి-ఎఱ్ఱనివడ్డకుపేరగునపుడు-పు- కలిగొట్టు
చెట్టునకును-ఎఱ్ఱనియాపునకును-పేరగునపుడు-సీ- కలిగొ
ట్టుప్రష్పమునకుపేరగునపుడు- న- తెలుపునెరుపు గూడిర
వణకమునకుపేరగునపుడు- త్రి-

ఉజ్జ్వలశ్శి-శృంగారమునకుపేరగునపుడు-పు- విక
సించినదానికిని-స్వచ్ఛమయినదానికిని- ప్రకాశమయినదా
నికిని-పేరగునపుడు-త్రి-

విదాదండే ద్రవాలోస్త్రీ
విద్రమేనవల్లవే

ఇంద్రవారుణ్యజ్ఞయిస్యో
రిశాలాపృథులేత్రిమ

అపహాద్రాభున్యచలా

కపిలాగ్నేయధారుకా
శింశుపారేమకాగౌశ్చము
సానాపింగళేత్రిమ॥ ర౧౬॥

రసాలాచాజికాదూ
ర్యాజివోనాన్విక్షుచూత
యోః

నిర్జితకేవలంతీబంత్రిమ
స్యాజేకకృత్సయోః

నీలిథాతోన్యీశ్చిఫలిస్త్రీది
త్వతుంగ్య
ధవంజలాతటిల్లత్వ్య
స్త్రీలింగాయతాత
ధత్రిమోత్తర॥ ర౧౮

కరాళంపంతురేతుంగేభీ
షణ్ణేచా

ధనంకులంషరశ్చరాహత
వవస్యత్క్రిష్ణ్యాకులేపివ
పేతాచారుచతురా

పూర్వశేషతుప్యతా
ఉత్తాలాపుక్కుటశ్రేష్ఠా

వాభీతాకృచ్ఛాభీషణా

అఖతాగర్హ్యనిశ్చేషా

బహుతాసాంద్రపుష్కతా

ఇతిలాంతాః

కుంత్రినసోయస్సచివా
శృషశ్రేష్ఠతువుంగవా॥

[ప్రవేశ - పు॥ ఇది - విదానండయానకును - పవనముగకు
ను-లేతబిగురుకునుపేరు-

విశాలా-ఇది-పెద్దచాపరక్షిగతును-ఉజ్జయినిపురముగకును
పేరయినపుడు॥నీ॥విశాలమైనదానికిపేరైనపుడు॥త్రి॥

అచల-ఇది-వర్షితమునకుపేరగునపుడు॥తు॥భూమికి
బేరగునపుడు॥నీ॥

కపిలా-ఇది-అగ్నేయదిక్కుననుండునాడయేముగకును
కునుకంపుగలయిరుగుదనమునకి-తక్కిలమునకునకి-
ధేయకునుబేరైనపుడు॥నీ॥మునిబేరైనపుడు॥భ్రీ॥గోరవ
మువంటివగులదానికిబేరైనపుడు॥త్రి॥

రసాల-ఇది-దధిశక్తిరాసులచేతజేయబడినలేహ్యమున
కును-శూన్యకును-సాలుకకుదబేరైనపుడు॥నీ॥తలకుము
క్కుభవమునకును-తిమ్మముమీదచెట్టునకునుపేరైన
పు॥తు॥

కేవల-ఇది-గర్జయింపబడినదానికిబేరగునపుడు॥న॥
ఒకటికిని-అంతటికిబేరగునపుడు॥త్రి॥

శ్రీఫలి-ఇది-నీలితెట్టునకును-ఉసిరికతెట్టునకునుబేర
గునపుడు॥నీ॥బిల్వతెట్టునకుబేరగునపుడు॥శ్రీపతి॥తు॥

చంచలా-ఇది-మెరుపునకును-అత్తికినిపేరగునపు
డు॥నీ॥చవలమైనదానికిబేరగునపుడు॥త్రి॥

అథ-ఇది-మొదలు-ఉత్తర-మీదజెప్పగలబహుళకట్టము
వరకు॥త్రిమ-మూడులింగములందునుచరించును-

కరాళ-న॥ఇది-బుట్టపండ్లవానికిని-ఉన్నతమైనదానికిని-
భయంకరమైనదానికినిబేరు-

సంకుల-న॥ఇది-పరస్పరముకొట్టువడినవాక్కునకును-
మరియొకదానితోగలిసినదానికిరితకులమైనదానికినిపేరు-

వేళల-తు॥ఇది-ఒప్పినమైనదానికిని-నేర్పరికినిపేరు-

పుష్కల-తు॥ఇది-నిండినదానికిని-శ్రేష్ఠునికినిబేరు-ఉత్తాల
పు-ఇది-అతితయమైనదానికిని-శ్రేష్ఠమైనదాని-
కినిపేరు-

అభీల-తు॥ఇది-శ్రష్టమైనదానికిని-భయంకరమైనదా
నికినిబేరు-

అఖిల-తు॥ఇది-వింతయైనదానికిని-మిగతలేనిదాని
కినిపేరు-

బహుల-తు॥ఇది-బట్టమైనదానికిని-నిండినదానికినిపేరు-
-లాంతపదవర్గముముగినను-

సచివ-తు॥ఇది-కుంత్రికిని-లొదైనవానికినిపేరు-
పుంగవ-తు॥ఇది-ఎడ్డునకునుఉత్తరపదమైనప్పుడు
శ్రేష్ఠునికినిపేరు-

వల్లవా సూర్యగోపాతా
మునిలోభా తిగాలవా

కికవా భూక బడుతారా

భాహా చాయాగ నుగరా

వ్రసేవా న్యూ తివిచాంగ

ప్రభావాళ తిలేతనీ

త్రివివా గుణవో

మూర్ఖుడు ముఖవా
వాదవా

వ్రభవా విరూప

మూర్ఖుడు కావే

వజ్రయేష్టానే

వివనాస్తి శురేరవా

వ్రసేవా న్యూ పరితాప

ననానుజ్ఞయా స్తుతేచ

రంపగ్యవ్రసంగేచప్రాణిగ

ర్భూమూచనారా

ఉత్తరకావేమ హయోద

భేంద్రావని సారయో

అవిశ్వాసావస్తావయోర్ని

కృతాచా విస్తృతం

గజాంధ్రేణివా

గంధర్వోగాయకేమ్యు

అంబాభా వనశ్యేవే

భాద్రవా చటాస్థితే

వల్ల వ-పు॥ ఇది - సూర్యునికిని - గోవులమేవరికినిపేరు-
గాలవ-పు॥ ఇది - ఒకానొకమునికిని - లావణ్యము

నకును పేరు-
కికవ-పు॥ ఇది - భూదగానికిని - ఉత్పన్నమైనవను

పేరు-
అహవ-పు॥ ఇది - యాగమునకును - యజ్ఞమునకును

పేరు-
వ్రసవ-పు॥ ఇది - వ్రసవ - కును - వీరయొక్క కరివ

కునుచేరు-
ప్రభావ-పు॥ ఇది - మూర్ఖత్వమునకును - చెప్పునకును

పేరు-
అంధు - ప - ఇది - శ్రీహింద - నను - బాధులైనకును

వ్రభవ॥ ఇది - పరాక్రమమునకును - సుచక్ష్మమునకును
బడిదానికిని - విశ్వకారిదమైన దానికిని - మెదలునకును
ఉత్తరానమైనదానికినిపేరు -

వివస్వత్-పు॥ ఇది - చేతతకును - సూర్యునికినిపేరు -

వ్రసవ-పు॥ ఇది - ప్రస్తుతమునకును - భావనకును - పుట్టుక
కును - అనుభవకును - విమోచనకిని - వాదలమైన ప్రసంగమున
కును - ప్రసూతికినిపేరు -

ఉత్తర-పు॥ ఇది - కోవవంశకును - అంబాభా - ఉత్పాం

గులకును - ఇచ్చిపుట్టుక కును - పేరు -

నిస్తావ-పు॥ ఇది - అవిశ్వాసమునకును - దామర కును

తిగస్మరించు కును - విస్తృతమునకును - కునుచేరు

వడవ-పు॥ ఇది - మును - మూర్ఖులను - అధికబుద్ధులవలన

నిమకం నువా వ్యవహరించుమునకునుపేరు -

గంధర్వ-పు॥ ఇది - గా - కునికిని - మూర్ఖమునకును - పం

తెలిశోనికిని - గుట్టకునకును - పేరు -

అక్రవ-పు॥ ఇది - బిచ్చమునకునికిని - అంగీకార

మునకునుపేరు -

ఉద్ధవ-పు॥ ఇది - పండుగకును - కష్టమునకునికినిపేరు -

గుమచి-స్తి॥ ఇది - కారకతీగకును - నిలబడ్డ వ-నల్ల జి

లకర్ణకునుచేరు -
వైరవ - ఇది - శ్రీవ్రహ్మలకునికిని - విప్రములకునుపు

ణాపు॥ గంధర్వమైనదానికిపేరునపుడు॥ త్రి॥

ర హః ప్రకాశావీ కాశా

ర త్వాప్య త్వాపలా శిసా

నివేశాశిరో దాప్య హా

శంకరాద్రిహిత్రాన్యోగర
జేషీ శే

నిజేశః క భనాజ్ఞ యోః ని
శ్వేశస్యమాకాభా సేనాన్య
కర్తృభ్య త్యోసభాగయాః
ప్రకాశ్యోర్జిజ్ఞా సినాతు
ల్యస్ఫుటయో మ్రియ

యోమరత్నసిహాశః కర్తృశేకృ
పజేత్రిమ

వజ్రేవలాశంహరి శేరాత్న
సేకింశుశేపుమా ॥ ౪౩౦ ॥

నిస్త్రింశోసౌ త్రిమక్రూరే
మజ్జేన్యా
కురిశంహా

అభక్రిష్వస్య కం త్రాత్వా
వశోరి పదుష్టసీ ॥ ౪౩౧ ॥

కర్మశోనిర్దయ క్షిప్తారం
భరశ్చర్మశ్చసాహసి

హ లిశానూర్ధ్వమధికా
స్వశౌతనమోచితౌ ॥

ఇతిశాంతాః

నిహేషని విహేనూత్త కా
లేన్ద్రుచిహవశే

పురదో భాత్మపు న్నాగవ
రాన్ద్రపరమాత్మయ ॥ ౪౪౧ ॥

ఆత్మః సాకశేశారిధలశే
మ్యః ఇన్ద్రయో

విశేషోయ సవ్యక్తాతిల శే
త్వంకభవశే ॥ ౪౪౨ ॥

వీకాశ-శ్రు|| ఇది-నీ కాంతస్థః ముసకును-గుట్టపయిన
దానికినిపేరు *

చలాశి- శ్రు|| ఇది-రాత్నగు సకును-శృ త్ముసకును
పేరు *

లజేశ-శ్రు|| ఇది-దండదీక్షితాపునకును వివాహముసకు
నుపేరు- *

శిరీశ-శ్రు|| ఇది-శిలనికిరి-చక్రస్వప్రత్యేయముసకునుపేరు-
అహస్-శ్రు|| ఇది అద్వయసకును-ప్రభాదులయొక్కముం
జలకునుపేరు- *

నిజేశ-శ్రు|| ఇది-జెన్నుటకును-అజ్ఞకునుపేరు- *

నిశ్శే-శ్రు|| ఇది-లంఘ్యపించుటకును-కార్యమున
కిచ్చుకూడి-భాగముసకునుపేరు- *

ప్రకాశ-ఇది-కీరణముసకును-కాంతినిబేరయినపుడు
శ్రు|| సమానమయినదానికిని - గుట్టమైనదానికినిపేరైనపు
డు|| త్రి||

కీనాశ-ఇది-యమునికిని - రాత్నగుసకునుపేరగునపు
డు || పు || శృషిచేయువానికిని-శృనియనకునుపేరగునపు
డు || త్రి || *

చలాశ-ఇది-అకుసకుపేరగునపుడు|| స|| వత్సవీర్లునికిని-
రాత్నగునికిని - మోడునుచెట్టునకునుపేరగునపుడు|| పు||

నిస్త్రింశ-ఇది-భాగ్యమునకు పేరయినపుడు|| పు|| క్రూరు
నికిపేరయినపుడు|| త్రి|| మత్స్యమునకుపేరయినపుడు|| పు||

కురిశ-శ్రు|| ఇది-కజ్రాయుభముసకునుపేరు-
నివశ-త్రి|| ఇది-సాన్విధిశ-గద్దిశేనానికిని-అ 'గ్నకునా
ముజేశ్వాసికమైనబుద్ధిగలవానికినిపేరు- *

కర్మశ-త్రి|| ఇది-కయిలేనిదానికిని-క్రూరునికిని-చడి
మిగుగుస్య గలదానికిని - సాహ సవంతునికినిపేరు- *

హలిశ-త్రి|| ఇది-యార్జునికిని-దాయునికినిపేరు-
సద్భుశ-త్రి|| ఇది-సమానమైనదానికినియోగ్యమైనదా
నికినిపేరు- *

—శాంతవనవర్గముముగిసెను—

నిహేష-నిమిష-ఈరెండును-సూక్ష్మకాలభేదముసకు
ను-రెప్పకును-చరి శుభమునకునుపేరు- *

పుగుష-శ్రు|| ఇది-బ్రహ్మకును-గురహిన్నశబ్దముసకును-
మయ్యునికిని-జీవునకును-వరమాత్మకునుపేరు- *

ఆగర్వ-|| ఇది-పాచికలకును-జూరమాడువలకును-
జూరముకును-చతురాదింబ్రయముకునుపేరు- *

విశేష-శ్రు|| ఇది-అవయవమునకును-ప్రకాశమునకు
నునుడుటబెట్టుతిలకమునకును-భేదమునకునుపేరు- *

ప్రదోషాదోషరాత్ర్యం

శా

బభీషానాశదీర్ఘి!

సంఘపాక్షాఘపక్షాణస్పృశే

వైఖానసాదీర్ఘతతః శా

అమిషం త్వస్త్రియాం
మాంసజీ త్తోచే భోగ్యవ
స్తుని

దిధిషూస్త్రినిగిన్యాదా
యాం తత్వతాదిధిమాఃపు
మా॥౪౪౪॥

రోహిషంరక్షతత్వజేష్ఠీచే
మత్స్యేవ్యుగేదనా

పూదపంవిక్రమేభావకర్త
జ్ఞాఃపురదమ్యవ॥౪౪౫॥

ఉద్భావోవిస్తృతకరసర
మానేతరాచ్యవతే

వర్జితరాగ్విశ్రామా
మంజూపాపేటికాపురే

సృపాగ్రవత్ప్రీతైరిభోగ్యైర్
హిషి

కిల్బిషంత్వశే | అపరా
ధేవ్య

భోష్ఠిష్యు రోవేష్ఠకిరీట
యోః॥౪౪౬॥

నవసూతగవీధభౌషియా
మహవ్యజేజివ

వాసాదివ్యవిమెనాబ్జావ
విహారివ్యపేత్రిషా॥౪౪౭॥

గంఢామస్తుదవ్యయారా
సృహృతౌద్విరదపుష్కరే

వ్రశ్యతాచా
భకలుమక్తిబంహసాస్త్రి
తేత్రిషా॥౪౪౮॥

శవశ్వాదాఫలకేనారక్షో
నిమాతరిస్త్రీయాం

ప్రదోష-పు॥ఇది-దోషమునకును-రాత్రియందో
యంశమునకునుపేరు-

అభీషా-పు॥ఇది-పగ్గమునకును-కిరణమునకునుపేరు॥
సఃఘర్ష-పు॥ఇది-ఒరియుటకును-కలహమునకును
పేరు-

వైఖాప-పు॥ఇది-విల్వచెట్టునకును-నట్టువహనకినిపేరు-
అమిష-పు॥ఇది-మాంసమునకును-కానుకకును
భోగ్యవస్తువునకునుపేరు-

దిధిషూ-యిది-మాదించునుమాడినస్త్రీకినిపేరగునపు
డు॥నీ॥అస్త్రీకిపెండ్లాండినవపురుషునికినిపేరగునపుడు-
దిధిషా॥పు॥

రోహిష-యిది-ఎత్తకాకుండినవపురుగునకుపేరయినపు
డు॥న॥ఎట్టిహినునకును-కొండగొట్టెకునుపేరయినపుడు
పూదప-యిది-పరాక్రమమునకును-పురుషునిభావ

మునకును-వానికార్యమునకునుపేరయినపుడు॥న॥మరు
మ్యునిజయ్యెత్తురాదపురుగునకుపేరయినపుడువిశేష్యునింగము-
శుశ్రావా-నీ॥యిది-శుశ్రావకును-అపికబ్బిమువలన

వీనవలయిననునిచ్చకునుపేరు-

మంజూపా-నీ॥యిదిపెట్టెకును-పురమునకునుపేరు-
మహిషీ-నీ॥యిది-రాజాణ్ముక్త్యుత్పన్నుచేవికిని-గేదకును
పేరు-

కిల్బిష-న॥యిది-పావమునకును-అపరాధమునకును
పేరు-

ఉష్ఠిష-పు॥యిది-తలకుచుట్టెడుపొగామొదలైనవానికి
ని-కిరీటమునకునుపేరు-

పీయూష-పు॥యిది-ఈనినయేడుదినములలోనియా
పుపాలకును-అనగాఝన్నునకును-అశృతమునకునుపేరు-

అవిష-యిదివిషవిషమునకుపేరగునపుడు॥పు॥నము
ద్రమునకుపేరగునపుడు॥పు॥విషములేనిదానికిపేరగున
పుడు॥త్రి॥

గంఢాప-పు॥ఇది-పుక్కినట్టిసీతలకునుపేరుగుకొండ
పుకొనకును-జేరకునుపేరు-

కలుష-ఇది॥పాపమునకుపేరు॥పు॥కలగినదానికి
పేరునపుడు॥త్రి॥

నికష-ఇది-సానరాతికిపేరగునపుడు॥పు॥రాక్షసులక
త్తికిపేరగునపుడు॥నీ॥

నివహూ బా యుభేదే
కళహూద్యంధ్యయ్యురూః

నిరూహా శ్చేభారద్వాశ్చే
రాయసేనాగదంతకే || ౪౩౦ ||

కావ్యభేరనే
ధదాత్యూహాశ్చాశ్చకేకాక
తకే |

ప్రవాహః పాథం వేగే
శ్చష్టాశ్చేప్రవర్తనే

ప్రవాహ సాస్యదాస్యం యుభేదే
బాయమాశ్చేబహ్నితా |

స్వీకారోచ్ఛాస్యశంఖైవ
మహూ ద్యోశ్చేష సంక్ర
మాః

అగ్రహాను గ్రహానక్షి
ర్భంగగిహ జేష్య

ధాశ్చార్యా మారోహజే
జ్యైష్ఠ్యేనమబ్ధి యేవ

దిని || ౪౩౧ || అరోహాశ్చ
త్వటాహస్త మార్త్యశ్చ

ప్రేతకర్పరేత్రైది పాకపా
తేగినిగిహ స్తీమ్నినర్త

నే || పరాహస్యక రేచిహ
మాతకేతైలము ప్రయోగి |

తులనూ తేగివాదిగశా
గిగిహ పగిహా పు

భా ||
విగిహాశ్చరేచేహేవ ప్రరేష్య

ధనిర్దహాశ్చభేద్య వత్సరదా
పోక్తి రేష్యురభాషిణి ||

గుణహాశ్చక్తి గోధావదీశ్చ
ఫాలికాగుణ

వైదేహీస్యాప్యగోపిపి
ప్రజన కాత్తజా || ౪౩౨ ||

ఇతివోంతాః

కహ-పు || యిది-చాయు భేదమునక్రమ-అవిశిష్టము వలనగుం
పుఃకునుపేయ-

కలహ*పు || ఇది - చిధు నమునకును- యు ధమునకును
పేయ

నిరూహా-పు || ఇది-నిగనుజాక్షిణ ప్రా లవండకునుదా ర
మనకును- బంకకును-కా జగకునా ధారము గాగోడ
యంక నాటికకొం ద్రీకును-కపాయమున కును-గం ధమున
కును పేయ

దాత్యూహ-పు || ఇది - చాతకపత్రికిని- భరత*క్షిణిని
పేయ

ప్రవాహ-పు || ఇది-అగ్ర వేగమునకును- ప్రేష్టాశ్చేషము
కును-వ్యవర్తింపఁటకునుపే

ప్రవాహ-పు || బిది-చాయువిభేషమునకును-చాయమా
రేమునకును-ఇలువెడలుట నుపేయ

స్వీకార-పు || ఇది-గిహింపఁటకును-వర్వతాడలపొడ
పునకును - సంకేతమునకును - అంబియన్మునకును
పేయ

అగ్రహ-పు || ఇది-అగ్ర హము నకును-అక క్షేకిని-ని
ర్భంగ పాకకును-గ్రహించునుపేయ

అరోహ-పు || ఇది-స్థిల యొక్క పిరు డన కును-ఎను
టకును-దీర్ఘధావమునకును-వర్వతాడలపొడపునకునుమాత
టివానిక్తినిపేయ-

కటాహ-పు || ఇది-మేడయొక్క ప్రైత దరమునకును-
తొట్టికిని-త్రైలామలగానుపా త్రకునుపేయ-

నిగిహ-పు || ఇదిమర్కాడకును-బెదిరించుట కునుపేయ-వ
వరాహ-పు || ఇది-అడవివంకిని విష్ణుభాగకును -రెల్లునకు
ను-పర్వతమునకును-తుంగి మునైలకునుపేయ-

గిగిహ-పగిహ-పు || ఈరెండు ను-త్రాగుకొల
మొదలైనవానిత్రాటికి ని-గుట్టుము మొదలైన వానిగట్టుగ్గ
మునకునుపేయ-

విగిహ-పు || ఇది-యు ధములకు ను-చేహమునకును-
శిష్టములవిరివికినిపేయ

నిర్దహ-ఇది-చరులదోషము లభివ్యవచ్చగ లవానికిని-కతి
సెతుల జేవ్యవానికినిచునైనపుడ విశేష్యలింగము-

గుణహ-స్తి || ఇది-చిల్ల శిష్ట్యునకును-చె ప్పకట్ట యాకునకు
ను-శల్లపుచావలవా విశిష్ట్యునకునుపేయ -

వైదేహీ-స్తి || ఇది-వర్తకుని భార్యకు ను-విష్టిలికిని-నికకు-
నుపేయ-

ప్రశ్నార్థే కృతేభ్యః శ్లో||
పార్థరత్నమాలాశ్లో|| అథశ్చ
హరిశంభుశ్చ
హరిశ్చ శ్లో|| గీతాశ్లో||
రక్తాక్షో మహిమై దైత్యపా
రావశశకోరయోః||
గోతుం బాయాంగరాక్షస్త్రీ||
గనాక్షో బాలకే భూమాః
ఇతితాంతాః

అథశ్చ-శ్లో|| ఇది-ప్రశ్నార్థమనునకును - అధికారముగల
వానికిని పేరు-
ఆరత్న-పు|| ఇది-రత్నమాలాశ్లో|| ఏనుగుకుంభాస్థలము
యొక్కదిగువకును పేరు
హరిశ్చ-పు|| ఇది-కుశేయశకును-శింహాచుశకును పేరు
రక్తాక్ష-పు|| ఇది-మహిమమునకును-దైత్యశకును - పాపు
రమునకును-చకోరవత్తికిని పేరు
గీతా-శ్లో|| ఇదిబుడమగ్గి శ్లో||
నాక్ష-పు|| ఇదిసూరణగంక పేరు
-టెంకవదవగ్గిమును గీతెను-

ఇతితాంతాః పాపకారిణ్యమిరుగవదాధిసాధరచితాయామ్||

|| శ్లో|| రత్నమాలాశ్లో|| యం ప్రార్థో నానార్థరత్నమాలాయామ్||

టీక|| జగదవకారుణ్యామ్-జగత్-లోకమునకు|| ఉపకారిణ్యామ్-ఉపకారకమైనది
యమ్|| ఇదిగవదండాదిసాధరచితాయామ్-ఎరుగవదండాధిసాధ - ఇరుగవదండాధిసా
శ్లో|| రచితాయామ్-చేయబడినది నునకు|| నానార్థరత్నమాలాయామ్-నానార్థరత్నమాలా
లంకనుగ్రంథమునందు|| ఆయమ్-ఈ || శ్లో|| రత్నమాలాశ్లో|| రత్నమాలాశ్లో|| రత్నమాలా
లుగల|| పద-శబ్దములయొక్క|| కాండ-శబ్దమునకు|| ఇతి-ఈ ప్రారోప్తప్రకారముగా||
ప్రార్థ-ముగీతెను||

నానార్థరత్నమాలా-శ్లో|| రకాండము.

శ్లో || ప్రార్థము.

నానార్థరత్నమాల - చతుర్థాంశము - కాంక్షవర్గ

పికభృంగాచరిపికా
పికభేకావలాసకా

భృంగాల కా భృమరకా

క్రీవత్సాంకా వృషాచ్యు
తా॥౧॥

అఖుక్రోడావాఖనకా

గిరిమేఘావలాహకా

కర్కటకా చిల్వినర్పా

దండశూకా హిరకస్యాః॥

స్థూలరక్షాబీ జకో శేషరా
శేషవరాటకః॥

భట్టారకో ఘూమి పాలేది
వాకసితపోభజె॥౩॥

అంగారక స్తూల్వకన్యశం
జేఘామేకురంటకే॥

సాలావృకస్సారమేయేవృ

కేక్రోష్టరిమర్కటే॥౪॥

విసాయకస్తు గుగతేగరుత్త
రిగదాఖిమే॥

హోభేదేమా ఇవకో బాలే
సపురుషేవనః॥౫॥

పుండరీకం సితచ్చత్రేకుప్య
భాదేసితాంబజేనాతాప్రమే
రతేత్యా ఘోదిగ్గతేకుంబ

రీస్వరే॥౬॥

నియామకఃపో తవహేనా

అలిపిక పు॥ఇది - కోకిలకును-తుమ్మెదకును - గు

వలాసక - పు॥కోకిలకును - కవ్వకునుపేరు-

భృమరక - పు॥ఇది-తుమ్మెదకును - ముంగురులకును
పేరు-

క్రీవత్సాంక - పు॥ఇది-వృషభమునకును - చిట్టపునకు
నుపేరు-

అఖనక-పు॥ఇది-ఁఁదికొక్కునకును - అడవివందీకిని
పేరు-

వలాహక - పు॥ఇది-పర్వతమునకును - మేఘమునకు
నుపేరు-

కర్కటక- పు॥ఇది-చిల్వపుక్షమునకును-సర్పమున
కునుపేరు-

దండశూక- పు॥ఇది-సర్పమునకు-రాక్షసునికినిపేరు-

వరాటక-పు॥ఇది-లావైనత్రాటికిని-తామరకాయకు
ను-గవ్వకునుపేరు-

భట్టారక - పు॥ఇది-ఘూమినిబాలించురాజునకునే
తకును-తవసినికినిపేరు-

అంగారక-పు॥ఇది-కొరవిత్తునకును-అంగారికునకు
ను-సచ్చపుష్పలగోరంటకునుపేరు-

సాలావృక-పు॥ఇది-రేవకుక్కకును - తోడేటికిని-
నక్కకును-కోతికినిపేరు-

విసాయక-పు॥ఇది-బుద్ధదేవునికిని-గిరత్తంతునకునుగ
ణవతినికినిపేరు-

మాదనక-పు॥ ఇది-ఇరువదిసర్ములముత్తావలవోరము
నకును-బాలునకును-కుత్తికవురుమానికినిపేరు-

పుండరీక-ఇది-తెల్లగొడుగునకును-తెల్లపులుసునకును
తెల్ల తామరపుచ్చనకునుపేరుగునపుడు॥౪॥

మామిడితెట్టున
కును-చెందికిని-పెద్దపుట్కిని - ఆశ్వేయభాగమునకున్న
దిగ్గజమునకును-సామాన్యమైనయేనుగునకును-సర్పరచేదము
నకునుపేరుగునపుడు॥పు॥

నియామక-ఇది-ఓడకంటముమీద నుండియరుచాయము
జెప్పువానికిపేరయినపుడు॥పు॥నియామకునకుపేరయినపు
డు॥౬॥

భయానక స్రుశాద్ధూలౌ
హానాభీషణేతిమ॥౭॥

పుటాబృందారణోజేవే
తిమశ్రేష్ఠకు నోజ్జయోః
కాలేయకస్సారమేయసా
కులసేవహవ్యవత్॥౮॥

వ్రతయోమయూ రసరట
కుక్కుటాగ్నికృవాకవః
సాన్యశీనావల్క్యకవళ
ఖిరీకల్పకేజి॥౯॥

పాంచాలికా పుత్రికా
యాంచాపదీతిశ్చయూః
వసనీకాత్రితా గాదాం
శాన్యకృచిప్తుంగుళా॥౧౦॥

వాద్యానాంలగుదేవాద్య
భేదేషుర్హికాభావేతి
జీవంతికాతుజీయా
గుహావీశదయూరతి॥

ఉత్కంఠాయా ముత్కలి
కానైవపా లాతరగ్గయోః

కోకాతకీన్యోన్యకాయా
మపామగ్ధేవసాభావత్॥

సౌగంధికం తుక్ల్యానపద
రాశేచకత్తృకే॥

రక్తధికాంసుభిసానేదిక
నేమంగలేవ్య

స॥౧౩॥ త్రిఫలాయాంత్రి
కటుకేత్రిగంధే చత్రివర్ణకం

స్తనకృత్తైష్టల కమపిసేవ
నసూక్రకేదర॥

తింత్రిజీకంపాదపామై
చింతాయామవ్య

ధాత్రియాం | విశేషకం
సాన్యత్రికేచిశేషా దాయశే
తిమ॥౧౪॥

భయానక-ఇది-శీర్షపులికిరి- రామపునకును పేరైనపు
డు॥పు॥భయంకరమైనసా॥కీపేరైనపుడు॥తి॥

బృందారక-ఇది-చేతకుపేరైనపుడు॥పు॥ శ్రేష్ఠునికిరి-
బిచ్చరమైనదానికిరిపేరైనపుడు॥తి॥

కాలేయక-ఇది-కుక్కుకుపేరైనపుడు॥పు॥ కులశ్రేష్ఠునికి
పేరైనపుడువిశేష్యలింగము-

కృవాకు-పు॥ఇది-వెనుదిగిని-పైనరచెల్లికిరి - కోసికిని
పేరు-

సోమకల్ప-పు॥ఇది-శ్లోకంధ్రచంద్రునకును-గుచ్చిదిశ
ట్టనకునుచేరు-

పాంచాలికా-నీ॥ఇది-పుత్తలికకు- (ద్రావణిని-రిచివి
శేషమునకునుచేరు-

కనీనికా-నీ॥ఇది-కంటినల్ల గ్రుడ్డునకును - చిటికెనాచరి
కిరిచేగు-

ఘర్మరికా-నీ॥ఇది-వావ్యములూయించి శోలకును-వా
ద్యభేదమునకుచేరు-

జీవంతికా-నీ॥ఇది-పాలకూరికును- తిప్పకీగకును-చిని
నికకునుచేరు-

ఉత్కలికా-నీ॥ ఇష్టకస్తు ప్రాప్తిమందలకాలవిశంబ
ముసౌంద్యజాలకతహానావహులకును - చిల నమునకును
అలకునుచేరు-

కోకాతకీ-నీ॥ఇది-పొల్లకట్టునకును-ఉత్తరేణికిని
చకారమువలన అవశ్యచెట్టానకునుచేరు-

సౌగంధిక-న॥ఇది - ఇందరయొకపుచమిక్కిలివంతుక
ముగులకలువకును-వస్తరాగమచికిని-కాచుంచికనవునకు
నుచేరు - చకారములన గంధము-లదానికిపేరయినపు
డు॥తి॥

రక్తధిక-న॥ఇది- గుళమునకును-శ్వాసమునకును-చుటి
కిని-కుచమునకునుచేరు-

త్రివర్ణక-న॥ఇది-కరకతాచి ఉసిరిక కానులకును
శొంతిపిప్పలిమిరియూకును-కస్తూరిగోరించుకుకునుపు
వులకునుచేరు-

విష్పలిక-న॥ఇది-త్రీస్తనా గ్రమునకును-కుట్టానుదాం
మునకునుచేరు-

తింత్రిజీక - న॥ ఇది-చింతవంతునకును - చింతకును
చేరు-

శేషక-ఇది-చుడుకుచెట్టులొట్టినకు-పేరైనపుడు॥స్త
విశేషాదాయముగలదానికిపేరయినపుడు॥నీ॥

శూద్రాద్యైశ్చ కులోప
 శాస్త్రయతేనాజనితమి
 మయూర కన్యవాహనై
 ప్రమాణైశ్చేతత్ప్రకృ
 సుప్రతిరోధ్యైశ్చ
 భార్యైశ్చేతత్ప్రమాణై

వలనూ మోక్షశిక్షాసాధన
ప్రతిపద్యయే॥౧౬॥

జ్ఞానశక్తి కలగకేంద్రాన్ని
 వేద్యనా యుక్తిప్రతిమ
 ప్రతిమపై కలా నీలిమ
 నామంశు

భవావ్యవత్ - కారావ్యవత్
 మంప్రభావద్భవద్భిలా
 తికావ్యవత్
 అదూరేతిక వ్యవస్థంభయ
 క్తఃకామ్య-తికావ్యవత్॥

ಇತ್ತೀಕಾಂತಾಃ

భృంగచాణోశీయభా।
మహేశంభోనితానంభా।
వ్రభదేయ సుపాస్థిని॥౨౦॥

ద్విజదేవాదగ్నియః పౌభా
 ల్లాతేగ్నియః పౌభా
 విశ్వా లాం గర్భాగ్ని
 హక్తే బేతుకుమే॥ ౨౦॥

ಇತಿಹಾಸಂ ತಾಃ

అవతర్గఃక్రియా ముక్తోక్తి
యా సాధ్యఫలాగమే ।

ఉనరాగం పరి ఖాచేస్రీం
సూర్యగ్రహేషిచ॥౨౨॥

శా.పా.క్రొ.శం తిరస్కారే
స్వభిషంగో

ధనాపకే। నృకేపీ హామ్య
సానీత్ర
సంప్రయోగోరితేస్వయే॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ప్రజ్ఞాన - ఇది - శూన్యమునకును జ్యోతియుట్టినవా
నియే రసవత్తును || తర్జనకునియే రసవత్తును || తి

ష యారక-ఇ-ఉ-ర-రే-వి-ట్టు-న-కు-పే-ర-న-వు-డు॥పు-మై-
ల-తు-త్తు-ము-న-కు-య-పే-రె-ం-పు-క॥॥

సూక్ష్మతీక-ఇది-అంత-పెద్ద-వేరుగుల-వాడితో-గుంపుడు
విశిష్టలింగము - ఈశాన దేశ నున్నది గ్గజయనకు పర్వ సువు
దుల్లు॥

సోమశిఖా - ఇది-ఒకవలమెత్తుకకుపేరగునవుడు॥౧౨॥
రెండుపాములయెత్తుకకుపేరగునవుడు॥౧౩॥

జ్ఞానశక్తి-వికాసము ను దానిని - చూడవలెనని వ్రాసినది
 సరిగ్గా వ్రాసినది. || అయితే దానిని చూడవలెనని ||

శతానీక—ఇది—కృష్ణునితోపేరగునపుడు||ఓ||మునిపేరగు
నపుడు||పు||

బాలాజిక-ఇన్-కార్పొరేషన్ డివిజన్-ప్రభుత్వం ధాన్యమును దెలి సీకొనువాని కిని పేరును పుడు విశేష్యులింగము-

కొక్కుటిక-ఇది-సమీపము నుంచూ చుం బోవుచున్నది
దరిభముగ లభింపజేయు.

—* కాం పదవ క్షుణ్ణుశీ సేష. *

తగవునకు * పు || ఇది-వినునకును - తాదేటికినిపేరు
 శీలీముఖ - పు|| ఇది - తుమ్మెనకు - అమ్మనకునుపేరు
 మవోకంబ-పు || ఇది-నిధికిని - అంభావిశేషమునకును-
 నునుమృతినొకటియెముకకును - మరయు శంఖమునకును
 పేరు-

అన్నపూర్ణ-పుష్కరిణి - చైతన్యము - బ్రాహ్మణ్యమును పేర
సమృద్ధులు. పుష్కరిణి - సూక్తి పేరున పుడు - అన్నపూర్ణి. స్త్రీ.
అన్నపూర్ణ - ఇ - వన్నచెడరువారకులు - తరిగొట్టు చట్టు
కును పేర సమృద్ధులు. స్త్రీ. కంఠకుతుల పేర సమృద్ధులు. న.

—*భాంతపదపరము ముగిసెను*—

అవతర్గ-2-వి-క్రి-యకును. ముక్తికి-వి-క్రి-యా-సా-ధ్య-మైన
ప్రా-ప్తికి-వి-క్రి-య-పేరు.

ఉపరాగ-ప్రృ||౩||-అవ వా హమనకును-చంద్రనూర్వగ్ర
హములకునుపేరు

అధిపంగ-పు || ఇది-శావమునకును-జిట్టు -కును - తిర
రమునకును-చేసు-

ఈ హామ్యగ - పుష్పి-వా క్యాటంకారమునకును-తోజా
కినిపేరు-

సంప్రయోగ-పు || ఇవిక్రీడకును-అస్వయమునకును పేరు

—* గాత్రపక వర్ణమును శీసెను. *—

మలిష్టువాచాయహితో

ఇతిచాంతాః.

గ్రహరాజోరచంద్ర
యోః |

భరద్వాజోమునాద్రో
జ్యోతిశ్చేత
భయధిష్ఠిరేంద్రం యమే
బుధైభర్తరాజో
సుభశాద్రాజవశ్యజా
రాజరాజఃకుజేతే

ద్విజరాజఃఖగేవ్యరేంద్ర
చంద్రే

భృంగరాజస్యచివ్రుం
గహమ్యులమార్కవాః |

ఇతిచాంతాః

వ్రత్యాభ్యాశేషేషేవ
ప్రతిస్పృష్టిలింగకః ||
శిశివిష్టమహాచేపఖలతా
దుష్టవర్తతే |
కరహాఃకద్రకంచేవుష్మ
భజేన్రుమాంరేంద్రం ||

బంజరిఃఖంబసేన్యావ
సిధారావ్రతస్థితః
బలిపుటాబధ్యాంజ్ఞా

ఇతిటాంతాః

కలకంఠస్త్రకోశే || ౨౮ ||

హంసేవారాజతేచాపత్రి
పాత్యేషులస్వరే |
సాక్షిజంబీరేశ్చితైస్సురసే
చంద్రశతఃపుహా || ౨౯ ||
అస్మత్రివ్యష్టలూకాన్యంప్రీ
సిలకంఠాశిఖ్యకా |

ఇతిరాంతాః

సమాహాధాశ్చభిక్యో
రత్యాహాప్రీతింగకః ||

ఇతిధాంతాః

మలిష్టుచ-పు || ఇది-చాయపునకును - దొంగకును
పేద-

—* చాంతవదవర్గముగిసెను. *

గ్రహరాజ-పు || ఇది సూర్యునికిని-చంద్రునికినిపేద-
భరద్వాజ-పు || ఇది-భరద్వాజమునికిని-ద్రోణాచార్యు
సేను-భరద్వాజవత్తెనిజేరు-
భర్తరాజ-పు || ఇది-యధిష్ఠిరునకును - యమునికిని-బు
ధజేవునికినిపేద-
సుభశ్యజ-పు || ఇది-తమ్మునికిని-నూడుగినికినిపేద-
రాజరాజ- || పుఇది-కుచేదనకును-అపిశబ్దమువలనసా
వ్యభామునకునుపేద-
ద్విజరాజ-పు || ఇది-గదత్తంతునకును - చంద్రునకును
పేద-

భృంగరాజ-పు || ఇది-తుమ్మదకును-కూకజిమూగచనుప
తీకిని-గుంటగలగరకునుపేద-

—* బాంతనః వర్గముగిసెను. *

వ్రతీస్పృష్ట-త్రి || ఇది-తిగస్కరించబడినవానికిని-చంపబ
నదివానికినిపేద-
శిశివిష్ట-పు || ఇది-హావ్యునికిని - బుధతేవానికిని-దుష్ట
దొంగపురానికినిపేద-

కరహాః పు || ఇది-తామగదంపకును-పుష్పచిశేషమునకు
పేద-పుత్రచేదమునకునుపేద-

బంజరి - -పు || ఇది-కాయపిట్టను-కత్తిచాదరక-
యగ్రజ్యోశేలునకునుపేద-

బలిపుష్ట పు || హా-దొంగకును - కాకినికినిపేద-

—* టాంతవదవర్గముగిసెను. *

కలకంఠ-ఇది-కోకిలకును-హంసకును-పాపురమునకు
నుపేదనపుడు || పు || ఇ-వైశకంఠధ్వనిగలవానికిపేదలు
నపుడు || త్రి ||

చంకశత-ఇది - సప్తశబ్దమునకును-చలగశబ్దమునకును-పు
లునునకునుపేదగు-పుడు || పు || పులునైనదాననచేదగునపు
త్రి || పులిచింకకుపేదగునపుడు || సి ||

సిలకంఠ-పు || ఇది-నెరులికిని శివునికినిపేద-

—* రాంతవదవర్గముగిసెను. *

అత్యాహాప్రీతి || ఇది-ఎక్కినదానికిని-మిక్కిలియొక్కు
వైనవానికినిపేద-

—* ధాంతవదవర్గముగిసెను. *

కౌస్తుభశ్యాఖావరైశ్చేదేవ
మణిఃపుమాః |

శంకు కర్ణోగ్ధ భస్మాద
ప్రేర్ష్య

భగవదంశః || ౩౦ || ఘడిర్జ-కే

మాయతేస్యాన

భస్మీవిశల్యయోః | మభు

వర్ణి

సాలవర్ణిస్థి రాయాం శ్వేత

చందసః || ౩౧ ||

దా డౌయజీభ వాణిభూర

శ్వీన్యాద్యాశ్చ తారకాః |

అసం భాభవ మాగత్యాం

సంసారేపు రసిర్గమే || ౩౩ ||

ఘటావభేనంసరణ

మధోద్ధరణముద్వతే |

భుక్తియ్యతేనశ్చరణముచా

యోనిర్గమేపిచ || ౩౪ ||

పారాయణంపారగతా

వంకుశశ్చోచబంధనే |

శబ్దకాస్త్రేన్యా కరణంజ్య

టంకారేస్సప్తీకృతే ||

స్యావస్త్రీయాం వారవా

ణంకూర్వానేకవచేపిచ |

సారాయణిర మగారో

శ్చతావర్యాం హతౌతురా ||

నిరూపణంతునభూతావిలో

చనవికారయోః |

పరాయణంబుమప్తాశ్రయ

యోనైశ్చరేత్రిమ || ౩౭ ||

కారైః పిఽప్య

భోకామ్యదాసేనిషేధవ

పదారణమ్ |

విదారణంస్యాత్సమరేదైవ

ధిభావేవిదంబనే || ౩౮ ||

ఇతితాంతాః

ఉదాత్తకృతే దావ్యర్థైః

సమాభూతో వభేరణే |

దేవమణి-పు||ఇది - కౌస్తుభమణికిని - గుల్మముమొద
నుండునుడికిని-శివునికేమరు-

శంకుకర్ణ-పు||౩౦-గాడిచెకును-ఓంఘటకును - అపి
శబ్దముచేతమొకరాక్షసునకునుపేరు-

సమీరణ- పు|| ఇది-మరుచమునకును- గాడికినిపేరు--

మభువణి-సీ||ఇది నీలిచెట్టునకును - వెన్నచెదరకూ
రకునుపేరు-

సాలపణి- సీ|| ఇది - మయ్యాకుపొన్నకును-తెల్లగండ
మునకునుపేరు-

దాడౌయజీ-సీ||ఇది - శివునిభార్యకును- భూమికిని-
అగ్నినిమొదలై న యిరువదియేడనక్షత్రమునకునుపేరు-

సంసరణ-స||ఇది-సంకటముతేనెలు సేననడుచుట
కును-సంసారమునకును - వట్టణమువెంటుటకును- పది

యిండ్లవట్టుగలరాజుమాగమునకునుపేరు-

ఉద్ధరణ-స||ఇది-ఎత్తుటకునుపేరు-

నిశ్చరణ- స||ఇది-అనుభవించివిడిచినదానికి- ఉపా

యామునకును- రైలువెడలుటకునుపేరు-

పారాయణ- స|| ఇది- తుదనుబొందుటకును- అంకుశ

ముఖారకుండునట్టులుకట్టత్రాగికినిపేరు-

వాక్గణ- స|| ఇదిశబ్దకాస్త్రమునకును - నారిత్రయా

తకును-ప్రకాశపరుచుటకునుపేరు-

వారివాణ - స్మ || ఇది- వికేను- జోడనకునుపేరు-

సారాయణి-సీ||ఇది- అక్షికిని- గారికిని చల్లగట్టుకును

పేరు-విష్ణువునకుపేరు-పుడసారాయణ|| పు||

నిరూపణ - స్మ || ఇది - నేత్రమునకును - వికార

మునకునుపేరు-

పరాయణ-ఇదిఇష్టమునకును - ఆశ్రయమునకునుపే

రైనపుడు||స||ఒకయర్థమునందుకలిగినమనస్సుగలవానికి-

అంకుశమునర్థమునకునుపేరైనపుడు||త్రి||

ప్రదారణ- స|| ఇదియాచకుడుకిరివస్త్రపునుతాసె

క్కఫలమునపేయించిఇచ్చుటకును-నిషేధమునకునుపేరు-

విదారణ-స||ఇది- యుద్ధమునకును- వగుల్చుటకును-

అనుకరించుటకునుపేరు-

—* తాంతపదపర్గముముగిసెరు*—

ఉదాత్తీత - పు || ఇది - తేగువానికిని-దావ్యరచాలకు

నకునుపేరు-

సమాభూత-పు||ఇది- వదకును - యుద్ధమునకునుపేరు-

వరివర్షివినుయేసాగ్నికృ-
ల్యుతేరిభిమే॥౩౯॥

వంద్యులరస్తుభవనభదే
తగరపాదపే॥

సాగదంతో ద్వివరదేవ
న్నిగఁమదాదాడి॥౪౦॥

నదికాంతస్తువిచులేసింద
వారసముద్రయోగి॥

తస్యైరాజాన్నిజామాత్మ
బ్రహ్మైశ్చవ్రజావతి॥

అబ్రహ్మభలవద్యైతేవృక్ష
మాత్రేవసన్యసిః॥

అపిశంభోపకుపతి

రపిలక్ష్మీవతిర్నృపే॥౪౧॥

అపిశ్రీతేగనపతి

రపిసేనావతిర్గహే॥

ఉత్పాతేగ్నోధూమకేతు

విశ్వగోప్తాహరింశ్రయోః॥

చోరోలూకాపివాభీతౌ

వాసంత్యాంతినిశ్రమే॥అ
తిముక్తిః

పాపిజాతౌపారిభద్రగుర
ద్రుమా॥౪౨॥

స్త్రీయామవచిత్తివ్రాజా
నిమ్నైశ్చోగ్నంక్షయోన్య
యే॥

అథమౌమవతీగంగావ
ధావృత్తకచాపురమా॥

వ్రతిమాయాంవ్రతికృతిః
పూజనవ్రతికారయోగి॥

ప్రత్యాప్తిగోరవంబుద్ధి॥

ప్రాగల్భ్యంవ్రతిపత్తయః

పరివర్త-పు॥౪౩- ఒకవస్తువునిబిడ్డచరియొకవస్తువును
మార్చుటకును-ప్రళయకాలమునకును-తిరుగుటకును-పేరు-

సంత్యావర్త-పు॥ ౪౩-రచనాభేదమున-సజేయబడిన
రాజస్యసావిశేషమునకును-సంవిద్య-పుష్కలకును-పేరు-

సాగదంత-ఇది-పు॥ ఏరుగుదంతమునకును-గృహదాన్
రసాధనమైనదారుభేదమునకును-పేరు-

నదికాంత-పు॥ ౪౩- వనశ్రాద్ధమునకును - వావిలిశ్రాద్ధ
కును-సముద్రమునకును-పేరు-

వ్రజాపతి-పు॥ ౪౩-వడ్డవానికిని - రాజానకును - అన్న
కిని-అబ్రహ్మనికిని-బ్రహ్మకును-సాగ్యునికిని-పేరు-

వనశ్రాద్ధ-పు॥ ౪౩- పుష్కలములనిశ్చక్షమునకును
వృక్షసామాన్యమునకును-పేరు-

పవనపతి-పు॥ ౪౩-శివునికిని - అపిశ్రుముచేతవనపులమే
పరికినిపేరు-

లక్ష్మీవతి-పు॥ ౪౩-రాజానకును - అపిశ్రుమువలనని
స్థాపునకును-పేరు-

గనపతి-పు॥ ౪౩-కుజానకును- అపిశ్రు చేతగనకును
కును-పేరు-

సేనాపతి-పు॥ ౪౩-కుమారసాన్వితికిని - అపిశ్రు చేత
సేనానాయకునకును-పేరు-

ధూమకేతు-పు॥ ౪౩-ఉత్పాతమునకును - అపిశ్రు
పేరు-

విశ్వగోప్త-పు॥ ౪౩-విష్ణుప్రసాదము - సంప్రదానము
పేరు-

దివాభీక-పు॥ ౪౩-చోలనకును - గుడ్డనూచకును
పేరు-

అతిముక్తి-పు॥ ౪౩-అధిగతివిదకును- నెమ్మిశ్రాద్ధమునకును
పేరు-

పారిజాత-పు॥ ౪౩- వారిజాతవృక్షమునకును - పౌష్కల
మునకును-పేరు-

అవచిత్తి-సీ॥ ౪౩-పూజకును-ప్రాయశ్చిత్తమునకును-క్ష
యించుటకును-వ్యయమునకును-పేరు-

స్త్రీయామ- సీ॥ ౪౩ - గంగకును- ఉసిరికిశ్రాద్ధమునకును-
తల్లివనకును- పారవశికిని-పేరు-

వ్రతికృతి-సీ॥ ౪౩-వ్రతికునును-పూజించుటకును-ప్ర
తిక్రియచేయుటకును-పేరు-

ప్రతిపత్తి- సీ॥ ౪౩-పోయినదానిమరల జాండకును
గౌరవమునకును-బుద్ధికిని - ప్రాధిమ్యమునకును-పేరు-

అనుష్టూపాదనమణిక
పాహిసేంద్రపాదేహా

కూఃశించాళింకతావరా
పుకళప్రాకా
భూషణే||ర||చార్థనే
కాభిశస్తిస్సా
స్యముద్రాంతాదురాలభా
కాన్యాసి

కృష్ణకృం తాకుపాటలా
మూషర్ణుపి||ర||

ప్రాణిద్యుతంయథా
త్రేప్రాణియదైకగృహే
అనాహితంవృత్తిభయంక
రజీవానపేక్షిత||ర||
అనాహితంవృత్తిభయంక
నాత్రిమాపనచేతి

విరావతోభృమాతంశరి
కుచేనాగరగకే||గిం||ము
అనాహితంవృత్తిభయంక
మైరావతికే||గిం||

కలధాతంహృషహేమూ
క్షిబంత్రిమకలగ్నసా||గిం||
వైజయంతింకృతేకక్షాచా
చాదేమణుభేదనా

వైజయంతిపతాకాయాం
కర్మాదీకేకపశ్రజ్ఞాం||
నిరాకృతిర్నిరానేత్రిస్వా
భ్యాంయరిహిశేత్రిమ
ఉత్తరేత్రిమ

వశిరంసమాప్తేశ్చితేహి

అవదాతస్థితేపితృవశే
శుద్ధిమకృపి

అంశర్గసంపద్యగతేవై
త్య

ధగ్నితే||గి||ముహ
వైజయంతింసా

అనుష్టూపాదనమణిక - ఒకకళతక్కువైసచం
యనితోనూడినపుగ్గుమకునుజేరు-

ముకళప్రాకా - నీ || ఇది - దురదగొండికిని - చల్లగ
క్షుకునుజేరు-

అభిశస్తి-నీ||ఇది- దూషణకును-యాచనకునుజేరు-

సముద్రాంతా-నీ||ఇది- తీటకసింహకును - ప్రతిజెట్టు
కునుజేరు-

కృష్ణకృంతా - నీ || కలిగొట్టుకెట్టునకును-కాదమిను
మకునుజేరు-

ప్రాణిద్యుత-న|| ఇది-యథాసామాన్యమునకును - శో
డిపందెముమొదలైనవానికిః జేరు-

అనాహిత-న||ఇది-విక్రిలిభయముకును - ప్రాదాక
లేసాహసకమాకునుజేరు-

ఉపాహిత-ఇది-అగ్నికిని - ఉత్పాకమునకునుజేరుగన
వుడు|| ప్ర || మరియుకపదార్థముతోనూబడినదానితిజే
రగునవుడు||త్రి||

విరావతి-ఇది-ఇంద్రవాహనమైనయేనుగనకును-నిమ్మ
కెట్టునకును-కానినేరేమనకునుజేరునవుడు||ప్ర||వంకరలేక
దీప్తమైయుండగనుగనకునవుడు||స||

విరావతి-నీ||ఇది-మొదలైనకునుజేరు-

కలధాత-ఇది--చెండికిని-బంగారమునకునుజేరుగన
వుడు||స||మధురభస్మగలదానికిపేరగునవుడు||త్రి||

వైజయంతి-ప్ర || ఇది-ధ్వజమునకును-ఇంద్రునిమొదల
ను-కుమారస్వామికినిపేరు-

వైజయంతి-నీ||ఇది-తొక్కమునకునుతక్కిలికెట్టున
కును-విష్ణుయొక్కవైష్ణవయాలిఃకునుజేరు-

నిరాకృతి-ఇది-తిరస్కారమునకునుజేరుగనవుడు||నీ||చే
దముచదువనివానికిజేరుగనవుడు||త్రి||

ఉత్తరే-ఇది - మొదలుకెప్పగలతాంశకల్పములన్నియు-
క్రిమి-మూడులింగములందువర్తింపును-

అవశిర-నీ||ఇది-సమాపింపించినదానికిని-నిశ్చయిం
పబడినదానికినిపేరు-

అవదాత-త్రి||ఇది - తల్లనికస్తువునకును - వచ్చనికస్తు
వునకును-శ్రేష్ఠమైనదానికిని - శరిశుద్ధముగలదానికినిజేరు

అంశర్గ-త్రి || ఇది-మధ్యమునుబొందినదానికిని మద
నబడినదానికినిజేరు-

అవశిర-త్రి||ఇది-వలమూలజూడబడినదానికిని-నిందిం
పబడినదానికినిపేరు-

త్వరితీప్రపదధిక్కులే
ప్రేషితేదా -
భిజాత్తుకురిననాన్యాయప
డితాః||౧౬||

అభినతస్యం శ్మృతేవ
నాన్యాయాన్వయసారవి
అభిజ్ఞప్రసరిహితేభ్యర్థి
తేప్రేషితేపద||౧౭||

అపధ్యస్తాఃపరిశ్రుతపరి
చూర్ణిపనిదాః||
ప్రతిష్ఠాతేమిహితేనమాధి
శేఖరహితే||౧౮||

పునశ్శ్మృతేరిపునస్థానీ
కృతేనీకృతేభ్యశ్చ

ఉపరక్తస్థానానైరాహం
గ్రహేంద్రుగ్రహయోః||
వరిప్రాప్తేరిప్రేక్షాతేవరి
గతంభవత్||

ఉద్ధాహితము తస్యవైవి
ధ్యైగ్రహితేవ||౧౯||
దిగ్భవద్భావనా

నిర్వేషినాన్యధాః||
ఉత్కర్షితస్తూపకయోయై
భవం

వ్రణహితంతువీన్యసైః||
ధాన్యతే
భవద్ధర్మలితే||౨౦||
హాసాన్వితే||

విశితాంతాః
వానవ్రహ్మభక్తిశ్చక్ర
యావ్రహ్మభక్తిశ్చక్ర||౨౧||
భవత్

ప్రాచినాన్వయమప్రా
ప్రేషితేపద||
అపరస్పరాజనతీగజరత్న
భవతి||౨౨||

వరితీప్ర-త్రి||ఇతి-సక్త-రింపబదినదానికీ-పంపబదిన
దానికీపేద-
అభిజాత-త్రి||ఇతి-మలముగలదానికీ - నాన్యాయ, తునికీ
ని-పంకేతుకునుపేయ-

అభినత-త్రి||ఇతి-లెన్నగానేయబదిన దానికీయోగ్య
మై నదానికీ-కొ - ముగలదానికీ-చేయ-
అభిజ్ఞప్ర-త్రి||ఇతి-ఉంచబదినదానికీ-చె చరించబదిన
వానికీ-చంపబదినదానికీపేద-

అపధ్యస్త-త్రి||ఇతి-విడువబదినదానికీ-పాడిచేయబ
దినదానికీ-నిలించబదినదానికీచేయ-
నమాహిత-త్రి||ఇతి - ప్రజ్ఞచేయబదినదానికీ-వైశ
గానుంపబదినదానికీ-నమాధియండునదానికీపేయ-*

పునశ్శ్మృత-త్రి||ఇతి-శత్రువుచేతపట్టుబదినదానికీ-
నీవరించబదినదానికీ-ఎదురుగానేయ బదినదానికీ-ప్రా
ణింపబదినదానికీపేయ-

ఉపరక్త-త్రి||ఇతి - దుఃఖముచేతపట్టుబదినదానికీ-
రాహువుచేతపట్టుబదినదానికీ-ప్రమాద్యుంతునుపేయ-
వరిత-త్రి||ఇతి-అంతఃసంపబదినదానికీచుట్టుబదిన
దానికీ-తెలియబదినదానికీపేయ-

ఉద్ధాహిత-త్రి||ఇతి-ఉపన్యసించబ దినదానికీ-కట్టు
బదినదానికీ-గ్రహించబేయబదినదానికీపేయ-

ఉత్కర్షిత-త్రి||ఇతి - పూయబడి నదానికీ-వృద్ధికిని
పేయ-

నిర్వేష-త్రి||ఇతి-బైబుడెత్తనదానికీ - అవిశ్వాసు
వలనలేనిదానికీపేయ-

ఉత్కర్షిత-త్రి||ఇతి-గీర్మదినదానికీ-సూక్ష్మముగానేయ
బదినదానికీపేయ-

వ్రణహిత-త్రి||ఇతి-ఉంచబదినదానికీ-భాగ్యముచేయ
బదినదానికీపేయ-

ధాన్యత-త్రి||ఇతి-జారినదానికీ-అర్థగం వబదినదానికీ-
దేవించబదినదానికీపేయ-

—*తా. శవనవరంముగి నెను*—

వానవ్రహ్మ-త్రి||ఇతి-వృద్ధినిగి-వృత్తి యూర్థి భమున
నున్నదానికీ-మాడుగుజ్జులకు నుపేయ-

ప్రాచినాన్వ-త్రి|| ఇతి-యమునికీ-పాగ్నే కృతనికీ
పేయ-

అపరస్పరా-త్రి||ఇతి-రాజాముక్తయం గదత్తుకునికీ-వి
సుగులరత్నింపనబద్ధునికీపేయ-

చతుష్టయం చతుర్ధ్యం
గమేద్రాహుజేతునా
దశమిస్థానప్రతి జేతురేద
త్రివింగళః॥౬౩॥

ఇతిధాంతాః.

చక్రపాదారథగజా

వహ్నింస్వర్గాస్త్రమోను
దః!

కురువిందాపదరాగహిం
గుళాదర్శముస్తకాః॥౬౪॥

జనేగ్రామే జనవదో

వనాదోగర్హణాజ్ఞయోః
పరివాదస్య ర్వాదేవీదా
రాదనసాధనే॥౬౫॥

అభిష్యం దో నేత్ర రోశే

వృద్ధివదోరణేపిద

అజమోదా హుగ్రగంధా

సిర్వాశశ్చల్లలపిజ॥౬౬॥

భవేత్కేళనదంరక్తవదై
రక్తొత్పల్ల్యే

ధాతర భేనా హేమీశారి

ఫలకేష్టవదోస్త్రీయాం॥

గంగావిష్టువదీశేజేత్యం

వ్యోమసముద్రయోః

అగ్రద గచ్ఛ విను షారాస్

వ్యంగిగోవిశారదః॥౬౭॥

ఇతిధాంతాః.

దోషోత్పాదేనబంధస్సస్య
స్యైశ్చక స్సస్య నువర్రనేత్ర
కృత్యాజేర్షవృంకేశేశా
ముఖ్యాయయా యిని॥౬౮॥

అవరోధా రాజగృహేషు
ధాంతేష్యవరోధనే !

భవేదవిపాశంతిరపవే
హుహహోషధమ్॥౬౯॥

చతుష్టయః ఇది - సాలుగుత్రోవలు గూడుస్థలమునకుపే
రైసపుడు॥న॥బ్రాహ్మణునకురైసపుడు॥పు॥

దశమిస్థ * త్రి।ఇది - వీర్యమునశించినవానికే - కృద్ధని
కినిపేరు- *

* ధాంకవర్గముముగిసేను*

చక్రపాద * పు॥ ఇది - రథమునకును - గజమునకును
పేరు- *

త్రమోనుదో*పు॥ఇది-ఘోషిని - చంద్రునికిని - సూర్యుని
కినిపేరు- *

కురువింద*పు॥ ఇది - కేంపునకును - యింకువకును-అర్ధ
మునకును-తుంగమునైననుపేరు- *

జ వ - పు॥ ఇది-జనమునకును - గ్రామమునకునుపేరు-
అపవాద-పు॥ఇది-నింపకును-అజ్ఞాతముపేరు- *

వరివాద-పు॥ ఇది-నిందితుడు - విదానువాయింపుకొడు
పునకునుపేరు- *

అభిష్యంద-పు॥ ఇది - శేత్రరోగమునకును - అభిష్య
మునకునంతటజారటకునుపేరు- *

అభిష్యం - పు॥ ఇది-యుద్ధమునకును - అభిష్యముజేత
వర్తిచుటకునుపేరు- *

అజమోదాసే॥ ఇది-పీడుమునకును - బూరుగుప్రాని
బం*కునుపేరు- *

కోకనద - న॥ఇది-ఎఱ్ఱచిక మలమునకును - ఎఱ్ఱచికలు
వకునుపేరు- *

అష్టాపద-పు॥ ఇది-వరభ వృగమునకును - బంగార
మునకును-బాదమాడువలకునుపేరు- *

విష్టువదీ-ఇది - గంగకుపేరైసపుడు॥ నీ॥ అకాశమున
కును-సముద్రమునకునుపేరైసపుడు-విష్టుపద॥౪॥

విశారద ఇది - ప్రాధునకును - విద్యావిఘ్నానికినిపేరైస
పుడువిశేష్యరింగము- *

—* ధాంకవర్గముముగిసేను.*—

అనుబంధ-పు॥ ఇది - దోషమునుసంపాదించుటకును-
త్రకృతమై-దియడతెగకయనువర్తింపటకును - త్రకృతీప్ర

కృయూచులయందునశించిపోవుచతురమునకును- శివపునకును
మఖ్యులైనతండ్రి మొదలైనవారిసమగరించిన వానికినిపేరు..

అవరోధ * పు॥ ఇది - రాజగృహమునకును - అంత్యపుర
మునకును-నిరోధించుటకునుపేరు- *

హహోషధ-న॥ ఇది - అతివ్యధకును - శౌంతిని- నల్లుర్తి
గడ్డకునుపేరు- *

సాంకేతికతనామక చతురక్షరకాండము - సాంకేతికత.

అనిరుద్ధకపానాథే చరే
సాసకశేత్రము |
వసాజమోదయో రుగ్ర
గంధాస్త్రీలకునకునా || ౧౧ ||
ఉపలభిస్త్రీయూం ప్రా
ప్తావసీమాయూ
మనత్రీమః అపప్తభంసా
చదూరే నయాక్రాంతేవలం
బసే || ౧౨ ||
నమస్కృత్యానమహ్యుత్తపరి
తంబుస్కృగిరితా ? |

ఇతిధాంతాః.
సాగ్రన్యధానపరం చేత
రావేధాపదేతివ || ౧౩ ||
అభియాసో గర్వబుద్ధి
వి-కంసా ప్రణయయోగః |
ప్రతియాత్మప్రసంసార్ ఉ
వగ్రహణవిషయోగః || ౧౪ ||
పారావశేషయూచేచకా
తీతచకాభవః |
ధాన్యప్రసాదాత్తయోని
యారవిచాస్యగ్ధనా ||
జన్మసూమా చభిజనోవి
భ్యాతావనయేచనః |

చహ్నిభానూ చిత్ర
సూచహ్నింబర్హా విరోచ
నాః || ౧౫ ||
పుణ్యజనస్సజనేసాగ్ర
చసీయజే
భగవతేమేమే | ప్రస
యిత్వరసూచాన స్సజనే
నాంగమే || ౧౬ ||
గుంజాయూధ్యాశిఖంపి
సాగ్ర
సాదామిష్యపురస్కృతి

అనిరుద్ధ - ఇది-అనిరుద్ధసిని - వేగలవాసినిపేరై
పుడు||పు||అద్దములేనిదానికిపేరైపుడు||త్రి||
ఉగ్రగంధ - ఇది - వశకును-పిచమునకునుపేరైపు
కు||సీ||వల్లుల్లికిపేరైపుడు||పు||
ఉపలభి-సీ||ఇది-పొందుటకును-బద్ధికినిపేరు-
అపప్తభ-త్రి || ఇది-నమిషమై-దానికిని - లోత్రమింపబడి
నదానికిని-పట్టునకునుపేరు-
నమస్కృద్ధ-త్రి || ఇది-పుట్టినదానికిని - వంశీయకుకా
కంఠానువందితదనశీతలచదానికిని - గర్వముగలవాఁ
నిపేరు-

—*ధాంతపదపర్వమునీసెయ్య*—

కర్ణచూన-పు || ఇ - ఆయ - పుట్టునకును - మూకుకు
నకును-భూషణవిశేషమునకునుపేరు-
అభియాస-పు || ఇది - భూదలప్రకలి-నగర్వమున
కును-బద్ధికిని-హంసకును-ప్రాధ్యనకునుపేరు-
ప్రతియాత్మ - పు||ఇది - నవ్వి-ముకుకునువల్లులకును
గుణాతికయము-కలగజేయుటకును - పుట్టుటకును-
అభిలాషకునుపేరు-
కలధ్య-పు|| ఇది - పాపగమునకును - నెరుకిని-కొడి
లకునుపేరు-
అత్తయోగ-పు || ఇది - బ్రహ్మకును-వస్త్రమునకునుపేరు-
వ్యసగ్ర-ఇది-మూలకున-సీయకునుపేరు-
అభిజన - పు || ఇది-జన్మ-విశిష్ట - ప్రసాదించుకును
నకును - చకారమునకులొకకు-తైల ప్రసాదలకును
పేరు-
చిత్రా - పు | వి-అగ్నికిని-సూర్యునకునుపేరు-
విరోచన-పు || ఇది-అగ్నికిని-హంప్రసకును - సూర్యున
కునుపేరు-
పుణ్యజన-పు||ఇది-గుంజునకిని-రామగుంజకును-యత్న
నకునుపేరు-
స్త్రయిత్వ-పు||ఇది-గర్వకును-మేధునునకునుపేరు-
అసూచాన-పు||ఇది - విక్రితవిషయవంశునికిని-చక్ర
రణాదిపదంగములతోడవేదములబడివిసదాకినిపేరు-
శిఖండిని-సీ || ఇది-గుంజింబకును - అడవిపొల్లుకును
పేరు-
సాదామిషీ-సీ|| ఇది-అస్పరశకును - అపిష్యముజేతప
యపునకునుపేరు-

అశం చనం ప్రతి. బాపజవ
సాధ్యాయ సార్థకమ్ || ౭౮ ||
సాధ సేతోపతే ప్రాప్తా
వారాధన
మథాంకుశేః ఓధాప్యై
శ్చానం సాధ్య
త్వాద్యహోః ప్రయో
జనమ్ || ౭౯ ||

అస్మద్దశం తిరస్కారే
గతిశోషణయోగ్యధి |
ప్రతిహాసం వ్రతచ్ఛాయా
గజదంతాంత రాధయోగి ||
అధిష్ఠానం ప్రాః వ్రథా వచ
క్రేష్టధ్యానసేవిత ||
జన్మద్ధ్యోరుత్పత్త
మథాధి వ్యాప్తి మూర్ధా
యోః || ౮౦ || సంచూర్ణం
సముత్థాన ముద్యమేరోగ
నిర్మయే |

నిర్యాతనం వైశ్వానరే దా
సేనాగతగజాన్మతే || ౮౧ ||
అశాంతాయా మాలనం
గణనాజ్ఞానబంధయోః | స
మాహుతా

వధానం తుర్జకర్తృశిఖం
జన || ౮౨ ||
సేర్భర్తృవలత్రేపి

శ్రుతిశ్చట్టోర్విశామనమ్ |
ఉవాసనం రాధ్యానేహం
సానేనయారమ్ || ౮౩ ||
రతేకంపేనిధువనం
సాధ్యవృత్తాన ముగ్ధమే |
వితపనే

వృత్తవధేనమాప్తాచనమా
వనమ్ || ౮౪ ||

అమ్యాయేఽప్రచ చనం ముజేతక్రేష్టాక్షుకురుపేరు-

అశం చన * నీ || ఇది - హుతోడుపెట్టుటకును - చేగ
మునకును - కృత్రిమేయుటకునుపేరు - *

అరాధన * న || ఇది - సాధనమునకును - సంతోషపె
ట్టుటకును - ప్రాండటకునుపేరు - *

అచ్ఛాదన * న || ఇది - వస్త్రమునకును - కప్పట
కునుపేరు - *

ప్రయోజన * న || ఇది - కాగ్యమునకును - హేతు
వ్రునకునుపేరు - *

అస్మద్దశ * న || ఇది - తిరస్కారమునకును - గమ
నమునకును - ఎడటకును - యుద్ధమునకునుపేరు - *

ప్రతిహాస * న | ఇది - తేజా మూర్తలకు సేవము
గాశిలాడుచేయబడినవిగ్రహకును - ఏనుగుదంకము
లకుధ్యదేశమునకునుపేరు - *

అధిష్ఠాన * న || ఇది - పట్టణమునకును - వ్రథావంతున
కును - బండికంటికిని - అక్రమించుటకునుపేరు - *

ఉత్పత్తవ * న || ఇది - స్ఫుట్టుటకును - ఏనుగుటకునుపేరు *
సంచూర్ణ * న || ఇది - అంతట వ్యాపించుటకును
బడలుచుచుటకునుపేరు - *

సముత్థాన * న || ఇది - ఉద్యోగమునకును - రోగనివృ
త్తమునకునుపేరు - *

నిర్యాతన * న || ఇది - పగసాధించుటకును - దానమున
కును - దాహపెట్టికధనమునుమరిలనిచ్చుటకునుపేరు - *

అశాంత-న || ఇది - అశాంతమునకును - తగ్గపెట్టుజ్ఞాన
మునకును - కట్టుటకును - కూటనికొరచేరు - *

అవదాన-న || ఇది - ప్రార్థనమునదిచేసినద్యావ్రపారము
కును - పండితుకునుపేరు - *

సేర్భర్తృవ-న || ఇది - కృతుకు - అపికట్టుచుజేదనని
చుటకునుపేరు - *

సేనాజ్ఞ-న || ఇది - వినుటకును - మూచుటకునుపేరు -
ఉవాసన-న || ఇది - విలువినవ్రసేర్పకానుటకును - సంప్ర
కును - సే చేయుటకునుపేరు - *

నిధువన-న || ఇది - రతిని - వజ్రకుకునుపేరు -
ఉన్వర్తన-న || ఇది - తెచ్చుటకును - నలుగుపెట్టుటకును
పేరు - *

సమాపన-న || ఇది - సభకును - సమాప్తికినిపేరు - *

వ్రచచన-న || ఇది - వెలుచూరుచుపుటకును - అపికట్టు
చుటకునుపేరు - *

ప్రాయోధానాధనమాహవే
వభేజ

ప్రణేధానంతునమాధప్రణ
యత్ప్రయోగి॥౮౬॥

యోగ్యస్య స్వోద్రవ్యస
కుధప్రేషణదానయోగి

విసేజణం

విజ్ఞాన సంపదవిజ్ఞాన వాద
కమ్॥౮౭॥

అభ్యాధాన బభి న్యోగే

హృత్స్వర్గంజ్యేషంప్ర
నిర్వాసనంతుహింసాయా

నగరాదేవ్యహి మ్మృతే

నిమ్యాత్మై నిర సనంప్ర
క్తం

సంహానమంగకుదానే
సిన్యాత్మే

శిష్టగ్రహేపాత్యవేకన

ముద్యాపనమపిచహింగన
ప్రొక్తం॥౮౯॥

కాత్యానిసూ వరయచా
మనా

కాత్యానిసూత్రియా
చాభకావృథాకాపాయవన

నాగితభర్తృకా॥౯౦॥

క్రిష్టవలగ్నంలగ్నేమధ్యే

భుజం

మనామనస్త్రివంజే॥౯౧॥

మహేష్మహాతుః మత్రేభేత్రి

భుజయంసాంజే॥౯౨॥

కాకస్ తే క్రిడు నాబ్రహ్మ

హరిశేషసనాతనః॥

ఉత్తప్రద్యోత సలనార్కే

మహాసేనోగృహాపిచ॥

అయోధన-న ॥ ౮౬-యధమునకును - చంపుటకును
లేదు-

ప్రణేధాన-న॥౮౭- సమాధికిని - అభిలాషకునుచును-

ప్రజనన-ఇది - యూనికిని-ఉత్పత్తికినిపేరు-

విసేజ్య-న॥ ఇది-పంపుటకును - దానముచేయుటకును-

విజ్ఞాన-న॥౮౯- వ గతును-విసేజ్యటకునుచేరు-

అభ్యాధాన-న॥ ౮౬-ఉండుటకును - స్వీకారమునకును-

హృత్స్వర్గంజ్యేషంప్ర-న॥౮౭- హింసకును - నిబిడముచేయుటకును-

నిర్వాసనంతుహింసాయా-ని-సంపద-న॥ ౮౮- ఉమిచుటకును - చూడముచేతని

నిమ్యాత్మై నిర సనంప్ర-క్యరించుటకుచేరు-

సంహాన-న॥ఇది - చేయమునుపెనుకుటకును-అతిక

అతేకన-న॥ఇది - సంసారవాత్సల్యము - అతికల్పము

ఉద్యాపన-న॥౯౦-హింసించుటకును - అపిచావృథము

సానమునకునుప్రముచేతవంపుటకునుచేరు-

కాత్యానిస-న॥ఇది- వరయచికిని - కాత్యానియనముని

కాత్యానిసీ॥నీ॥ఇది - హరిశేషిని-సంగమునుదిసి కావి

అలగ్న - ఇది - చిక్కుచడినదానికిచేరైనపుడు॥౯౧॥

మనామన-ఇది-ఇంద్రునకును-వర్తించుమేళముచేయును

చంపునాధావముగలకుదాపుచేయుగునకునుచేరైనపుడు॥౯౨॥

సనాతన - ఇది - నాతయలెనిదానికిచేరైనపుడు॥౯౩॥

ప్రద్యోతన - ఇది - ప్రకాశమునకుచేరైనపుడు॥౯౪॥

మహాసేన-పు॥ఇది- కుమారసాస్వమికిచేరు - అతివక్తార

ములకలనసేనాస్తానముగలదానికిచేరైనపుడు॥౯౫॥

అత్తనీనశ్చుతేసాస్యతేవుమా
నాత్తహితేద్రుమ |

విప్రస్యేనా గణపభావం
నాత్తహితే

వధత్రిమ || ౯౩ || అభి
నోద్ధృతే గ్రస్తే పరాద్వై
క్షితాతకాయాః | వికన్యై

ప్రతిపన్నస్త విష్ణు సంగీకృ
తాపహి || ౯౪ ||

అవానీనం విర్యప్రయ
త్తువక్షిణదిగ్భవం |

అతీనాంతాః.

విప్ర సంభే విరోధోక్తావ
పార్థకవనశ్రీః || ౯౫ || విప్ర
లాహా

పలేవస్తదూప కేగవ్యలేవ
యోః

వరివాదస్త పర్యుప్తా వాల
వాలేపశ్చచే || ౯౬ ||

వరిక్షేః వరిశ్చతా పాద
పార్శ్వే సవదంతినామ్ |

ఉవతాపారోగతాపా

శివవిష్ణూవృషాకపి || ౯౭ ||

ఇతి పాంతాః

జుబూధేదేరా జజంబూః
పింశభిర్హరకేషినా |

ఇతి బాంతాః

అవప్తంభ స్తబ్ధతాయాం
హేమ్ని గర్వేత లేపనే || ౯౮ ||

ఇతి ఛాంతాః.

అభ్యాగో మోభ్యాగ మసే
పార్శ్వంగరశమీవయాః |

సోర్యభౌమస్సర్వవృద్ధిపా
లకేదిగ్భవంతరే || ౯౯ ||

ఉవక్రమస్సృష్టవ పధావి
కిత్కారంభవాచకం |

మహా ద్విసాగ భేదే నిధి
సంఖ్యావిశేషయోః || ౧౦౦ ||

అత్తీనీనశ్చుతేసాస్యతేవుమా
నాత్తహితేద్రుమ || ౯౧ ||

విప్రస్యేనా గణపభావం
నాత్తహితే

అభి న్నుత్రి ఇది - ధరింవబదీనదాక్షిణి - పట్టువదీనదా
క్షిణి - అపరాధముచేసిననాని - సజ్జర్యుక్తి - అతకాక్షిణి -
అవదభౌండనవానికినీ -

ప్రతిపన్న* త్రిగ్వి-శివశాస్త్రాదులయలంకరితమున
కును - అంగీకారమునకును పేరు -

అవానీన * త్రిగ్వి - వివర్యానమైనదాక్షిణి - దక్షిణది
క్కునబుట్టినదాక్షిణి పేరు -

—* సాంతపదవర్గము ముగిసెను. *

విప్రలావ* త్రిగ్వి మోసేపుష్పకకును - విరోధనాక్కు
కును - వ్యర్థవాక్కు - కును పేరు -

అవలేవ* త్రిగ్వి - దూషించుటకును - గర్వమునకును - పూ
యుటకును పేరు -

వరివాప* త్రిగ్వి - వ్యధాపట్టుటకును - నిర్గుణిలుచుపా
దీక్షి - రివారమునకును పేరు -

వరిక్షేప* త్రిగ్వి - పలుగునకును - ఏనుగులయొక్కపా
దపార్శ్వమునకును పేరు -

ఉవతాప * త్రిగ్వి - రోగమునకును - సంతాపమున
కును పేరు -

వృషాప* త్రిగ్వి - శివునికిని - విష్ణువనకును పేరు -

—* పాంతపదవర్గము ముగిసెను. *

రాజజంబూ * నీగ్వి - సేరేడుయొక్క భేదమునకును -
ముద్దభిర్హరమునకును పేరు -

—* బాంతపదవర్గము ముగిసెను. *

అవప్తంభ* త్రిగ్వి - స్తబ్ధభావమునకును - బాగారమున
కును - గర్వమునకును - పూయుటకును పేరు -

—* ఛాంతపదవర్గము ముగిసెను. *

అభ్యాగమ* త్రిగ్వి - ఇది - వచ్చుటకును - యాద్యమునకును -
సమీపమునకును పేరు -

సోర్యభౌమ* త్రిగ్వి - ఇది - సమస్తభూమ్యధిపతికి ఉత్తర
దిక్కుననుగడుగ్గజమునకును పేరు -

ఉవక్రమ* త్రిగ్వి - అమాత్యానులంబరితీ - చుటకును -
ప్రవ్రమునకును అరంభమునకును పేరు -

మహాద్వి* త్రిగ్వి - సర్వభేదమునకును - నిధివిశేషము
నకును - సంఖ్యాభేదమునకును పేరు -

విశ్వకర్మా సహ స్రాంతా
దేవశిర్షిశిశేషి

వాతప్రమిర్మకేశ్వరి

శార్యోద్యోగం వరాక్ర
మాం॥౧౦౧॥

అంగీకృతావ్రతగమస్సమిప
గతునేపివ

శ్వేత్వ భాగిక ద్య గ్రజస్తా
బ్రాహ్మణేచావ్యధ త్రిమః॥
యాత యాతుగ తరనేడి

శ్చైవ్యోజ్ఞేతేపి

ఇతిహంరాః

హరించకారాహితేయా
భల్లసింహాగుహాకయా

దీప్తా ద్వేష్యకయః
పశ్చాత్తాపాచుభద్రయోః
సమజాయ స్సమదయో
దాపిహావృద్ధిబృందయోః
హామతేయావృషేస్త్రం
ధి

వాదజేయో ద్విజావ్యయోః

సమాహ్వయో సామ్యయ
దైహ్యతేచపకుత్తిధిః॥

స్థూలశ్చయస్త్రేసా కల్పే
దంతిసాంకుభ్యమేకతే

ధనంబ యోజానీశ క్రే
మానేదేహయారతే॥౧౦౨॥

సమచ్చియిస్సాన్య దుత్తే
భే.రోథేషి

వ్రతిక్రియః స భాయాం
చాక్రయేచా

ధావశ్యామో హిమగన్వి
యోః॥౧౦౩॥

విశ్వకర్మా-శ్రో ఇది-సూర్యవర్గము - దేవతలశిర్షిశి-
బ్రహ్మసమిపే-

వాతప్రమి-పు ॥ ఇది-పాదలయి త్రికి - గుర్రమునకును
పేరు-

వరాక్రమ-పు ॥ ఇది - భయకారణముగలిగినభయ
సహకనుంకుటకురు-చార్యాంభమునకునుపేరు-

ఉపగమ-పు ॥ ఇది-అంగీకారమునకు - దావుచుజెం
చుకునుపేరు-

అగ్రజస్తా - పు ॥ ఇది-అన్నియు - బ్రాహ్మణునికి
పేరు-

యాతయూ-త్రి ॥ ఇది-యనివోయిచదాగిని - వివికి
నదానికిని-అడవు వివిచువబడినదానికిని పేరు-

— * సూర్యవర్గముగి నెరు.* —

రాహితే-పు ॥ ఇది-బలరామునికి-బుధునకునుపేరు-
గుహాకయ-పు ఇది - యెలుగుబుట్టికిని - సింహమున
కునుపేరు-

అరుకయ-పు ॥ ఇది-దీప్త-శ్వేతమునకును - పశ్చాత్తా
పమునకును-అనువర్తించుటకునుపేరు-

సమదయ - సమదయ-పు ॥ ఈ-సంతుష్ట-వృద్ధికిని-
గుంపునకునుపేరు-

చామలయ-పు ॥ ఇది-ఎప్పుడును - కురుకస్తామికి
నిపేరు-

వాదనయ-పు ॥ ఇది-బ్రాహ్మణునికిని - గుర్రమునకును
పేరు-

సాహ్వయ - పు ॥ ఇది - సామనేయమునకును-యద్ధ
మునకును-పొట్టెలు - తోడి-మొదలయినచా-సా-సా-చా-బా-ద
మునకునుపేరు-

స్థూలశ్చయ-పు ॥ ఇది - సంపూర్ణముగ కయూడుకు
కును - యేనుగులయొక్కతీవ్రములందము / సనదువైనకు
నిపేరు-

ధనంబయ-పు ॥ ఇది - అర్జున నకును - అంధునికును-
అన్నికిని - జీవముపోయినకర్వాతదేహమునుపట్టినవాయు
పునకునుపేరు-

సమచ్చియ- పు ॥ ఇది పాదపునకును - విరోధమునకు
నుపేరు-

వ్రతిక్రియ-పు ॥ ఇది-సభకుని-అక్ర - మునకునుపేరు-

అవశ్యా-పు ॥ ఇది - మంచుకును - గర్వమునకును
పేరు-

సాంసరాయస్తమమేవ
దాగామితయోః |

అంత క య్యత్త తా నేచ
సాక య్యా యాం మృతా
వశి॥౧౦౮॥

శార్యశ్చిన్ద్రావక్షక నే

మదిరాపిహలి ప్రియా |

అన్య హేర్యం భవేన్నాన
త్రాధమిష్టేష్వపక్షిణా॥
భాగేభాగేభాగభేయం
దాయాదేకుపు మానయమ్ |

గోధాయాంస్త్రిపుమానా
భానకులేపకాదితకయః
ఉకీరే నవస్యోః ప్రియః
బాధారేజలాశయః.

భయంకరేప్రతిభయగ్రహ
భేదానపుంశకమ్ ॥౧౦౯॥

అపన శ్యంభేర్యలిం గంజ
క్షిణప్రతిహలయోః?

ఇతియాంతాః.

ధారాధరా ఖడ్గ మేఘా
శృవతైతాధరాధరా॥

విష్ణునర్మకరధరా
స్త్రిప్ర నాద్వైవయోధరా |

యమభూపాదంధరా

వీశిహూత్రావినానరా॥
దాన్వరదాన్వభాన్వశతీహరా

కమలపంకానిపనరా |

అవతారస్తతీధృతి

ధన్వంతరినశిత ॥ ౧౧౦॥

సాంసరాయ-పు॥ ఇది-య్యద్ధమునకును - అపదకును-
భవిష్యత్కాలమునకును- -

అంతకయ్యా-నీ ॥ ఇది-త్తతానమునకును - మంచము
మిదిజరణమునకును- -

దక్షిణ్యా-నీ ॥ ఇది-శారికిని - అక్షిప్తశత్రుమునకును
- -

హలిప్రియా - నీ॥ ఇది - చంద్రమునకును - అక్షిబ్జము
శేతలేతిదేవికిని- -

అన్యహేర్య - న ॥ ఇది - మానత్రాధమునకును - ఇష్టే
యండుంచుదక్షిణకును- -

భాగభేయ-ఇది- భాగమునకును- పూర్వకృతమైనభ
కమల పంకమునకును- -
భాగభేయ ॥ న॥ భాగార్హులైనదాయా
దులకు- -

దీలేకయ - ఇది-ఉడుమునకునేరగునపుడు ॥ నీ॥ పంది
కొక్కునకును-ముంగిలకును- పామునకును- -
జలాశయ - ఇది - కట్టిచేరునకునేరగునపుడు ॥ న॥ మడు
గునకునేరగునపుడు ॥ -

ప్రతిభయ - ఇది-భయంకరమైదానికీనేరగునపుడు ॥
ప్రిభయమునకునేరపుడు ॥ న॥ -

అపనశ్య-ఇది - కుడిపాస్విమునకును - ప్రతిహాలమైన
వానికిని- -

* - - - - - యాంతపదముముగిసెను. * - - - -

ధారాధర - పు॥ ఇది-ఖడ్గమునకును - మేఘమునకును- -
భరాధర - పు॥ ఇది-పూనినబుర్రాజునకును - వర్షత
మునకును- -

చక్రధర-పు॥ ఇది-విష్ణువునకును - నర్మమునకును- -
పయోధర-పు॥ ఇది - స్త్రిఅయొక్కనైన ముడుకును-
మేఘమునకును- -

దంశధర-పు॥ ఇది-యమనికిని-ధూపతికిని- -

వీశిహూత్ర-పు॥ ఇది-సూర్యునికిని-అన్నికిని- -

దాన్వహర-పు॥ ఇది-దాన్వమునకును - దాన్వరపాడుకున
కును- -

నిపనశ్య-పు॥ ఇది-కమలపంకమునకును - అడుగున
కును- -

అవతార-పు॥ ఇది - పుణ్యతీర్థమునకును-అక్షిబ్జము
వలనపుట్టుటకును- -

ధన్వంతరి-పు॥ ఇది - సూర్యునకును - అక్షిబ్జమునకు
క్షీరముద్రమునకరించినభాగమునకుని- -

విశ్వకర్మవీరసాన్నిధి	కవచీగ-భృ ౨౭౭ - ప్రియ - అపకల్పమున భగవంతుడే
అహం భగవంతుఁడే	ప్రియమనుచును -
గర్వేంద్రవృక్ష	హం-భృ ౨౭౮ - కాజరత్ననాథమెత్తెచ్చువానుకతును
అహంభావప్రవహము	అశ్వత్థాశ్వతవోరముకైక రింబుచిరుండును చేయ -
అహంభావి రిసారో	బ్రహ్మపుత్ర - భృ ౨౭౯ - విమధవమునకును అశ్వత్థము
రహస్యప్రదానిగర్వహస్త	వైక - రచాగలకును చేయ -
రిసారో సహజేచా	అహంకార-భృ ౨౮౦ - ఉపకుమారులైనను అహంకారముల
వస్త్రోగ్ధాధనాస్యదా	కును-అపకల్పమువలనసాధారణములకును చేయ -
సభాకృతాస్సురాంభారక	శిరిసార-భృ ౨౮౧ - అహంభామునకును - అపకల్పము
తీర్థిధ్యాసాగ్రహ	అపకల్పమువలనసభాచంద్రబింబమునకును చేయ -
యూగభిక్షుజేషుచ	సరిసార-భృ ౨౮౨ - విశ్వకర్మమునకును - చక్రారమువలన
నకరకృష్ణ	బాజరసంపదకును చేయ -
చా	అపకల్ప-భృ ౨౮౩ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
భక్తికావ్యోగభిషేక	ముక్త-భృ ౨౮౪ - విశ్వకర్మమునకును - త్రిభువనము
గర్వ	ముక్త-భృ ౨౮౫ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
గర్వకావ్యోగభిషేక	మత్స్య-భృ ౨౮౬ - విశ్వకర్మమునకును - త్రిభువనము
హిసారోగ్ధాధనాస్యదా	మత్స్య-భృ ౨౮౭ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
శంకరవీరసాన్నిధి	మత్స్య-భృ ౨౮౮ - విశ్వకర్మమునకును - త్రిభువనము
ప్రహరణేంద్ర	మత్స్య-భృ ౨౮౯ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
జలప్రహరణేంద్ర	మత్స్య-భృ ౨౯౦ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
రాజావాచనక	మత్స్య-భృ ౨౯౧ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
జరిచారేంద్ర	మత్స్య-భృ ౨౯౨ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
రికుడు చా	మత్స్య-భృ ౨౯౩ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
ప్రహరణేంద్ర	మత్స్య-భృ ౨౯౪ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
వేదాంభరము	మత్స్య-భృ ౨౯౫ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
అహంభావప్రవహము	మత్స్య-భృ ౨౯౬ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
రహస్యప్రదానిగర్వహస్త	మత్స్య-భృ ౨౯౭ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
రిసారో సహజేచా	మత్స్య-భృ ౨౯౮ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
వస్త్రోగ్ధాధనాస్యదా	మత్స్య-భృ ౨౯౯ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
సభాకృతాస్సురాంభారక	మత్స్య-భృ ౩౦౦ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
తీర్థిధ్యాసాగ్రహ	మత్స్య-భృ ౩౦౧ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
యూగభిక్షుజేషుచ	మత్స్య-భృ ౩౦౨ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
నకరకృష్ణ	మత్స్య-భృ ౩౦౩ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము
చా	మత్స్య-భృ ౩౦౪ - మొదలుచెయ్యవలెనగు అపకల్పము

అంబరీషుంశ్చ తే వర్తకజే
భాగ్యైశ్చైవపుంశశ్చమ్ | సా
శోరే భూపథే దే శంభావా
మ్రాతకేరవౌ ||౧౮౬||

ఇతిపాంరాః.

అధివాసో నివస నేగంధ
భూపాదినం స్మృతౌ |
రాజహంసోన్మతశ్చైవైష్ట
గ్వానిర్మైరిధావగుః ||
చంద్రవోనః ఖడ్గయాత్రేభ
దైవశముఖస్యచ |
ద్రాక్షామూర్త్యానుభవ
భవే

త్యాచరసావృణః ||౧౮౭||
ద్రాక్షాయామదిరాయాం
చ

తకస్య వీశ్రేయశం గుభే |
భద్రేష్వ
భోతామరశం రామైస్త్వై
శరోయహే ||౧౮౮||

త్రేహ సాంద్రేహురశంకి
దేంబుస్యేషమారచైత్య
రసిర్యానయోక్త్య నేమ్యస్త్వై
రనేతునా ||౧౮౯||

మలీదశంతుమలి నేత్రేహ
లోహేనపుంశశ్చమ్ |

ఇతిపాంరాః

త్రతీగృహస్యైస్యస్యేదా
నద్రవ్యేపతిగ్రహే ||౧౯౦||
స్వీకారేహ

భాష్టయోనౌ కిప్యతాతే
తామహే |

ఉపసాహువ్రతేలేపేపి
కాయాశ్చనిబంధనే ||

అవగ్రహాశ్చన్ద్రోధాత్ర
తిబంధేగభాళికే |

పరిబద్ధోరాజయోగ్యవస్త్ర
శ్శగ్నోవరిభృదే ||౧౯౩||

అంబరీష - ఇతి-వృణభేదమునకును-వర్తకమునకును-
యద్ధమునకును - వేపుచుండగలమునకునుపేర్చెనప్రతిజ్ఞ ||
బాబునకును-అంబరీషుడనురాజునకును-శివునకును-అంబ్రా
రపుమ్రానికిని-సూర్యునకునుపేర్చెనప్రతిజ్ఞ ||ప్రతి||
—*పాంచవర్గము ముగిసెను*—

అధివాస - పు || ఇతి-ఉక్తికి - గంభీరపాదః శేష
జేయబలశం-గ్రమునకునుచేరు-
రాజహంసే-పు || ఇతి - శ్రేష్ఠునకును - అతిశబ్దమువలన
హంసకునుచేరు-

వివాగళు-తే - స్వీకారమునకును -
చంద్రవోన - ఖడ్గయాత్రే - నకును - రాజ
దైవఖడ్గమునకును - చంద్రమువలన జన్మించునట్లే -
యగ్రహ-స్వీకారమునకును - భాగమునకును -

త్యాచరసా-స్వీ || ఇతి - ద్రాక్షకును - చంద్రమునకును
పేరు-

నవీక్రయః - న || ఇతి - గుభమునకును - శుభమునకును
చేరు-

తామరశ-న || ఇతి-రాగిని - ఒకరైననకును - తామ
రపూవునకునుచేరు-

ఘనరశ-ఇది-చట్టమైనదానికిపేర్చెనప్రతిజ్ఞ || గ్రహ ఉపక
మునకును - ఘనమైనదను - కర్పూరమునకును - ఒక
కునుచేర్చెనప్రతిజ్ఞ || స్వీకారమునకునుచేర్చెనప్రతిజ్ఞ ||

మలీదశ-పు || ఇతి - తులిసమైనదానికిపేర్చెనప్రతిజ్ఞ || గ్ర
హమునకునుచేర్చెనప్రతిజ్ఞ || న ||

—*పాంచవర్గము ముగిసెను*—

త్రతీగ్రహ - పు || ఇతి - సేనకుఁబడుకప్రక్కనిన్నగు
విండ్లవట్టుననున్నప్రత్యేకపునెడకును-దానద్రవ్యమునకును-
భాగ్యకును-గ్రహించుటకునుచేరు-

పితామహ-పు || ఇది-ప్రహ్లాదుకు - గంధ్రాకి-కోడు-

ఉపసాహ-పు || ఇతి - ప్రణమునకు - పూర్ణుఁడును -
వీణయున్నదిరడకునుచేరు-

అవగ్రహ-పు || ఇది-వరుణాత్రతిబంధమునకును - ప్రాబం
ధమునకును ఏనుగుసొనటినిచేరు-

పరిబద్ధ - పు || ఇది - రాజయోగ్యమైనభద్రాహునా
దివస్త్రపుటకును - అన్నికిని - పరివాగమునకునుచేరు-

శ్రీ రస్తు.

నానార్థరస్మయ - శ క్తికాండము.

అస్మిన్ సంభవతశ్చ బృహ్ పంచపట్నప్రవర్ణ కాఁ ।
 స్తో॥ విషమాక్షరపర్యాయా న్నానాధానభివర్ణయే ॥

గ్రంథకర్తయిదివరకు ఏకాక్షరద్వ్యక్షరత్ర్యక్షరచతురక్షరనానార్థ
 శబ్దములంజెప్పియింకని సంక్షిప్త కాండయందు బంచాక్షర షడక్షర సప్తాక్షర
 నానార్థశబ్దములను విషమాక్షరములుగఁగి యొకయర్థమున వర్తించుననేక
 పర్యాయపదములను సంభవించినవరకుండెప్పుచున్నాడు.

అకరకోశే హంకేచిత్తా
 భే) నాగవారకోగరుడేచ ।

జలకరస్తు పయోధా ఫలే
 వ్యసంసాంకేభశ్య॥ ౨॥
 గోక్షురక వికంఠయోః
 కాశ్యాంఽ సాప్తక కంటకో
 జ్ఞేయః ।
 చిలిమిలికా శ్చాత్తతీతిభ
 ద్యోతేకంఠఘాపాయామ్ ॥
 ఉపకారికాః పక్షర్యాంరా
 జగృహేపిష్టభదేచ ।
 ఆస్ఫురిః కంఠహాసే స్త్రి
 వాంఽభరతుతాంత రేచాపి ॥

ఇతి కాంతాః,
 కుటిలము భస్మకానానా
 లాంగూలేభలేప్రేతే ।
 భేంయనిశంవితాముఖమీశా
 నబ్రహ్మణోఽభ్యుత్థంజ్యేపః ॥
 ఇ ం ఖాంతాః,
 వాతవానిధిక్షిప్తే విషవైద్యే
 త్రిమకథావ్రస గః ।
 ఇతి గాంతాః

అకరక - పు ॥ ఇదిచిత్తునకట్టచెతఁడు పబడినభూలే
 మొదలైనగానీని-చిత్తవర్ణమైనమేఘము - కురుపేరు-
 నాగవారజ - పు ॥ ఇది - గరుత్త తునకిరి - చకారముక
 లభపాములవానికినిపేరు-
 జలకరక-పు॥ ఇది - నేమాదమునకును-తెంకాయకున
 పేరు-
 సాప్తకకంటక - పు ॥ ఇది - పల్లెరునకును - పుట్టచెల
 చెట్టునకును-నూకనిమీఁకుఁ జ్ఞికినిపేరు-
 చిలిమిలికా-స్త్రి॥ ఇది-మొనభునకును-మిఁచగురుపురు
 నకును-కంఠఘాపయమునకును-పేరు-
 ఉపకారికా-స్త్రి॥ ఇది-ఉపకారముచేసి-దాసికిని - రా
 గృహమునకును-పిట్టివిశేషమునకును-పేరు-
 ఆస్ఫురితక-న ॥ ఇది - భువనకును - స్త్రీలముక్కున
 త్తానుభవమునకును-పేరు-

—*కాంతపదవర్ణము ముగిసెను*—

కుటిలము-పు ॥ ఇది - అగ్నికినికాండముచ్చంకన
 కుష్టాత్తునకును-చీరుగునకును-పేరు-
 సరస్వతోముఖ-ఇది-ఆ కాశమునకును - ఉదకమునకు
 పేరైనపుడు ॥ న ॥ శివునకును-బ్రహ్మకునుపేరైనపుడు ॥

—*ఖాంతపదవర్ణము ముగిసెను*—

వాతవ్రసంగ త్రి ॥ ఇది - వాతరోగభాషగలవానికి
 విషవైద్యునికిని-పేరు-

—*గాంతపదవర్ణము ముగిసెను*—

నశనోచ్చిష్టసూర్యవహ్ని
ప్రాయశ్చక్షుఃకటిఃపుంసి॥

మత్తేభే సౌధానాం వరదం
డకేమత్తహరణః ప్రాంతః॥

యదృశిప్రవిదారణ

మవతారణం వ్యంజితేషు
శేషః॥౭॥

పరిభాషణయాలా పేనియ

మేనిందో సతంభేచ॥
ఇతితాంతాః.

అపరాజితో హరిశ్చ

పుష్పవీపతి గంధకే మహీశే
పే॥౮॥

సూతేవనంతదూతః పంచ
మనిసఃకోకిలేషిన్యాత్॥

మూర్ధాభిక్షిక్తశ్చైవ స్త్రీమ
ప్రభాక్షత్రభూపయోఃపుం
సి॥౯॥

తాఞ్శ్చోరిపాం పతీదావర
శితభానుశ్శేభానుశ్చ

ఇతితాంతాః

యోజనగంధానీతాకస్తూ
రివ్యాసమాతాచ॥౧౦॥

ఇతితాంతాః.

అథమస్మై హోయనాయుస్స
ర్వతంగజాధాన్యభద్రాశ్చ॥

మధుసూదనావతిహరి

కుసుంభ కనకే మహారణ
నే॥౧౧॥

జూరిచందనంతు కుకుమ
చందన మందార భూరుహే
మ్యస్త్రీ॥

వరవర్ణిస్తేహరిద్రావరవారి
రోచనావహజ్జావరి॥౧౨॥

ఇతితాంతాః

అశుభక్షణి-పు॥ ఇతి - చందములయొంగిటికిని - సూర్య
నకును-అన్నికిఁ పేరు-

మత్తేవారణ-పు॥ ఇతి - మదపుత్రేయగునకును - మేడలి
యొక్కకొడిగెకాథా రంబుగనోడయందునాటికొయ్య
కునుపేగు-

ప్రవిదారణ-న॥ ఇది - యుగమునకును - అక్షిబ్బము
వలనచీల్చుటకునుపేరు-

అపరాజిత-న॥ ఇతి - వస్తుముయొక్కచేంగునకును
అక్షిబ్బమువలనదించుటకునుపేరు-

పరిభాషణ-న॥ ఇతి - మాట్లాడుటకును-యమునకును
కును-చందతోగూడినగుర్వా రక్తకునుపేరు-

—*తాంశపదవర్గముగిసెను*—

అపరాజిత-పు॥ ఇది - విష్ణుపునకును - శివునకునుపేగు-
పుష్పవీపతి - పు॥ ఇది - యమునకును - భూమినిబాలించు
రాజునకునుపేరు-

గంధకదూత-పు॥ ఇతి - సూరదికిని-పంచమగ్వరమున
కును-కోకిలకునుపేరు-

మూర్ధాభిక్షిక్త - ఇతి-నిగ్రహోపగ్రహావర్ధునికిపేరైన
పుడు॥త్రిక్షత్రజాతియందుట్టిస వానికిని - భూమినిబా
లించువానికినిపేరైనపుడు॥పు॥

తాంశిపాంశ-పు॥ ఇతి - సూర్యునికిని - చంద్రునికిని
పేరు.

—*తాంశపదవర్గముగిసెను*—

యోజనగంధా - పు॥ ఇది - నీతాచేదికిని - కస్తూరికిని
వ్యాసమునితల్లియయినశశ్వత్వ - కినిపేరు-

—*తాంశపదవర్గముగిసెను*—

మస్మైహోయన-పు॥ ఇది - యెగుగనకును - దాన్యవిశేష
మునకునుపేరు - అశ్వుటకుంగి జాతిశబ్దమునకుమాదిగియ
నికొంగరర్థముచెప్పుదురు-

మధుసూదన-పు॥ ఇతి-శ్రయ్యకును - విష్ణుపునకును
పేరు-

మహారణ-న॥ ఇతి - కుసుమపుష్పపునకును - బంగార
మునకునుపేరు-

మరిచందన పు॥ ఇతి - కుంకుమపుష్పనకుని - ఎఱ్ఱనిగం
ధమునకును-మందారశృతమునకునుపేరు-

వరివర్ణి-సి॥ ఇది - వనపునకును - ఉత్తమస్త్రికిని-గోరో
చనమునకును-అత్తుకకునుపేరు

—*తాంశపదవర్గముగిసెను*—

చామరః పృష్ఠ కాశేనహ
కారేకేతకేహాపి |

ఇతి హంతాః

ధూళికనంబోగజేపిత
రణప్రమేహితే || ౧౩ ||

ఇతి హంతాః

త్రిమతు వ్రత కురు హే
వ్రతక్రతివ్రతచరియం చావత్

ఇతి హంతాః

త్రాగా చవిశేషే కావ్య
విశేషేచనర్యకోభద్రః ||

అలకావమహేంద్రశ్య
వీవస్వోకసారాస్యాత్ |

తీలకే తయాల ప్రసవశ్ర
తాపింధయోర పితౄ || ౧౪ ||

ఇతి హంతాః

బలభ ద్రోవై క్రవణశ్చేప
హిర్వజికుండలః |

యజ్ఞాన చక్రాంబీకశ్చ ద్వా
వేతానా గుత్తీత తాజ్ఞయా ||

ఇతి హంతాః

తృప్తాచేత్సంగిసాన్వితవా
దావాశిశంశశంక్లితే |

ఇతి హంతాః

హింసాద్రుమ శ్వేతగజేనం
జేపిహింసానర్యానకా వృత్

ఇతి హంతాః

సరౌహిరణ్యదా చూనం
తశభనరశ్వం ప్రమాళిశ్చ |

ఇతి హంతాః

ఇతి హంతాః
నానార్థదారి.

మామలశ్య గుతే ధూర్తఫ
లేమకుః ప్రాశ్రికః || ౧౫ ||

ఇతి హంతాః

చామరపృష్ఠ-పు || ఇది - కల్పనకును - త్రియమామిడికి
ముగిలిచెట్టునకును చేరు-

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

ధూళికనంబ - పు || ఇది - కేవలచెట్టునకును - కడవచెట్టున
కుం - ఉలిరిచెట్టు, కురు - నెమ్మి చెట్టునకును చేరు-

—* హంతపదవర్గముముగి నెను*—

వ్రతచరి - పు || ఇది - చెప్పుటతరగినదానికిని - మిక్కి
లివాహాః పునకిని చేరు-

—* మూలతవదవర్గముముగి నెను*—

శ్రోభద్ర-పు || ఇది - ద్వాదశభవనాభవములచే
త్రవకాశించుచున్న గాజస్థాచేతాగ్నిహవిశేషములకును
కావ్య భావమునకును చేరు-

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

అలకావసారా - నీ || ఇది - అలకాపురమునకును - అను
రావతికిని చేరు-
తమావత్ర-న || ఇది - సౌశటివాట్టునకును - వరిమళద్ర
వ్యముల మెదిపిస్త్రీల ముఖస్త్రీసామల యందుఁ బ్రాయశిత్త
గుత్తనకును - స ముద్రతీరమునకును నల్లని యాకులుగలచీకటి
చూసికిని చేరు-

—* రేఫాంతవదవర్గముముగి నెను*—

నవకుండల * పు || ఇది - బలరామునికిని - కులేకనకిని -
అవిశేషమునకును చేరు-

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

అగుత్తీవల - పు || ఇది - సోమయాజికిని - కల్లువిక్రయం
చూసికిని చేరు-

—* లాంతపదవర్గముముగి నెను*—

అశిశంశ - పు || ఇది - శృంగిపేటగుండ్లకు || పు || అన్నద
లకు చేరుగునపుడు || ౧ ||

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

హింసానర్యాన-పు || ఇది - ఇంసానకును - వేద జేటునకు
ను చేరు-

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

హిరణ్యదామ - పు || ఇది - ఎవఁడెకభవముగిచ్చుదా
మకును - శివునకును చేరు-

—* హంతపదవర్గముముగి నెను*—

చందానురగాదార్దసదాని - అయిదు శతములుగల
గానీ కార్థములు - ఇతి - ఇట్లుముగి నెను.

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

మామలపుష్క - పు || ఇది - మేసమామకొడుకునకును -
ఉమ్మెత్తపండునకును చేరు-

—* హంతవదవర్గముముగి నెను*—

సామార్థ్యముల * సంక్షిప్తాంశము.

అవశ్యేవస్తనేచసాధ్యమ్ -
అవశ్యేవస్తనేచసాధ్యమ్

ఇతి శాంతాః.

ఇతి మహత్తర

సామార్థ్యము.

కిమూనో విభిన్నో రస్యైవ
తస్యేవేవైవభ్యుత్థాయోః

ఇతి శాంతాః.

ఇతి మహత్తర

సామార్థ్యము.

నివాసు ఘోరే నేదాప్య
క్రిష్టేనాస్తి తవ దానశరేత్రత
పేదా

ధవరణ్యము యోయాద
సామర్థ్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ యోయాద

తిష్ఠ

మృతే ద్రావిణ ర్యగసగాగ
మాః ॥

జ్వలం లోకే న సా వతం సాః
కర్ణ ప్రాచీన శేఖరే ॥ ౨౧ ॥

ఇతి వైలింగవిషమవర్ణ
పర్యాయవదాన

స్య నేభిన్యే నూచానూ
చ నాస్యద

ధవ్వతే మాతం గుర్గ్రేఖ్య

యాయాంచ

సామర్థ్యము - సామర్థ్యము
వి ॥ ౨౨ ॥

ఇతి శ్రీ లింగవిషమవ
ర్ణ పర్యాయవదాన

వవిక్రయభ్యోపి తే బ్రహ్మ
సూత్రోక్త ర్విద్యాః

కర్మసంహతి మిక్తం చ కథా
దేహ్యుచోకే గౌ ॥ ౨౩ ॥

వాచకం ధర్మ దర్శనముల
భీరంగమం శ్రీమద్ సామర్థ్యము

వ్యం సామర్థ్యము చామార్థ్యం
చ వత్సరము ॥ ౨౪ ॥

యోవనలక్షణము ॥ ఇది - నిర్గుణము - శ్రీ లయోక్త
స్వరములకు పేరు -

—* శాంతపదవర్ణము ముగిసెను. *

మహత్తర సామార్థ్యము - అరక్షరములుగల

యినే శార్థ్యపదములు - ఇతి ఇట్లు ముగిసెను.

క్రిమీగుణభివోర* శ్రీ ఇది - పలుచూరు చేయుటకును.
అతిశయమునకును పేరు -

—* రేఖాంతపదవర్ణము ముగిసెను. *

సప్తాక్షర సామార్థ్యము - ఏడక్షరములుగల

యినే శార్థ్యపదములు - ఇతి ఇట్లు ముగిసెను.

నివాసు* ఘోర* ఈలను - చేయటకును - నేటిమిడిని.
క్రిష్టకాలమునకును ఎడదినమునకును - ఎడదనుపేర్లు.

యోదసాంపత్తి* యాదస్యైతి* ఈలను - చతుర్విధిని -
సముద్రునికిని పేర్లు.

శిఖరికా - అగ - సగలగమ* ఈలను - వృక్షమునకును -
వర్షకమునకును పేర్లు.

వతంగ - ఉత్తంగ - అవతంగ* పు* ఈలను - కర్ణధామని
మునకును - కిరిటాడులకును పేర్లు.

వైలింగవిషమవర్ణ పర్యాయవదాన - వైలింగమును
జర్మించు విషమాక్షర పర్యాయవదములు - ఇతి - ఇట్లు.

సూచనా - నీ* ఇది - చూపుటకును - అభివ్యక్తి మునకును -
సూచికిని పేరు.

మోతంగీ - ఉగ్ర* ఈలను - ఒకదానిందలచిక పటుము
నకురియొకటి చేయుటకు - పాదవిక్రీడిక పేర్లు.

సామర్థ్య - అర్థుని - నీ* ఈలను - రాత్రికిని - అతిశయముచేత
సాత్త్విక గుణవంతుడాకిని - అర్థనకును పేర్లు.

శ్రీ లింగవిషమవర్ణ పర్యాయవదాన - శ్రీ లింగమును
ర్మించు విషమాక్షర పర్యాయపదములు - ఇతి - ముగిసెను.

వవిక్ర - నాజ్ఞోపవీత - స* ఈలను - బ్రహ్మసూత్రమునకును
ఉత్తరమునకును పేర్లు.

కతు - నిమిత్త స* ఈలను - శుభకార్యసూచకము
నకును పేరు.

వాచక - ధర్మ - రత్న గగధిర - చతుశ - నేత్య - విత్య - సామర్థ్య
య - శుద్ధ - పాతాళ - ౧౦ - ఉదకమునకును - అతిశయము

చతుర్విధమున గావించు సామర్థ్యమున దానిని - ధర్మచతుర్విధము
ను - శ్రేష్ఠమైన దానికిని - లోకైకదానికిని - చాగనూక
దానికిని - సేవింపదగిన దానికిని - అతాకమున లుట్టిన

ఇతి క్లిబి చ మహర్ష
పర్యాంశవాని
భగవాన్ బద్ధస్త్వ శత్రూ
జ్యేష్ఠ
భగవత్వయా
మహంస్త్రిష్వధి శత్రూజ్యే
మహాత్మా విశ్వక్సే-11

భూమి గ్రామము, నిధి మహాత్రి
మహానాథుని శిష్యుని
భూమి గ్రామము, నిధి మహాత్రి
మహానాథుని శిష్యుని

సరస్వతీనదిభద్రాదినోత్పత్తి
 జేసెదా గిరొః | గో భూత
 గామిమహాప్రతిష్ఠా
 సరస్వాప్రసవంబుధా ||
 భవేయారణిమనాచభూ
 తైశ్చివ్యోగివిగ్నాకయః |
 కమహస్తీకమద్విజేదావ్య
 నేతీశ్వరుడుక్షణి || ౨౮ || శ్చ
 భాంగప్రధానచ
 భృంగులింగంతఃపరే |

ఇతి నానా లింగ విషయ
వర్ణవర్ణానువదాన.
ప్రాస్తరూప శురూ పౌశ్చి
రోపాః పండిత సౌమ్యయోః
ప్రాచ్యో దీవ్య ప్రతీత్యా
ర్థాః ప్రాగుదత్త త్వగే ష్టి
త్రిమూర్తానామిదృశ కాల
రేఖ్యః శ్రింగ కాః ॥ ౩౦ ॥

ఇ హాచ్యోంగవి
మహర్షిపూని.
సృష్ట్యంతం భాధాకాశి
పర్యావృత్తకలాః | మాన్

దాసికిని-యచి కర్మమే నదాగితిని - పరిశుద్ధమైన దాసికి
తాళమునకును పేళ్లు-

అవి విజయవల్లభార్యయిన పదాని - శత్రుం శత్రుశంకర
మరియు శ్రీరవార్యుని పదములు - ఇతి - ము
భాగ శత్రు - శ్రుతి - అది - బద్ధజేత్రశత్రు - శివశత్రు - శ
శత్రుశంకర -

భాగవతము || ఇతి - పాద్యతీతీపేరు -
 మహాత్ముడు || ఇతి - పాద్యతీతీపేరు -
 పాద్యతీతీపేరు - పాద్యతీతీపేరు - పాద్యతీతీపేరు -

సాక్షి - ఇది - గ్రామాధికారికి పేరగునవుడ
రాజుకును - పాముకును పేరగునవుడు లేదు॥

భాగ్య-సీ || ౧౬ - రాజయ్యోక్త-పట్టపు సానిగ
విశ్వానాథులు :-

[illegible]

పరశురా - ౧॥ శుభ-ప్రసాదమునదితి-నామ[రము
 భ. రి-నీ ॥ పరి - ॥ విహారి - శ్ ॥ ర
 (పరిహారి) పుష్క - ౧॥ శుభల-పరశురామ

భక్తకావ్యములు - ౧ || భక్తి - ౨ || ఈ - రాజవిజయము
భక్తకావ్యములు - ౧ || భక్తి - ౨ || ఈ - రాజవిజయము

ఇది:- పశ్చిమ ప్రాంతము - రే-ము
తెలుగు-భాషానిం గాన-విశేషములంగములు-

అన్ని వీటిని గురించి గుర్తుంచుకొని పనులు చేపట్టాలి. రైతులను, వాణిజ్యమును, పరిశ్రమలను, విద్యను, సాహిత్యమును గురించి.

ప్రస్తుతము - ఇది - అభిరూప-త్రి ||
విద్యావంశమునకు - దక్షిణమై - వాగ్దేవి పుట్టు.

ప్రాచీన - ఉపాధి - ప్రవృత్తి - శాస్త్ర - మూల్య -
పదనర - ఈమూల్య - మూల్య - మూల్య - మూల్య -
ప్రతిపాద - మూల్య - మూల్య - మూల్య - మూల్య -
మూల్య - మూల్య - మూల్య - మూల్య - మూల్య -

వాచాన్వయం ఎవరును దాన-వివేచనలకు
విషయాదుల-చములు - ఇతి-ఇందు మా గీతము.

శ్రీరంగం - నారాయణ కవి - కంభం - శివు
కామేశ్వర - బామన - కంభం - శివు

ద్రావిడ ముఖ్య భాగము
కావించుచున్నది ౧౮॥

పల్లవమునకు భాగములు భాగములు • వల్లభే-అరముఖ
ములుగలదియ - పంచముఖే-అయిదుముఖములుగలదియ
చతుర్ముఖే - నాలుగుముఖములుగలదియనగు - ద్రావిడ
దాసి-ద్రావిడులగుచున్నందున ౧౯॥

(పైకట్టములనున్నయొక్క మొట్టమొదటి)

సాయానుమతిద్రావిడు
మేళుసామి కమునయోః

రా. ౧౧ రాయమైనవికట్టము సమస్తమును పంచునది
మేళుసామి కమునయోః - అభ్యంతరమునందును
గమునైలయందును ౨౦॥

ఇంద్రుని గురులూకకు
బిడెన్

ఇంద్రుని గురులూక కక్రమములు లేంబిది
కాశికట్టము - గుర్తికట్టమునకును - గుడ్డనట్టమునకు - కక్ర
బ్రముకాడినట్టమునకును - వర్యాములగును -

భవిత్రకే ౩౨॥ భల్లతకే
మేళునై
రర్మసామి క రావతి

అన్ని పర్యాయమైనవికట్టము - బిమ్మలమునందు
బిమ్మలమునందును - సమస్తమునందును -
సూర్యపర్యాయమైనవికట్టము - బిమ్మలమునందును -

గార్యమైనవి

గార్యమైనవి మేళునయోః కట్టమునందును -
నునదియును -

మిందోస్తు కాంపిల్యము
మిందోస్తు కాంపిల్యము

చంద్రపర్యాయమైనవికట్టమునందును - సమస్తమునందును -
మునందును - సూర్యమైనవికట్టమునందును -

వజ్రమహిరకే

వజ్రమహిరకే రాయమైనవికట్టము - వజ్రమహిరకే
దనునదియును -

భాగ్యమునకు సమస్తము

అకాశపర్యాయమైనవికట్టము - మేళుమునందును - వగ
నామైనవికట్టమునందును -

వృషదోష్టకే

రాతికి వర్షమునకును పర్యాయమైనవికట్టము -
ప్రతిరాతివర్షమునందును - కాంచనపుష్పము ౧౧॥

కార్యమేవానసారం ౧౧॥

పర్యాయమైనవికట్టము - ప్రతిరాతివర్షమునందును -
కాంచనపుష్పము ౧౧॥

కనక స్తంభమునకు
కనక స్తంభమునకు

కనక స్తంభమునకు పర్యాయమైనవికట్టము - వజ్రమహిరకే
వర్షమునందును - వాగ్దేవమునందును - వజ్రమహిరకే
వర్షమునందును -

కెరనస్థిభారము

కెరనస్థిభారము - వజ్రమహిరకే వర్షము -
దనునదియును -

భార్యవర్షమునకు ౧౧॥

పర్యాయమైనవికట్టము - వజ్రమహిరకే వర్షము -
దనునదియును -

ద్రావిడ కుటుంబమునకు
ద్రావిడ కుటుంబమునకు

ద్రావిడ కుటుంబమునకు మేళునయోః కట్టము -
నునదియును -

చిహ్నమునకు ౧౧॥

చిహ్నమునకు - వజ్రమహిరకే వర్షము -
దనునదియును -

సానాధగమ్యమాల * అష్టయకాండము - ద్వైతీకరము.

అనంతసృష్టియోః

ప్రకృత్యై కామ వాచే
రాసంభావనార్థయోః॥

వశ్యాత్వ తీర్థాగచరణే
కించారంభావేన మోః

గుప్తుప్రసంగనార్యేవ
గాఢంకృత్య మత్యేనై॥
కాంత మ్మూల పాదేనా
య్యరంభానుకంప సో॥
శ్లోస్తాత్వీయేమనస్సపత్నీ
ప్రకంగళవాచయే ॥ ౧౦ ॥

ప్రతానుకం పాసంతోమధే
కుంఠ్రణవిగ్రహే॥
అనంతో నరిత్యే పం
త్వే భావ్యకం॥ ౧౧ ॥
కుంఠ్రసృష్టి ప్రతిప్రత్యేపం
మృగ్వావలూపయే ॥

అదిప్రకారం గ్రాహక హ
ప్రకారణేష్యేష్యి॥ ౧౨ ॥

అతిసృష్టిదధి కారంకావ
సాయాంతక్రమే॥
ప్రతిప్రతిసంభావనా
కావాధిముఖ్య సో॥ ౧౩ ॥
ప్రాయాగ లక్షణే భాగ
దానేన భారణే॥

అనంత అధే ప్రకృత్యై
ప్రకృత్యై ప్రకృత్యై
ప్రకృత్యై ప్రకృత్యై

అంశ-ఇది-సంగ్రహమునందును - సంగ్రహమునందును
వర్ణించును-

కృత్-ఇది-ప్రకృత్యయందు - ముఖ్యార్థప్రకృత్యయం
దును-అనంతవాదమునందును - సంగ్రహమునందును
గుప్తు సంభావనమునందును-

పశ్యాత్-ఇది-చరణకు - వేసుకప్రకృత్యయందును
కించ-ఇది - అనంతసృష్టియందును - మరలముంగలదనుట
కునుచేరు -

అను ఇది బాగమునకును-మెచ్చుటకునుచేరు-
అన-ఇది-అంగీకారము - కును-దృఢమునందునుచేరు-
అంశ-ఇది-సంగ్రహము - కును - సంగ్రహమునందును-
వా - సంగ్రహమునందును - చరణమునందునుచేరు-

శ్లో-ఇ - అష్టయకమునకును-మేవ మునకును-పాప
ములేఖమునందును-పుణ్యమునకునుచుభమునకునుచేరు-
అన-ఇది-చరణము - సంగ్రహమునందును-మెచ్చుటకునుచేరు-
కును-అనుచు ఉచును అష్టయకమునకునుచేరు-

కృత్-ఇది - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
ప్రకృత్యయందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

కును - ఇ - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

ఇ - ఇ - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

ప్రతి-ఇది-ప్రకృత్యయందును - ప్రతిప్రకారమునందును
అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును - అనంతసృష్టియందును
చేరు -

విషేధ మా క్యా లంకారజి
శాసానునయేఖలు।
శక్తిభూషణపర్యాప్తీవార
శాసరథకేష్వలమ్॥౨౫॥

యావతా వచ్చసా కల్యా
రథమానావధారణే।

యద్వాప్రశ్నే వితర్కేచ
ప్రాధ్వం నమాను కూల
యోః॥ ౬॥

భూయస్సుధార్థ యోశ్శశ్య

త్ప్రకారా త్యధ్యయోర్భు
మ్।

హాసా కల్పసాద్యశ్యయా
పద్యసమృద్ధిమ్॥౨౬॥

ఆహ్వాని గర్థ ఆశ్చర్యేని
సాదకరుణాధామోః।
తత్త్వప్రశ్నచక్రేణ
క్షుణ్ణానుక్షణ యోర్మహంః

ఆహ్వా ఉతాహ్వా ఇత్యే
వికార ప్రశ్నయోరపి
హహస్యాదద్య తేభదే
క్షేపివిప్రయహరయోః॥
శుల్యప్రత్యక్షయోస్సాక్షా

రత్నశ్రీమృధృశార్థయోః ।

{ ఇతి ద్వ్యక్షరసా
నార్థావ్యయాని. }

అభీక్షమవిశేషే ప్రేమమునా
భావప్రకర్షయోః॥ ౩౦॥

శ్రీనారత్న ప్రమేక్షచపు
భావపూర్వవిప్రే

ఖిలుః ఇదీనిషేషమునకును- వాక్యాలంకారమునకును
తెలియనిచ్చయించుటకును-ఊరడించుటకునుపేరు- *

అలిమః ఇది-సవర్ణుడనెడియర్థమునకును- భూషణమున
కును-సంప్రాప్తమచునర్థమునకును- చాలింపుమనునర్థము
నకును-అనర్థమునకును పేరు- ... *

యావత్ యావత్ రెండును - అంతయుననెడియ
భావమునకును - మేరకును - పరిమాణమునకును - అదియ
నెడినిశ్చయాభావమునకునుపేరు- ... *

యద్వాప్రశ్న- ప్రశ్నకును- ఇటుగాక -పోయెనునీరీతి
యనిచెప్పటకునుపేరు- * * * *

ప్రాధ్వమ్ ఇది - వంగుటకును - అనుహమునకును
పేరు-

శశ్యః ఇది - పలుమారనుటకును - ఎల్లప్పుడునుటకును
పేరు-

భృశమ్ ఇది - అతిశయమునకును- మిక్కిలియనుటకు
నుపేరు-

సహా ఇది సమస్తమనెడి యర్థమునకును - సాదృశ్యాల్ప
మునకును- సమానకాలమునబుట్టుటకును, సమృద్ధినిపేరు,
ఆహ్వాః ఇది, నిందాభావమునకును, ఆశ్చర్యమునకును
దుఃఖించుటకును, కఠినంచుటకునుపేరు,

లక్ష్మిః ఇది, ప్రశ్నకును, కర్తృముచెప్పటకునుపేరు, *
మహనః ఇది, ఊహకాలమునకును, పలుమారనునర్థ
మునకునుపేరు.

ఆహ్వాః ఉతాహ్వాః ఈ రెండును, వికారమునకును
ప్రశ్నకునుపేరు,

హాహః ఇది, ఆశ్చర్యమునకును, దుఃఖించుటకునుపేరు,
హేహః ఇది, ఆశ్చర్యమునకును, సంకోచమునకునుపేరు
సాక్షాత్ ఇది, సమానార్థమునకును, ప్రత్యక్షమునకు
నుపేరు, *

మంత్రుః ఇది, కీర్తనమునభావమునకును, మిక్కిలియ
నుటకునుపేరు.

{ ద్వ్యక్షరసానార్థావ్యయాని, రెండువర్ణములుగల
యనేకార్థావాచ్యములు, ఇవి, ముగిసెను. }

శ్రీక్షమః ఇది-ఎల్లప్పుడనుటకును, శ్రీమ్రునుటకును-
పలుమారనుటకును, మిక్కిలియనుటకునుపేరు,

పురిసాత్ ఇది, పెందలనుటకును, ముంగిగనుటకును,
తుల్యమైయునుటకును, తూర్పుదిక్కునకునుపేరు,

నానార్ధరత్నమాల * అవ్యయకాండము-త్యక్తరము.

కిముతాతి శయప్రశ్న విక
శ్లే.
మధ్యసాంప్రతమ్ || 30 ||
యత్తాధే చాతునార్థేనా
ప్యతంతోవయవాంతయోః ||

అగ్రతఃపురతఃచ్యేతి ద్వావే
తే ప్రథమాద్వయోః || 31 ||
సమిపాభయతస్మిన్ముసాక
ల్యాభిముఖేభితః |

సంప్రత్యధేవసమయా
పథేతికమధ్యయోః || 33 ||
ప్రాతఃపూర్వేహిపూర్వే
మ్య
రంతరాంతకమధ్యయోః |

కిముత * ఇది, ఆతిశయమునందును, ప్రశ్న
వికల్పమందునువర్తించును,
సాంప్రతమ్ * ఇది, యోగ్యమనునర్థమందును, &
తనునధేమునందునువర్తించును,
అంతతన్ * ఇది, ఆవయవమునందును, తుదయ
మునందునువర్తించును,
అగ్రతన్ * పురతన్ * ఈరెందును, మొదటియంద
ముందనుటయందునువర్తించును,
అభితన్ * ఇది - సమిపమునందును - ఇరుప్రక్కలయ
కీప్రమునందును, అంతయనునధేమునందును, ఎదు
నునధేమునందునువర్తించును,

సమయా * ఇది, ఇప్పుడనునధేమునందును, శః
నందును, సమిపమునందును, నడిమియందునువర్తించు
పూర్వేద్యుః * ఇది, ప్రాతఃకాలమునందును
రమునందునువర్తించును,
అంత * ఇది, సమిపమునందును, మధ్యమునం
ర్తించును,

ఇతిజగదుపకారిణ్యామిరుగ పదండాధినాథ
మూ. { రచితాయామ్ | అవ్యయపదకాణ్డోయంపూర్ణః }
నానార్ధరత్నమాలాయామ్ || ... *

టిక||జగదుపకారిణ్యామ్, జగత్,లోకమునకు| ఉపకారిణ్యామ్, ఉపకార
దీయ||ఇరుగపదండాధినాథరచితాయామ్, ఇరుగపదండాధినాథ,ఇరు
పదండానాథునిచేత||రచితాయామ్, చేయబడినదీయనగు||నానార్ధ
రత్నమాలాయామ్,నానార్ధరత్నమాలయను గ్రంథమునం
దు||అయమ్,ఈ||అవ్యయపద కాండః,అవ్యయపద.

మలయొక్క||కాండః,సమూహము || ఇతి,
పూర్వోక్తప్రకారముగా|| పూర్వః,
మ గ సె ను,

నానార్ధరత్నమాల - అవ్యయకాండము.

సంపూర్ణము.

